

Kur'ân-ı Kerîm Işığında

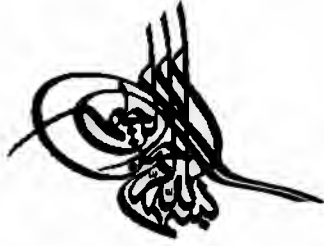

Nebîler Silsilesi

Osman Nûri TOPBAŞ

ERKAM
YAYINLARI

1

ERKAM

YAYIN VE SANAYİ MAMÜLLERİ A.Ş.

-
- Adres : Organize Sanayi Bölgesi Turgut Özal Cad. No: 117/4 İkitelli / İSTANBUL
Tel : (+90 212) 671 07 00 (Pbx) Faks: (+90 212) 671 07 17
- Adres : Ankara Caddesi Nakipoğlu İşhanı No: 60/5 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel : (+90 212) 513 35 80

Kur'ân-ı Kerîm Işığında

Nebîler Silsilesi

1

Osman Nûri TOPBAŞ

ERKAM
YAYINLARI

İstanbul 2004
Erkam Yayınları : 122
ISBN : 975-6736-89-5

Dizgi : M. Akif Günay
Mizanpaj&kapak : Altınoluk Grafik
Baskı : Erkam Matbaası (0 212) 671 07 07

ÖNSÖZ

Cenâb-ı Hak, kullarını hidâyete ulaştırmak için kendilerine lutfettiği birtakım üstün vasıflara ilâveten, onlara bir de aralarından müstesnâ yaratılışlı sâlih insanları rehber olarak vazîfelerden sûretiyle yardımda bulunmuştur. Böyle sâlih kimselerin vahiyle ikrâm edilmiş olanları peygamberlerdir. Ümmetlere örnek bir şahsiyet olan bu mübârek elçiler, üç vazîfe ile me'mûr kılınmışlardır:

1. Allâh'ın âyetlerini okuyup tebliğ etmek,
2. Nefsleri tezkiye ederek temizlemek,
3. Kitâb ve hikmeti öğretmek.

Rabbimizin insanlığa müstesnâ bir yardımını ifâde eden peygamber gönderme keyfiyeti, bütün insanlığı şümûlüne alabilmesi için Hazret-i Âdem'le başlamıştır. Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-, hem ilk insan ve hem de ilk peygamberdir.

Bu mübârek hidâyet yolu, müteselsilen gelen yüzyirmi bin küsur peygamberle te'yîd ve takviye edile edile -akâidde hep aynı kalsa da- insanlığın kaydettiği terakkîye müvâzî bir tekâmül seyri tâkib ederek, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'de kemâlini bulmuştur. Kıyâmete kadar insanlığa hidâyet rehberi olan ve mucizeleri ile münkirleri acze, mü'minleri de hayrete düşüren Kur'ân-ı Kerîm, O'na ve O'nun vâsitasıyla bütün insanlığa ikrâm olunmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm, insanları hidâyete erdirerek, onlara dünyâ ve âhiret saâdetini kazandırmak üzere gönderilmiştir. O, bu maksadı sağlamak için irşâdını, birçok mevzûya temas sûretiyle gerçekleştirir. Bilhassa geçmiş ümmetlerin kıssalarını anlatmak, bu gâyeye hizmet eden Kur'ânî husûsiyetlerin en belli başlılarından biridir. Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssalar, geçmiş kavimlerin yaşadığı ibretli hâdiseler vâsıtasıyla insanların sapıklıktan ikâzını ve Hakk'a kulluğa teşvîkini te'mîn gibi bir hikmetin eseridir. Böylece hatâlı davranışlar ve onlar karşısındaki ilâhî adâletin tecellisi veya doğru hareketler ve onların mukâbili olan saâdet verici mukâfâtlar müşahhaslaştırılır. Bu da, benzer hatâlardan sakındırmak için ders ve ibret verme yanında, saâdete ulaştırıcı hareketlerin teşvîkini sağlamak gibi bir gâyeye hizmet eder.

Kur'ân-ı Kerîm'in, geçmiş ümmetlerin kıssaları vâsıtasıyla insanlığın irşâdına atfettiği ehemmiyet şununla da sâbittir ki, bu kıssalar, onun muhtevâsının üçte birini teşkil edecek kadar çok ve geniştir.

Bu kıssaların ehemmiyeti ve onlardan feyz alınması bakımından Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- şöyle buyurur:

“Kur'ân-ı Kerîm, peygamberlerin hâl ve evsâfıdır. Kur'ân-ı Kerîm'i huşû ile okuyup tatbîk edersen, kendini peygamberler ile, velîler ile görüşmüş farzet! Peygamber kıssalarını okudukça ten kafesi, can kuşuna dar gelmeye başlar!”

“Biz bu ten kafesinden ancak bu vâsita ile kurtulduk. O kafesten halâs olmak için, bu yoldan, yâni tevhîd tarikından başka çâre yoktur!..”

“Rüzgârın Âd kavmine ne yaptığını görmedin mi? Suyun da Tûfân'da ne yaptığını işitmedin mi?”

“O kin denizinin (Kızıldeniz’in) Firavun’u nasıl helâk ettiğini; Kârûn’un nasıl yerin dibine geçtiğini, Ebâbîl kuşlarının fil ordusuna ne yaptığını, tanrılık iddiâ eden Nemrûd’un başını küçücük bir sineğin nasıl yediğini, Hazret-i Lût’un ahlâksız kavmi üzerine taşların nasıl yağdığını ve onların nasıl karanlık ve mülevves bir su gölüne gömüldüğünü bilmiyor musun?”

“Dünyâdaki cansız zannedilen varlıkların (cemâdâtın) sanki akıllı insanlar gibi peygamberlere yardım ettiklerini uzun uzadıya söylesem, Mesnevî o kadar büyür ve o derece hacim peydâh eder ki, kırk deve onu taşımaktan âciz kalır...”

Kıssalarda, tevhîd akîdesinin kalblerde güçlenmesi için peygamberlerin tebliğleri ve peygamberlerine karşı ümmetlerinin tavırları ele alınmaktadır.

Kıssaların hikmeti, Kur’ân’ın indiriliş gâyesine uygun olarak şu şekilde hulâsa edilebilir:

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in nübüvvetini ispat etmek, bütün peygamberlerin tevhîdi tebliğ ettiklerini göstermek, muhâtapların kolayca ibret almalarını sağlamak; kalbleri intibâha sevk ederek sâlih kişilere özendirmek ve fâsık kişilerden de sakındırmak; netice olarak, peygamberlerin karşılaştıkları meşakkat ve iptilâlardan kulların ders alması, sıkıntılara sabredip nîmetlere şükretmeyi öğrenmesidir.

Bir lutf-i ilâhî eseri olarak âcizâne te’lifine gayret sarfettiğimiz bu kitap, nübüvvet takvîminin ilk yaprağından son yaprağına kadar Kur’ân-ı Kerîm’de ism-i şerîfleri geçen peygamberleri

ve onların hayatlarındaki hikmet ve ibretleri ihtivâ etmektedir. Burada:

*Meleklerin secdeye mecbûr kılındığı **Âdem** -aleyhisselâm-;*

*Semâvî hayranlığın esrârını taşıyan **İdrîs** -aleyhisselâm-;*

*Yeryüzünü tûfânı ile küfürden temizleyen **Nûh** -aleyhisselâm-;*

*İnkâr yurtlarını fırtınalar ile alt-üst eden **Hûd** -aleyhisselâm-;*

*Azgınlık ve taşkınlık yuvalarını zelzelelerle kökünden sarsan **Sâlih** -aleyhisselâm-;*

*Nemrûd'un ateşlerini, tevekkül ve teslîmiyeti ile gülîstâna çeviren **İbrâhîm** -aleyhisselâm-;*

*İhlâs, sadâkat, tevekkül ve teslîmiyeti ile sembolleşen, kıyâmete kadar hac ibâdetinde bütün mü'minlere kıssaları hatırlatılan **İsmâil** -aleyhisselâm-;*

*Neslinden Benî İsrâîl peygamberleri gelen **İshâk** -aleyhisselâm-;*

*Azgınlık ve ahlâksızlıktaki taşkınlıkları ile yerin dibine geçen "Sodom-Gomore"nin mahzûn Peygamberi **Lût** -aleyhisselâm-;*

*Tevhîd sancağını maşrıktan mağribe taşıyan **Zülkarneyn** -aleyhisselâm-;*

*Muhabbet ve hasretle kavrulan ve sabırda âbideleşen **Yâkûb** -aleyhisselâm-;*

*Bir müddet kölelik, sonra zindanda yalnızlık, gariplik, çile, ızdırıp, meşakkat, riyâzât ve nefis mücâhedesini müteâkip Mısır'a ve gönüllere sultân olan ve mehtapları solduran nûru ile **Yûsuf** -aleyhisselâm-;*

Gönülleri vecde getiren hitâbeti ile kendisine “Hatîbü’l-Enbiyâ” denilen **Şuayb** -aleyhisselâm-;

Ahmak Firavun’u Kızıldeniz’in girdaplarında yok eden, mucizeli asâlı **Mûsâ** -aleyhisselâm-;

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın her zaman ve mekânda yardımcısı olan sâlih kardeşi **Hârûn** -aleyhisselâm-;

Zikri ile dağları, taşları, vahşî hayvanları istiğrak hâline getiren **Dâvûd** -aleyhisselâm-;

Muazzam saltanatını, kalbinin dışında taşıyabilen **Süleymân** -aleyhisselâm-;

Yüz senelik bir ölümden sonra tekrar diriltilerek, kıyâmetteki yeniden yaratılışa misâl olan **Üzeyr** -aleyhisselâm-;

Derin tefekkürü ile sabrın bileyi taşı olan **Eyyûb** -aleyhisselâm-;

Büyük bir vecd hâlinde, istiğfâr, duâ ve zikrin hakîkatinde derinleşerek karanlıkları aşan **Yûnus** -aleyhisselâm-;

Ardından «İlyâs’a selâm olsun!» hitâbı ile ilâhî iltifât ve teveccühe mazhar olan **İlyâs** -aleyhisselâm-;

Âlemlere üstün kılınan **Elyesa’** -aleyhisselâm-;

İlâhî rahmete garkedilen sâlih peygamber **Zülkifl** -aleyhisselâm-;

Hikmetli nasihatleriyle destanlaşan, zâhirî ve bâtinî hekimlerin pîri **Lokmân Hakîm** -aleyhisselâm-;

Testere ile ikiye bölünürken dahî “âh!” demeden, tevekkül ve teslîmiyetini muhâfaza eden mazlûm peygamber **Zekerîyyâ** -aleyhisselâm-;

Babası gibi ölümü şehîdlikle karşılayan **Yahyâ** -aleyhisselâm-;

*Fârik vasfı nefis tezkiyesi olan, ilticâ ve tazarrûsu ile hastalara şifâ veren, ölüleri diriltten, semâvî **İsâ** -aleyhisse-lâm-;*

*Ve hulâsa bütün peygamberler ile onların ümmetlerinin başlarından geçen hâdiselerin, zamânımız insanının rûhî ihtilâç ve sıkıntılarını anlamaya ve aydınlatmaya medâr olabilecek hikmet kıvılcımlarını nakletmeye gayret ettik. Aynı zamanda onların ardarda teselsülü ile birer mübeşşirler (müjdeciler) kâfilesi hâlinde beşerî zemîni, bereketli bir hîdâyet şerâresinin akışıyla âlemlere rahmet olarak gönderilen peygamberlik zirvesinin kemâl noktası, yaratılış sırrı, varlık nûru **Hazret-i Muhammed Mustafâ** -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimize hazırlamakla mükellef bulunduklarını, gücümüz nisbetinde ve kelimelerin mahdûd imkânları içinde âcizâne arz etmeye çalıştık.*

“Nebîler Silsilesi” adlı bu kitabımız, umûmî arzu üzerine daha mufassal ve müdellel bir hâle getirildi. Bu hususta emeği geçen değerli akademisyen kardeşlerimize teşekkür eder, bu hizmetlerinin kendileri için bir sadaka-i câriye olmasını Rabbimizden niyâz ederim.

Acz ve zaafımızdan kaynaklanan sehv ü hatâların bağışlanması ümîdiyle Rabbimizin sonsuz rahmet ve merhametine ilticâ ederiz.

Tevfik, yalnız Allâh’tandır...

Osman Nûri TOPBAŞ

01.03.2004

ÜSKÜDAR

GİRİŞ

Biz âciz kullarını îmânın neşve ve huzûru ile merzûk kılan Allâh Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'ne hamd ü senâlar olsun!

İnsanlığı zulmetten nûra gark etmeye vesîle olan kâinâtın Fahr-i Ebedîsine salât ve selâm olsun!

Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Ehemmiyeti

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'inde önceki peygamberler ve onların ümmetlerinden bizlere naklettiği ilâhî hikmet, ibret ve tebliğ hakikatlerini beşer idrâki için anlaşılması kolay ve rahat bir üslûb olan kıssa tarzıyla takdîm eder. Bu husus, âyet-i kerîmelerde şöyle ifâde buyrulur:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ
وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

“(Ey Rasûlüm!) Biz, bu Kur'ân'ı vahyetmekle, Sana kıs-sayı (geçmiş haberleri) en güzel bir şekilde anlatıyoruz.” (Yûsuf, 3)

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ
وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ

“(Rasûlüm!) İşte bunlar Sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bundan önce onları ne Sen biliyordun ne de kavmin. O hâlde sabret. Çünkü (en hayırlı) âkibet (sabredip) sakınanlarındır.” (Hûd, 49)

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي
هَذِهِ الْحَقُّ وَ مُوعِظَةٌ وَ ذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ

“Peygamberlerin haberlerinden Sen’in kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi Sana anlatıyoruz. Bunda Sana gerçeğin bilgisi, mü’minlere de bir öğüt ve bir îkaz gelmiştir.” (Hûd, 120)

Kur’ân-ı Kerîm Kıssalarının Gâyeleri

Kur’ân-ı Kerîm kıssaları, bâzı dinî gâyeleri gerçekleştirmek hikmetine mâtuftur. Bu gâyeler, engin ve geniş bir muhtevâ arz eder. Çünkü kıssaların gâyeleri, hemen hemen bütün Kur’ânî gâyeleri içine almaktadır. Bu çerçevede; vahiy ve peygamberliğin ispatı, Allâh’ın vahdâniyetini ispat, dinlerin esasta birliği, îkâz, müjdeleme, kudret-i ilâhiyenin zuhûra çıktığı yerler, hayır-şer, sabır-sızlanma, şükür-nankörlük ve daha başka nice dinî gâyeler ve ahlâkî hedefleri içine almış ve bunların ifâde vâsıtası olmuştur.

Kur’ân kıssalarının en mühim ve vâzıh gâyeleri hakkında şunları söylemek mümkündür:

1. İmân esaslarını ispat ve açıklama.
2. Vahiy ve risâletin ispatı.

Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, ümmî idi. Okuma yazma öğrenmemişti. O'nun, yahudî ve hristiyan din adamlarıyla oturup sohbet ettiği de görülmemişti. Buna rağmen ona Kur'ân'da hristiyan ve yahudîleri de şaşırtan kıssalar nâzil oldu. Hele bâzısında mevzûlar son derece derin ve hassâs bir şekilde beyân edilmişti: İbrâhîm, Yûsuf, Mûsâ ve İsâ -aleyhimüsselâm- kıssalarında olduğu gibi. Bunların Kur'ân'da beyânı, onun vahy-i ilâhî olduğuna delil teşkil etti. Kur'ân, bâzı kıssaların başında veya sonunda bu gâyeleri açıkça tasrîh eder:

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحِمَهُ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

“Mûsâ'ya emrimizi vahyettiğimiz vakit (Habîbim) Sen batı tarafında değildin, (o hâdiseyi) görenlerden de değildin. Fakat biz (Mûsâ'dan sonra) daha birçok nesiller yarattık da ömürleri (uzadıkça) uzadı. Sen Medyen ahâlisi içinde ikâmet edici olup da âyetlerimizi onlardan okuyarak öğrenmiş de değilsin. Ancak (geçmişlerin haberlerini Sana) gönderen Biz'iz. Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz vakit de Sen «Tûr»un yanında değildin. Fakat Sen Rabbinden bir rahmet olarak (gönderil-

din). **Tâ ki Sen'den önce kendilerine uyarıcı** (bir peygamber) **gelmemiş olan bir kavmi uyarasın. Belki onlar iyice düşünüp öğüt alırlar.”** (el-Kasas, 44-46)

3. Âdem -aleyhisselâm-'dan Peygamber Efendimiz'e kadar dinin Allâh'tan geldiğini, bütün mü'minlerin bir ümmet olduğunu, bir olan Allâh'ın hepsinin Rabbi olduğunu izâh.

4. Allâh'ın peygamberlerine ve seçkin kullarına ihsân buyurduğu nîmeti beyân.

5. İnsanoğlunu, ezeli düşmanı olan şeytana karşı îkâz.

Allâh Teâlâ buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ
وَ الْفَحْشَاءِ وَ أَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

“Ey insanlar! Yeryüzündeki temiz ve helâl şeylerden yiyin, şeytana ayak uydurmayın, zîrâ o sizin için apaçık bir düşmandır. Muhakkak size, kötülüğü, hayâsızlığı, Allâh'a karşı da bilmediğiniz şeyi söylemenizi emreder.” (el-Bakara, 168-169)

6. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e ve bütün mü'minlere tesellî verip gönüllerini pekiştirme, Allâh'ın nihâyetle peygamberlerine yardım edip yalancılara helâk edeceğini beyân.

Bu da Peygamberimizi takviye etmek ve onun îmâna dâvet ettiği kimselerin rûhlarına tesir etmek maksadını taşır.

7. İnsanın tedricî olarak terbiye ve tezkiye edilmesini sağlamak.

Kıssaların daha başka pek çok gâyeleri mevcuttur. Bunlar arasında, Allâh'ın sonsuz ve eşsiz harikalara muktedir olduğunu beyân ve izhâr etmek de mühim gâyelerdendir. Meselâ Hazret-i Âdem'in yoktan yaratılması ve Îsâ -aleyhisselâm-'ın baba-sız dünyâyâ getirilmesi, bu cümledendir.

Hâsılı Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssalar vesîlesiyle Cenâb-ı Hak, insanoğluna gizli ve âşikâr sayısız ulvî tâlimlerde bulunur. Ayrıca her peygamberde farklı bir husûsiyeti öne çıkararak onu beşer dimağ ve idrâkine yerleştirir. Şöyle ki:

Peygamberler içinde Hazret-i Nûh -aleyhisselâm-'ın hayatına bakıldığında öncelikle; îmân dâveti, tahammül, sabır ve neticede de küfre ve küfür erbâbına karşı şiddetli bir buğz göze carpar.

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın hayatı, şirke karşı amansız bir mücâdele ve putperestliği yok etme uğrunda geçmiş, ayrıca Nemrud'un ateşlerini gül bahçelerine çeviren Hakk'a teslîmiyet, tevekkül ve îtimâd husûsunda müstesnâ bir nümûne olmuştur.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'ın hayatı, zâlim Firavun ve avanesi ile mücâdele hâlinde geçmiş, daha sonra getirdiği hukuk ile mü'minler için ictimâî bir nizam tesis etmiştir.

Hazret-i Îsâ -aleyhisselâm-'ın tebliğâtının fârik vasfı, insanlara karşı şefkat ve merhametle dolu bir kalbî rikkattir. O'nun mümtaz vasıfları arasında insanlara af ile muâmele ve tevâzû gibi yüksek hâller dikkat çeker.

Hazret-i Süleyman -aleyhisselâm-'ın dillere destan olan o göz kamaştırıcı saltanatına rağmen, tevâzû ve şükür ile kalbî tavrını muhâfaza ederek Allâh'a kullukta yücelmesi hayranlık vericidir.

Hazret-i Eyyûb -aleyhisselâm-'ın hayatında belâlara sabrın ve her ahvâlde Allâh'a hamd ile şükürün yüksek tezâhürleri mevcuttur.

Hazret-i Yûnus -aleyhisselâm-'ın hayatı, Allâh'a yönelip bağlanmanın ve kusurundan dolayı nedâmet gösterip tevbeyle sarılmanın kâmil bir misâlidir.

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, esâret hâlindeyken dahî Hakk'a bağlılık ve dâvetin zirvesini yaşamıştır. O; servet, şöret ve şehvet sâhibi güzel bir kadının “haydi gelsene bana” diyerek nefsi cezbedici bir teklifte bulunduğu zamanda bile büyük bir iffet sergilemiştir. Onun yüksek bir takvâ ile müzeyyen gönlü, davranış mükemmelliklerinin muhteşem bir menbaî hâlindeyken.

Hazret-i Dâvud -aleyhisselâm-'ın hayatı, ilâhî azamet karşısındaki ibret sayfalarıyla doludur. O'nun da, haşyetullâh içinde, gözyaşı dökerek hamd ü senâ ve zikredişi, tazarrû ve niyâz hâlinde Allâh'a yönelişi pek ibretlidir.

Hazret-i Yâkub'un sîreti ise, insanın gözünde dünya karardığı zaman bile ye'se düşmeyip, sabr-ı cemîl ile Allâh'a bağlanmak ve O'nun rahmetinden ümid kesmemek lâzım geldiğine dâir büyük bir örnektir.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'ın hayâtı ise hepsini şâmil bir yücelik ve mükemmelliktir ki, anlatmakla bitmez.

Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Husûsiyetleri

Kur'ân-ı Kerîm, hâdiselerin özüne dikkat çeker. Zaman ve mekân unsurlarına ve onların isimlerine umûmiyetle fazla önem vermez. Zîrâ hâdiselerin ibret gâyesine hizmet etmeyen ayrıntılarına girmek, mes'eleyi teferruâta boğar ve kıssadan çıkacak hisseyi matlaştıracak onu anlaşılması güç bir hâle getirir.

Kur'ân kıssalarında göze çarpan diğer bir husûsiyet de şudur:

Kur'ân-ı Kerîm, kıssayı hangi sebeple naklediyorsa, onun sâdece maksadı ihtivâ eden kısmını ele alır. O, kıssanın dinî gâyeyi ifâde etmesine ehemmiyet verdiğiinden, hâdiseyi, târih sırası gözetmeksizin; başından, ortasından veya sonundan anlatır. Muhâtabı, kıssadaki vak'alar içine dalıp gitmeye bırakmaz; aralara gönül iklimini yeşertecek dinî irşâd ve tevcîhler serpiştirir.

Kur'ân kıssaları, umûmiyetle muhâtabı sürükleyen bir girizgâhla başlar. Oradaki hâdiseler, kuru ifâdelerle sıralanmayıp canlılık ve hareket dolu bir tasvirle müşahhas bir hâlde takdîm edilir. İfâdelerde, insan hakikatini temsil eden ehemmiyetli sahneler ortaya konulur; ancak hâdiselerin ihtivâ ettiği birçok teferruât muhayyileye bırakılır.

Bütün bu hakikatler, Kur'ân-ı Kerîm'de tekrar tekrar beyân edilir.

Tekrarların Hikmeti

Kur'ân kıssalarının en mühim husûsiyetlerinden biri de, tekrarlardır. Tekrar, Kur'ân-ı Kerîm'de diğer mevzûlardan ziyâde kıssalarda kendini gösterir. Her sûrede bir kıssa zikredilme-

mekle beraber bir kıssa aynı sûrede de tekrarlanmamıştır. Bu, aslında tam bir tekrar şeklinde de değildir; sûrenin umûmî akışı içerisinde siyâk ve sibâk münâsebetiyle her seferinde farklı ayrintılar ihtivâ eden bir üslûb âbidesidir.

Nitekim her farklı detay, değişik ibretlere medâr olarak, gönüllerden gayb âlemlerine doğru binbir ulvî pencere açmaktır. Meselâ Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'a İblîs'in secde etmemesi mes'elesi, mükerreren yedi sefer bildirilir ve her birinde, İblîs'in hîle ve desîselerinden birine dikkat çekilir.

Bu tekrarların hikmetini beyân sadedinde âyet-i kerîmeler-de şöyle buyrulur:

وَ كَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَ صَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا

“(Rasûlüm!) **Biz onu böylece Arapça bir Kur’ân olarak indirdik ve onda ikâzları tekrar tekrar açıkladık. Umulur ki onlar (bu sâyede günahattan) korunurlar; yahut da o (Kur’ân) kendileri için bir ibret ortaya koyar.**” (Tâhâ, 113)

وَ ذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ

“**Sen yine de öğüt ver (hatırlat). Çünkü öğüt (hatırlatma) mü'minlere fayda verir.**” (ez-Zâriyât, 55)

Tekrarlar, asıl maksadın farklı üslûblarla tebliği durumundadır. Bunun için sıradan mes'eleler tekrar edilmez. Meselâ Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'ın doğumu, gençliği ve evliliği tekrarlanmaz. Fakat Firavun'la karşılaşması, sihirbazlarla müsâbakası ve azgın Benî İsrâîl kavminin durumu gibi risâletin he-

defi açısından çok mühim olan hususlar, tam dört yerde tekrar edilmiştir.

Diğer taraftan, bir şahısla alâkalı mâlumâtın çeşitli yerlerde zikredilen kısımları bir araya getirildiğinde mükemmel bir bütünlük müşâhede edilir. Böylece bütün kıssalar, aralarında hiçbir ihtilâf ve zıtlık olmaksızın tek mevzû gibi bir bütünlük arz eder.

Kıssalarda daha çok mânâların tekrârı mevzuubahistir. Bunun en mühim maksadı, ilâhî ve ulvî gâyelerin, rûhlara ve gönüllere alışkın oldukları bir tarzda zerkedilmesidir. Çünkü insan, kendisine takdîm edilen bir mes'elenin çeşitli şekil, üslûb ve ifâdelerle tekrârı hâlinde, verilmek isteneni daha iyi hazmeder. Bu da tekrârın, insan psikolojisine uygun ilâhî bir terbiye ve tezkîye usûlü olarak Kitâbullâh'ta yer aldığını gösterir.

Ayrıca tekrar, aynı mânâyı değişik ifâde kalıplarıyla ve çeşitli üslûblarla ortaya çıkararak, Kur'ân'ı Allâh'ın inzâl buyurduğunu ve insanların onun bir benzerini yapamayacaklarını ispatlayan ilâhî mucizelerden biridir.

Mânâların tekrârında bâzen tafsîlât, bâzen de hulâsa söz konusudur. Böylece Kur'ân-ı Kerîm, değişik seviye ve zihniyetlere hitâb etmektedir. Çünkü bâzı insanlara hulâsa yeterken, bâzılarına ise tafsîlât icâb eder. Zîrâ Kur'ân, avâmdan havâssa kadar insanlığın bütün kademelerine hitâb eder. Bu sûretle, her seviye, her tabaka ve her sınıf, kâbiliyet ve istîdâdı nisbetinde ondan istifâde edebilir.

Kur'ân-ı Kerîm'deki kelime ve cümle tekrarları ise, te'kîd gâyesiyle birlikte hayret ve dehşet verme, korkutma, îkâz ve tasvîri canlandırma gibi belâğat inceliklerinden birini te'mîn etmek içindir. Meselâ "Kâria Sûresi"nde « الْقَارِعَةُ » lafzının üç defa

tekrâr edilmesi, kıyâmetin dehşetli manzarasının muhâtaba çok derinden hissettirilmesi hikmetine mebnîdir.

Diğer yandan Rahmân Sûresi'nde insanlar ve cinler için yaratılan nîmetlerin sayıldığı cümlelerin ardından gelen ve otuz bir defa tekrar edilen:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

“Öyle iken Rabbinizin hangi nîmetini inkâr edebilirsiniz?” ifâdesi, kullara gaflet perdelerini aralatarak, ilâhî nîmetleri itirâf ile şükür vazîfesini hatırlatmaktadır. Ayrıca Rahmân Sûresi'ndeki otuz bir defa gelen bu tekrârın sıkmadan ve huzurlu bir şekilde okunuşu, Arap edebiyâtında eşine rastlanmayan müstesnâ bir husûsiyettir.

Yine Mürselât Sûresi'nde on defa tekrarlanan:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

“O gün, yalanlayanların vay hâline!” âyeti de, birçok ilâhî hakîkatin bahsedildiği âyetlerden sonra gelmekte ve bunları yalanlayanların, hüsrân dolu bir âkıbet ile şiddetli bir cezâyâ dûçâr olacaklarını haber vermektedir. Dolayısıyla müfessirler, bu âyetin geçtiği her yerin öncesinde anlatılan mânâları nazar-ı dikkate alarak:

«Hüküm gününü, Allâh'ın yüce âyetlerini ve sonsuz kudretini, sayısız ilâhî nîmetleri, azâb yeri olan cehennemi ve mükâfât mekânı olan cenneti yalanlayanların vay hâline!» şeklinde izâh etmişlerdir.

Kur'ân, hakîkate dâvet eden bir hidâyet rehberi, bir duâ ve zikir kitâbıdır. Duâ ve zikrin hakîkati ve tesiri ise, tekrar ile or-

taya çıkar. Namazların her rekâtında Fâtiha Sûresi'nin tekrar tekrar tilâvet edilmesi, tesbihâtın otuz üç, doksan dokuz ve yüz on bir gibi muhtelif sayılarda icrâ edilmesi, rükû ve secdelerdeki tesbihler, hep bu tekrarlardaki bereket ile onların kalbe iyice nakşolması gâyesine mâtuftur. Bu nevî ibâdetler, kulun Rabbi ile râbitasını kuvvetlendireceği gibi çokça getirilen salevât-ı şerîfeler de Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ile râbitayı pekiştirir. Çokça tekrar edilen zikirler, bir zaman gelir ki, kalb ve idrâkte o zikrin hakîkatine intikâli te'mîn eder.

Nitekim, Cüneyd-i Bağdâdî -kuddise sirruh- Hazretlerine birisi gelip:

“-Üstâdım, «Lâ ilâhe illâllâh»ın mânâsı nedir?” diye sorar.

O büyük Hak dostu şu cevabı verir:

“-Evlâdım bu sözü çokça tekrar et ki, mânâsının hakîkatine eresin.”

Diğer taraftan, kalb ve dil âhengi içinde yapılan Kur'ân tilâvetleri ve tekrarlanan Kur'ân-ı Kerîm sûrelerinin çeşitli tesirleri bulunmaktadır:

Nitekim, Haşr Sûresi'nin son üç âyetinin fazîleti hakkında Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Her kim sabahleyin üç defa:

«أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» dedikten sonra Haşr Sûresi'nin sonundaki üç âyeti okursa, Allâh ona akşama kadar bağışlanmasını dileycek yetmiş bin melek görevlendirir. O kimse o gün ölürse şehîd olarak ölür. Akşamleyin okursa yine böyledir.” (Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'ân, 22)

Vâkıa Sûresi'ni okuyanın darlıktan kurtulması, belli bâzı âyetlerin tilâvetiyle hastaların şifâ bulması ve bunlara benzer pek çok tecelliler, Kur'ân-ı Kerîm'de mevcuttur. Zîrâ Kur'ân-ı Kerîm, lâfız ve mânâ itibâriyle nefha-i ilâhî olması bakımından, gerek okunan âyetlerin tekrârı ve gerekse muhtevânın aynı ya da muhtelif lâfızlarla tekrârından mânevî bir feyzin hâsıl olması ve bunun insanın mâneviyâtını ve hattâ maddî cihetini dahî ilâhî irâde çerçevesinde etkilemesi mevzuubahistir. Ancak bütün bu tecellilere nâil olmak için de, okuyanın kalbî bir kıvâma sâhip olması gerekmektedir. Nitekim, Hazret-i Ali -radiyallâhu anh- ile bir bedevî arasında vâkî olan şu hâdise, bahsettiğimiz kalbî kıvâmın lüzûmunu ne güzel sergilemektedir:

Birgün fakir bir bedevî Hazret-i Ali'den sadaka ister. Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-, o an için başka bir imkânı bulunmadığından, yerden bir avuç kum alır ve bir şeyler okuyarak kuma üfler. Ardından da bunları bedevînin avucuna altın olarak döker. Bedevî hayretler içinde kalır. Bunun nasıl olduğunu, avucundaki kuma ne okuduğunu kendisine de söylemesi için Hazret-i Ali'ye yalvarır. Hazret-i Ali -radiyallâhu anh- ise gâyet sâkin bir şekilde, okuduğunun "Fâtiha Sûresi" olduğunu söyler. Bunun üzerine sevinçle yerden bir avuç kum alan bedevî, Fâtiha Sûresi'ni okuyup kuma üfler. Fakat kum, aynı kumdur. Bedevî, Hazret-i Ali'ye bunun hikmetini sorar. Hazret-i Ali -radiyallâhu anh- ise, işin esâsını:

"Bu, bir kalb farkıdır." buyurarak hulâsa eder.

Kur'ân'ın tamamını, ya gafletinden ya da imkân bulamadığından dolayı okuyamayanlar, kısa bir sûreyi rahatlıkla okuyabilirler. Bunun içindir ki Hâlık Teâlâ, kelâmının en mühim mesajlarını -bâzen kısmen bâzen de tamâmen-, ilâhî bir nükte olarak ulvî şifreler hâlinde kısa sûrelere derc etmiş ve âdeta her bi-

rini küçük bir Kur'ân hükmünde kılmıştır. Nitekim İmâm Şâfi Hazretleri şöyle buyurur:

“Şâyet, bütün bir Kur'ân-ı Kerîm yerine sâdece «Asr Sûresi» inzâl buyrulmuş olsaydı, bu bile yeterdi. Çünkü onda İslâm'ın bütün esaslarını bulmak mümkündür...”

Millî şâirimiz Mehmed Âkif'in şu mısraları da, Asr Sûresi'yle ilgili bu hükmü te'yîd sadedindedir:

*Hâlık'ın nâ-mütenâhî adı var, en başı: Hak.
Ne büyük şey kul için hakkın elinden tutmak!
Hani, Ashâb-ı Kirâm, ayrılalım derlerken,
Mutlaka Sûre-i Ve'l-Asr'ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh;
Başta î mân-ı hakikî geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebât, işte kuzum insanlık.
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık.*

Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamberler ve Kıssaları

Kur'ân kıssalarında peygamberler, beşeriyetin her bakımından en mümtaz şahsiyetleri olarak takdîm edilir. Bunlar, kesbî bir gayretle değil, ilâhî bir tâyinle seçilmişlerdir.¹ Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

1. Peygamberliğin kesbî değil, vehbî olduğu, şu âyet-i kerîmelerden de anlaşılmaktadır:
“İşte bu (peygamberlik), Allâh'ın fazhdır; onu dilediğine verir...” (el-Cum'a, 4)
“Onlara bir âyet geldiğinde, «Allâh'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız.» dediler. Allâh, peygamberliği kime vereceğini daha iyi bilir...” (el-En'am, 124)
“Sen, bu Kitâb'ın sana vahyolunacağını ummuyordun. (Bu) ancak Rabbinden bir rahmet (olarak gelmiş)'tir...” (el-Kasas, 86)

وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“...Onları (bütün peygamberleri) seçkin kıldık ve doğru yola ilettik.” (el-En’âm, 87)

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

“Allâh meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Süphesiz Allâh işitendir, görendir.” (el-Hacc, 75)

Kur’ân-ı Kerîm’de her peygamberin bir nevî alâmet-i fârikası olan fazîletleri muhtelif âyetlere serpiştirilmiş durumdadır. Nitekim bu âyet-i kerîmelerden birkaçında şöyle buyrulmaktadır:

وَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

“...Allâh İbrâhîm’i dost edinmiştir.” (en-Nisâ, 125)

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعَمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَادْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدَى وَالْأَبْصَارِ ﴿٤٥﴾ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ
بِخَالِصَةِ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ
﴿٤٧﴾ وَادْكُرْ إسماعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ
وَ كُلُّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾

“...Gerçekten Biz Eyyûb’u sabırlı (bir kul) bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Dâimâ Allâh’a yönelirdi. (Ey Muhammed!) Kuvvetli ve basîretli kullarımız İbrâhîm, İshâk ve Yâkûb’u da an.

Biz onları özellikle âhiret yurdunu düşünen ihlâslı kimseler kıldık. Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin ve en hayırlı kimselerdendir. İsmâîl'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsi de en hayırlı kimselerdendir.” (Sâd, 44-48)

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾
وَ نَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَ وَهَبْنَا لَهُ
مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ
إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ
بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ
إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَ رَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

“(Rasûlüm!) Kitâb’da Mûsâ’yı da an. Gerçekten o ihlâs sâhibi idi ve hem rasûl hem de nebî idi. Ona Tûr’un sağ tarafından seslendik ve onu, fısıldaşan kimse kadar (kendimize) yaklaştırdık. Rahmetimizin bir sonucu olarak ona kardeşi Hârûn’u bir peygamber olarak armağan ettik. (Rasûlüm!) Kitâb’da İsmâîl’i de an. Gerçekten o, sözüne sâdıktı, rasûl ve nebî idi. Halkına namazı ve zekâtı emrederdi; Rabbi nezdinde de hoşnutluk kazanmış bir kimse idi. Kitâb’da İdrîs’i de an. Hakîkaten o, pek doğru bir insan, bir peygamberdi. Onu üstün bir makama yücelttik.” (Meryem, 51-57)

Kâinâtın yaratılış sâiki olan, Cenâb-ı Hakk’ın “Habîbim” buyurduğu Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’de ise bütün peygamberlerin fârik vasıfları cem olunmuştur. O’nun hakkında âyet-i kerîmede:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“(Rasûlüm!) **Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.**” (el-Enbiyâ, 107) buyrulmuştur.²

Ancak peygamberlerdeki bu seçkinlik, kendilerine tevdi edilen çok büyük ve ağır mes’ûliyetler ihtivâ eder. Nitekim Cenâb-ı Hak, onların da acz içinde olduklarını ve kendilerine kat’iyyen bir ulûhiyet isnâd edilemeyeceğini ifâde sadedinde:

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ

“**Elbette kendilerine peygamber gönderilen kimseleri de, gönderilen peygamberleri de mutlaka sorguya çekeceğiz!**” (el-A’râf, 6) buyurur.

Âyet-i kerîmede belirtildiği vechile peygamberler, ilâhî te’mînât altında oldukları hâlde, onlara da tebliğlerindeki îtinâ derecesine göre sorgulama yapılacaktır. Bir rivâyete göre, Sü-

2. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- dünyâda da âhirette de rahmettir. Dünyâda hidâyeti ile, âhirette şefâati ile. Hadîs-i şeriflerde genişçe anlatıldığı üzere, mahşerde bütün insanlar düz ve geniş bir arâzide toplanacak. Korkunç sıkıntılar içinde hesaba çekilmeyi bekleyen insanlar, sonunda bir kurtarıcı aramaya başlayacaklar. Kendilerine başvurdukları büyük peygamberlerden yardım göremeyince Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e gelip yalvaracaklar. O zaman Peygamber-i Zîşân Efendimiz, Arş-ı Rahmân’ın altında secdeye kapanarak Cenâb-ı Hak’tan ümmetini dileycek. Kendisine büyük şefâat yetkisi verilince, önce doğrudan cennete gireceklere, belli bir süre sonra da kelime-i şehâdeti söylemekten başka iyiliği bulunmayan günahkârlara şefâat edecek ve onları cennete götürecektir. (Buhârî, Rikâk 51, Tevhîd 36, Tefsîru sûre (17), 5; Müslim, İmân 322, 326, 327)

leymân -aleyhisselâm-'ın, kendisine verilen muazzam dünyâ serveti ve tasarrufunun hesâbı sebebi ile diğer peygamberlerden daha geç cennete gireceği nakledilmektedir.³

Peygamberler dışındaki kimseler için bir te'minât yoktur.⁴ Kula düşen, mânevî hâllerde kendisinden üstün olanlara bakıp kalbî âlemini tekâmül ettirmesi, maddî durumlarda da kendinden aşağıdakilerin hâllerinden ibret alarak şükrân hisleri içinde ömrünü devâm ettirmeye gayret göstermesidir.

Nitekim hadîs-i şerifte:

“Sizden biri, mal ve yaratılışça kendisinden üstün olan birini görünce, nazarını hemen kendisinden aşağıda olana çevirsin.” (Buhârî, Rikâk, 30) buyrulmuştur.

Hazret-i Peygamber'e hitâben ve Hazret-i İsâ -aleyhisselâm-'ın şahsında, bütün peygamberlere âit sorgulamayı bildiren diğer âyet-i kerîmeler şöyledir:

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا
إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ

“Allâh'ın, peygamberlerini toplayıp da «Size ne cevap verildi?» dediği gün, «Bizim hiçbir bilgimiz yok, şüphesiz gizlilikleri hakkıyla bilen ancak Sen'sin.» diyeceklerdir.” (el-Mâide, 109)

3. Bkz. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, XII, 94-95.

4. Bununla birlikte bu kâidenin istisnâsı olarak, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in cennetle müjdelediği kimseler, bir mâ-nâda te'minât altında sayılırlar. (Aşere-i Mübeşşere gibi).

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَا خَذَنَّا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾

“Eğer (Peygamber) bize atfen bâzı sözler uydurmuş olsaydı, elbette O’nu kısıkrak yakalardık! Sonra O’nun can damarını koparırdık. (O’nu yaşatmazdık.) Hiçbiriniz buna mâ-nî de olamazdınız!” (el-Hâkka, 44-47)

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصُوا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾

“Her bir ümmetten bir şâhid getirdiğimiz ve Sen’i de onlara şâhid olarak gösterdiğimiz zaman hâlleri nice olacak?! Küfür yoluna sapıp peygamberi dinlemeyenler, o gün yerin dibine batırılmayı temennî ederler ve Allâh’tan hiçbir haberi gizleyemezler.” (en-Nisâ, 41-42)

İbn-i Mes’ûd -radiyallâhu anh-, birgün Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in arzusu üzerine Nisâ Sûresi’ni okurken:

“(Ey Rasûl!) Her bir ümmetten bir şâhid getirdiğimiz ve Sen’i de onlara şâhid olarak gösterdiğimiz zaman hâlleri nice olacak?!” mealindeki 41. âyete geldiğinde, Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- (42. âyet-i kerîmedeki dehşetli ifâdeleri dinlemeye dayanamadığından) **“Şimdilik yeter!”** buyurarak kıraati durdurmuş ve Allâh Teâlâ’nın azameti karşısında ağlamıştır. (Buhârî, Fedâilü’l-Kur’ân, 32; Müslim, Müsâfirîn, 247)

Kur'ân-ı Kerîm'in Yüceliği ve Peygamber Efendimiz'in Fazîleti

Yukarıdaki âyet-i kerîmelerde, nübüvvetin ağır mes'ûliyeti yanında, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in getirmiş bulunduğu Kelâmullâh'ın tamâmen vahye müstenid olduğu da ifâde buyrulmaktadır. Nitekim yüce Kitâb, bu hakîkati şöyle beyân eder:

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ

“(Allâh'tan indirildiği husûsunda) **hiç şüphe olmayan bu Kitâb** (Kur'ân-ı Kerîm), **muttakiler için bir hidâyettir.**” (el-Bakara, 2)

Hiç şüphesiz bir şekilde bu Kitâb'ın Allâh tarafından indirilmiş olması, onun azamet-i ilâhiyyeye göre bir mükemmellik arz etmesini icâb ettirmiştir. Bu mükemmelliği te'mîn eden husûslardan biri de, Kur'ân'ın o müthiş icâzıdır. Onun aslî husûsiyetlerinden bir diğeri de, dünyâda ve âhirette insanoğlunun saâdetini te'mîn etmesidir.

Bu son ilâhî kelâm, son Peygamber Hazret-i Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e, kıyâmete kadar devâm edecek olan en büyük mucizesi olarak lutfedilmiştir. Çünkü her peygambere, kendi zamanında makbûl olan mesleklere göre, nübüvvet dâvâsını ispat edecek birtakım mucizeler verilmiştir. Beşer tâkatinin çok üstündeki bu ilâhî hârikulâdeliklerî müşâhede edip gönlünde hidâyet nûru olanlar, peygamberlerine:

“–Sen Allâh'ın elçisisin!” diyerek onları tasdik etmişler; hidâyet mahrûmu bedbahtlar ise:

“–Sen ancak bir sihirbazsın!” demişlerdir.

Böylece peygamberleri kabûl edenler de etmeyenler de, hârikulâde hâdiseler olan mûcizeleri tasdik etmek mecbûriyetinde kalmışlardır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Ay'ı ikiye böldüğü zaman, bu büyük mûcizeyi bütün Mekke halkı müşâhede etmiş, ancak kabulleniş tarzı, kalbî nasîblerine göre îmân veya küfür istikâmetinde gerçekleşmiştir.

Mûsâ -aleyhisselâm-'a verilen bir mûcize olarak asâsı, büyük bir ejderhâya dönüşmüş ve İsrâîloğulları arasında revaç bulan sihir ve sihirbazlığın itibârını yok etmiştir. Îsâ -aleyhisselâm-'a da, tıp âleminin ulaşamayacağı bir hârîka olan ölüleri diriltme mûcizesi verilmiş, O, bütün tıp âlemini acze düşürmüştür.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- zamanında ise şiir ve belâğat, altın çağını yaşıyor, Ukaz, Zü'l-Mecâz, Mecenne gibi panayırılar tertipleniyordu. Buralarda devrin edîb ve şâirleri birbirleriyle yarışıyor, birinciliği kazanan eserler atlas kumaşlar üzerine yazılarak Kâbe'nin duvarlarına asılıyordu. Bu şekilde Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e kadar Kâbe duvarlarında yedi şiir asılmış ve bunlara "yedi askı" (mualakât-ı seb'a) adı verilmişti. Lâkin Kur'ân-ı Kerîm'in hârîka belâğat ve hitâbeti karşısında, asırlardan beri bir an'ane olarak devam eden bu edebiyat fuarları târihe karıştı. Bundan sonra artık hiçbir şâir, yarışma kazanan şiirini Kâbe'nin duvarına asamaz oldu.

Bu şekilde en güçlü hatîbleri bile acze düşüren Peygamber -aleyhissalâtü vesselâm-'ın nübüvvet kudreti, kıyâmete kadar bütün zamanlara ve bütün mekânlara şâmil olduğundan, O, önceki peygamberlerin tamâmındaki salâhiyet, iktidâr ve mûcizâta sâhip ve bütün bu yekûnun fevkindedir. Bununla berâber, sıradan insanlara dâimî bir emsâl olmak zarûreti sebebiyledir ki, icraatlerini ekseriyetle beşerî îcaplara göre gerçekleştirmiştir.

Burada şunu da ifâde etmek gerekir ki, **Kâinât'ın Efendi-si'**nden gayri bütün peygamberlerin me'mûriyetleri, belli bir zaman ve mekân ile sınırlıdır. Bundan dolayı, onlardan bize zengin bir davranışlar manzûmesi intikal etmemiştir. Hâlbuki, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, bi'setinden (peygamber olarak gönderilişinden) kıyâmete kadar bütün zaman ve mekânları tedvîre me'mûr olduğundan O'nun bütün davranışları, en cüz'î ve mahrem teferruatına kadar sahîh bir rivâyetle bize kadar intikal etmiş ve bu intikal, kıyâmete kadar teselsül etmek mazhariyetine nâil kılınmıştır.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in cihân-şümûl risâleti, âyet-i kerîmelerde şöyle beyân buyrulur:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ
وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“De ki: Ey insanlar! Gerçekten Ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sâhibi olan Allâh'ın elçisiyim. O'ndan başka ilâh yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyle ise Allâh'a ve ümmî Peygamber olan Rasûlüne -ki O, Allâh'a ve O'nun sözlerine inanır- îmân edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız.” (el-A'râf, 158)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Biz Sen’i bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Sebe, 28)

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾
الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

“Âlemlere uyarıcı olsun diye kulu Muhammed’e Furkân’ı indiren, göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine âit olan, hiç çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı bulunmayan, herşeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderâtını tâyin eden Al-lâh, yüceler yücesidir.” (el-Furkan, 1-2)

Bunun sebebi, O’na tahsîs edilmiş olan **“âhir zaman”**ın bütün insanlarına O’nun bir **“üsve-i hasene”**, yâni mükemmel bir örnek olmasını te’mîn istikâmetindeki murâd-ı ilâhîdir.

Bu murâd-ı ilâhîyi tecellî ettirmek üzere, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’e birtakım mucizeler lutfedilmiştir. Mucizelerin gâyesi, kitleleri teshîr edip onların peygamberlere itaatlerini sağlamaktır. Toplumun en kudretli ve itibarlı olanlarının dahî itaatini te’mîn maksadıyladır ki, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, bütün diğer mucizelerine ilâveten ve bunlardan daha üstün olarak icâzda kemâlini bulan Kur’ân-ı Kerîm mucizesine istinâd etmiştir. Mucize, peygamberlerden sâdır olan ahvâl-i fevkalâde olduğu hâlde, onların kitleleri teshîr etmek husûsundaki tesirine ağırlık verilerek Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in, tebliğine sırf bir mecra ve vâsitadan ibâret kaldığı Kur’ân-ı Kerîm’in icâzı ise eşsiz bir mucizedir. Bu sebeptendir ki, ilâhî olan, fakat ebe-

dî bir meş'ale gibi Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- eliyle beşeriyete sunulan Kur'ân-ı Kerîm'in îcâzı, belâğat ve fesâhatten anlayan "asr-ı saâdet" insanının Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- 'e itaatini sağlayan asıl müessir olmuştur. Nitekim Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-, ebedî saâdet güneşini söndürmek gibi, gâyelerin en çirkiniyle yola çıkmışken tesâdüfen dinlediği Kur'ân-ı Kerîm âyetleri, onu bir kutuptan diğerine intikâl ettirircesine şimşek hızıyla hidâyete ulaştırmıştır.

Meşhûr şâir ve edib İmru'ül-Kays'ın kızının, Kur'ân-ı Kerîm'den kısa bir metin dinleyince hayretle irkilerek ve dehşet içinde:

"Bu bir insan sözü olamaz! Dünyâda böyle bir söz var ise, babamın şiiiri Kâbe'nin duvarından indirilmelidir! Gidip onu indirin, bu âyetleri oraya asın!.." demek mecbûriyetinde kalması, bu ilâhî hakîkatın tipik ve târihî misâllerinden sadece biridir.⁵

Kur'ân-ı Kerîm'in bu yüceliği karşısında müşrikler bile o okunurken öylesine tesir altında kalırlardı ki, içlerinde îmân etmeye meyil doğar, ancak bunu engellemek için onu sese boğarak dinlemeye mânî olmak isterlerdi. Bu gerçek, âyet-i kerîmede şöyle ifâde buyrulur:

5. Söz sahibini hatırlatır. Ve söyleyenin şân ve kudretine göre bir yücelik ve mükemmellik arz eder. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm'in müthiş belâğat ve fesâhâti, onun sâhibi olan Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve azametinin şânına göre olduğundan -münkirler dâhil- bütün beşeriyeti âciz ve hayrân bırakmıştır. Hele Kur'ân-ı Kerîm'in sehl-i mümtenî vasfında olması, apaynı bir ilâh sırdır ki, herkes onun sâhibi tarafından ne kadar kolay beyân edilmiş olduğunu idrâk eder, ancak bir benzerini yapmaya aslâ muktedir olamaz...

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ
وَالْغَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ

**“İnkâr edenler: «Bu Kur’ân’ı dinlemeyin, okunurken gü-
rültü yapın. Umulur ki bastırırsınız.» dediler.”** (Fussilet, 26)

Fakat bâzı müşrikler, yine de Kur’ân’ı gizli gizli dinlerlerdi. Ebû Cehil gibi azılı müşrikler bile duvar ardından onu gizlice dinler, inanmasalar bile tesiri altında kalırlar, fakat küfürlerinde-ki inatları sebebiyle birbirlerini Kur’ân dinlerken görünce de ka-çarlardı.

Çünkü Kur’ân, müessistir; gönül âlemlerine tesir ederek, inkâr ve küfür karanlığındaki insanlığın kâinât, hayat ve insan hakkındaki telakkisini değiştirip düzelterek beşeriyetin en bü-yük inkılâbını gerçekleştirir. Câhiliye toplumunun hidâyet bul-ması, bunun en bâriz misâlidir.

Kur’ân, bir kelâm-ı azîmdir ki, hayvanlar üzerinde bile mü-essirdir.

Nitekim Üseyd bin Hudayr -radıyallâhu anh- şöyle anlatı-yor:

Bir gece Bakara Sûresi’ni okuyordum. Atım da yanıbaşım-da bağlı olduğu hâlde duruyordu. Bir ara at şahlanmaya başla-dı. Okumayı kestim; at sâkinleşti. Tekrar okumaya başladım, at yine şahlandı. Hattâ oğlum Yahyâ’yı atın çiğnemesinden endi-şe ederek yanıma aldım.

O esnâda semâya baktığımda üzerimde kandillere benzer bir şeyler olduğunu gördüm. Sonra onlar göğe doğru yükselip gözden kayboldu.

Sabahleyin, olup biteni Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e anlattığımda bana:

“-Oku ey Üseyd, oku!” buyurdu... Ve sonra:

“-Ey Üseyd! O gördüklerinin ne olduğunu biliyor musun?” diye sordu.

“-Hayır.” dedim.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem:-

“-Onlar, senin Kur’ân tilâvetini dinlemeye gelen meleklerdi. Eğer sen okumaya devâm etseydin, sabaha kadar seni dinleyeceklerdi. O melekler, insanlara gizli kalmayacak, insanlar da onları görebileceklerdi.” buyurdular. (Buhârî, Fezâilu'l-Kur’ân, 15)

Kur’ân-ı Kerîm’in bütün varlıkları kuşatan tesir ve teshîrinin hikmeti, nübüvvet halkasının son Peygamber Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ile nihâyete erdiği ve bundan sonraki bütün zaman ve mekânlar O’na âit olduğu cihetle Rasûlullâh’a vâkî olan vahyin kâmil manzûmesini teşkil etmesidir. Yâni bu son ilâhî kitâbın, dünyâ var oldukça zuhûr edecek her îcâb ve maslahata cevap verecek hakikatleri muhtevî bulunmasındandır. İşte Kur’ân-ı Kerîm’in mânâ ve muhtevâsı itibâriyle eşsiz îcâz ve hikmetler manzûmesi olması, bu keyfiyetten doğmuştur.

Bu ilâhî armağan, bir hidâyet rehberi ve nübüvvetin doğruluğunu ispat edici bir îcâd bedîası (san’at hârikası) olarak kıyâmete kadar devâm edecektir.

Kur’ân-ı Kerîm, üslûbundaki fesâhat, belâğat ve ihtivâ ettiği ahkâmın şâheserliği yanında, mânâ ve muhtevâsıyla bütün

zaman ve mekânlara hitâb etmesi ile de hiçbir peygambere nasîb olmamış bir kitâbdır. Bu üstünlükler, onun kıyâmete kadar devâm edeceğinin ve Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in de en kalabalık bir ümmete sâhib olacağının en bâriz bir nişânesidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de her şey; ifâde, üslûp, mânâ, mûcize, tarih vesâir ne varsa hepsi Allâh'a âittir. Öyle ki âyetlerin diziliş sırası da vahye müsteniddir ve Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in en küçük bir müdâhalesi olmamıştır.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'in üslûbu gibi ses âhengi de Allâh'a âittir. Kur'ân'ın nazmında en ufak bir takdîm, te'hîr veya herhangi bir değişiklik yapmak, âhengi hemen bozar. Günümüz İslâm ulemâsından muhterem Muhammed Hamîdullâh, Kur'ânî âhenkle alâkalı olarak şöyle bir hâtîrâ nakleder:

“Müslüman olmuş Fransız bir mûsikîşinas, bir görüşmemizde bana, Nasr Sûresi'nin kıraatinde **«fî dînillâhi efvâcâ. Fe-sebbih...»** diye okumanın mûsikî bakımından hoş olmadığını ifâde etti. Ona, burada «efvâcâ» diye durulmayacağını, ancak «efvâcen-v-fesebbih» (n ve f birbiri ile kaynaşmaktadır. Bu şekilde “n”den sonra “f” telaffuz edilmeden önce hafif bir “v”) okunduğunu îzâh ettim. Bu mûsikîşinas kardeşimiz derhâl şöyle dedi:

«İmânımı tâzeliyorum. Bu îzâhâtın sâyesinde artık mûsikî bakımından da Kur'ân-ı Kerîm'e hiçbir itirâzım kalmadı. Onun insicâmı, beşerî vasıfların üzerinde bir ölçüye sâhiptir. O, âdetâ bir âhenk ihtîşâmı sergilemektedir. Böyle mükemmel ve yüce bir Kitâb'ın yerine alelâde beşerî bir şeyin ikâme edilmesini kim düşünebilir?!»”

Kur'ân-ı Kerîm, bu özelliği ile insanların gönüllerinde fevkalâde güçlü bir tesir uyandırmış, Araplar, onu Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in fem-i saâdetlerinden dinleyerek fevc fevc îmâna gelmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'in lafzıyla mûcize oluşuna, yakın târihimizden bir örnek de şöyledir:

Yeraltı Câmîi İmam Hatibi Ali Üsküdarlı Hoca, vaktiyle Abdülhamid Han zamanında saray imamlığı yapmıştır. Onun Yüksek İslâm Enstitüsü'nden talebeleri Mehmet Ali Sarı ve İsmail Karaçam Hocaların naklettiklerine göre Ali Üsküdarlı Hoca, Macar Kralı tarafından bir heyet içerisinde Macaristan'a dâvet edilir. Çeşitli kültür faaliyetlerine katıldıktan sonra bizzat kral tarafından saraya çağrılır ve bâzı görüşmelerin ardından Ali Üsküdarlı Hoca'dan Kur'ân-ı Kerîm okuması istenir. O da bir aşr-ı şerîf tilâvet eder. Mehmet Ali Hoca'nın ifâdesine göre Nihâvent makâmında okunur bu aşr-ı şerîf. Ali Üsküdarlı, o zamanlar çok genç bir hâfızdır, kurrâdır, sesi çok güzeldir, edâsı da pek hoştur. Dolayısıyla onun okuduğu bu ilâhî kelâm, kralı öyle büyüler ki, kraliçeye dönüp bir şeyler söyler. Bu arada Kur'ân-ı Kerîm tilâvetiyle ilgili neler söylendiğini merak eden Ali Üsküdarlı Hoca tercümana:

“-Kral hazretleri kraliçeye ne söyledi?” diye sorar. O da, kral hazretlerinin kraliçeye:

“-Bu okunan kelâm, beşer kelâmı olamaz. Beşer kelâmı, insanı bu kadar etkileyemez...” dediğini ifâde eder.

Böylesine teshîr ve tesir sâhibi, aklı ve ulvî bir mûcize olan Kur'ân-ı Kerîm vesilesiyle Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, ümmet-i Muhammed'in diğer ümmetlerden daha çok olacağını şöyle beyân buyurmaktadır:

“Gönderilen her peygambere, insanların îmâna gelmesine vesîle olacak bir mûcize muhakkak verilmiştir. Bana verilen de Allâh’ın gönderdiği Kur’ân-ı Kerîm’dir. Bu sebeple kıyâmet günü ümmetimin diğer ümmetlerden sayıca çok olmasını ümîd ediyorum.” (Buhârî, İ’tisâm, 1)⁶

Hadis-i şerifte Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, ümmetinin çok olması ümîdini Kur’ân-ı Kerîm mûcizesine bağlamıştır. Bunun hikmetleri şunlardır:

Kur’ân-ı Kerîm belli bir zamanda olup biten fiilî mûcizeler gibi değil, lâfız ve mânâ cihetinden mûcize olup insan aklına hitâb eder. Akıl ve ilim mevcut olduğu müddetçe Kur’ân âyetleri tefekkür edilip anlaşılacak, ihtivâ ettiği incelikler günden güne ortaya çıkacaktır.

Kur’ân-ı Kerîm’in ihtivâ ettiği mânâlar, belli bir zaman ve milletle kayıtlı kalmayacak, bütün zamanları ve insanları ihâta edecektir. Her asırda bu cihetten onun mûcizeliğini kabul eden ilim adamları var olacak, bu vesîle ile Allâh Rasûlü’nün ümmeti artarak devam edecektir.

Nitekim asırlar sonra yapılan ilmî keşifler, Kur’ân-ı Kerîm’in mûcizeliğini tekrar tekrar ortaya koymakta ve onun ilâhî kelâm olduğunu te’yîd etmektedir. İnsanın yaratılış safhaları, kâinâtın sırları, Dünya, Güneş ve Ay’ın durumu ve bunun gibi daha nice fizikî, coğrafî, tıbbî, ictimâî ve benzeri alanlarda yapılan araştırmalar, her geçen gün bu hakikatleri gözler önüne sermektedir.

6. Nitekim Amerika’da yayınlanan *The World Almanac Books*’un 1996 yılındaki istatistiklere bakıldığında, dünya genelinde hristiyan ve yahudî nüfusuna nisbetle Müslümanların sayısının sürekli yüksekmekte olduğu görülmektedir.

Örnek vermek gerekirse, son zamanlarda bilim dünyasında tartışılan ve mümkün olduğu artık ilmî olarak da kabul edilen ışınlama yoluyla eşya nakli çalışmaları devam etmektedir. 2001 yılında ilk defa bir miktar su, moleküllere ayrılarak ışınlama yoluyla bir başka yere nakledilmiştir. Bu ilmî gerçeği on beş asır önce, böyle bir şeyin tasavvurunun bile mümkün olmadığı bir dönemde Kur’ân-ı Kerîm açıkça bildirmiştir. Neml Sûresi’nin 40. âyetinde Belkıs’ın tahtının iki bin kilometrelik yoldan göz açıp kapamanın yarısından daha az bir zamanda getirildiği beyân edilmektedir.

Bu itibarla Hazret-i Mevlânâ’nın Kur’ân-ı Kerîm’e dâir şu ifâdeleri her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır:

“Kur’ân-ı Kerîm’in zâhirini bir okka mürekkeple yazmak mümkündür. İhtivâ ettiği bütün sırları ifâde etmeye ise sâhilsiz deryâlar mürekkep, yeryüzündeki bütün ağaçlar da kalem olsa, yine de kifâyet etmez.”

Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı Kerîm’in bir benzerini vücûda getirmeleri husûsunda kıyâmete kadar gelecek olan bütün ins ve cin âlemine meydan okumaktadır. Kur’ân sûrelerinin benzerini vücûda getirmek husûsundaki bu ilâhî meydan okuma, o günden beri cevapsız kalmıştır. Âyet-i kerîmede bu hakikat şöyle ifâde buyrulur:

قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

“De ki: İnsanlar ve cinler birbirlerine yardımcı olarak, bu Kur’ân’ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, and olsun ki, yine de benzerini yapamazlar!” (el-İsrâ, 88)

Cenâb-ı Hak bu meydan okumanın sınırını on sûreye kadar daraltmasına rağmen yine de insanlar onun bir benzerini meydana getirmekten âciz kalmışlardır. Nitekim âyet-i kerîme-de buyrulur:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَاتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنْ
اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Yoksa, «Onu (Kur’ân’ı) kendisi uydurdu.» mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allâh’tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da, siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin.” (Hûd, 13)

Allâh Teâlâ, Kur’ân’ın bu meydan okuyuşunun sınırını nihâyet bir sûreye kadar indirmiştir ki, bu husustaki beşerî acziyet ve Kur’ân’ın kelâm-ı ilâhî olduğu gerçeği iyice ayân olsun. Bu hususla ilgili âyet-i kerîmede de şöyle buyrulmuştur:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ لَمْ
تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْزَنُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

“Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheyeye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allâh’tan gayrı şâhidlerinizi (yardımcı-

larınızı) **da çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız-⁷ yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş, kâfirler için hazırlanmıştır.**” (el-Bakara, 23-24)

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, Kur’ân-ı Kerîm’in saf ve berrak bir kalbe okunabilmesinin zarûrî olduğunu, ancak o zaman hikmet, ibret ve sırlarının gönülleri feyizlendireceğini ne güzel ifâde eder:

“Kur’ân-ı Kerîm’in âyetlerini, Hazret-i Peygamber’in hadîs-i şerîflerini okumadan evvel kendine çeki-düzen ver! Gül bahçelerindeki güzel kokuları duymuyorsan, kusuru bahçede değil, gönlünde ve burnunda ara!..”

Allâh -celle celâlühû- âyet-i kerîmede:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

“Onlar, Kur’ân’ı inceden inceye düşünmezler mi? Yoksa kalblerinde kilitler mi var?” (Muhammed, 24) buyurur.

Âyet-i kerîmenin muhtevâsına göre, Kur’ân-ı Kerîm’i anlamak, kavramak, hissedip duyabilmek ve esrârına vâkıf olabilmek için selîm bir kalbe ihtiyaç vardır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm, esrârını selîm bir kalbe açar. Cenâb-ı Hak Kur’ân-ı Kerîm’de:

7. Bu yapılamayacağı gibi Kur’ân-ı Kerîm’e herhangi bir zarar da verilemeyecektir. Yâni önceki ilâhî kitaplarda yaşanan tahrif ve tahrip keyfiyeti Kur’ân için söz konusu olmayacaktır. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm: **«Şüphesiz Kur’ân’ı Biz indirdik ve onu Biz koruyacağız.»** (el-Hicr, 9) ilâhî beyânıyla sâbit olduğu üzere ilâhî muhâfaza altındadır. Nitekim onun bu ilâhî sıyânet ve korunmuşluğuna en bariz delillerden biri de, Rusya misâlidir. Ruslar, milyonlarca Müslümanı dinlerinden tamamen koparmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar, ancak Kur’ân’ın bir harfine bile dokunamadılar.

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾

“(Ey Rasûlüm!) Onu (Kur’ân’ı) **Cebrâîl, inzâr⁸ edenlerden olası diye Sen’in kalbine indirmiştir.**” (eş-Şuarâ, 193-194) buyurmaktadır.

Dolayısıyla Kur’ân-ı Kerîm’i Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in gönül ikliminden okumalıdır, tıpkı sahâbe-i kirâm hazarâtı gibi. Ondan gerçek istifâde, bu husûsa riâyet derecesine bağlıdır. Nitekim Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurur:

“Allâh’ın benimle gönderdiği hidâyet ve ilim, üzerine bol yağmur yağan bir arâziye benzer. Bu arâzinin bir parçası, suyu emen ve akabinde üzerinde bol ve yemyeşil çayırırlar biten verimli bir topraktır. Diğer kısmı ise, Allâh’ın kullarını faydalandırmak için suyu toplayıp tutarak insanların içmelerini, hayvan ve bitkilerini sulamalarını ve ekip biçmelerini te’mîn eder. Geri kalan kısmı ise ne su tutmaya, ne de ekip biçmeye yarayan çorak bir arâzidir.” (Buhârî, İlim, 20)

“Bu üç farklı özellikteki arâziden ilk ikisi, Allâh’ın, Rasûlü vâsıtasıyla gönderdiğinden faydalanarak dine ihtisas sâhibi olan ve bildiğini insanlara öğreten kişiye benzer. Üçüncüsü ise, etrâfında olan biten hiçbir şeye başını bile kaldırıp bakmayan ve Allâh Rasûlü’nün kendisiyle gönderildiği hidâyeti kabul etmeyen kişiye benzer.”⁹

8. **İnzâr:** Ebedî âlemdaki hazîn neticelerin vehâmetiyle korkutarak emir, nehiy ve ikazlarda bulunmak.

9. Bkz. Sühreverdi, *Avârif*, sf. 5-6.

“Ulemânın kalb arâzisi ilâhî ilim ve hidâyetlerin hayat dolu sularıyla yeşerip bereketli mahsuller verdi. Allâh Teâlâ şöyle bu-
yurmuştur:

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا

«(Allâh) **gökten su indirdi, dereler onunla dolup taşı...**»

(er-Ra'd, 17)

İbn-i Abbâs bu âyet hakkında şu izâhı yapmıştır:

«Âyette geçen su ilim, dereler ise kalbler demektir.»¹⁰

Kur'ân-ı Kerîm'in en büyük müfessiri Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- olduğu için bütün hadis-i şerifler, Kur'ân-ı Kerîm'in tefsîri mâhiyetindedir.

Âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

“Sen’den önce de, kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun. Apaçık mucizeler ve kitâblarla (gönderildiler). İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’ân’ı indirdik.” (en-Nahl, 43-44)

10. Sühreverdî, *Avârif*, sf. 8.

Hazret-i Peygamber'den sonrakiler arasında en büyük müfessirler, ilmi ile âmil olup Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kalbî hayâtından hisse alan evliyâul-lâhtır.¹¹

Günah ve mâsivâ kesâfetiyle buğulanmış ve kararmış kalblerin Kur'ân-ı Kerîm'den alacağı hiçbir şey yoktur. Nitekim müsteşriklerde zâhirî ilim olup kalbî hayât olmadığı için meşgul oldukları Kur'ân onlara hidâyet vermez ve esrârını açmaz. Allâh Teâlâ buyurur:

سَاصْرِفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا
وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

“Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracam. Onlar, bütün mucizeleri görseler de îman etmezler! Doğru yolu görseler de yol edinmezler! Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gâfil olmalarından ileri gelmektedir.” (el-A'râf, 146)

11. Bu hususla ilgili olarak İslâm âlimlerinden, meşhur muhaddis ve müfessir Suyûtî der ki:

“Bir kimse şu ilimleri elde etmeden Kur'ân'ı tefsîr etmeye kalkışmamalıdır. Bunlar; lügat, nahiv, sarf, iştikak, meânî, beyân, bedî, kırat, kelâm, usûl-i fıkıh, sebep-i nüzûl ve kıssalar, nâsih-mensuh, fıkıh, mücmel ve müphem âyetleri açıklayan hadisler ve ilm-i mevhibe. Bu son ilim, ilmi ile amel eden kimseye Allâh tarafından verilen bir ilimdir. “İlmiyle amel edene, Allâh bilmediğini öğretir.” hadisi buna işâret eder.” (Suyûtî, el-İtkân, IV, 213-215)

Bunun içindir ki, birçok âyet-i kerîmede zâlimler, kâfirler ve fâsıklar için « لَا يَهْدِي »¹² buyrulmuştur.

İşte engin muhtevâsındaki birtakım kıssaları zamânımız için bir ibret, irşâd ve îkâz sadedinde ele aldığımız Kur'ân-ı Kerîm, böyle azametli bir kitâbdır.

Rabbimiz, Kur'ân-ı Kerîm'deki ibret ve sırlar dolu peygamberlerin hayatlarından in'ikâsla sabır, şükür, tevekkül, teslîmiyet, merhamet, şefkat, tevâzû ve diğergâmlıktan hisse alıp, bizlere hakîkî bir kulluk yaşamayı nasîb eylesin!..

Âmîn!..

12. وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ: Allâh hidâyet vermez. Bu ifade Kur'ân-ı Kerîm'de tam 26 âyette geçmektedir. Nitekim:

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“...Allâh, zâlim kimseleri hidâyete erdirmez.” (el-Bakara, 258)

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“...Allâh, kâfirleri hidâyete iletmez.” (el-Bakara, 264)

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

“...Allâh, fâsıklar topluluğuna hidâyet vermez.” (el-Mâide, 108)
âyetleri, bunun birer misâlidir.

İthâf:

Kâinâtın kendisine ithâf edildiği

Varlık Nûru Fahr-i Âlem

*Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve
sellem- başta olmak üzere bütün nebîler ve
velîler silsilesinin rûhâniyet-i aliyyelerine...*

H A Z R E T - İ
ÂDEM

-aleyhisselâm-

Meleklerin Secdeye Mecbûr Kılındığı

HAZRET-İ ÂDEM

- aleyhisselâm -

Ezelde Allâh -celle celâlühû- yalnız kendisi mevcûd iken binmeyi murâd edip yüce sıfatlarının ve esmâ-i ilâhiyesinin tecellîsi ile bu kâinâtı yaratmıştır.

Cenâb-ı Hakk'ın bilebildiğimiz veya bilemediğimiz bütün ilâhî sıfatlarının en fazla tezâhür ettiği üç tecellî mekânı vardır:

- a. Kâinât
- b. Kur'ân-ı Kerîm
- c. İnsan

Kâinât, esmâ-i ilâhiyenin fiilî, Kur'ân-ı Kerîm ise kelâmî bir tezâhürüdür. Diğer bir ifâdeyle Kur'ân-ı Kerîm, kelâm sûretine bürünmüş bir kâinattır.

İnsan ise, kâinâtın özü ve tohumu gibidir. Çünkü Allâh'ın hemen hemen bütün sıfatlarından az veya çok nasîb almış tek varlık odur. Ve onun “eşref-i mahlûkât” olarak zikredilmesinin sebebi de budur. Ancak onda **Mudill**¹³, **Mütekebbir**¹⁴ ve benze-

13. **Mudill:** Müstehak olanları dalâlete sevk eden.

14. **Mütekebbir:** Her şeyde ve işte yücelik ve azametini gösteren.

ri celâlî sıfatların yanında **Hâdî**¹⁵, **Rahmân**, **Rahîm** ve benzeri cemâlî sıfatların tecellîsi de bulunduğundan, insan hayra da şerre de fitraten meyyâldir. Zîrâ âyet-i kerîmede şöyle buyrulmuştur:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّيْنَاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾
قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْنَاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْنَاهَا ﴿١٠﴾

“Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerini ilhâm edene yemin ederim ki, nefsinin kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu günah ve isyanlarla kirlen de elbette ziyan etmiştir.” (eş-Şems, 7-10)

Bundan dolayı insan, enbiyâ ve evliyanın irşâdî vâsıtasıyla nefis tezkiyesi ve kalb tasfiyesinde bulunarak, kendisindeki süflî sıfat ve temâyülleri temizlemek ve rûhânî sıfatları da tekâmül ettirmek sûretiyle kâmil bir insan olmaya çalışmalıdır. Meleklerde şerre istîdâd ve iktidâr olmadığı için insan, vâsıl-ı ilâllâh olma (Allâh’a kavuşma) yolunda ilerleyerek onları bile aşabilme imkânına sâhiptir. Bunun için insan, ilâhî vahye tâbî olup olmamasına göre melekten üstün âlî dereceler ile hayvandan bile aşağı süflî derekeler arasında bir yerde bulunur. Nefs engelini aşabilen insan, bir zarâfetler meşheri ve bir san’at hârikasıdır. Kâinât kitâbının hulâsası, fâtıhası ve yaratılış sırrıdır. Çünkü zâhirde et ve kemikten ibâret olmasına rağmen, onun bu görüntüsünün altındaki mânevî varlığında ilâhî tecellînin nice sırları, nûrları ve hakikatleri rezkolunmuştur (depolanmıştır).

Hazret-i Ali -radiyallâhu anh- bu hakikati bir beytinde şöyle dile getirir:

15. **Hâdî**: Hidâyete erıştiren.

*“Devân sendedir fakat görmezsin,
Derdin sendendir fakat bilmezsin.
Kendini küçük bir cisim sanırsın.
Hâlbuki koskoca âlem sende dürülmüştür.”¹⁶*

Önemli olan tüm varlığa dercolumuş bulunan âyât-ı süb-hâniyeyi okumak ve onları hakîkî vechesiyle idrâk etmeye çalışmaktır. Cenâb-ı Hak Rasûlullâh Efendimiz’e indirdiği ilk vahyin birinci âyetinde « اِقْرَأْ » **“Oku!”** buyurmuştur. Burada geçen “kı-raat” kelimesi sâdece yazılı bir şeyden okumak mânâsına gelmemekte, bununla birlikte gözle mütâlaaya ve zihinden tezekkür ve tefekküre de delâlet etmektedir. Bundan hareketle âyet şu mânâyı gelebilir: **“Ey Rasûlüm! Kelâm-ı İllâhî’yi oku, kendindeki ve kâinattaki gizli hakikatleri tefekkür ve tezekkür et, eşyânın hakikatini idrâke çalış.”**

Bu mânâda olmak üzere *Mesnevî* şârihleri şöyle bir tefsir yapmışlardır:

“Kur’ân-ı Kerîm « اِقْرَأْ » **“Oku!”**; *Mesnevî* ise « بَشْنُو » **“Dinle!”** diye başlamaktadır. « بَشْنُو » sözü, « اِقْرَأْ »’ın tefsîri mâhiyetinde olup: «Kelâm-ı İllâhî’yi dinle! Esrârı dinle! Kendinde meknûz hakikati dinle!» mânâsındadır.”

İnsanın bu âlemde zuhûru, Âdem -aleyhisselâm- ile başlamıştır. İlk insan, ilk peygamber ve ilk mürşid-i kâmil odur. Kıyâ-

16. Bâzı âlimler, insan vücûdundaki cismânî varlıklarla kâinattaki varlık ve hâdiseler arasında bir irtibat kurarlar. Kemikleri dağlara, kılları ne-bâtâta, damarları nehirlerle, nefes almayı rüzgarlara, konuşmayı gök gürültüsüne... benzetirler. Yâni kâinâtın küçültülmüş şekli olan in-sanda bir bakıma kâinattan esinti ve izler bulunmaktadır.

mete kadar teselsül edecek bütün insanlık nesli, ilk yaratılış ânında üst üste çakışmış sonsuz gölgeler gibi onun ferdî varlığında meknûz ve mündemiçti. Bu hakikate işâret etmek üzere âyet-i kerîmede şöyle buyrulmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefsten (Âdem’den) yaratan, ondan da eşi (Havvâ’yı) yaratarak (yeryüzünde) ikisinden birçok erkek ve kadın var eden Rabbinizden sakının!..” (en-Nisâ, 1)

Allâh Teâlâ, insanı mükerrerem kıldığını ve bütün mahlûkattan daha şerefli yarattığını şöyle beyân buyurmaktadır:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

“Celâlime yemin olsun ki Biz, hakîkaten insanoğlunu şan ve şeref sâhibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vâsıtaları ile) karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik, yine onları, yarattıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık.” (el-İsrâ, 70)

Böyle mükemmel yaratılmış bulunan insan, kudret-i ilâhiyenin binbir nakışı ile müzeyyen olan bu âlemde ilâhî san’atın zirvesini teşkil eder. Bu husûsu Süleyman Çelebi “Mevlid”inde şöyle ifâde etmektedir:

*Hak Teâlâ çün yarattı Âdem'i
Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi.*

Küçük bir âlem olması açısından Âdem ile büyük bir âlem olan kâinât, aslı aynı olan bir hakîkatin iki ayrı imkân- da birer farklı tezâhürü olduğundan, bir yaprağın iki yüzü gibidir; âdeta ikiz kardeştir. Diğer bir ifâdeyle insan, kâinâtın küçültülmüş şekli olduğu için, kâinâtta bulunan esrârın anlaşılması ve eşyânın hakîkatinin idrâk edilmesinde en büyük vazîfe ona düşmektedir.

Bir buğday tanesi, buğday cinsinin tüm husûsiyetlerini içinde taşıdığı gibi, her çeşit tohumun içinde o cinsin bütün husûsiyet ve karakteri mevcuttur. İnsan da, kâinatta var olan her şeyin hakîkatini muhtevî müstesnâ bir varlıktır. Bu bakımdan insan, âdeta kâinâtın içinde dörüldüğü bir öz, bir tohum gibidir. Nitekim bu hakîkati beyân sadedinde Şeyh Gâlib şöyle der:

*Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen,
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen!*

“Gönül gözü ile bir bak kendine. Yaratılanların özüsün sen. Kâinâtın gözbebeği olan âdemsin sen.”

İnsanın yaratılmasında birçok ilâhî maksat vardır. Bunlardan biri de, Allâh Teâlâ'nın, hilkat san'at ve güzelliğine delil olabilecek bir zirve vücûda getirmek istemesidir. İnsanın yaratılmasındaki murâd-ı ilâhî o kadar mühimdir ki, bu maksadın gerçekleşebilmesi için Cenâb-ı Hak, idrâk edebildiğimiz ve edemediğimiz husûsiyetleriyle bütün bir kâinâtı halketmiş ve onu insanın istifâdesine sunmuştur.

İnsan, yeryüzünü îmar etmek ve gönül mahsûlü eserler meydana getirmekle mükelleftir. Çünkü o, yeryüzünde Allâh'ın halîfesi olmak için yaratılmıştır. Cenâb-ı Hakk'a vekil olarak yaşamak demek olan bu hilâfet vazîfesi, fıtrat-ı asliyede meknûz istidâdlarında, yâni fıtratında bu vazîfeyi yerine getirebilecek kâbiliyetleri taşıması itibâriyledir. Allâh Teâlâ, bu istidâdın yeşermeye memur bir tohum gibi geliştirilerek matlûb neticeyi hâsıl edebilmesi için gerekli programı, yâni emir ve nehiyleri Kur'ân-ı Kerîm'de beyân etmiştir. Buna hakkıyla riâyet edenlerin mânevî derecelerini bildirmek üzere hadîs-i kudsîde şöyle buyrulmuştur:

“Her kim Ben'im velî bir kuluma düşmanlık ederse, Ben ona karşı harb îlân ederim. Kulum, Bana en çok kendisine emrettiğim farzları îfâ ederek yaklaşır. Farzlara ilâveten işlediği nâfile ibâdetlerle de yaklaştırmaya devâm eder; nihâyet Ben onu severim. Kulumu sevince de Ben âdeta onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Ben'den ne isterse mutlaka veririm, Bana sığınırsa onu korurum.” (Buhârî, Rikâk, 38)

Âyet-i kerîmede:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Hamd, ancak Âlemlerin Rabbi olan Allâh'a mahsus-tur.” (el-Fâtiha, 1) buyrulur. Hak Teâlâ birçok âlem yaratmıştır. Bu âlemlerin 18.000'den 360.000'e kadar olduğuna dâir muhtelif rivâyetler bulunmaktadır. Bu rivâyetler, insan aklının, âlemlerin sayısını idrâk edemeyeceğinden dolayı kesretten kinâye sayılabilir. Bütün bu âlemler:

1. Halk âlemi,

2. Emr âlemi,

şeklinde iki esas sınıfta mütâlaa edilebilir. İnsanın yaratılışı bu iki âlemden de hisse almıştır.

Allâh Teâlâ'nın yaratmasının halk ve emr şeklinde olduğu âyet-i kerîmede şöyle bildirilir:

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

“...Bilmiş olun ki, halk da emr de ancak Allâh’a âittir. Âlemlerin Rabbi olan Allâh ne yücedir!” (el-A'râf, 54)

Bu âyetle alâkalı olarak Müfessir Elmalılı Hamdi Yazır, şu izâhı yapmaktadır:

“Baştan sona takdîr ve tekvîn (var etme) de O'nun, kabul etme ve şerîat koyma da O'nundur. Şu hâlde hacim ve miktârı bulunan yaratıklar da O'nun mülkü, onlar üzerinde cereyan eden hacimsiz miktarsız emirler de... Yâni yaratma da O'nun, yürütme de O'nun; cisim, madde ve şekil O'nun icad ve yapısı, onları yürüten kuvvet ve rûh da O'nun tesir ve gücüdür. O'ndan başkası ne yokluğa vücud ne de mümkünlere vücûb verebilir. Var etme O'nun, vâcib kılmak O'nun, hârika O'nun, kanun O'nun, bütün mâsivâ (Allâh dışında her şey) O'nun hükmü altındadır; O'nun yaratma ve emrinden ibârettir. O ise her şeyi yaratan ve mutlak tasarruf sâhibidir; gerçekte ne O'nun icâdına dayanmayan bir mevcûd bulunabilir, ne de O'nun emir ve icâbına uymayan emirler, emir olabilir.”

Zaman ve mekânla mukayyed olarak yaratılmış varlıklardan teşekkül eden âleme “halk âlemi” denir. Buna mülk ve şehâdet âlemi de denilir. Zâhirî beş duyumuzla hissettiğimiz şeyler bu âlemdendir.

Metafizik, mânevî ve derûnî âleme de “emr âlemi” denilir. Diğer bir ifâdeyle emr âlemi, zaman ve madde mevzuubahis olmaksızın Cenâb-ı Hakk’ın “**kün**” yâni “**ol**” emri ile var olan âlemdir. Buna melekût ve gayb âlemi de denilir. Akıl, nefis, rûh, kalb, sır vb. letâifler bu âleme âittir. Kur’ân-ı Kerîm’de:

قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

“...**De ki: Rûh, Rabbimin emrindendir!..**” (el-İsrâ, 85) buyru-larak rûhun da emir âleminde olduğu beyân edilmiştir.

Bu iki âlemde cereyân eden iki ayrı yaratmaya işâret etmek üzere âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“**Bir şey yaratmak istediği zaman O’nun yaptığı (sadece) «Ol!» demekten ibârettir. (O da) hemen olur.**” (Yâsîn, 82)

Yaratılışımızın Başlıca Sebep ve Hikmetleri

1. İnsanın yaratılışının esas maksadı, Cenâb-ı Hakk’a kul-luk ve mârifetullâhtır. Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri¹⁷ ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım!” (ez-Zâriyât, 56)

Âyetle yaratılışın gâyesi olarak zikredilen “kulluk” öyle şerefli bir mertebedir ki, onun bu yüce mevki kelime-i şehâdetle de görülmektedir. Nitekim orada Peygamber Efendimiz’in önce “kul” sonra “rasûl” olduğu ifâde edilmektedir. Bu da kulluğun daha öncelikli, risâletin ise kulluğun sınırları dâhilinde olduğunu göstermektedir.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- kendisine aşırı tâzim gösteren kimselere:

“Siz beni, hakkım olan derecenin üzerine yükseltmeyiniz! Çünkü Yüce Allâh, beni rasûl edinmeden önce kul edinmişti.” (Heysemî, IX, 21) ikâzında bulunarak kulluğun kıymetini bildirmiştir.

Diğer bir âyet-i kerîmede Allâh Teâlâ:

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

17. İnsanın aslı bir cevher olarak topraktan yaratılmış olmasına mukâbil cinler, dumsansız ve parlak ateşten halk edilmişlerdir. Kesâfetleri yoktur. Fakat kesâfet sâhibi muhtelif varlıkların şekillerine bürünme, yâni temessül etme kâbiliyetleri vardır. Işık sûr’atinde hareket kâbiliyetleri bulunmasına rağmen, birçok husûslarda insanlar gibi mütেকâmil varlıklar değildirler. Seviye olarak insanlardan daha aşağıdadırlar. Sevgili Peygamberimiz kendine has bir özellik olarak hem insanlara hem de cinlere peygamber olarak gönderilmiştir. Bu sebeple O’na, insanların ve cinlerin Rasûlü mânâsında **“Rasûlü’s-sekaleyn”**; insanlara ve cinlere fetvâ veren İmâm-ı Gazâlî, Şeyhulislâm Ebussuûd Efendi ve emsâli İslâm âlimlerine **“müfti’s-sekaleyn”** ve ins ü cinne mânevî eğitimde bulunan mürşid-i kâmillere de **“mürşidü’s-sekaleyn”** denir.

“(Rasûlüm!) **De ki: Duânız** (kulluk ve yalvarmanız) **olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?!** (Ne kıymetiniz var!)...” (el-Furkân, 77) buyurmaktadır.

Kulluğun bir mânâsı da “mârifetullâh” yâni Cenâb-ı Hakk’ın tanınması ve bilinmesidir. Nitekim İmâm-ı Mâturîdî -rahmetullâhi aleyh-, îmân için iki esâsın mecbûrî olduğunu söylemektedir:

a. Mârifetullâh

İnsanın yaratılması, “**kulluğun yerine getirilmesi**” ve “**Cenâb-ı Hakk’ın bilinmesi**” gâyesine mâtuftur. Zîrâ yaratılışımızın sebebiyle âlâkalı olarak yukarıdaki âyet-i kerîmede « لِّعِبَادُونَ » “**Bana kulluk etmeleri için...**” (ez-Zâriyât, 56) buyrulmuştur. Bâzı müfessirler bu kelimeyi « لِّعَرَفُونَ » yâni “Allâh’ı tanıyabilme, Rabbi kalbde tanımak sûretiyle mârifetullâha erme” şeklinde tefsir etmişlerdir. (İbn-i Kesîr, *Tefsîr*, IV, 255)

İnsanın yaratılmasına evveliyetle Cenâb-ı Hakk’ın varlığı ve mârifetini (bilinmesini) murâd etmesi sebep olmuştur. Nitekim hadîs-i kudsîde şöyle beyân buyrulmuştur:

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَعْرِفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِأَعْرِفَ

“Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmemi arzu ettim (mârifetime muhabbet ettim) de (bu) kâinâtı yarattım...” (İ. Hakkı Bursevî, *Kenz-i Mahfî*)

b. Muhabbet

Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ

“...Îmân edenlerin Allâh’a olan muhabbetleri ise her şeyden daha şiddetli ve daha kuvvetlidir...” (el-Bakara, 165)

Dolayısıyla yaratılışımızın en önemli sebep ve hikmetlerinden bir diğerini de Cenâb-ı Hakk’ı her şeyden çok sevmek teşkil etmektedir. Çünkü O bizi sevmiş, sayamayacağımız sonsuz nîmetler lutfetmiş, bunun netîcesi olarak da kullarından en çok Zât-ı Ulûhiyet’ine muhabbet etmelerini ve diğer varlıklara duydukları muhabbetin bunu gölgede bırakmamasını istemiştir. Şâyet aksine davranırlarsa bunun büyük bir vebâli ve elîm bir azâbı mûcib olduğunu beyân etmiştir. Mevzuyla alâkalı bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ
يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ

“Ey îmân edenler! Sizden kim dîninden dönerse (bilsin ki) Allâh onların yerine öyle bir kavim getirir ki, Allâh onları sever, onlar da Allâh’ı severler...” (el-Mâide, 54)

Diğer bir âyet-i kerîmede de, fertlerin ve kavimlerin helâkinin âdeti birinci sebebinin, **“muhabbetin kesilmesi”** olduğu bildirilmektedir:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا
أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ
اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım ve akrabalarınız, kazandığınız mallar, kesâda uğramasından korktuğunuz ticâretiniz, hoşlandığınız meskenler size Allâh’tan, Rasûlü’nden ve Allâh yolunda cihâd etmekten daha sevgili ise, artık Allâh hakkınızda (azap) emrini getirinceye kadar bekleyin. Allâh öyle fâsıklar gürûhunu hîdâyete erdirmez.” (et-Tevbe, 24)

Hadîs-i şerîfte ise îmânın halâvetini, ancak şu üç husûsiyete ti taşıyan kimsenin tadabileceği bildirilmektedir:

- *Allâh ve Rasûlü’nü her şeyden daha çok sevmek,*

- *İmandan sonra küfre düşmeyi, ateşe düşmek kadar tehlikeli görmek,*

- *Allâh için sevmek ve Allâh için buğzetmek.”* (Buhârî, İmân, 9, 14; Müslim, İmân, 67)

Ancak Allâh’a muhabbetin şartı, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e gönülden ittibâ, iktidâ ve fart-ı muhabbettir. Yâni O’nda fânî olmaktır. Cenâb-ı Hak buyurur:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“(Ey Rasûlüm!) De ki: Eğer Allâh’ı seviyorsanız, bana tâbî olunuz ki Allâh da sizi sevsin ve günahlarınızı mağfiret etsin! Allâh Gafûr’dur, Rahîm’dir.”¹⁸ (Âl-i İmrân, 31)

Hadîs-i şerîfte de Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e muhabbet, hakikî îmânın şartı olarak zikredilmiştir:

18. **Gafûr:** Bütün günahları affeden. **Rahîm:** Affedip bağışlayan, engin merhamet sâhibi. Mü’minleri âhirette mükâfatlandırarak olan.

“Nefsim kudret elinde olan Allâh’a yemin olsun ki, sizden biriniz, ben kendisine anasından, babasından, evlâdından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça hakikî mânâda îmân etmiş olamaz.” (Buhârî, Îmân, 8)

2. Cenâb-ı Hak yaratma sıfatındaki azamet ve hârikulâdeliği, yâni san’atının yüceliğini göstermek için insanı yaratmıştır. Zîrâ insan bir yaratılış hârikası ve îcad bedîasıdır. Nitekim Zâriyât Sûresi’nin 20 ve 21. âyetlerinde şöyle buyrulur:

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

“Kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi neflerinde Allâh’ın azametini gösteren deliller vardır. Görüp de düşünmez misiniz?”

Ayrıca Cenâb-ı Hak, bir başka âyet-i kerîmede insanın yaratılış safhalarını bildirdikten sonra azametini şu şekilde ifâde buyurur:

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

“...Yaratanların en güzeli¹⁹ Allâh, ne yücedir!” (el-Mü’minûn, 14)

19. Arapça’da “halk: yaratma” kelimesi “bir şeyi îcad etmek” mânâsına da geldiği için başka varlıklara da izâfe edilebilmektedir. Bu sebeple “Ahsenü’l-Hâlıkîn: Yaratanların en güzeli” denilirken, Allâh’tan başka bir hâlık (yaratıcı) olduğu anlamına gelmez. Meselâ “Aliyyün ahsenü’t-tullâb: Talebelerin en iyisi Ali’dir.” denildiğinde, sınıfta Ali ile beraber başka iyi talebelerin olması şart değildir. Sınıfta tek iyi talebe Ali olsa bile bu ifâde kullanılabilir ve bu “Ali çok iyi bir talebedir.” mânâsına gelir.

İnsanın yaratılış bedîası olmasının bir diğer vechesi de mahlûkâtın en şerefli ve Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzündeki halifesi kılınmasıdır. Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِیْفَةً

“Hatırla ki Rabbin meleklerle: «Ben yeryüzünde bir halîfe yaratacağım.» demişti...” (el-Bakara, 30)

Müfessir Elmalılı Hamdi Yazır, âyet-i kerîmedeki “halîfe yaratacağım” ifâdesini şöyle tefsîr etmiştir:

“Kendi irâdemden, kudret ve sıfatımdan ona bâzı salâhiyetler vereceğim; o Bana izâfeten, Bana vekâleten mahlûkâtım üzerinde birtakım tasarruflara sâhip olacak; Ben'im nâmıma ahkâmımı icrâ edecek; o bu hususta asıl olmayacak; kendi zâtı ve şahsı adına asâleten ahkâmı icrâ edecek değil, ancak Ben'im bir nâibim ve vekîlim olacak. İrâdesiyle Ben'im irâdelerimi, Ben'im emirlerimi, Ben'im kanunlarımı tatbîke memur bulunacak. Sonra onun arkasından gelenler ve ona halef olarak aynı vazîfeyi icrâ edecek olanlar bulunacak, **«O (yüce Allâh) sizi yeryüzünde halîfeler kıldı.»** (el-En'am, 165) sırrı zâhir olacak.” (Elmalılı, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, I, 299-300)

Gerçekten insan, Hakk'a yakınlık bakımından meleklerin bile gıpta ettiği bir vasıf ve istîdâd ile yaratılmıştır. Bu hakikat âyet-i kerîmede şöyle ifâde buyrulur:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِىْ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ

“Muhakkak ki Biz insanı ahsen-i takvîm üzere (en güzel biçimde) yarattık.” (et-Tîn, 4)

3. Cenâb-ı Hak, esmâ-i ilâhiyesinin tecellisini daha üstün bir seviyede göstermek için insanı yaratmıştır.

“Allâh Teâlâ’nın ahlâkı ile ahlâklanınız.” (Münâvî, *et-Teârîf*, s. 564) hadis-i şerîfi de bu mânâyı işâret etmektedir. Zîrâ esmâ-i ilâhiyenin en büyük nisbette tecellisi, mahlûkât arasında daha ziyâde insanda görülmektedir. Meleklerde **kibriyâ** ve **mudill** gibi esmânın tecellîleri olmadığı için nefis engeli de yoktur, günah işlemezler. Bu sebeple nefis engelini aşır vâsıl-ı ilâllâh ve halîfe-tullâh olabilme istîdâdı, yalnız insana lutfedilmiştir.

Nitekim eşref-i mahlûkât olan Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Mîrâc’da, meleklerin en büyüğü olan Ceb-râil -aleyhisselâm-’ın bile geçemediği hudûdun, yâni Sidre-i Muntelhâ’nın ötesine geçirilmiştir.

Azîz Mahmûd Hüdâyî Hazretleri insanın varlık âlemine gelişini ve bu varlık âleminden yine Hakk’a dönüşünü ne güzel ifâde eder:

Ezelden aşk ile biz yâne geldik!

*Hakîkat şem’ine pervâne geldik!*²⁰

*Tenezzül eyleyip vahdet ilinden,*²¹

*Bu kesret âlemin seyrâne geldik!*²²

*Geçip fermân ile bunca avâlim*²³

Gezerken âlem-i insâne geldik!

20. **Şem’**: Mum, چراغ, kandil. **Pervâne**: Işığın (nûrun) etrâfında dönmeyi seven gece keleşbeğı.

21. **Tenezzül eylemek**: İnmek, kibirsizlik. **Vahdet**: Yüce Allâh’a âit teklik âlemi; kulları için vuslat âlemi, kurb-i ilâhî.

22. **Kesret**: Çokluk âlemi, bu dünyâ.

23. **Avâlim**: Âlemler.

*Fenâ buldu vücûd-i fânî mutlak,
Bıraktık katreyi ummâne geldik!*

*Nemiz ola Hudâyâ Sana lâyıık?
Hemân bir lutf ile ihsâne geldik!*

*Umarız erelim bâkî hayâta,
Civâr-ı Hazret-i Rahmân'e geldik!*

*Geçip âhir bu kesret âleminden,
Hüdâyî halvet-i sultâne geldik!²⁴*

Hâsılı insan, dünyaya gönderiliş maksadını idrâk ederek Cenâb-ı Hakk'ın kendisine bahşettiği sayısız nîmetlere nâmûte-nâhî şükrân hissiyatı içinde bir kulluk hayatı yaşamalır.

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın Yaratılması

Kâinâtın hâlıkı ve mâlikî olan Allâh Teâlâ, kendi varlığını bilmesi, ibâdet ve tâatte bulunması ve yeryüzünü îmar etmesi için mahlûkâtın en şerefli olarak "insan"ı yaratmayı murâd etti. Daha önce halkettiği ve sâdece ibâdetle vazîfelendirdiği meleklerle bu ilâhî irâdesini şöyle beyân etti:

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ
فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَ یَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّىْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ

“Hani Rabbin meleklerle: «Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.» buyurmuştu. Melekler: «Bizler hamdinle Sen'i tesbîh ve takdîs edip dururken, yeryüzünde fesad çıkaracak, kanlar dökecek bir kimseyi mi yaratacaksın?» dediler. Allâh

24. **Halvet:** Yalnız ve tenhâ kalma.

da onlara: «Sizin bilemeyeceğinizi herhâlde Ben bilirim!» dedi.” (el-Bakara, 30)

Allâh’ın bu buyruğu karşısında melekler, hep birlikte:

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

“Yâ Rab! Sen’i her türlü noksan sıfatlardan tenzîh edersiz, Sen’in bize öğrettiklerinden başka bir bilgimiz yoktur. Şüphesiz Alîm ve Hakîm²⁵ olan ancak Sen’sin!» dediler.” (el-Bakara, 32)

Hilâfet, vekâlet gibi asâletin mukâbili olarak başkasına niyâbet etmek, yâni az veya çok onun yerini tutarak onu temsil etmek demektir. Burada **halife**, vekil mânâsında olup, Allâh’ın irâdesini yeryüzünde temsil eden, emir ve nehiyelerini tatbik eden kimse demektir. Buna göre insan, Allâh’ın nûrunu tamamlamasına bir vâsıta ve vesîle olacaktır.²⁶

Vekâlet, aynı zamanda aslın, nâibine bir şeref bahşederek onu tekrîm etmesidir. Cenâb-ı Hakk’ın peygamberlerini yeryüzünde halife kılması da bu kabîldendir. Zâten insana üflenen rûhta da, böyle bir emâret yâni bir yönetme vasfı bulunmaktadır. Yoksa bu hilâfet, hiçbir şekilde “ulûhiyete vekâlet” mânâsına gelmemektedir.

Bu âyet-i kerîmede, Cenâb-ı Hakk’ın meleklerle bir nevî müşâveresinden bahsediliyor ve Allâh Teâlâ bir halife yaratacağını beyân ettiğinde, melekler âdeta kendilerinin buna daha lâ-

25. **Alîm:** Ezeli ilmiyle, olmuş ve olacak her şeyi hakkıyla bilen. **Hakîm:** Bütün emir ve işleri yerli yerinde olan.

26. Nitekim Cenâb-ı Hak, İmâm-ı Âzam, İmâm Buhârî, Ahmed bin Hanbel Hazretleri, diğer mezhep imamlarımız ve tasavvuf büyüklerimiz gibi zâtları kıyâmete kadar dininin devâmı için vesîle kılmıştır.

yık olduklarını sezdirmeye çalışarak, Allâh'ı çokça tesbih ve tenzih ettiklerini öne sürüyorlar. Ancak Cenâb-ı Hak, **“Ben sizin bilmediklerinizi bilirim.”** buyurarak bir bakıma meleklerin bu tesbih ve tenzih husûsiyetlerinin hilâfet için kâfi gelmediğini, kendisinden bir sır, yâni rûh üflenmesi keyfiyetinin ve esmâ tâliminin buna vesîle olacağını ifâde buyurmuş oluyor.

Dolayısıyla insan, bir icâd bedîası, yâni ilâhî bir san'at hârikası olup hem zâhiri, hem de bâtını ile halîfeliğe lâyıktır. Al-lâh'ın hemen hemen bütün esmâsının kendisinde kâmil tecellîsi olan mükemmel bir varlıktır.

Meleklerin Cenâb-ı Hakk'a Suâl Sormalarının Hikmeti

1. Melekler, insanın yaratılış hikmetinin ne olduğunu öğrenmek istemişlerdir. Yoksa bunu îtiraz olsun diye veya Hazret-i Âdem'e hasetlerinden dolayı yapmamışlardır. Zîrâ nâssların bildirdiğine göre meleklerde Allâh'a isyan ve îtiraz etme vasfı, haset ve kin gibi kötü huylar bulunmaz.

2. Meleklerin, insanın yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökeceğini levh-i mahfuzdan öğrenmiş olabilecekleri ihtimâli bulunmaktadır. Bu yüzden böyle bir suâl sormuş olabilirler. Nitekim bâzı kelâm âlimleri, meleklerin levh-i mahfûzu görüp okuyabildiklerini söylemişlerdir.²⁷

3. Hak Teâlâ daha önce bu durumu onlara bildirdiği için böyle bir suâl sormuş da olabilirler.

4. Bir başka görüşe göre de melekler, cinlerin bozgunculuk ve fesad çıkardıklarını daha önceden bildikleri için bu suâli sormuşlardır.

27. Bkz. Râzî, *Tefsîr*, XXXI, 114.

Rivâyet edilir ki, Yüce Mevlâ, Âdem -aleyhisselâm-’ı yaratmak istediği zaman yeryüzüne:

“Ben, senin toprağından kendime halife yaratacağım. Onlardan bana itaat edenler ve isyânda bulunanlar olacaktır. Bana itaat eden kimseyi cennete; isyân eden kimseyi de cehenneme sokacağım.” diye ilhâm etti.

Sonra Allâh Teâlâ, dört meleği; **Cebrâîl, Mikâîl, İsrâfil ve Azrâîl** -aleyhimüsselâm-’ı sırasıyla yeryüzüne gönderdi. Onlardan, ayrı ayrı yerlerden birer avuç toprak getirmelerini istedi. Melekler bu emri yerine getirmek için yeryüzüne indiklerinde, yeryüzü:

“–Bu alacağınız topraktan insan yaratılacak ve o, Allâh’a âsî olacak; bu yüzden de cehenneme girecek. Neticede benim bir parçam cehennemde yanacak!” diyerek toprağını vermek istemedi.²⁸

28. Cemâdât olarak bildiğimiz varlıkların bile kendilerine âit mükellefiyetin ağırlığını fark edebilecek bir şuura sâhip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Efendimiz -aleyhissalâtü vesselâm- bir defasında beraberinde Hazret-i Ebû Bekir, Ömer ve Alî -radiyallâhu anhüm- olduğu hâlde Uhud Dağı’na çıkmışlardı. Uhud, sallanmaya başladı. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

“*Sâkin ol ey Uhud! Üzerinde bir nebî, bir siddîk ve iki şehîd var!*”

(Tirmizî, Menâkıb, 18/3703) buyurdu.

Öyle ki cemâdât, nebâtât ve hayvanâtın her biri kendi dillerinde Rab’lerini hamd ile tesbîh etmektedirler. Bu husus âyet-i kerîmede şöyle beyân buyrulmaktadır:

“Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan her şey O’nu tesbîh eder. O’nu hamd ile tesbîh etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbîhini anlayamazsınız! O, Halîm’dir, Gafûr’dur.” (el-İsrâ, 44)

Hurma kütüğünün Efendimiz’in hasretiyle enîni (inlemesi), (Buhârî, Menâkıb, 25) Kızıldeniz’in Hazret-i Mûsâ ile Firavun’u ayırdetmesi (el-Bakara, 50) bunun en güzel misâllerindendir.

Bunun üzerine Cebrâîl, Mîkâîl ve İsrâfîl -aleyhimüsselâm- yeryüzünden hiçbir şey alamadan Rab'lerinin katına dönüp şöyle dediler:

“Yâ Rabbî, yer sana sığındı, cehennemde yanmak üzere toprağını vermekten çekindi. Biz de kendisini zorlamayı uygun görmedik!”

Ancak Azrâîl -aleyhisselâm- yeryüzünün bu sığınmasına:

“Ben de Allâh'ın emrini yerine getirmemiş olarak O'nun katına çıkmaktan yine O'na sığınırım.” şeklinde mukâbelede bulundu ve yeryüzünün muhtelif yerlerinden çeşitli renklerde kırmızı, beyaz ve siyâh topraklar aldı. Sonra bunları karıştırarak Cenâb-ı Hakk'a arz etti. Azrâîl -aleyhisselâm-'a, bu kararlılığın- dan dolayı rûhları kabzetmek vazîfesi verildi.²⁹

Diğer bir misâl de şudur: Japon bilim adamı Masaru Emoto, donmuş su kristalleri üzerinde yaptığı araştırmada, bunların düzgün, estetik ve altıgen şekillerden meydana geldiğini ve bu kristallerin insan eli değmemiş tabii kaynak sularında, insanı büyüleyecek kadar düzgün ve güzel şekle sâhip olduğunu fark etmiştir. İki ayı kaba bu sulardan alarak deney yapmıştır. Üzerine sevgi, şefkat, duâ ve minnettarlık ifâdelerinin fısıldandığı birinci kaptaki suyun kristallerinin tabii ihtişamını koruduğunu; üzerine hakaret içeren sözlerin ve “şeytan” lafzının söylendiği suyun kristallerinin ise parçalanmış olduğunu ve bütün estetik özelliğini yitirerek şekillerinin bozulduğunu görmüştür. Aynı deneyde sular, güzel ve hoş mûsikîye ve rahatsız edici çirkin ritimlerle de farklı tepki vermiştir.

Masaru Emoto ulaştığı bu hakikati daha da pekiştirmek için benzeri bir incelemeyi aynı kavanozlara konulmuş haşlanmış pirinçler üzerinde de yapmıştır. Birinin içine “teşekkür” diğerinin içine “aptal” yazan kağıtlar bırakılan kavanozlara bir ay boyunca bu sözler telaffuz edildiğinde birinci kavanozdaki pirinçlerin beyazlığını ve tazelikliğini koruduğunu diğer kavanozdaki pirinçlerin ise karararak dışarıya kötü kokular vermekte olduğunu keşfetmiştir. (M. Akif Deniz, *İlk Adım*, Şubat, 2003)

29. Bkz. Taberî, Târih, I, 89-90.

İnsan topraktan yaratıldığı için toprağın özelliklerini taşır. Toprak, zaman zaman kurur, sıcaktan kavrulur, suya hasret çeker. Bir mevsim kışın cefâsına katlanır. Bereketli bahar yağmurları ile yeniden dirilir. Binbir güzellik, renk, koku ve âhengi ile ilâhî kudret nakışlarını sergiler.

İnsanın da toprağa benzer ortak bir kaderi vardır. Dünyevî ihtirasların girdabında çöllerdeki kum fırtınaları gibi çalkalanır durur. Nefsin sultasında kendisini perişân eder. Ancak nefs engelini aşması neticesinde kâmilleşir. Toprağın bahar yağmurlarıyla hayat bulması gibi feyz ve rahmet tecellîlerine nâil olarak diğergâmlaşır. Böylece kendisine gelen nîmetleri, bir bahar bereketinin güzellik ve bolluğu içerisinde Allâh rızâsı için münbit topraklar misâli etrafına infâk eder.

İnsanın fânî vücûdu, topraktan yaratıldığı için toprakla dâlanır ve neticede toprakta yok olur. Yâni aslına döner. Topraktaki bütün elementler, insan vücûdunda -az veya çok- mevcuttur. İnsan vücûdu, aynı zamanda toprağın ayrı bir görünüşüdür. Nitekim bir rivâyete göre Âdem -aleyhisselâm-, topraktan yaratıldığı için “Âdem” diye isimlendirilmiştir.³⁰ Âdem -aleyhisselâm-’ın topraktan yaratıldığı, âyet-i kerîmede şöyle bildirilir:

خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“...Allâh onu topraktan yarattı. Sonra da ona «ol!» dedi ve (o da) oluverdi.” (Âl-i İmrân, 59)

Toprak, kırmızı, siyah, beyaz ve benzeri muhtelif renklere sâhip olduğu gibi ondan yaratılan insanlar da muhtelif renkler taşımaktadır. Aynı şekilde toprağın katı ve yumuşak tarafları ol-

30. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât*, I, 26.

duğu gibi insanlar da kâbiliyet ve istidâd bakımından farklı farklıdır. Bu hakîkatî âyet-i kerîme şöyle haber vermektedir:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا
الْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَ حُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَ غَرَابِيبُ
سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ
إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

“Görmedin mi Allâh gökten su indirdi. Onunla renkleri çeşit çeşit meyveler çıkardık. Dağlardan (geçen) beyaz, kırmızı, değişik renklerde ve simsiyah yollar (yaptık). İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da yine böyle türlü renkte olanlar var. Kulları içinden ancak âlimler, Allâh’tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allâh, Azîz’dir, Gafûr’dur.” (Fâ-tır, 27-28)

Bu hususta Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de şöyle buyurmaktadır:

“Allâh Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir tutam topraktan yaratmıştır. Bu sebeple Âdemoğullarının, o topraklara izâfeten bir kısmı kırmızı, bir kısmı beyaz ve siyah, bir kısmı da bu renklerin karışımındaki bir renkte; bir kısmı yumuşak, bir kısmı sert, bir kısmı iyi huylu, bir kısmı kötü huylu olarak (yâni muhtelif istidâd, husûsiyet ve karakterde) dünyâyâ gelmiştir.” (Ebû Dâvud, Sünnet, 16)

Rivâyet edildiğine göre, *“Allâh, Âdem’in hilkat toprağını kırk gün eliyle yağurmuştur.”* (Taberî, Tefsir, III, 306) Bu günlerden her biri, keyfiyeti bizlerce meçhûl olan bir zaman dilimidir.

Kaynakların verdiği bilgiye göre Âdem'in yaratıldığı çamur, kırk sene kendi hâline bırakıldı. Kalıp olarak pişti. Üzerine otuz dokuz sene hüznün yağmuru, bir sene de sürûr yağmuru yağdı. Bunun için âdemoğlunun hüznü, sürûrundan daha çoktur. Hikmet ehli demişlerdir ki:

هَـا هِيَ الدُّنْيَا إِذَا أَصْحَكَتْ يَوْمًا أَبْكْتَ أَيَّامًا

“İşte dünyâ! Şâyet bir gün güldürecek olsa, günlerce ağlatır.”

Bahsedilen bu yağmur, maddî bir yağmur değil, mânevî bir tecellîdir. Mecâzen yağmur olarak bildirilmektedir.

Hüzünden sonra, dâimâ sürûr gelir. Büyük mükâfâtlar, büyük sabır ve ıztıraplardan sonradır. Mîrâc mucizesinin, cefâlı, ıztıraplı ve elemli Tâif Seferi'nin ardından ihsân edilmesi ve çileli bir Mekke devrinden sonra saâdetli bir Medîne devrinin gelmesi gibi...

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

“Şüphesiz zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten bu zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.” (el-İnşirâh, 5-6)³¹

31. Bu âyetlerde “usr” (zorluk) ve “yüsr” (kolaylık) kelimeleri tekrar edilmiştir. Ancak “usr” elif-lâm takısı ile mârife olarak, “yüsr” ise nekra olarak gelmektedir. Arapça dil kâidelerine göre mârife kelimenin tekrar edilmesi aynı şeyi ifâde ederken, nekra kelimenin tekrarlanması farklı bir şeyi ifâde etmektedir. Bu sebeple “usr” iki defa tekrar edilmesine rağmen tek bir zorluk olarak kalmış, “yüsr” ise iki ayrı kolaylık olmuştur. (Bkz. Buhârî, Tefsîr, 94)

İnşirah Sûresi nâzil olduğunda Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Cenâb-ı Hakk'ın bir zorluğa karşılık iki kolaylık takdîr buyurmasına çok sevinmiş, son derece mesrûr ve mütebessim bir şekilde:

لَنْ يَغْلِبَ عُسْرٌ يُسْرَيْنِ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾
إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

“Bir zorluk iki kolaylığa aslâ gâlip gelemez. Çünkü **«El-bette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.»** (el-İnşirâh, 5-6)” buyurarak ashâbının yanına çıkmıştır. (Hâkim, II, 575)

Hayatın meşakkatleri karşısında zor durumda kalan kimse- lere bir çıkış yolu göstermek üzere şâir şöyle der:

إِذَا ضَاقَ بِكَ الْأَمْرُ تَفَكَّرْ فِي «أَلَمْ نَشْرَحْ»
فَعُسْرٌ بَيْنَ يُسْرَيْنِ إِذَا فَكَّرْتَهُ تَفَرَّحْ

“Herhangi bir zorlukla karşılaştığında İnşirah Sûresi'nin derin mânâlarını tefekkür et! Orada bir zorluk iki kolaylık arasında zikredilmektedir. Bunu iyice düşündüğün zaman ferahlarsın, sıkıntın zâil olur.”

Muhakkak ki dünyâ, çeşitli çilelerle dolu bir imtihan mekânıdır. Âyet-i kerîmede bu hususla ilgili olarak şöyle buyrulur:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا
إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ
وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

“And olsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz noksanlaştırma (fakirlik) ile imtihan ederiz. (Ey Rasûlüm!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler ki, kendilerine bir belâ geldiği zaman: «Biz Allâh’a âidiz ve biz, elbette O’na döneceğiz!» derler. İşte Rablerinden mağfiret ve rahmet hep onlarıdır. Ve hidâyete erenler de yalnız onlardır.” (el-Bakara, 155-157)

Cemâdât ve nebâtâtta dahî umûmî bir sabırdan sonra olgunlaşma vardır. Baharın gelmesi, toprağın bir kış mevsiminde çektiği çileden sonradır. İnsan da çile ve sabırla olgunlaşır, kâmil insan hâline gelir.

Kur’ân-ı Kerîm’de Hazret-i Âdem’in topraktan yaratılış safhaları şöyle beyân buyrulmaktadır:

1. Toprak Safhası

خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“...(Allâh) Âdem’i topraktan yarattı, sonra ona «ol» dedi, o da hemen oluverdi.” (Âl-i İmran, 59)

İnsan topraktan yaratıldığı için toprağın farklı husûsiyetlerini bünyesinde taşımaktadır. Toprak killi, kumlu, sert, yumuşak olduğu gibi insanlar da tabiat itibâriyle farklılık arz etmektedir. Toprak çiğnenir, her şey onun üzerinde rahatlıkla işlenebilir. Toprak buna karşı hiçbir aksülamelde bulunmaz. İşte, insandaki sabır, tevâzu ve alçak gönüllülük gibi vasıflar buradan gelmektedir. Buna mukâbil, toprağın hareketsizliğinden atâlet ve tembellik gibi vasıflar da insanda tezâhür etmektedir.

2. Çamur Safhası

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ

“Allâh yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratmış ve insanı yaratmaya da çamurdan başlamıştır.” (es-Secde, 7)

Çamur safhasında su devreye girmektedir. Su, öncelikle temizleyicidir ve temizliği temsil eder. Bu açıdan da su; insandaki iffeti, namusu ve maddî-mânevî temizlik duygularını temsil etmektedir.

3. Yapışkan Çamur Safhası

إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

“...Şüphesiz Biz onları (Âdem ve neslini) yapışkan bir çamurdan yarattık.” (es-Sâffât, 11)

Yapışmak, kopmamak insanın sadâkat duygusunu ve bağlılığını gösterir. İnsanın inat etmesi ve müdafa ettiği fikirlerinde ısrar etmesi de bu safhanın bir neticesidir.

4. Havada Kurumuş Çamur Safhası

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

“And olsun Biz insanı, (havada) kurumuş bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.” (el-Hicr, 26)

Âyette zikredilen “salsâl: havada kurumuş çamur” safhasında “hava” unsuru devreye girmektedir. Hava, insanın çamu-

runa hareketliliği getirmiştir. İnsan tabiatındaki istikrarsızlık, döne-
neklik, ahde vefâsızlık ve yıkıcılık vasıfları bu safhanın bir neti-
cesidir.

5. Şekillenmiş Balçık Safhası

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ

“Hani, Rabbin meleklere demişti ki: «Ben (havada) kuru-
muş bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan bir insan yarataca-
ğım.»” (el-Hicr, 28)

“Hame-i mesnûn: şekillenmiş balçık” safhası insanın şekil
alma, terbiye ve tezkiye edilebilme husûsiyetine işâret etmekte-
dir. Onun bu vasfının iyiye de kötüye de kullanılma imkânı var-
dır. Mühim olan, ona doğru bir istikâmet verebilmektir.

6. Ateşte Pişmiş Çamur Safhası

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

“Allâh, insanı, ateşte pişmiş çamura benzeyen bir bal-
çıktan yarattı.” (er-Rahmân, 14)

Bu safhada ateş unsuru devreye girmektedir. İnsanın kibir,
gurur, kıskançlık, Allâh’ın emirlerine karşı gelme ve aldatıcı ol-
ma vasıfları ateşten neş’et etmektedir.

Mü’minûn Sûresi’nin 12-14. âyetleri Hazret-i Âdem’dan
sonra onun sulbünden gelecek her bir insanın yaratılış mâcerâ-
sını şöylece hülâsa etmektedir:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النَّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ
فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾

“And olsun Biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta (ana rahminde) bir nutfе hâline getirdik. Sonra o nutfeyi, bir aleka (yapışkan ve döllemiş yumurta) yaptık. Peşinden, o alekayı bir mudğa³² (bir çiğnem et) hâline getirdik; peşinden bu bir çiğnem eti, kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratışla (insan olarak) meydana getirdik. İşte yaratanların en güzeli³³ olan Allâh pek yücedir.” (el-Mü'minûn, 12-14)

Tıp ilmi, bu bilgilere ancak asrımızda ulaşabilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de ise; Cenâb-ı Hak, insanın yaratılış safhalarını 1400 küsur sene evvel ilmî gerçeklere uygun bir sûrette haber vermiştir.

Yukarıdaki âyet-i kerîmelerde Cenâb-ı Hak, insanın ibretlerle dolu dikkate şâyân yaratılış safhalarından bahsetmektedir. Bu safhaların evvelini teşkil eden çamur, yâni Hazret-i Âdem'in

32. Mudğa/Bir çiğnem et: Âyet-i kerîmedeki bu tâbir, asrımızda yeni keşfedilen bir Kur'ân mucizesidir. İnsan yaratılışının üçüncü safhasını teşkil eden mudğa dönemi, sanki çiğnenmiş ve üzerinde diş izleri kalmış bir et görünümündedir. (Geniş bilgi için bkz. O. Nûri Topbaş, *Rahmet Esintileri*, s. 178)

33. Bkz. s. 61, dipnot 19.

yaratılışındaki toprak safhası, görünüm itibâriyle hiçbir zarâfeti bulunmayan, değersiz bir maddedir. Bundan sonraki safhalar ise, atılmış değersiz bir su; yapışkan ve donuk bir kan pıhtısı; ağızda çiğnenmiş bir görüntü arz eden, câzib olmayan ve hattâ tiksinti veren bir madde... Daha sonra ilâhî kudret tecellîsiyle bir zarâfet ve ihtişâm manzarasını teşkil eden san'at hârikası insanın teşekkülü... Müteâkıben maddenin ve rûhun dinçlik ve zindeliği, nihâyet bu gelişme seyrinin tersinden tekrârıyla, yine geldiği yer olan toprakta çürüyüp kayboluş!.. Ardından, çürümüş beden içerisinde âdeta bir cıva damlacığı gibi çürümeyen ve kendisine “**acbu'z-zeneb**” adı verilen tek bir tohumdan, bir bitkinin vücûda geliş seyrinin sür'atlendirilmiş şekli gibi yeniden ortaya çıkış ve diriliş!..

Cenâb-ı Hak, pek çok âyet-i kerîmede insanı bu kesret âlemindeki mâcerânın tefekkürüne dâvet etmektedir:

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

“**Kime uzun bir ömür verirse, Biz onun yaratılışını** (güç ve kuvvetini alarak) **tersine çeviririz. Hiç** (bu manzarayı) **düşünmüyorlar mı?** (Bu ibretli yolculuğu idrâk etmiyorlar mı?)” (Yâsîn, 68)

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ

“**Allâh sizi önce zayıf olarak yarattı, zayıflığın ardından size kuvvet verdi, kuvvetin ardından da tekrar bir zayıflık ve ihtiyarlık verdi. O, hakkıyla bilendir, her şeye kemâliyle kâdirdir.**” (er-Rûm, 54)

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نَعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ

“Sizi o (toprak)tan yarattık, yine oraya döndüreceğiz ve sizi (mahşerde) bir kez daha ondan çıkaracağız!” (Tâhâ, 55)

Bu hakikat gösteriyor ki, insanın bedeni, dünyâda yaşadığı safhalarla ve kendi zâtî durumuyla fânîliğe mahkûmdur. Aslolan ve ebedî olan rûh-i sultânîdir ki, cennet-cehennem, saâdet ve-ya şekâvet yolculuğu bununla olacaktır. Hazret-i Mevlânâ -kudise sirruh- der ki:

“Bedenine yağlı ballı şeyleri az ver. Çünkü tenini besleyen, nefsânî arzulara düşüyor ve sonunda rezîl olup gidiyor.”

“Rûha mânevî gıdâlar ver. Olgun düşünüş, ince anlayış ve rûhî gıdâlar sun da, gideceği yere; ukbâ âlemine güçlü, kuvvetli gitsin!”

Rûhun Nefhedilmesi (Üfürülmesi)

Cenâb-ı Hak insanın zâhirini bir avuç topraktan yarattıktan sonra ona mahlûkât arasında en yüce mertebeyi lutfederek kendinden bir sır nefhetmiştir. Bir cisim olarak yaratılan insan- da canlılık, ancak rûhun üflenmesiyle başlamıştır. Bu bakımdan rûhun üflenmesi, her şeyden evvel Allâh'ın kuluna bir değer vermesi ve ona hayâtiyet kazandırmasıdır. Allâh Teâlâ, bu hakikati:

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَ نَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

“Artık onu yaratıp muntazam bir insan kıvamına getirdiğim ve ona rûhumdan üflediğim zaman...” (el-Hicr, 29) âyet-i celilesiyle beyân buyurmaktadır.

Allâh Teâlâ'nın, Âdem -aleyhisselâm-'a rûhundan üfleme- si, temsîlî bir ifâdedir. Bu, büyük bir hakîkatın, gelişmesini he- nüz tamamlamış bir çocuğa anlatılmasındaki zarûrete benzer bir keyfiyetin eseridir ve Cenâb-ı Hakk'ın kendisindeki bâzı hu- sûsiyetleri kuluna onun istidâd ve iktidârı nisbetinde vermesi demektir. İnsan, bu nefha ile birlikte Rabbinden aldığı emâne- tin bereket ve iktidârı ile Rabbini tanır, O'na kul olur. Esrâr-ı ilâhî ve azamet-i ilâhiyeye tâkati nisbetinde vâkıf olur. Bu vu- kûfiyetin merkezi ise, kalbdır. Burada kalb, fizikî bir varlık ola- rak değil, tahassüsün merkezi olan bir tecellî mekânı mânâsı- nadır.

Rûh-i sultânî'ye mâlik olmak, insanı üç esaslı vazîfeyle mü- kellef ve bu vazîfeleri ifâ husûsunda bir iktidâr ile mücehhez kı- lar:

1. Nefsini tanımak; kendi zâtını ve hakîkatini bilmek,
2. Kendisinin mücüdini bilmek; Rabbini tanımak (mârifetullâh),
3. Mücüdine karşı fakr u zarûretini bilmek; hiçliğe vâsıl olmak.

Nitekim eserde vârid olmuştur ki:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

“Kim kendini tanırsa, Rabbini de tanır!” (Aclûnî, *Keşfu'l-Ha- fâ*, II, 361)

Yaratılan ilk varlık, nûr-i Muhammedî olduğu gibi, rûhların yaratılışında da O'nun rûhu ilktir. Diğer rûhlar, O'nun rûh-i şe- rifinin kadr u kıymetinin bilinmesi için bir mücevherin mazrû- fu kabîlindendir. Bu sebeple Hazret-i Peygamber -sallâllâhu

aleyhi ve sellem- Efendimiz'e "**Ebu'l-Ervâh**: Rûhların Babası" denir.

Ebû Hüreyre -radiyallâhu anh- anlatıyor:

Ashâb-ı kirâm hazarâtı Allâh Rasûlü'ne sordular:

"-Size peygamberlik ne zaman ihsân olundu?"

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- cevâben:

"-Âdem, rûh ile cesed arasında iken..." (Tirmizî, Menâkıb, 1) buyurdular.

Bu itibarla Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, nübüvvetinde de ilktir. O'nun vücûd, rûh ve nübüvvet bakımından ilk olmasının hikmetini, ileride Hazret-i Âdem'e meleklerin secde ettirilmesi mevzuunda ele alacağız.

Rûhu iki mertebede mütâlaa edebiliriz:

1. Rûh-i sultânî: "Emir" âleminde. Bedenden ayrıdır. Bedenle berâber olması, onun üzerinde tasarrufta bulunması iledir. Bedenin çürüyüp yok olması, ona tesir etmez. Ancak bu sûretle bedenî arzular üzerindeki tasarrufu nihâyete erer.

2. Rûh-i hayvânî: "Halk" âleminde. Bedenin tüm uzuvlarına yayılmıştır. Esas hükümrânlığı kan üzerindedir. Merkezi dimağdır. Fiil ve hareketlerin başlangıç noktasıdır. Eğer hayvânî rûh olmasaydı, hiçbir eser vücûda gelmezdi.³⁴

İşte insanın fiilleri, bu sultânî rûh ile hayvânî rûhunun müşterek hasletleri içinde ortaya çıkar.

34. Bkz. İ. Hakkı Bursevî, *Temâmü'l-Feyz* (thk. Ali Namlı), Basılmamış master tezi, İstanbul, 1994, s. 47.

Rûhun Beş Devresi

1. Yokluk (adem) devresi:

Ezelde sâdece Cenâb-ı Hak vardı ve O'nun dışında hiçbir varlık yoktu. O dönemde rûhlar da tam bir yokluk içerisinde bulunuyordu. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا

“İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadıği uzun bir süre geçmedi mi?” (el-İnsan, 1)

2. Rûhlar âleminin var oluş devresi (Elest Bezmi):

Allâh Teâlâ pek çok hikmete mebnî olarak bedenleri yaratmadan önce rûhları var etti. Hadîs-i şerifte bu hakîkate şöyle temâs edilir:

“Rûhlar bedenlerinden ikibin yıl önce yaratılmıştır!”

(Deylemî, Müsned, II, 187-188)

3. Bedenlere gönderilme devresi:

Bedenlerden hayli zaman önce yaratılan ve kendilerinden Allâh'ın rubûbiyetini tasdik husûsunda ahd ü mîsâk alınan rûhlar, ezelde çizilen kader plânına uygun olarak birer birer bedenlere gönderilmeye başlandı. Âyet-i kerîmede, ilk insan Hazret-i Âdem'e rûhun üflenmesinden şöyle bahsedilir:

وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُّوحِي

“...Ona rûhumdan üfürdüğümde...” (el-Hicr, 29)

4. Bedenden ayrılma devresi:

Bu fânî hayatta kendisine biçilen ömrü tamamlayan rûhlar, geçici süre beraber bulundukları bedenlerden geldikleri gibi birer birer ayrılacaktır. Hiç kimsenin kurtulamadığı bu kaçınılmaz âkıbete ölüm denmektedir. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

“Her nefis ölümü tadacaktır!..” (Âl-i İmrân, 185)

5. Tekrar bedenlere döndürülme devresi:

İslâm akâidine göre ölüm, bir yok oluş değil, tıpkı anne rahmindeki bebeğin oradan irtibâtını keserek dünyaya doğması gibi, rûhun bu fânî âlemden kurtulup ebedî bir hayatın sabahına doğmasıdır. İnsanoğlu burada dünyada yaşadığı hayattan hesâba çekilecek, bunun neticesine göre sonsuz bir saâdete ulaşacak veya -Allâh muhafaza buyursun- nihâyetsiz bir azâba dûçar kılınacaktır. Mevzuyla alâkalı yüzlerce âyetten ikisi şöyledir:

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

“De ki: Onları ilk defa yaratmış olan (Allâh, yine aynı şekilde onları) **diriltecektir. Çünkü O, yaratmanın her türlüünü gayet iyi bilendir.**” (Yâsîn, 79)

Cenâb-ı Hak, Tekvîr Sûresi’nde şiddetli ve ibretli kıyâmet alâmetlerinin fârikalarından bahsederken yedinci âyette, rûhların yeniden beden kalıbına alınmasını şöyle bildirmektedir:

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ

“**Nefsler birleştirildiği** (rûhlar bedenlerle bir araya getirildiği) **zaman.**”

İnsana Rabbinden bir sır olarak üflenen rûhun mâhiyetini tam olarak bilmek mümkün değildir. Zîrâ o öteler âlemine âit olup beşer idrâkinin kavrayamayacağı bir mâhiyet arz etmektedir. Nitekim rûhun bu keyfiyeti hakkında âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي
وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

“**Sana rûhtan soruyorlar. De ki: Rûh, Rabbimin emrindedir. Size ise ilimden ancak pek az bir şey verilmiştir.**” (el-İsrâ, 85)

Rûhun Allâh Teâlâ ile alâkası husûsunda müfessirlerimiz birkaç farklı îzahta bulunmuşlardır:

- Rûh, ancak Rabbimizin bileceği iştedir.
- Rûh, “emr”in esâsı olan bir cevherdir.
- Rûh, Rabbimizin emri cinsinden bir fiildir.

Âyette geçen “**emr**” kelimesi, yine kendi kökünden olan “**emâret**” kelimesi ile de alâkalı olarak; emretme, buyurma, emirlik, yöneticilik gibi îzâh edilebilir. Bu durumda rûh; emrin hâli ve sıfatı demek olur. Bu da Allâh’ın sıfatlarının kulda tecel-lî etmesidir. Yâni kulda tecellî eden sıfatlardan biri de emâret

(yönetme)'dir. Nitekim insanın “**Allâh'ın halîfesi**” olması, buradaki “idâre etme tecellîsi”ne bağlıdır.

Emâret, insana mahsustur. Arslan, bedenen insandan daha kuvvetli olmasına rağmen, insanın tekâmülü karşısında zayıf kalır. Meselâ arslan, bin yıl yaşasa yine de kendisine bir ev, bir araç yapamaz.

Ayrıca meleklerde de kâmil mânâda tecellî yoktur. Bu tarz bir tecellî, yalnız insan için geçerlidir. İnsan, “**ahsen-i takvîm**: en güzel kıvam” ile “**bel hüm edall**: hayvanlardan daha aşağı bir dereke” arasındadır. Meselâ, insanın gönül ikliminde tecellî eden “**Rahmân**” ve “**Rahîm**” sıfatları ile beraber, nefsinde de “**Mudill**” ve “**Kibriyâ**” sıfatları tecellî etmektedir. Yâni insan, câmiu'l-ezdâddır; bütün müsbet ve menfî sıfatları kendisinde cem etmiştir. Câmiu'l-ezdâd olmak, mahlûkât arasında kâmil mânâda yalnız insana mahsustur.

Yukarıdaki âyet-i kerîmenin sonunda insana bilhassa rûhun mâhiyeti hakkında çok az bir bilgi verildiği, te'kitli bir şekilde ifade buyrulmaktadır. Bu bakımdan insan haddini aşarak rûhun esrârını çözmeye uğraşmamalı ve ilmine mağrur olmamalı, buna mukâbil daha çok mes'ûliyetinin ne olduğu üzerinde tefekkür ederek kulluğa ehemmiyet vermelidir.

Cenâb-ı Hak, Âdem -aleyhisselâm-'ı yarattıktan sonra, onu meleklerin gıpta edeceği ve takdirle emrine râm olacağı bir kıvâma erdirmek için kendisine eşyânın isimlerini tâlim buyurmuştur. Âyet-i kerîmede bu hâdise şöyle anlatılmaktadır:

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Allâh Âdem’e bütün isimleri öğretti. Sonra bu isimleri(n delâlet ettiği şeyleri) meleklerle gösterip: «Eğer sözünüzde sâdık iseniz (her şeyin iç yüzünü bildiğinizi sanıyorsanız) şunları isimleriyle birlikte Bana bildirin!» buyurdu.” (el-Bakara, 31)

Melekler Allâh’ı tesbîh ve tenzîh ettiler. Bunun üzerine Al-lâh Teâlâ:

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ
إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ
وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

“Ey Âdem! Onların (eşyânın) isimlerini meleklerle haber ver, dedi. Âdem, (eşyânın) isimlerini onlara anlatınca (Cenâb-ı Hak): «Ben size; “Göklerin ve yerin gaybılarını bilirim, sizin açıkladığınızı ve içinde gizlemekte olduğunuz şeyleri de bilirim” dememiş miydim?» buyurdu.” (el-Bakara, 33)

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-’a öğretilen isimlerden maksat, bir görüşe göre yeryüzündeki bütün eşyânın isimleri, mâhiyetleri ve husûsiyetleri idi. Burada bizim bilemediğimiz ilâhî san’at, eşyânın hakîkatı, yaratılış sırrı, levh-i mahfûz, kader ve ondaki hikmetler ile bütün semâ ve arzdaki ilâhî esrâr, yâni ilâhî esmânın mazharlarıdır.³⁵ Dolayısıyla Cenâb-ı Hakk’ın bilinebilmesi, ancak kalbî bir hayât ile mümkündür. Eşyânın hakîkat ve esrârı, kalbî duyular nisbetinde ortaya çıkar. Bu da ancak esmâ-i ilâhiyeye vukûfiyete bağlıdır. Cenâb-ı Hak:

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

35. Geniş bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *İmandan İhsâna Tasavvuf*, s. 309 vd.

“En güzel isimler Allâh’ındır...” (el-A’râf, 180) buyurarak kendisini ilâhî isimleri vâsıtasıyla kullarının idrâkine takdîm etmiştir.

Zîrâ kul, ulûhiyet ile irtibâtını isimle sağlar. Bu hakikat, Al-lâh’ı tenzih için, O’nun adının vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koyar. Bu bakımdan kulun, O’na karşı yaptığı iyi veya kötü fiiller, ulûhiyetinin hakikatine değil, ismine yönelir. Böylece hakikati dâimâ münezzehtir kalır.

Gerçekten de insan, eğer Cenâb-ı Hakk’a mahsus isimler olmasa, O’na karşı münâsebetlerini düzenlemekte zorluk çeker. Çünkü insan, varlıkları isimde görüp isimle ifâde etmeye alışkındır. İnsan için isim, varlığın tescilidir. Bunun içindir ki, Cenâb-ı Hak, Âdem -aleyhisselâm-’ı yarattığı zaman ona bütün isimleri öğretmiş ve Hazret-i Âdem’in meleklerle olan üstünlüğünü bununla ifâde buyurmuştur. Zîrâ bir varlığın adını bilmek, bir anlamda onun zâtî varlığını da tanımak demektir. Nitekim bizler, Cenâb-ı Hakk’ı, O’nun yüce isimleriyle bilmesek, O’nun hakkında ne bilebiliriz ki?

Yâni insan, Rabbinin husûsiyetlerini belirten isimlere dâimâ muhtaçtır. Her kul, yaşadığı çeşitli durumlar karşısında, Rabbinin, hâline uygun bir ismiyle çağırarak ister. Bu isimler olmasaydı, O’nunla olan irtibâtı çok noksan kalırdı, belki de mümkün olmazdı. Denilebilir ki bu isimler, zât ve ulûhiyet karşısında kulun dilsizliğini bir dereceye kadar gideren ifâdeler, yâni beşer rûhunun çıkmazlarını açan anahtarlardır. Zîrâ Allâh’ın isimlerini sadece zikretmek bile îmânî beslemekte, ilâhî huzûru hissettirmekte, O’na olan aşk ve muhabbeti artırmakta, O’na karşı huşû sâhibi kılmakta, O’nun katında olanlara rağbet ettirmekte, dünyadan ve onun fânî lezzet ve hazlarından vazgeçirip ebedî olana yönlendirmekte ve Hakk’a dönüş/vuslat arzusuyla

tutuşturmaktadır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in, çeşitli durumlarda okunmasını tavsiye buyurduğu duâ ve zikirlerin, Allâh'ın isimleriyle dolu olması da bu gibi faydaları te'mîn etmektedir.

Çok güç şartlar içinde bulunan, ilâhî merhamete çok muhtaç olan bir mü'min, Rabbinden yardım isterken bu hâlini ifâde edip özetleyecek bir tâbir arar: «Rahmân ve Rahîm» isimlerine sarılır. Günahlarının ağırlığı altında ezildiğinde ve gönül bağının koptuğunu hissederken Hakk'a yaklaşacak bir vesîle arar: «Gaf-fâr ve Settâr» isimlerine sığınır. Kâinatta veya kendi rûhunda tecellî eden ilâhî kudret ve azameti temâşâ ederken, kitaplarda ifâde edilemeyecek duygu ve mârifetini dile getirecek bir beyân arar: «Allâhu Ekber» diyerek, dalgalanan rûhunu sükûnete erdirir. Hâsılı kul, kendisinin çeşitli hâllerinde, Cenâb-ı Hakk'ın muhtelif sıfatlarının aracılığı ile rûhunun kilitlenmış kapılarını açar ve hissettiği nice ihtilâç ve ihtiyaçları giderir.

Bunun içindir ki Cenâb-ı Hak, kendisini, hakîkate mutâbık olarak, fakat insanların anlayabileceği tarzda tanıtmıştır. Yâni O'nun, kendisini: Alîm, Hakîm, Kadîr, Gafûr vb. sıfatlar vâsıtasıyla tanıtmada ve insanın da O'nu böyle tanımada, aslında insana âit şahsî bir sebep vardır. Zîrâ insan, bu vasıfların bir kısmını -son derece sınırlı da olsa- kendisinde bulur. Bu da, beşer idrâkinin îmân ve hidâyeti için lutfedilmiş bir ilâhî mevhibedir.

Cenâb-ı Hak, Âdem -aleyhisselâm-'a isimleri öğrettiğini bildirdiği âyet-i kerîme ile bir mânâda:

“Ben eşyânın isimlerini, esrârını, ince hikmetleri, güzellikleri ve ilâhî san'atımı insana bildireceğim...” buyurmaktadır.

Burada insanın fazilet ve şerefine, elde edeceği ilm-i nâfi sâyesinde mümkün olabileceği işâret edilmektedir. Bunun için

de insan, ilmini irfâna çevirip sâlih ameller işlemeye gayret göstermelidir. Zîrâ hedef, takvâdır. Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ

“...Allâh katında en şerefli, en çok takvâ sâhibi olanınızdır...” (el-Hucurât, 13) buyurmaktadır.

Akıl mahlûktur. Akıl, Allâh'ı delîl ile tanıyarak ispat edebilir. Çünkü o, eserden müessire, san'attan san'atkâra ulaşır. Hikmeti ise, ancak vahyin ışığında çözebilir. Fakat aklın, vahyin muhtevâsını kavramakta da salâhiyet ve iktidârı mahdûddur. Akılla mârifetullâh yolunda ilerlemek mümkünse de bu, belli bir yere kadardır. Aklın tükendiği yerde kalbî faaliyet sâyesinde ilerleme devâm eder. Fakat bu bile mutlak gerçeğe ulaşabilmek için kâfi değildir. Çünkü Allâh'ın zâtı mutlaktır. Mutlakın künhüne, mukayyed olan (yâni mutlak olmayan) akıl veya başka bir vâsita ile ulaşmak ve onu lâyıkıyla idrâk edebilmek mümkün değildir.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ

“...O'nun bildirdiklerinin dışında insanlar O'nun ilmin-den hiçbir şeyi tam olarak ihâta edemezler...” (el-Bakara, 255)

Buna rağmen insan, mârifet yolundan geri kalmamalı, Rabbine yaklaşmak için vesîleler aramalı ve bütün gayretini sarfetmelidir. Bu gayretin en güzel nümûnelerini peygamberler sergilemişlerdir. Nitekim Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm:-

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ

“Ben Rabbime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek.” (es-Sâffât, 99) demiştir.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

“Yâ Rabbî! Biz Sen’i Sana lâıyk bir mârifetle tanıyamadık...” (Münâvî, *Feyzü’l-Kadîr*, II, 520) diyerek mârifetin yâni Allâh Teâlâ’yı hakkıyla tanıyabilmenin imkansızlığına ve bununla beraber ehemmiyet ve lüzûmuna işâret buyurmuşlardır.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Cenâb-ı Hak’tan üç türlü ilim telakkî etmiştir:

Birincisi: Kendisi ile Allâh -celle celâlühû- arasında mahfuzdur. Bu ilim, beşer idrâkinin üzerinde olduğundan insanlara açıklanmamıştır. Ancak nûr-i nübüvvet ile kavranabilir. Hurûf-i Mukattaa’nın yüklendiği mânâlar bu kabildendir. Nitekim Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, tebliğine memur olduğu vahyin dışında kendisine husûsî olarak bildirilen her bilgiyi ashâbına nakletmemiştir. Rasûlullâh Efendimiz’in şu hadîs-i şerîfi, bu hakîkate işâret etmektedir:

“Şâyet bildiklerimi bilseydiniz; az güler, çok ağlardınız.” (Buhârî, Küsûf, 2; Müslim, Salât, 112)

Mevzuyla alâkalı diğer bir hadîs-i şerîfte de:

“Benim Cenâb-ı Hak ile öyle anlarım olur ki, onlara ne bir mukarreb melek ne de herhangi bir peygamber vâkıf olabilir.” (Münâvî, *Feyzü’l-Kadîr*, IV, 8) buyrulmaktadır.

İkincisi: Umûma âit olan şerîat ilmidir. Bütün insanlık âlemi, bu bilgilere îmân etmek ve onlarla amel etmekle mükelleftir. Şu âyet-i kerîme, bu nevî ilmi ifâde etmektedir:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ
فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ

“Ey Rasûl! Rabbinden sana inen vahiyleri tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan Rabbinin elçiliğini yerine getirmiş olmazsın!..” (el-Mâide, 67)

Üçüncüsü: Bir kısım ehil zevâta verilmiştir. Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, bu ilmin ehli olmayan kimselere verilmesini yasaklamıştır. Bir defasında İbn-i Abbâs -radiyallâhu anhümâ-'ya:

“Ey İbn-i Abbâs, insanlara akıllarının almayacağı bir söz söyleme. Zîrâ böyle yapman, fitneye düşmelerine sebep olur.” (Deylemî, Müsned, V, 359/8434) tavsiyesinde bulunmuştur. Bu sebeple Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-:

“İnsanlara anladıkları şeyleri söyleyin, anlamadıklarını da bırakın. Siz, Allâh ve Rasûlü'nün yalanlanması ister misiniz?” (Buhârî, İlim, 49) buyurmuştur.

Yine İbn-i Abbâs -radiyallâhu anhümâ-'dan gelen bir rivâyete göre ashâb-ı kirâm:

“-Ey Allâh'ın Rasûlü! Sen'den duyduğlarımızın hepsini haber verelim mi?” diye sordular. Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-Evet. Ancak bir topluluğa akıllarının almayacağı bir şeyi anlatmanız hâriç. Çünkü bu durum bâzılarının fitneye

düşmelerine yol açar.” buyurdu. Bu hatırlatmadan sonra İbn-i Abbâs -radiyallâhu anhümâ- herhangi bir topluluğa bir husûsu îzâh ederken bâzı şeyleri kinâyeli olarak anlatırdı. (Ali el-Müttaki, Kenzu'l-Ummâl, X, 307/29537)

Bu hususta Ebû Hüreyre -radiyallâhu anh- da şöyle buyuruyor:

“Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’den iki kap dolusu ilim aldım. Bunların birini açıkladım. Eğer diğerini açığa vursaydım, şu gırtlığım kesilirdi.” (Buhârî, İlim, 42)

Ashâbın seçkinlerinin ehil olmayanlardan gizli tuttuğu bu ilim, anlayış ve idrâk ediş husûsunda fevkalâde bir kudret ile techîz edilmiş bulunan müstesnâ insanların kavrayabilecekleri gerçeklerdir. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- böyle gerçekleri ashâb-ı kirâmdan Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ali gibi bâzı müstesnâ anlayışlı kimselere nakil ve ifâde buyurmuştur. Herkes, bundan kâbiliyeti ve istîdâdı kadar mes’ûldür. Kul, kendi selâmeti için bu istîdâdı inkişâf ettirmeye; zühhd, takvâ ve ih-sân duygusuna vâsıl olmaya, diğer bir tâbirle tasavvufu en güzel bir şekilde yaşamaya çalışmalıdır. Bu da ancak nefsin tezkiyesi ve kalbin tasfiyesi ile gerçekleşebilir.

Ferdin selâmeti, evvelâ şer’î gerçeklere ittibâ ile mümkündür. Tasavvufî gerçeklerle hemhâl olması ise, bu selâmetin yüksek bir seviyede, yâni vasıflı bir sûrette tahakkukunu sağlar.

Şer’î gerçekler, herkesi muhâtap aldığından rahmet-i ilâhiyye îcâbı mükellefiyetler asgarîde tutulmuş, umûmun en âciz fertlerinin tâkatı ölçü olarak alınmıştır. Tasavvuf yolunda ilerleme ise, kâbiliyete göre olduğundan, bu yolun önü açık tutulmuş, ehline “Fenâ fillâh”a ve hattâ “Bekâ billâh”a kadar ruhsat tanınmıştır. Meselâ bir kısım mallarda zekât kırkta bir olmakla

birlikte Cenâb-ı Hak infâkın önünü açık bırakmış, mü'minin îsarda bulunarak kendi ihtiyâcı olan miktarı bile muhtaç kardeşine vermesini teşvik buyurmuştur. Dolayısıyla zekâtın fikhî nisâbı, kalbî bakımdan asgarî seviyeye göredir. Kalbî seviye yükseldikçe infâkın ölçüsü de artmaktadır.

Bu bakımdan, hakîkatî itibârıyla tasavvufî ilim, mânevî eğitim sonucu ferdin istidâdı nisbetinde ulaşılabilen Hak vergisi «**ledünnî**» bir ilimdir. Kur'ân-ı Kerîm'in birtakım âyet-i kerîmelerinde bu ilimden bahsedilmiş olması, bunun delîlidir. Allâh Teâlâ, kendisinden hakkıyla ittikâ eden, beşerî irâde ve arzularını ilâhî irâdeye râm edebilen kullarının kalblerine, akılların tartamadığı birçok lutuflarda bulunur. Nitekim yüce Rabbimiz, böylele muttakî kullarına husûsî bir ilim ve hikmet lutfettiğini Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَ يَكْفِرْ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ وَ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

“Ey îmân edenler! Eğer Allâh’tan ittikâ ederseniz, O, size bir furkan (iyi ile kötüyü ayırd edecek bir ilim, firâset ve anlayış) verir, günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Çünkü Allâh, büyük lutuf sâhibidir.” (el-Enfâl, 29)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ آمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنَ
رَحْمَتِهِ وَ يَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ
وَ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Ey îmân edenler! Allâh’tan sakının ve Peygamberi (Hazret-i Muhammed)’e îman edin ki Allâh size rahmetinden iki kat versin, size ışığında yürüyeceğiniz bir nûr lutfetsin ve

sizi bağışlasın. Şüphesiz Allâh Gafûr (çok bağışlayan) ve Ra-hîm (çok merhamet eden)dir.” (el-Hadîd, 28)

İmâm-ı Gazâlî ve **Abdülkâdir-i Geylânî** gibi zâtlar, önce zâhirî ilmin zirvesine ulaştılar. Lâkin bâzı gaybî inceliklere ve Al-lâh’a giden hassas, ince ve nâzenîn yola, kalbî derinlikleri sâye-sinde ve çok sonra erişebildiler; Hak dostu oldular. **Allâh** -celle celâlühû-, umûma lutfetmediği bâzı sırları, kalbî derinlikleri nis-betinde onlara ve onlar gibi bâzı müstesnâ yaratılıştaki insanla-ra ihsân etti. Böyle olmasaydı, onların bilinen zirve şahsiyetleri ortaya çıkmazdı.

Meleklerin, Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-’a Secde Etmeleri

Cenâb-ı Hak Âdem -aleyhisselâm-’ı yaratıp rûhundan üfle-dikten ve ona isimleri tâlim buyurduktan sonra meleklerle yöne-lerek Hazret-i Âdem’e secde etmelerini emretmiştir. Bu husus, âyet-i kerîmelerde şöyle anlatılmaktadır:

وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ خَالِقٌ بَشَرًا مِّنْ صَلٰٓصَالٍ مِّنْ حَمَآ
مَّسْنُوْنٍ ﴿٢٨﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَ نَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِیْ فَقَعُوْا لَهٗ
سَاجِدٰٓیْنَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اٰجْمَعُوْنَ ﴿٣٠﴾ اِلَّا اِبْلِیْسَ
اَبٰٓی اَنْ یَّكُوْنَ مَعَ السَّاجِدِیْنَ ﴿٣١﴾ قَالَ یَا اِبْلِیْسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُوْنَ
مَعَ السَّاجِدِیْنَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ اَكُنْ لِاَسْجُدْ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ
صَلٰٓصَالٍ مِّنْ حَمَآ مَّسْنُوْنٍ ﴿٣٣﴾

“Hani Rabbin meleklerle demişti ki: «Ben muhakkak kupkuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan bir insan yaratacağım. Ona şekil verdiğim ve rûhumdan üflediğim za-

man, derhal onun için secdeye kapanın!» Meleklerin hepsi de hemen secde ettiler. Fakat iblîs hâriç! O, secde edenlerle beraber olmaktan kaçındı. Allâh: «Ey iblîs, sana ne oldu ki secde edenlerle berâber olmuyorsun?» buyurdu. İblîs: «Benim, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insana secde etmem mümkün değildir.» dedi.» (el-Hicr, 28-33)

Kur'ân-ı Kerîm'de bu hâdiseye, siyak ve sibâkı itibâriyle farklı olarak yedi sûrede yer verilmektedir ki, bu da mevzûun ehemmiyetini göstermektedir. Burada çok mühim bir tâlimat mevcuttur: İblîs, Allâh'ın emrini dikkate almamış, kendi nefsânî arzuları istikâmetinde hareket etmiştir. Kendi mantikî ölçülerini ve aklî kıyâsını, Allâh'ın emrinin önüne geçirmiştir. Dolayısıyla kul da kendi akıl, mantık ve kanaatini Allâh'ın emrinin önüne geçirdiği takdirde iblîs'in düştüğü hatâyâ dâ'ir olur. Hâlbuki âyet-i kerîmede bu hatâyâ karşı şu îkâz-ı ilâhî vârid olmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ

“Ey îmân edenler! Allâh'ın ve Rasûlü'nün önüne geçmeyin! Allâh'tan korkun...” (el-Hucurât, 1)

Hak Teâlâ Şeytan'a, secdeden uzak durmasının sebebini sorarak:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيدِي

“–Ey iblîs, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni men eden nedir?» buyurdu...” (Sâd, 75)

Bu âyetle zikredilen “iki el”, Allâh Teâlâ’nın kudretini ifâde etmektedir. Bu ifâde aynı zamanda Cenâb-ı Hakk’ın insana verdiği ehemmiyeti göstermektedir. Yine bu ifâdenin îşârî bir mânâsını, Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri şöyle bildirmiştir:

“İki el, Hakk’ın celâl ve cemâl tecellileridir. İnsanın beden yapısı, nefsânî, halk tarafı ve celâl tecellisi; rûhânî ve Hak tarafı ise cemâl tecellisidir. İnsanda bu iki esmâ cem olmuş durumdadır. İblis’te ise yalnız celâl tecellisi bulunduğundan cemâl tecellisinden mahrumdur.”

Hadîs-i şerifte buyrulmuştur:

“(Her türlü sûret ve tasavvurdan münezze olan) Allâh, Âdem’i kendi sûretinde yarattı.” (Müslim, Birr, 115)

Bu hadîs-i şerifte ifâde edilen hakikat, cismânî sûret değil, bâtnî ve mânevî sûrettir. Beden ve nefis tarafı değil, rûh ve sır tarafıdır.

Eğer Hazret-i Âdem’de bu ilâhî tecellilerin bütünüyle tezâhürü olmasa ve kendisinde diğer yaratıklardan farklı ve üstün vasıflar bulunmasaydı, halife olamazdı. Olsa da bu vazîfesini ifâ edemezdi. Ancak âlemde hilâfet mükellefiyetini lâıyıkıyla yerine getirebilmek; tezkiye-i nefis, tehzîb-i ahlâk ve tasfiye-i rûh safhalarından geçerek tekâmül etmiş bulunan insan-ı kâmile âit bir keyfiyettir.

Eğer insan, hidâyet, istikâmet, îmân, ikrâr ve teveddüd (muhabbetle dostluk etmek) gibi “Hâdî” tecellilerini tekâmül ettirip hayâtında ön plâna çıkarırsa, meleklerden bile üstün bir seviyeye yükselir. Aksine onda, idlâl, hîle, küfür, inkâr, hased ve kibir gibi “Mudill” ism-i şerîfinin tecellileri gâlip gelirse, hayvanlardan da aşağı bir derekeye düşer. Nitekim Allâh Teâlâ âyet-i kerîmede buyurur:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ
بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ
كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

“And olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu (kendi irâdeleri ile hak edeceklerinden) cehennem için yaratmışızdır. (Çünkü) onların kalbleri vardır, bunlarla idrâk etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler! İşte onlar, hayvanlar gibidir; hattâ daha da aşağıdılar. İşte onlar, gâfillerin ta kendileridir.” (el-A'raf, 179)

Şeytan'ın Hazret-i Âdem'e secde etmemesi, şahsiyetinde meknûz olan kibir ve azametın tezâhürü idi. Zîrâ o, bir zamanlar meleklerle hocalık edecek derecede ilim sâhibi idi. Bu sebeple mümtaz bir mevkîi vardı.

Bu nüktede, ilim ve makâmın insanlarda benlik duygusunu tahrik etmek gibi bir tehlikesinin olduğu bildirilmektedir. Bununla birlikte, bir de Allâh'a itaat için tek başına ilmin kifâyetsizliğine işâret vardır. Şeytan, parlak, dumansız ateşten yaratılmış olan cin tâifesindendi. Mahdud aklına göre bir kıyas yaptı ve kendisinden yaratıldığı dumansız parlak ateşin, Hazret-i Âdem'in yaratıldığı balçığa üstünlüğünü iddiâ etti. Çünkü kendinde bir varlık ve şeref vehmediyordu. Kendi düşüncesine göre aslî cevheri itibâriyle daha değerli bir menşe'den vücûda gelen ve daha şerefli olan(!) bir varlığın, menşe' itibâriyle daha dün (alçak) olan Âdem'e secde etmesini kendisi için zillet addeyledi. Bu keyfiyet de, hakîkate vâsıl olmak için aklın kifâyet-sizliğine işârettir.

Buradan anlaşıldığına göre Cenâb-ı Hakk'ın emri karşısında kıyas yapılmamalıdır. Nassa aykırı yapılan kıyaslar bâtıldır, fâsittir ve ona îtibâr edilmez. Şeytan, işte bu hatâyâ düşmüştür. Kaldı ki şeytanın iddiâ ettiği, “ateşin topraktan üstünlüğü” bile izâfîdir. Zîrâ toprağın ateşten üstün pek çok yönü de bulunmaktadır. Fakat mühim olan bunları kıyaslamak değil, Hakk'ın emrine itaat etmektir. Şeytan'ın buradaki asıl günâhı, Hakk'ın hükmü dışında hüküm koymaya kalkışmasıdır. Nitekim iblîs, Cenâb-ı Hakk'a karşı büyük bir cür'et ve ahmaklık içinde:

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

“...«Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın.» dedi.” (el-A'râf, 12)³⁶

Şeytan, Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın mayasındaki çamuru gördü, yüceliği göremedi. Bu dünyâyâ âit çamuru seyretti, fakat öteki âleme âit olan mâneviyâtına âmâ oldu. Şeytan'ın bilemediği taraf, insanın “**Hakk'ın halîfesi**” (halîfetullâh) olmasıydı. Çünkü o, Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ı nefsinin gözüyle değerlendirmişti. Böylece idrâki, Hazret-i Âdem'in madde-sinden öteye geçememişti. Ölçüyü Hak'tan değil, nefsinden almıştı. Bu yüzden şaşırdı, hissiyâtıyla hareket etti. O âna kadar arzusu dışında hissiyâtına dokunan bir teklifle karşılaşmamış olan ve böyle bir imtihan geçirmemiş bulunan iblîs, ilâhî hikmeti kavrayamadı. Nefsinin girdapları arasında boğulup perişan bir şekilde Allâh'a âsî oldu.

İblîs, Hazret-i Âdem'e kendi üstünlüğünü kaybetmemek endişesi ile secdeden kaçınmış, azgın nefsine boyun eğmişti.

36. Ayrıca bkz. el-Hicr, 33; Sâd, 76.

Ancak bu tavrı ile, korktuğundan daha kötü bir hâle düştü, acı bir şekilde Allâh'ın ona lutfettiği o yüce makamdan kovuldu. Bir zamanlar aralarında büyük bir îtibar sâhibi bulunduğu meleklerin yanından bedbahtlık çukurlarına yuvarlanarak rezil oldu. Nitekim iblîs'in isyânı üzerine Allâh Teâlâ:

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنْ عَلَيْكَ اللَّعْنَةُ
إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣٥﴾

“Öyle ise çık oradan! Sen artık kovulmuş (bir şeytansın). Muhakkak ki, kıyâmet gününe kadar lânet, senin üzerine olacaktır!» buyurdu.” (el-Hicr, 34-35)

Ayrıca A'râf Sûresi'nin 13. âyetinde de Allâh Teâlâ iblîs'e:

قَالَ فَاهْبُطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا
فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ

“Öyleyse in oradan! Orada büyüklük taslamak senin ne haddine! Çık! Çünkü sen aşağılıklardansın!» buyurdu.”³⁷

Böylece şeytan -aleyhillâne-, Hazret-i Âdem'e üstünlük dâvâsı güderken, melekler arasındaki yüksek mevkiini de kaybetti. Hayâtından endişe etti ve Allâh'a yalvararak:

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

37. Ayrıca bkz. Sâd, 77-78.

“Ey Rabbim, o hâlde (varlıkların) tekrar diriltileceği güne kadar bana mühlet ver!» dedi.” (el-Hicr, 36)³⁸

İlâhî hikmet icâbı bu izin kendisine verildi:

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾

“Allâh: «Sen bilinen bir vakte kadar kendilerine mühlet verilenlerdensin!» buyurdu.” (el-Hicr, 37-38)³⁹

Evvelce de temas etmiş olduğumuz üzere Âdem -aleyhisselâm-’ın şahsiyetinde kıyâmete kadar dünyâyâ gelecek olan bütün insanlık meknûz olduğundan, insanın tekrîmi keyfiyetinde herkesin bir hissesi vardır. Ayrıca Hazret-i Âdem’in şahsında bütün insanların da, şeytanın düşmanlığına muhâtap olduğu bir gerçektir. Çünkü nefsin sâhip bulunduğu bütün temâyüllerin ortaya çıkmasına kulun imtihânı nokta-i nazarından ihtiyaç vardı. Bunun için de şeytan gibi bir muharrik lâzımdı. Ve beşerin cennetten dünyâyâ tardına sebep olan mâlûm yasak ağaca yaklaşma hâdisesi, şeytanın kıyâmete kadar insandaki nefsânî temâyülleri ortaya çıkarması için zarûrî idi. Nitekim iblîs de, beşeriyetin nefsânî arzularını canlandırıp tahrîk ederek rûhâniyete engel teşkil etmektedir. Bu yüzden insanoğlu sürekli teyakkuz ve intibah hâlinde olmak mecbûriyetindedir.

İşte bu hikmetlerle Cenâb-ı Hak, şeytana kıyâmete kadar mühlet vermiştir. Buna mukâbil de, insanlara af kapısını ölüm ânına kadar açık tutmuştur. Fakat kul, bu vesîleyle ağır bir âhîret imtihânına tâbî tutulmuştur. İsrâ Sûresi’nde şeytanın Allâh’tan müsâade istemesi ve Allâh Teâlâ’nın da ona izin vermesi câlib-i dikkat bir üslûbla şöyle anlatılmaktadır:

38. Ayrıca bkz. el-A’râf, 14.

39. Ayrıca bkz. el-A’râf, 15.

قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ
لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَذْهَبَ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ
جَهَنَّمَ جَزَاءُكُمْ جَزَاءً مَوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَاسْتَفْزَزَ مَنْ اسْتِطَعَتْ مِنْهُمْ
بَصُوتِكَ وَاجْتَلَبَ عَلَيْهِمْ بَخِيلِكَ وَرَجَلِكَ وَشَارَكَهُمْ فِي الْأَمْوَالِ
وَالْأَوْلَادِ وَعِدَّتِهِمْ مَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾

“(İblîs dedi ki: «-Ey Rabbim!) Şu bana üstün kıldığına bir bak! Yemin olsun ki eğer bana kıyâmet gününe kadar mühlet verirsen, pek azı müstesnâ onun zürriyetini mutlaka hâkimiyetim altına alacağım.» Allâh Teâlâ buyurdu ki: «-Çık git! Artık onlardan kim sana uyarsa hiç şüphesiz ki sizin cezânız tam bir karşılık olarak cehennemdir. Hem onlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle (vesvesenle) yerinden oynat; onlara süvâriyle, yayalarınla elinden gelen her türlü hîleyle yap; mallarda ve evlâdlarda kendilerine ortak ol ve onlara yalan vaatlerde bulun!» Zâten şeytan, onlara ancak yalan ve aldatıcı şeyler va’deder.” (el-İsrâ, 62-64)

Bu âyet-i kerîmelerde şeytanın insana çokça musallat olduğu ve tesir ettiği mühim noklara temâs edilmektedir. Buna göre:

- Şeytan ancak gücü yettiği ve hâkimiyeti altına aldığı kimselere vesvese verebilir.

- İnsanı, fıtraten mütemâyil olduğu ve kolayca sapmasını sağlayacak her türlü lağviyât, nefse hoş gelen çalgı ve teğannîlerle aldatır. Âyette geçen “savt” kelimesi “insanı Allâh’a isyâna sevk eden her türlü ses” olarak tefsir edilmiştir.

- Şeytan, yalnız başına başaramadığı işlerde zaman ve mekânın îcâbına göre insanlardan ve cinlerden olan taraftarlarını kullanır.

- İnsanları daha çok dünyâ malı ve evlâdlar yoluyla saptırır.

Allâh Teâlâ'nın bu müsâadesi üzerine şeytan, nefsinde bir emniyet hissetti ve büyük bir sû-i edeple isyânının sebebinin Cenâb-ı Hakk'a isnâd etmeye kalkışarak:

قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَا يَنبَغِي لَهُمْ
مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ
وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾

“Dedi ki: «Öyle ise, beni azdırmaya karşılık, yemîn ederim ki, ben de onları saptırmak için Sen'in doğru yolunun üzerine oturacağım... Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından sokulacağım ve Sen, onların çoğunu şükredenlerden bulmayacaksın!»” (el-Arâf, 16-17)

قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَهُمْ أَجْمَعِينَ

“(İblîs yine) dedi ki: «Ey Rabbim, beni azdırmaya karşılık, ben de yeryüzünde onlara (günahları) süsleyeceğim (kötülükleri güzel göstereceğim) ve onların hepsini mutlakâ azdıracam!»” (el-Hicr, 39)

Büyük mutasavvıf Yahyâ bin Muâz (v. 258/872), şeytanın, insanı kandırmak için gösterdiği gayreti şöyle anlatmaktadır:

“Şeytan boş, biz ise meşgulüz; işimiz gücümüz var. O bizi görüyor, biz ise onu göremiyoruz. Biz unutuyoruz, o ise vazifesini hiç unutmuyor. Ayrıca büyük düşmanımız olan nefis de şeytanın lehine çalışmaktadır.”

Kur’ân-ı Kerîm’de:

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ

“...Şeytanın adımlarını tâkip etmeyin!..” (el-Bakara, 208)

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ

“Şüphesiz ki şeytan size düşmandır; öyleyse siz de onu düşman edinin. O, kendi taraftarlarını ancak yakıcı cehennem ashâbından olmaya dâvet eder.” (Fâtır, 6) buyrulurken şeytanın insanlar için büyük ve apaçık bir düşman olduğu belirtilmekte ve onun şerrinden Allâh Teâlâ’ya sığınılması birçok defa tavsiye edilmektedir. Mevzuyla alâkalı diğer bâzı âyet-i kerîmelerde de şöyle buyrulur:

وَقُلْ رَبِّ اعُوْذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾ وَاعُوْذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُوْنَ ﴿٩٨﴾

“(Ey Habîbim!) De ki şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım. Rabbim! Onların yanımda bulunup (beni saptırmalarından) da Sana sığınırım.” (el-Mû’minûn, 97-98)

وَأَمَّا يَتَزَعَّتْكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾
 إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا
 فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾

“Şeytandan gelen bir vesvese seni tahrik ederse hemen Allâh’a sığın! Çünkü O her şeyi işiten ve her şeyi hakkıyla bilendir. Allâh’tan gerçekten sakınanlar, kendilerine şeytandan gelen bir vesvese dokunduğu zaman, (Allâh’ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp derhal hakîkati gören kimseler olurlar.” (el-A’raf, 200-201)

Sığınmak, korkulan bir şeyden korunmak için bir başkasına dayanmak, onun himâyesine girmek ve ona sarılmaktır. Cenâb-ı Hak, Nâs Sûresi’nde, şeytanın bu ifsâdından korunabilmek için, Rab, Melik ve İlâh vasıflarını zikrederek sâdece kendisine sığınılmasını emretmektedir. Çünkü insanları aldatmak için her türlü yolu deneyen ve bütün gayretini sarfeden şeytanın şerrinden koruyabilecek yegâne Kâdir-i Mutlak, ancak Allâh Teâlâ’dır.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ise şeytandan korunmak için besmeleyi tavsiye ederek şöyle buyurmuştur:

“Kişi evine girerken ve yemek yerken besmele çekerse, şeytan, askerlerine; «Burada ne geceleyebilir ne de yemek yiyebilirsiniz.» der. Eğer o kimse eve girerken besmele çekmezse, şeytan onlara; «Geceyi geçirecek bir yer buldunuz.» der. O şahıs yemek yerken besmele çekmezse, şeytan yine askerlerine; «Hem barınacak yer hem de yiyecek yemek buldunuz.» der.” (Müslim, Eşribe, 103)

Şeytanın şerrinden korunmanın bir diğer yolu da ihlâsa sarılmaktır. Âyet-i kerîmelerde:

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

“(Kullarının hepsini azdıracağım.) **Ancak onlardan ihlâsa erdirilen kulların müstesnâ!**” (el-Hicr, 40)

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ

“**Şüphesiz ki Ben'im (ihlâslı) kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin (ve nüfûzun) yoktur! Ancak sana tâbî olan azgınlar müstesnâ.**” (el-Hicr, 42) buyrulmaktadır.

İhlâs; ibâdet ve diğer amellerde riâyaya yer vermemek, ibâdet ve tâatta gösterişten uzaklaşmak ve kalbin sâfiyetini lekeleyen şeylerden gönlü uzak tutmaktır. Sırf Allâh rızasını düşünmek, ona göre hareket etmek ve sâdece Allâh için kulluk yapabilmektir. Bu sebeple ihlâs, şeytanın kişiye süslemeye çalıştığı fenâlıklara ve insanları azdırma gayretine engel olan bir zırh vazifesi görmektedir. Bu hâle vâsıl olabilmek için de kulun kalben seviye kazanması ve mârifetullâhtan hisse alabilme gayreti içinde olması zarûridir.

Allâh Teâlâ'yı kalben ve lisânen zikretmek de şeytanın şerrinden masûn kalabilmenin (korunmanın) en müessir âmillerinden biridir. Zikri terk etmek ise şeytanın yanımızdan hiç ayrılmasına sebep olur. Bütün günahlar hep Allâh Teâlâ unutulunca işlenir. Zîrâ bir insan besmele çekerek günah işleyemez, “Allâh” diyerek haksızlık yapamaz ve bir gönlü incitip ona diken batıramaz. Cenâb-ı Hak bu hakîkati şöyle beyân buyurur:

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِصْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

**“Kim Allâh’ın zikrine karşı gözlerini kaparsa (gaflete dâ-
câr olup zikirden uzaklaşırsa), yanından ayrılmayan bir şeyta-
nı ona musallat ederiz.”** (ez-Zuhuf, 36)

Şeytandan korunmanın mühim bir metodu da Allâh’a ve Rasûlü’ne, yâni İslâm’a gönülden râm olabilmek ve îlâ-yı keli-
metullâh (Allâh’ın ismini yüceltmek) için bütün gücümüzle gay-
ret göstermektir. Yüce Rabbimiz:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّصِرُوا اللَّهَ يَتَّصِرْكُمْ وَ يثبت أقدامكم

**“Ey îmân edenler! Eğer siz Allâh’a (yâni O’nun dinine)
yardım ederseniz O da size yardım eder ve ayaklarınızı (sı-
rât-ı müstakîm üzere) sâbit kılar.”** (Muhammed, 7) buyurmaktadır.

Diğer taraftan Allâh Teâlâ’nın emrini terk ederek şeytana tâbî olanların yerinin cehennem olduğu, şöyle ifâde buyrulmak-
tadır:

لَا مَلَأَنَّا جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبَعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

**“Celâlim hakkı için sen ve sana tâbî olanlarla cehenne-
mi dolduracağım.”** (Sâd, 85)

لَمَنْ تَبَعَكَ مِنْهُمْ لَا مَلَأَنَّا جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ

**“...Kudretime yemin olsun ki, onlardan sana kim uyar-
sa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım!”** (el-A’râf, 18)

Şu hâlde bize düşen vazîfe, Allâh Teâlâ'nın buyurduğu gibi, şeytanı düşman bilmek ve onun, cehenneme atılmamız için her hîleye başvurmakta olduğunu unutmamaktır.

Rivâyete göre melekler, Hazret-i Âdem'e secdeden başlarını kaldırdıklarında, "Azâzîl" ismiyle bilinen ve çok ibâdet etmekle meşhûr olan cinnîyi, yâni şeytanı, secdeden kaçınmış ve çirkin bir sûrete dönüşmüş hâlde gördüler. Bunun üzerine Allâh Teâlâ'nın emrine itaat nîmetine şükür için hep birlikte tekrar secdeye kapandılar.

Secdeden ictinâb ettikten sonra "Şeytan" lakâbını alan Azâzîl, şerrin temsilcisi hâline gelmiştir. O, melek değildi, ateşten yaratılmıştı. Cennette bulunan meleklerin arasındaki bir cinnî idi. Bu yüzden, kendi yaratılışını üstün görmüş ve Hazret-i Âdem'in Allâh'tan bir rûh taşıması ve halifetullâh olması gibi üstünlüklerini kavrayamamıştı. Allâh Teâlâ'nın emrinden gâfil kalıp nefsânî bir hesâba dâhil olmuştu. Allâh Teâlâ ondaki bu âcizlik, cehâlet ve gafleti şöyle ifâde buyurur:

مَا أَشْهَدُهُمْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلَقَ أَنْفُسِهِمْ
وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا

"Ben onları (iblis ve soyunu) ne göklerin ve yerin yaratılışına ne de bizzat kendilerinin yaratılışına şahit tuttum. Dalâlete düşenleri kendime yardımcı edinecek değilim." (el-Kehf, 51)

Diğer bir âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak, kullarını, yaratılış gayesinden uzaklaşmak sûretiyle şeytan ve avanesini dost edinme gafletinden ikâz ederek şöyle buyurur:

كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ
دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا

“...İblîs cinlerdendi. Rabbinin emrine karşı çıktı. Şimdi siz, Ben’i bırakıp da onu ve soyunu mu dost ediniyorsunuz? Oysa onlar sizin düşmanınızdır. Zâlimler için bu ne fenâ bir karşılıktır!” (el-Kehf, 50)

Allâh Teâlâ’nın meleklerle; “Âdem’e secde edin!” buyurması, aslâ “Âdem’e teabbüd yâni kulluk edin” mânâsına değil, Hazret-i Âdem’in sâhip olduğu istîdaları ve kemâl sıfatlarıyla onlardan daha üstün olduğunu bildirmek içindir. Çünkü Cenâb-ı Hak ona kendi rûhundan üflemiş ve onu imtiyaz sâhibi kılmıştır.

Bir diğer sebep de, “Allâh’ın emrini yerine getirin!” mânâsındadır. Zîrâ bu secde, Hazret-i Âdem’e olmakla birlikte, hakikatte bizzat Allâh’a itaattir, O’na ibâdetdir. Gerçekte Hazret-i Âdem, bu secde emrinde, Kâbe gibi kible durumundadır. Zîrâ Kâbe’ye doğru yönelip secdeye varmak, Kâbe’ye ibâdet etmek değildir. Kâbe, Cenâb-ı Hakk’ın işâret buyurduğu, kullarının ibâdetini disipline eden ve rahmetinin tecellî ettiği bir mekândır.

Hazret-i Havvâ Vâlidemizin Yaratılması

Hazret-i Havvâ’nın, Âdem -aleyhisselâm-’dan yaratılışı ile alâkalı âyet-i kerîmelerde Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefsten (Âdem'den) yaratan, ondan da eşi (Havvâ'yı) yaratarak (veryüzünde) ikisinden birçok erkek ve kadın var eden Rabbinizden sakının!..” (en-Nisâ, 1)

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا

“Sizi tek bir nefsten (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşi (Havvâ'yı) yaratan O'dur...” (el-A'râf, 189)

Evvelce çeşitli vesîlelerle îzâh edilmiş olduğu üzere ezelde tek olan varlık, Cenâb-ı Hakk'ın kendisiydi. O'nun bilinmeyi murâd etmesi sebebiyle varlıklar çoğalmış, kesret âlemi denilen bu âlem vücûda gelmiştir. Bu, Allâh Teâlâ'nın kendisinin bilinmesine muhabbet etmesi sebebiyledir. Bundan dolayı, her varlığın yaratılış sâikı muhabbettir; husûsiyle Cenâb-ı Hakk'ın Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e duyduğu muhabbettir. Bu hakîkate bir hadîs-i kudsîde işâret edilmiştir.⁴⁰

Bu keyfiyet Âdem -aleyhisselâm- için de mevzuubahistir. Ancak bu muhabbet ve iştiyâkın kâmil hedefi, ihlâsla kulluk yaparak aslına, yâni Rabbine dönme temâyülüdür. Buna ise bir nevî hazırlık safhası kabîlinden bir başlangıç lâzımdı.

Vahdeti yalnız kendisine münhasır kılan Allâh Teâlâ, bundan dolayı her varlığı, mukâbil cinsiyeti ile birlikte çift yaratmış ve onlara birbirlerine karşı bir meclûbiyet ilkâ etmiş, aralarına bir câzibe koymuştur. Nitekim bu kâinât, zerrelerin, tânelerin, hücrelerin, bitkilerin, hayvanların, insanın ve maddenin, hattâ atom içindeki elektron ve proton gibi unsurlara kadar bütün eş-

40. Hadîs-i şerîf için bkz. sf. 142-143.

yânın karakterlerine göre husûsî ve acâib bir çift yaratılış kânûnuna tâbîdir. Nitekim âyet-i kerîmede:

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Biz her şeyi çift çift yarattık. Umulur ki ibret ve öğüt alırsınız.” (ez-Zâriyât, 49) buyrulmaktadır. Bu, aynı zamanda varlığın aslına yâni Rabbine dönme meylinin tatmîni için de zarûrîdir. Yâni kesret âlemi olan dünyadan, geldiği yer olan vahdet âlemine dönmek, hem tabîi ve hem de mecbûrî bir temâyüldür. İşte o vahdete bir köprü ve zemîn teşkil etmek üzere, mukâbil cinsler arasında birbirlerine temâyül fitrîdir. Aynı zamanda Allâh Teâlâ, bu keyfiyeti, nesillerin devâmına da vesîle kılmıştır.

Diğer taraftan, Allâh’ın yarattığı insan, O’ndan uzak olduğu nisbette gurbette demektir. Gurbet; yalnızlığı, çâresizliği, bunun neticesi olan melâli ve hüznü îcâb ettirir, insanda bir avunma ve tesellî ihtiyâcî doğurur. Bu sebepten: “Yalnızlık Allâh’a mahsustur!” denilmiştir. O’ndan gayrısının tesellî ve ilgiye ihtiyâcî vardır. Bütün bu fitrî husûsiyetler, -cennet, bütün güzelliklerle dolu olduğu hâlde- Âdem -aleyhisselâm-’ın kendi cinsinden bir eş yaratılmasını istemesini gerekli kılmıştır. Böylece Leylâlar’la muhabbetin, nihâyette onları aşip Mevlâ’ya intikâlî sağlayıcı bir köprü olma keyfiyeti gerçekleşmiştir. Bunun içindir ki, Leylâlar ile başlayan muhabbet mâcerâsı, Mevlâ’da sükûn bulunduğu nisbette mânâ kazanır. Aksi hâlde Leylâlar putlaşır, çetin imtihan kaybedilerek dünya bir aldaniş mekânı hâline gelir. Leylâ, bir semboldür; îcâbında bir kadındır, makamdır veya paradır. An gelir nefsin diğer temâyüllerinden herhangi biri olabilir. Bunlara takılıp kalan kişi, nefsini âdeta ilâh edinir.

İşte Cenâb-ı Hak, birçok hikmetlere binâen Âdem -aleyhis-selâm-'a kendisiyle huzur ve sükûn bulacağı bir eş yaratmayı murâd etti. Bunun üzerine onun sol alt kaburga kemiğinden (eğe kemiğinden) bir filiz gibi, kendi nev'inden olan Hazret-i Havvâ'yı yarattı.

İbn-i Abbâs ve İbn-i Mes'ud -radiyallâhu anhümâ-'dan gelen bir rivâyete göre iblîs cennetten çıkarılıp Âdem -aleyhis-selâm- oraya yerleştirildikten sonra, orada kendisiyle huzur bulacağı bir eşi olmaksızın yalnızca dolaşıyordu. Bu nîmetlere rağmen Rabbinden bir eş talebinde bulundu. Birgün uykusundan uyandığında başucunda sol eğe kemiğinden yaratılmış bir hanım gördü ve ona:

“-Sen kimsin?” diye sordu. O da:

“-Bir kadınıdır.” dedi.

Âdem niçin yaratıldığını öğrenmek isteyince de:

“-Allâh beni, senin benimle huzur ve sükûna ermen için yarattı.” dedi.

Canlı, hayat sâhibi mânâsına gelen Havvâ'ya bu isim, “hayy” yâni “diri” olan Âdem'den yaratılmış olmasından dolayı verilmiştir. (Taberî, *Târih*, I, 103-104)

Buhârî'nin nakline göre Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Kadınlara iyilikle muâmele edin, zîrâ kadın, kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu düzeltmeye çalışırsan kırılır, kendi hâline terk edersen devamlı eğri kalır. O hâlde kadınlara karşı iyi davranın.” (Buhârî, *Enbiyâ*, 1) buyurmuştur.

Cenâb-ı Hak, kadını duygu bakımından erkeğe göre daha zengin yaratmıştır. Âyet-i kerîmede çocuğun yaratılışının başlangıcı beyân edilirken, erkekten gelen kısmın “sulb: bel kemiği” civârından, kadından gelen kısmın ise “terâib: kalbin yakınında bulunan ve bir his merkezi olan göğüs kemikleri” arasından çıktığı bildirilmektedir.⁴¹ Bu, kadının zengin bir hissiyat dünyasına sâhip olduğuna işâret etmektedir. Bu duygu ve his zenginliği, kadına Allâh’ın yüklediği bir temel vazîfenin îcâbıdır ki o da, neslin muhâfazası ve terbiyesidir. Bu sebeple onlara iyi davranılmalıdır. Baba, evlâda anne gibi bakamaz; altını değiştiremez, onun için uykusunu terk edemez. Evlâd sele kapılsa anne arkasından kendisini fedâ ettiği hâlde, erkek bunu yapamaz. Anne devamlı evlâdının çilesi, kaygısı ve muhabbeti içinde yaşar. Onu dokuz ay karnında, iki yıl kucağında, bir ömür boyu ise kalbinde taşır. Evlâd yemese, içmese annenin huzuru kaçır. O ağlarsa anne de ağlar. Bu sebeple anne hakkı ödenemez.

Cenâb-ı Hak, Havvâ anamızı yarattıktan sonra şöyle buyurdu:

وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا
وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

“Ey Âdem! Sen ve zevcen, cennette yerleşip dilediğiniz yerden yiye! Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zâlimlerden olursunuz.” (el-A'râf, 19)

Böylece eşref-i mahlûkât olan insanın hayat ve imtihan mâcerâsı başlamış oldu.

41. Bkz. et-Tânk, 6-7.

Cennet Hayatı

Allâh Teâlâ, Hazret-i Âdem ve Havvâ -aleyhimesselem-’ı yarattıktan sonra onların her türlü nîmetlerle dolu cennette yaşmalarına, yasak ağaç dışında cennetin nîmetlerinden istedikleri şekilde istifade etmelerine müsaade buyurdu. Ayrıca iblis’in kendilerine apaçık bir düşman olduğunu haber verdi. Bu ilâhî ikaz âyet-i kerîmede şöyle bildirilmektedir:

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَ لِرِزْوِكَ فَلَا يُخْرِجُكَ مِمَّا
مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى

“Ey Âdem, dedik. Bu (şeytan) hem senin için hem de zevcen için (apaçık) bir düşmandır. Sakın o sizi cennetten çıkarmasın; sonra bedbaht olur, çok sıkıntı çekersin!” (Tâhâ, 117)

Onlar, cennette rahat ve müreffeh bir hayat sürmekteydiler. Âyet-i kerîmede bu durum şöyle bildirilmektedir:

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَ لَا تَعْرَى ﴿١١٨﴾
وَ أَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَ لَا تَصْحَى ﴿١١٩﴾

“Sen burada ne acıırsın ne de çıplak kalırsın. Burada ne susuz kalırsın ne de sıcaktan bunalırsın!” (Tâhâ, 118-119)

Hazret-i Âdem ile Havvâ -aleyhimesselem- bu minvâl üzere cennette yaşayıp giderken şeytan onların zayıf duygularını ve ebediliğe karşı olan hırslarını kullanarak yasak ağaçtan yemelerine sebep olmuştur.

Cennetten Yeryüzüne İndiriliş

Allâh Teâlâ'nın kullarını imtihân etmesi, O'nun Hazret-i Âdem'i yaratmasıyla birlikte tatbîk mevkîine koyduğu bir murâd-ı ilâhîsidir.

Bildiğimiz kadarıyla ilk önce melekler, Hazret-i Âdem'e secde ile emredildikleri zaman imtihân edilmiş oldular. Bütün melekler bu imtihânı kazandılar. Çünkü onlarda aksine hareketi icâb ettiren nefsânî temâyül mevcut değildi. Şeytan ise isyân etti. Çünkü o, nefse mâlik olan cinnîler tâifesindendi.

Allâh -celle celâlühû-, melekleri ve şeytanı Hazret-i Âdem ile imtihân ettikten sonra, Âdem -aleyhisselâm- ve hanımı Havvâ'yı İblîs ile imtihâna tâbî tuttu. İblîs'e de bunun için fırsat verdi. Allâh -celle celâlühû- cennetteki bir ağaca yaklaşmayı Hazret-i Âdem ve Hazret-i Havvâ'ya yasaklamıştı.

İnsanın, Allâh'ın emrine tâbî olmasını engellemeye çalışan nefis, onunla ilk mücâdelesine, şeytanın vesvesesiyle cennette başladı. Bâzı rivâyetlerde Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın yasak ağaca yaklaşmasında Hazret-i Havvâ'nın tesirinin bulunduğu nakledilmiştir.

Kadınlar, Cenâb-ı Hakk'ın erkeğe göre daha hassas ve câzip olarak yarattığı nâzik varlıklardır. Bu sebeple tesir altında kalmaları daha kolaydır. Şeytan, hem Âdem -aleyhisselâm-'ı hem de zürriyetini, kadınların bu husûsiyetlerinden istifâde ederek kandırmaya çalışmış ve bunda da ekseriyetle muvaffak olmuştur. Nitekim günümüzde ictimâî hayatın, siyâsî, iktisâdî ve ticârî bütün yönlerinde kadının reklam ve propaganda vâsıtası olarak kullanılması, bunun en bâriz misâlidir. Kadın bir yönüyle zînet ve sükûn kaynağı olduğu gibi, diğer yönden de büyük bir imtihan vesilesidir. Ancak insanın dünya ve âhiretteki saâdeti de, yine kadına bağlıdır. Nitekim Sevbân -radiyallâhu anh- şöyle anlatır:

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

“...Altın ve gümüşü biriktirip de bunları Allâh yolunda sarf etmeyenlere acıklı bir azâbı müjdele!” (et-Tevbe, 34) âyeti nâzil olduğu zaman biz, Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ile birlikte seferde bulunuyorduk. Sahâbeden bâzıları:

“–Altın ve gümüş hakkında inecek olan indi. (Artık bir daha onları biriktirmeyiz.) Keşke hangi şeyin daha hayırlı olduğu-nu bilsek de ondan biraz edinsek?” dediler.

Bunun üzerine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şu cevâbı verdi:

“–Sâhip olunan şeylerin en fazîletlisi; zikreden bir dil, şükreden bir kalb ve kocasının îmânına yardımcı olan sâliha bir zevcedir.” (Tirmizî, Tefsir, 9/9)

Diğer hadîs-i şerîflerde ise şöyle buyrulmaktadır:

“Mü’min, Allâh’a takvâdan sonra en çok sâliha bir zevceden hayır görür. Böyle bir kadına emretse itaat eder, ona baksa sürûr duyar, bir şeyi yapıp yapmaması husûsunda yemin etse, kadın bunu yerine getirerek yeminini bozmaktan onu kurtarır, ayrılıp uzak bir yere gitse, kadın hem kendi namusu ve hem de adamın malı husûsunda hayırhah ve dü-rüst olur.” (İbn-i Mâce, Nikâh, 5/1857)

“Dünya, faydalı nîmetlerle doludur. Bu nîmetlerin en hayırlısı ise sâliha kadındır.” (Müslim, Radâ, 64; Nesâî, Nikâh, 15; İbn-i Mâce, Nikâh, 5)

Bu yüzden Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-, Bakara Sûresi'nin 201. âyetinin umûmî mânâsının yanısıra şöyle de tefsir edilebileceğini ifâde etmiştir:

“Âyette zikredilen « رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً » “**Rabbimiz bize dünyâda iyilik ver.**” kısmı “Rabbimiz bize dünyada sâliha kadın ver.”, « وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً » “**Âhirette de iyilik ver.**” kısmı “Âhirette de hûrî'l-ıyn (cennet hûrileri) ver.”, « وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ » “**Bizi cehennem azâbından koru.**” kısmı ise “Bizî kadınların hîle ve tasallutundan muhâfaza buyur!” anlamındadır.” (Ali el-Kârî, *Mirkât*, VI, 265)

Şeytan -aleyhillâne-, vazîfesi mücibince Hazret-i Âdem ve Havvâ'yı kandırabilmek için türlü hîlelere başvurmaktaydı. Bunlar âyet-i kerîmelerde şöyle beyân buyrulmaktadır:

فَوَسَّوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ
وَمُلْكٍ لَا يَبُولُ

“Sonunda şeytan ona vesvese vererek: «Ey Âdem! Sana ölümsüzlük ağacının ve yok olmayacak bir mülkün yolunu göstereyim mi?» dedi.” (Tahâ, 120)

فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا
وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمْ رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ
تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِينٌ النَّاصِحِينَ
﴿٢١﴾ فَذَلَّبَهُمَا بَعْرُورٌ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوَاتُهُمَا وَطَفَفَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ
تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْتُ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

“Derken şeytan, onların örtülü olan mahrem yerlerini açmak için ikisine de vesvese verdi: «-Rabbiniz, ancak melek olmayasınız veya (cennette) ebedî kalıcılardan olmayasınız diye sizi bu ağaçtan menetti.» dedi. Ve: «-Ben gerçekten size öğüt verenlerdenim.» diye ikisine de yemîn etti. Böylece onları hîle ile aldattı. (Onlar) ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar.⁴² Rableri onlara: «-Ben sizi o ağaçtan menetmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?» diye nidâ etti.” (el-A'râf, 20-22)

Hazret-i Âdem ve Havvâ'nın yasak ağaca yaklaşması, onların nefis engeli ile karşı karşıya bulunmaları sebebiyle idi. Çünkü elde edilen neticenin değeri, ona ulaşmak için aşılın meşakkatler nisbetindedir. Nefs, kendisine tâbî olduğu zaman, felâket sebebi iken, terbiye edilip itaat altına alındığında kazanç kaynağı olur. Bundan dolayı:

“Nefsiniz sizin binek atınızdır! Ona rıfk ve mülâyemetle muâmele ediniz.” denilmiştir.

42. Tesettür, mahlûkât arasında yalnız insana âit bir keyfiyettir. İnsan, Al-lâh -celle celâlühû-'nun lutfettiği insanlık haysiyet, vakar, hayâ ve ciddiyetini koruyabilmek için örtünmeye mecburdur. Aksi hâlde bu vasıfları zâyî etmiş olur. Kendisinin dündaki mahlûkların seviyesine düşer. Toplumda hayânın kaybolması, kıyâmet âlâmetlerinin belli başlılarındandır. Hadis-i şerifte:

“Hayâ îmândandır!” (Buhârî, Îmân, 3) buyrulur. Hazret-i Âdem ile Havvâ, cennette başka insanlar olmadığı hâlde birbirlerinden ve diğer mahlûkâtın hayâ ettiler. Telâş içinde, orada mevcut olan yapraklarla örtünmeye çalıştılar. Bu da gösteriyor ki, maddî olan örtünme ve onun mânevî bağlantısı olan edeb ve hayâ, insanoğlunun en mümtaz vasıflarından biridir.

İşin hulâsası şudur ki, yegâne fâil-i mutlak olan Allâh Teâlâ, küllî irâdesiyle, beşere cüz'î irâde vermiş ve neticeyi bu irâdenin kullanılmasına göre şeref veya hüsrân olarak takdîr buyurmuştur. Sebeplerin tahakkuk şartlarını da buna göre düzenlemiştir. Bunun için bizler, O'nun lutfu olan cüz'î irâdemizi emrolundugumuz gibi kullanmak ve O'nun kahrından korkup lutfuna sığınmakla mükellefiz.

Şeytanın kendilerinden âdeta intikam almak için yapmış olduğu hileye kanan Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- ile zevcesi Hazret-i Havvâ, o andan sonra büyük bir pişmanlıkla hemen İblîs'i terk ettiler. Meleklerin yolunu tercîh ederek Rablerinden telakkî ettikleri kelimelerle tevbeye yönelip⁴³ O'na şöyle yalvardılar:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“...Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer Sen bizi bağışlamazsan mutlakâ ziyân edenlerden oluruз.” (el-A'râf, 23)

Cenâb-ı Hak onların tevbesini kabul buyurdu, fakat pek çok ilâhî hikmete mebnî olarak onların yeryüzüne inmesini muvâd etti ve:

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

43. Bkz. el-Bakara, 37.

“«Birbirinize düşman olarak⁴⁴ (veryüzüne) inin! Sizin için veryüzünde bir müddet yerleşme ve faydalanma vardır. Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltip) çıkarılacaksınız!» buyurdu.” (el-A'râf, 24-25)

Cenâb-ı Allâh, tevbelerini kabul buyurduğu Hazret-i Âdem ile Havvâ'ya ve onların nesillerine, kurtuluş yolunu şöylece göstermekteydi:

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسًا
الَّتَقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

“Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise bahsettik. Takvâ elbisesi ise daha hayırlıdır...” (el-A'râf, 26)

Bu âyette, insanın ayıplarını ve eksiklerini örtmede zâhirî giysilerin yeterli olmadığına, esas elbisenin, kalbi menfî duygu ve düşüncelerden koruyup, kulun Allâh'a karşı mes'ûliyetini idrâk etmesini sağlayan “takvâ elbisesi” olduğuna işâret edilmektedir. Diğer bir âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak, üstünlüğün ancak kalblerdeki takvâ ile mümkün olabileceğini bildirmektedir:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ

“...Şüphesiz ki Allâh indinde sizin en kıymetliniz, takvâ bakımından en üstün olanınızdır...” (el-Hucurât, 13)

44. Buradaki düşmanlık, şeytan ve cinler ile insanlar arasında, bir de insanların kendi aralarında muhtelif sebeplerle zuhur edecek ve kıyâmete kadar sürecek olan düşmanlıklardır.

Allâh Teâlâ, A'râf Sûresi'nin 27. âyetinde kullarını şöyle ikâz etmektedir:

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرِيكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِّنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

“Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana ve babanıza (vesvese vererek) avret yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın! Çünkü o ve arkadaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görmektedirler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostlarını kıldık.”

Cenâb-ı Hak, insan neslinin atası olan Âdem -aleyhisselâm-’ı mahlûkâtın en mükerremi kılarak cennette yaratmıştır. Ancak yasaklanan ağaca yaklaşması neticesinde aslî vatânı olan cennetten çıkarılıp bir imtihan âlemi olan dünyaya gönderilmiştir. Bunun bâzı hikmetleri şöyle sıralanabilir:

1. Âdem -aleyhisselâm- ve Havvâ vâlidemizden teselsül edecek olan insan zürriyetinin yeryüzünde hayat sürmeleri mu râd edilmiştir.

2. İçinde yaratıldıkları cennet nîmetlerinin kıymetini bilip tekrar o nîmetlere kavuşma ümidiyle bir imtihan yeri olan dünyada sâlih amellere koşmaları istenmiştir.

3. Âdem -aleyhisselâm-’ın zürriyeti içinde cennete lâayık olmayıp cehenneme müstahak olan kimselerin sâlihlerden tefrîk edilmesi istenmiştir.

4. İnsanın Allâh'ın irâdesini ve ahkâmını yeryüzünde tatbîk ve orayı îmarla mükellef bir halife kılınması murâd edilmiştir.

5. Mâhiyetini insan aklının çözemeyeceği bir kader sırrıdır.

İnsan Hâlet-i Rûhiyesinin Zaaf Noktaları

Cenâb-ı Hak, insan fıtratına fücûr ve takvâ tohumlarını ekmiş ve ona her iki alanda da terakkî ve tedennî imkânı sunmuştur. Bu bakımdan insan hâlet-i rûhiyesinin müsbet ve menfî olmak üzere iki vechesi bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de insanı nefsin vartalarına düşmekten korumak, onu hayra ve takvâyâ istikâmetlendirmek için daha ziyâde insan psikolojisinin zaaf noktalarına temâs edilmiştir.

1. İnsan Çok Zâlim ve Câhildir

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ
يَحْمِلَهَا وَآشَقَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

“Biz emâneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar, bunu yüklenmekten çekindiler, (mes’ûliyetinden) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o, çok zâlim (ve) çok câhildir.” (el-Ahzâb, 72)

Âyet-i kerîmede geçen “emânet” umûmiyetle insanın Rab-bine karşı mes’ûliyetini, yâni dinî emirleri yerine getirmekle mükellef olmasını ifâde eder. İnsan bu emâneti “akıl” ve bunu kullanma kâbiliyeti olan “irâde” melekesiyle ifâ edecektir. Sâdece insana tevdi edilen bu emânet, onu diğer bütün mahlûkâtan

ayırır vasıftır. İnsanın dünya hayatında imtihâna tâbî tutulması da, bu emânetin kendisine tevdi edilmesi sebebiyledir.

Âyet-i kerîmede emânetin yerlere, göklere ve dağlara teklif edilmesi, onların da bu teklifi reddetmesi, cemâdât olarak bildiğimiz varlıkların bile emânetin mükellefiyetinin ağırlığını fark edebilecek bir şuura sâhip olduğunu göstermektedir.

لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةٍ
اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

“Biz bu Kur’ân’ı bir dağa indirseydik Allâh korkusundan onu baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misâlleri düşünsünler diye insanlara veriyoruz.” (el-Hasr, 21) âyet-i kerîmesinden de anlaşıldığı gibi cemâdâtın olan dağlar bile ilâhî emirlere karşı hissî ve fiilî aksülâmelerde bulunabilecek varlıklardır.

Cenâb-ı Hak, âyet-i kerîmede insanın çok zâlim ve çok câhil olduğu için mes’ûliyetten korkmadığını ve “emânet”i yüklenildiğini bildiriyor.

Zulmün zıddı “adl”dir. Adl, aynı zamanda amel-i sâlih mâ-nâsında kullanıldığından, zulme düşmemek için bolca sâlih amel işlemeye gayret etmek gerekmektedir. Nitekim Cenâb-ı Hak, Asr Sûresi’nde insanın hüsrandan kurtulması için sâlih amel sâhibi olmasının zarûretinden bahseder.

Cehlin zıddı ise “ilim”dir. İlim de, zâhirî ve bâtınî olmak üzere iki çeşittir. İmâm Gazâlî -kuddise sirruh-, hakîkî ilmin bu iki çeşit ilmi cem etmeye bağlı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Hakîkî âlimler, yâni peygamber vârisleri, zâhirî ve bâtinî ilimleri cem eden âlimlerdir!”

Cenâb-ı Hak diğer bir âyet-i kerîmede şöyle buyurur:

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَ قَائِمًا يُحَذِّرُ الْآخِرَةَ وَ يَرْجُوا رَحْمَةً
رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibâdet eden, âhiret azâbından sakınan ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? (Rasûlüm!) **De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak selîm akıl sâhipleri ibret ve öğüt alır.**” (ez-Zümer, 9)

Zemahşerî, bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde şöyle der:

“Allâh Teâlâ **bilenler** ifâdesiyle tâat ve ibâdet eden kimseleri, **bilmeyenler** ifâdesiyle de böyle olmayan kimseleri kasdetmiştir. Böylece **kânitleri**, yâni tâat ve ibâdet edenleri **âlimler** saymıştır ki bununla, ameli olmayanın gerçek âlim olamayacağına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu âyette ilimleri az olup sonra da itaat ve ibâdetde bulunmayan, hem de o ilimlerine aldanarak dünya husûsunda fitneye düşen kimseler için büyük bir ayıplama vardır. O hâlde bunlar Allâh katında câhil kimselerdir.” (Keşşâf, V, 156)

Âyet-i kerîmeler muktezâsınca, “amel-i sâlih” sâhibi olup zâhirî ve bâtinî ilmimizi irfâna dönüştürebildiğimiz nisbette “**zalûm**” ve “**cehûl**” sıfatlarından kurtulmuş oluruz. Yâni bu mânevî hastalıkları tedâvî etmek için ilmî sermâyenin yanında kalbî sermâye de lüzumludur.

Ayrıca yukarıdaki âyet-i kerîmelerde Allâh -celle celâlühû-, insanın, ilâhî esrâr ve azametten gâfil olarak yaşaması neticesinde dūçâr olacağı bedbahtlığı da bildirmektedir.

Mesnevî şârihi Tâhiru'l-Mevlevî, insanın yüklendiği bu mes'ûliyetin ağırlığını şöyle dile getirir:

*Eli boş gidilmez gidilen yere;
Rabbim, boş gelmedim ben suç getirdim!..
Dağlar çekemezken o ağır yükü;
İki kat sırtımda pek güç getirdim!..*

Sûfilere göre, insanın öz sıfatı **bilgisizliktir**. Âyet-i kerîme-
de **cehûl** (çok câhil) buyrulması buna bir delildir. Mutlak ilim,
yalnız Allâh'a mahsustur. Nitekim Cenâb-ı Hak:

وَمَا أَوْتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

“...Size ancak az bir ilim verilmiştir.” (el-İsrâ, 85) buyurur.
Buna mukâbil Cenâb-ı Hakk'ın ilminin nihayetsizliğini ve azametini ifâde eden şu âyet-i kerîme ne müthiştir:

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ
سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Eğer gerçekten yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, deniz de (mürekkep olup) arkasından yedi deniz daha ona eklense, Allâh'ın kelimeleri (yazılmakla) tükenmez. Muhakkak ki Allâh Azîz'dir, Hakîm'dir.” (Lokman, 27)

Şu hadîs-i şerîf de bu hakîkati açıkça beyân etmektedir:

“Hızır -aleyhisselâm-’ın, Mûsâ -aleyhisselâm-’a acâip, garâip ve hikmeti meçhul hâdiseler gösterdiği seyahat esnâsında bir serçe kuşu gelerek bindikleri geminin kenarına kondu. Sonra denizden gagasıyla su aldı. Hızır -aleyhisselâm-, bu manzarayı Mûsâ -aleyhisselâm-’a göstererek şu teşbihte bulundu:

«Allâh’ın ilmi yanında senin, benim ve bütün mahlûkâtın ilmi, şu kuşun denizden gagasıyla aldığı su kadardır.»
(Buhârî, Tefsîr, 18/4)

Âlimler bu ve benzeri naslardan hareketle şöyle bir netîceye varmışlardır:

İnsanların ilmi, evliyâullâhın ilmi yanında deryâdan bir katre; evliyâullâhın ilmi, peygamberlerin ilmi yanında deryâdan bir katre; peygamberlerin ilmi, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in ilmi yanında deryâdan bir katre ve Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in ilmi de Allâh’ın ilmi yanında deryâdan bir katre mesâbesindedir.

Ancak, verilen bu az ilimle amel edilip takvâyâ vâsıl olunabilirse, Allâh’ın lutfu ve ihsânıyla kul, ârif hâle gelir. Böylece mârifetten, yâni Allâh’ı hakkıyla tanıyabilmekten hisse almaya başlar ve ona esrâr-ı ilâhî açılır. Nitekim âyet-i kerîmede:

وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يَعْلَمَكُمُ اللَّهُ

“...Allâh’tan ittikâ edin, Allâh size (ihtiyâcınız olan şeyleri) **öğretir...”** (el-Bakara, 282) buyrulur.

Müfessir Kurtubî, bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde şu açıklamayı yapmaktadır:

“Bu âyette Allâh’tan ittikâ edenlere bizzat Allâh’ın ilim öğreteceği va’di vardır. Yâni takvâ sâhibi olan kulun kalbine Cenâb-ı Hak, kendisiyle hakikatleri idrâk edeceği ve hakla bâtılı ayırabileceği bir nûr ihsân eder.” (Kurtubî, III, 406)

Hadîs-i şerîfte de bu mânâyı te’yîden:

“Öğrendikleriyle amel edene Allâh Teâlâ bilmediklerini öğretir.” (Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, X, 15) buyrulmuştur.

2. İnsan Acelecidir

Allâh Teâlâ insan psikolojisinin bu husûsiyetini şöyle beyân buyurmaktadır:

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ

“İnsan, aceleci (bir tabiatla) yaratılmıştır...” (el-Enbiyâ, 37)

وَيَذَعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا

“İnsan, hayrı istediği kadar şerri de ister. İnsan çok acelecidir!” (el-İsrâ, 11)

İnsan hayrı istediği gibi, şerri de ister ve yaptıkları ile onu dâvet eder. Bunun sebebi, insanın pek aceleci olmasıdır. Sabır ve tahammül zor geldiği için sonra olacak şeyin vaktinden önce hemen olmasını talep eder. Bu davranış ise zaman zaman istenmeyen bir netice ile sonuçlanır. Nitekim *Mecelle*’de: “Kim bir şeyi vaktinden evvel isti’câl eyler ise mahrûmiyetle cezalandırılır.” Yâni bir şeyin vaktinden önce acele olarak gerçekleşmesini isteyen kimse, o şeyden mahrum edilmek sûretiyle cezaya dûçar kılınır, denilmiştir.

İnsanın aceleci vasfının bir tezâhürü de onun kolay elde etme iştihâsında olmasıdır. Zîrâ o âhiret saâdetini, dünyada yaşamak ister. Bu sebeple insanların birçoğu âhireti bırakır da dünyaya meyleder. O büyük âhiret mükâfâtına ehemmiyet vermediği gibi o acıklı azâbı da düşünmez. Aceleciliğinden dolayı hayır ve şerri birbirinden ayırmadığı için âkıbetini hesâba katmaz. Âyet-i kerîmede insanın bu aldanişı şöyle beyân buyrulur:

﴿ ٢١ ﴾ تَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿ ٢٠ ﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ

“Hayır! Doğrusu siz âcıl olan dünya hayatını seviyorsunuz ve âhireti bırakıyorsunuz.” (el-Kıyâme, 20-21)

Gerçekten insan, öfkelenildiği, bir sıkıntıya düştüğü ve güçlüklerle karşılaştığı zaman, muhâtaplarına çok kolaylıkla bedduâ edebilmektedir. Hâlbuki böyle zor ve sıkıntılı durumlardan sabır ve metânetle kurtulmaya çalışmak gerekir. Ancak aceleci yapısı ile insan, böyle durumlarda ümitsiz ve kötümser bir hâlet-i rûhiye içinde, bâzen de teessürünün çokluğundan:

“Allâh’ım, cânımı al da, beni bu sıkıntıdan kurtar!” gibi sözlerle kendisi için bedduâ eder ki, bunlar aslâ doğru değildir.

Enes -radiyallâhu anh- şöyle anlatır:

“Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- son derece zayıflamış bir hastayı ziyâret etti ve:

“—Allâh’a bir şey için duâ ediyor muydun veyâ O’ndan bir şey istiyor muydun?” diye sordu. Hasta şöyle cevap verdi:

“—Evet. Allâh’ım! Bana âhirette vereceğin cezayı bu dünyaya hemen peşin olarak ver, diye duâ ederdim.”

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

«-Sübhânallâh! Senin buna gücün yetmez. Şöyle duâ etseydin olmaz mıydı?: Allâh'ım! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azâbından koru!»

Bunun üzerine adam bu duâyı yaptı ve şifâ buldu.” (Müslim, Zikir, 23/2688; Tirmizî, Deavât, 71/3487)

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- diğer bir hadîsle- rinde şöyle buyurmuştur:

“Başına bir musîbet geldi diye hiçbiriniz ölümü temennî etmesin. Mutlaka böyle bir şey temennî etmek zorunda kalırsa: «Allâh'ım, benim için yaşamak hayırlı olduğu sürece beni yaşat, hakkımda ölüm hayırlı olduğu zaman da beni öldür.» desin.” (Buhârî, Merdâ, 19; Deavât, 30; Müslim, Zikir, 10, 13)

Bundan dolayı mü'minler, bedduâ etmemeli, sabır ve ihtiyat ile hayra nâil olmak için duâ etmeli, faydalı hizmetleri yapmaya çalışıp hayra dâvet etmelidir. Âyet-i kerîmede tavsiye buyrulduğu üzere:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

“...Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik, âhirette de iyilik ver ve bizi cehennem azâbından muhâfaza eyle.” (el-Bakara, 201) diye niyazda bulunmalıdır.

3. İnsan Menfaatine Çok Düşkündür

İnsanın bu vasfını anlatan bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

وَ إِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ

“İnsanlara bir rahmet tattırdığımızda ona sevinirler. Şâ-yet yaptıklarından ötürü başlarına bir fenâlık gelse, hemen ümitsizliğe düşüverirler.” (er-Rûm, 36)

Aslında Allâh'ın lutuf ve rahmetiyle sevinmek men edilme-miş, aksine emredilmiştir.⁴⁵ Fakat bu sevinçten maksat, nîmet vereni tanıyarak, hamd ve şükrünü idrâk ederek sevinmektir. Burada ise nîmet vereni hesâba katmayıp sadece nîmete güve-nerek şımaran ve hevâlarına uyan kimselerin hâli açıklanmak-tadır. Nitekim Kur'ânî ifâdeyle:

لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

“...Sakın şımarma! Muhakkak ki Allâh şımaranları sev-mez.” (el-Kasas, 76) buyrulmaktadır. Böyle kimseler ibâdet etseler bile, dünya menfaati için ederler. Sırf nîmete güvendikleri için kendi yaptıkları şeyler sebebiyle başlarına bir fenâlık gelse der-hal ümitsizliğe düşerler. Allâh'ın rahmetinden tamamen ümit keserler. Çünkü teslimiyetleri, Bâkî olan Allâh'a değil, fânî şey-leredir. İnsanın menfaat-perestliği âyet-i kerîmede ne güzel tas-vir edilir:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ
وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ
ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

“İnsanlardan kimi, Allâh'a (şüphe ve tereddüt içinde) yal-nız bir yönden kulluk eder: Kendisine bir iyilik dokunursa, buna pek memnun olur; bir de musîbete uğrarsa, çehresi de-

45. Bkz. Yûnus, 58.

ğışir (dinden yüz çevirir). **O, dünyâsını da, âhiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık ziyânın ta kendisidir.”** (el-Hacc, 11)

Kimi insan da, nefsânî arzulardan kurtulamadığı için kendi zâviyesinden Allâh’a ibâdet eder; gönülden ve içten gelerek değil, belli bir maksat için gâfilâne bir şekilde dindarlık eder. Böyle kimselerde zikir dilde kalmış, kalb mahfazasına yerleşmemiştir. O kişi eğer kendisine bir iyilik gelirse sevinir, bir belâ geldiğinde ise hakikatten yüz çevirir.

4. İnsan Allâh’a Karşı Pek Nankördür

Âyet-i kerîmede:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾

“Şüphesiz ki insan Rabbine karşı pek nankördür. Elbette buna kendisi de şahittir.” (el-Âdiyât, 6-7) buyrulmaktadır.

İsrâ Sûresi’nde geçen şu âyetler ise gâfil insanın bu husûsiyetini canlı bir şekilde anlatarak, bu tiplerin rûh hâllerinin, içinde bulundukları şartlara göre nasıl değişkenlik arz ettiğini şöyle ifâde etmektedir:

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهَهُ فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيَغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

“Denizde başınıza bir musîbet geldiğinde, O’ndan başka bütün yalvardıklarınız kaybolup gider. O sizi kurtarıp karaya çıkardığında, (yine eski hâlinize) dönersiniz. İnsanoğlu çok nankördür. O’nun, sizi karada yerin dibine geçirmeyeceğinden, yahut başınıza taş yağdırmayacağından emîn misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. Yahut O’nun, sizi bir kez daha oraya (denize) gönderip üzerinize bir kasırga yollayarak, inkâr etmiş olmanız sebebiyle sizi boğmayacağından emîn misiniz? Sonra, bundan dolayı kendinize (intikâmınızı almak için) bizi arayıp soracak bir destekçi de bulamazsınız.” (el-İsrâ, 67-69)

Diğer bir âyet-i kerîmede ise şöyle buyrulur:

فَإِنَّمَا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
﴿١٥﴾ وَ أَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾

“Fakat insan, Rabbi kendisini imtihan edip ikramda bulunduğ ve nîmet verdiği zaman «Rabbim bana ikram etti.» der. Onu imtihân edip rızkını daralttığı anda ise «Rabbim beni tahkir etti, önemsemedi.» der.” (el-Fecr, 15-16)

Yüce Rabbimiz kulunu, sabrı nisbetinde mükâfatlandırmak üzere her an imtihan etmektedir. Bu esnâda rızkını daraltılan, sıkıntılara mübtelâ olan pek çok insan, bunun ilâhî hesapta bir kolaylık, âhirette büyük bir ecir olacağını, dolayısıyla ilâhî bir ikram ve muhâfaza olduğunu düşünmeden; “Rabbim bana hor baktı, beni küçümsedi” diye gücenir. Rabbinin, üzerindeki nîmetlerini düşünemez hâle gelir. Rızık az da olsa yine onun şükürünün edâ edilmesi gerektiğini ve azın kıymetini bilmeyenin, çoğun kıymetini de bilemeyeceğini idrâk edemez. Rabbinin

bunlar vesîlesiyle kendisini imtihan etmekte olduğunu aklına getirmez. Hâlbuki Cenâb-ı Hak:

وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً

“...Sizi bir imtihan olarak şerle de hayırla da deneriz...”

(el-Enbiyâ, 35) buyurmaktadır. İnsan bu durumun şuurunda olmazsa bu menfî duygular nihâyette onu küfre kadar sürükleyerek kendisini yaratan Yüce Rabbine karşı hasım hâline bile getirebilir. Çünkü onun nazarı fazîlete değil, dünyanın gelip geçen boş sevdâlarına yönelmiştir. Âyet-i kerîmede buyrulur:

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

“(Allâh) insanı bir nutfeden yarattı. Bir de bakarsın ki o, Rabbine karşı açık bir hasım kesilmiştir!” (en-Nahl, 4)⁴⁶

5. İnsan Harîs ve Cimridir

İnsanın cennetten çıkarılmasında büyük payı olan bu mezum sıfatlar, terbiye edilmediğinde dünya ve ukbâ hayatı için en büyük tehlikelerden biri hâline gelir. Rabbimiz bu nevî sıfatların mü'minde olmasını istememektedir. Cenâb-ı Hak bu hususta kullarını îkâz ederek şöyle buyurur:

كَأَلَّا بَلٌ لَا تَكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ
الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾
وَتَحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

46. Ayrıca bkz. Yâsîn, 77.

“Hayır! Doğrusu siz, yetîme ikrâm etmiyorsunuz; yoksulu yedirmeye birbirinizi teşvîk etmiyorsunuz! Haram helâl ayırmaksızın mîrâsı hırsla yiyorsunuz. Malı aşırı derecede seviyorsunuz!” (el-Fecr, 17-20)

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾
وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾

“Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır. Kendisine fenâlık dokunduğunda, sızlanır, feryâd eder ona imkân verildiğinde ise cimrileşir, pinti kesilir.” (el-Meâric, 19-21)

وَأَنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ

“Gerçekten insan dünya malına son derece düşkündür, onu çok sever.” (el-Âdiyât, 8)

Âyet-i kerîmede dünya malı için “hayr” tâbirinin kullanılması sebebi, insan fıtratının ona meyletmesi, çoğu insanın dünya menfaatinden dolayı onu mutlak hayır zannetmesidir ki, âyette bu zan kötülenmiştir. Yâni insan, mal ve serveti mutlaka “hayır” sanarak sevdiği için cimridir, eli sıkıdır. Allâh için o malın hakkını vermek, hayra sarfetmek, umûmun menfaatine hizmet etmek istemez, kıskanır. Onu kazanmak husûsunda çok güçlü ve hırslı olurken, sıra o malın şükrünü ödemeye gelince zayıflığını ileri sürerek nankörlük eder ve infaktan kaçınır. Kalem Sûresi’nde Allâh’ın verdiği nîmetlere nankörlük edip şükrünü yerine getirmeyen bahçe sâhiplerinin dûçar oldukları hazîn âkıbet, acıklı sahneler hâlinde sergilenmektedir.⁴⁷ Bu kötü sıfatları taşıyanlar için Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

47. Bkz. el-Kalem, 16-33.

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَ عَدَدَهُ ﴿٢﴾
يَحْسَبُ أَنَّ مَا لَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾

“İnsanları arkadan devamlı ayıplayıp çekiştiren (hümeze), yüzlerine karşı da onlarla alay etmeyi âdet edinen (lümeze) her kişinin vay hâline! O, malı toplar ve onu sayıp durur. Malının gerçekten kendisini ebedî kılacağını sanır. Hayır, yemin olsun ki o Hutame’ye atılacaktır.” (el-Hümeze, 1-4)

قُلْ لَّوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذَا لَا مَسْكَتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ
وَ كَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا

“De ki «Eğer Rabbimin rahmet hazînelerine siz sâhip olsaydınız, o zaman (dahî) harcamak(la tükenir) korkusuyla cimrilik ederdiniz. Zaten insan çok cimridir.»” (el-İsrâ, 100)

6. İnsan Kıskanç ve Hasetçidir

İnsan fitratındaki mezmum sıfatların en tehlikelilerinden biri de kıskançlık ve hasettir. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

وَ أَحْضَرَتِ الْإِنْفُسُ الشُّحَّ

“...Nefsler kıskançlığa meyilli olarak yaratılmışlardır...”

(en-Nisâ, 128)

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

“Yoksa onlar, Allâh’ın lutfundan verdiği şeylerden dolayı insanları kıskanıyorlar mı?..” (en-Nisâ, 54)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, hasetten sakındırarak onun zararını şöyle haber vermektedir:

“Haset etmekten sakının. Zîrâ haset, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 44)

Cenâb-ı Hak bu çirkin vasıftan kurtulmak için infak ve îsâ-ra ehemmiyet vermek gerektiğini bildirerek şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يُّوقِ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“...Kim nefsinin hırs ve cimriliğinden korunursa, işte onlar felâha erenlerin ta kendileridir.” (el-Haşr, 9)

7. İnsan Zayıf Yaratılmıştır

Allâh Teâlâ diğer mahlûkâtı doğumlarından kısa bir süre sonra hemen hayata intibak edebilecek ve kendi başına yaşayabilecek kuvvette yarattığı hâlde, insanı uzun bir müddet başkalarının bakımına ve muhâfazasına muhtaç, âciz ve zayıf bir durumda yaratmıştır. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً

“Allâh sizi önce zayıf olarak yarattı, zayıflığın ardından size kuvvet verdi, kuvvetin ardından da tekrar bir zayıflık ve ihtiyarlık verdi...” (er-Rûm, 54)

İnsan, güçlü kuvvetli olduğu gençlik dönemine aldanarak Allâh'a karşı isyana dalmamalıdır. Zîrâ bu kuvvetin ardından muhakkak bir za'fiyet ve tükeniş dönemi gelecektir. İhtiyarlıkta duyulan pişmanlık ise elden kaçırılan fırsatları geri getirmeyecek, rûhun hasret ve ıztırâbını dindiremeyecektir. İnsanın bu hazîn âkıbeti âyet-i kerîmede şöyle bildirilmektedir:

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

“Kime uzun bir ömür verirse, Biz onun yaratılışını (güç ve kuvvetini alarak) tersine çeviririz. Hiç (bu manzarayı) düşünmüyorlar mı? (Bu ibretli yolculuğu idrâk etmiyorlar mı?)” (Yâsîn, 68)

Fizyolojik yapısı itibâriyle birçok za'fiyet taşıyan insan, aslında psikolojik yönden daha büyük bir za'fiyet içindedir. Bu iki yöne de işâret eden âyet-i kerîmede:

وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

“...İnsan zayıf yaratılmıştır.” (en-Nisâ, 28) buyrulmaktadır.

Cenâb-ı Hak insanın irâde, hâfıza ve azim yönünden zayıflığını Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın şahsında şöyle ifâde buyurur:

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَفْسِيَّ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا

“Şüphesiz daha önce Âdem'le (yasak ağaçtan yememesi husûsunda) ahitlemiştik, fakat o bunu unuttu. Biz onu fazla azimli bulamadık.” (Tâhâ, 115)

Nitekim “insan” kelimesinin iki ayrı kökten müştak olduğu söylenir. Birincisi, unutmama mânâsındaki “nisyan”dır. Âyet-i kerîmede ifâde edildiği gibi Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- Allâh ile yapmış olduğu ahdi unutmuştur. İkincisi ise “ünsiyet”tir ki, insan bulunduğu yere çabucak alışır, ülfet eder ve âdeta o yerin rengine boyanır.

Allâh Teâlâ’nın, birçok âyet-i kerîmede zayıflık ve acziyetinden bahsettiği insanoğlunun kibirlenip böbürlenmesini gerektirecek hiçbir sebep olamaz. Üstelik Cenâb-ı Hak insanı sevimli ve hoş görünümlü bir alın teri veya göz yaşından değil de atılmış değersiz bir sudan yaratmıştır. Bu yüzden ona yakışan, Yaratıcısının sonsuz kudreti karşısında acziyet ve hiçliğini idrâk etmesidir. Nitekim insan, bu hususta şöyle îkâz edilmiştir:

وَلَا تَمَسَّ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ
وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

“Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma! Çünkü sen (ağırlık ve azametinle) ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin!” (el-İsrâ, 37)

İnsanda kulluk temâyülü fitrîdir. Bu bakımdan ya nefsanî temâyüllerine, yâni dünyevî menfaatlerine, ya da Rabbine kul olacaktır. Rabbine lâıkiyla kul olabilmesi için de nefis engelini aşması lâzımdır. Bunun için Elest Bezmi’ndeki: **“Evet, Sen bizim Rabbimizsin!”** ahbine sâdık kalması îcâb eder.

Rûh, Rabbiyle bu ahdi gerçekleştiren her şey ayân idi. Melekleri görüyor, azamet-i ilâhiyeyi kolayca seyrediyordu. Lâkin and veren bu rûh, -hadîs-i şerifte ifâde edildiğine göre- ana karnına 120. günde üfürülünce, beş duyunun esâretine girdi.

Nefs engeli ile karşılaştı. Letâfetten kesâfete bürünerek perde-
lendi. Ancak ona bu kesâfetten kurtuluşun yolu da gösterildi.
İnsan bu beş duyusunu, Allâh'ın ihsân ettiği mânevî istîdâdlar-
la ve O'nun arzu ettiği istikâmette tezkiye etmesi ile nefis en-
gelini aşmış olur. Beş duyunun istikâmete girmesi ise, ancak
kalbin tasfiyesi ve nefsin tezkiyesi ile mümkündür. Bunun so-
nunda kesâfet azalır, letâfet artar ve kalb, hakikatleri alıcı hâlde
gelir.

فَإِذَا سَوَّيْتَهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

“(Âdem’e) **şekil verdiğim ve ona rûhumdan üflediğim za-
man!..**” (el-Hicr, 29) âyetinde beyân edilen rûh, “emir âlemi”nden
gelen **rûh-i sultânî**dir. Fânî olan bedenın içine girmiştir. Hazret-i
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, rûh-i sultânînin bedenın içinde kay-
bolmaması ve ona hâkim olması için şu misâli verir:

“Ayran içinde yağ, nasıl gizli ve görünmez bir hâldeyse,
bedendeki rûh da öyledir.”

“Yağın meydana gelmesi için, ayranın dövülmesi lâzım-
dır.”

“Tıpkı bunun gibi, sultânî rûhun da, bedeni kontrol al-
tına alması için mücâhede, riyâzât ve birtakım mahrûmiyet-
lere sabretmesi şarttır.”

Kalbin; kesâfetten, yâni süflî dünyâ lezzetlerinden kurtulup
letâfete kavuşması, ilâhî duygularla dolu olması zarûîdir. Aksi
hâlde mârifetullâha vâsıl olmak mümkün değildir. Merhûm Ne-
cip Fâzıl, bu kalbî hakikati bir yakarış hâlinde ne güzel ifâde
eder:

Bende sıklet, Sen'de letâfet...
 Allâh'im, affet!
 Latîf'ten af bekler kesâfet...
 Allâh'im, affet!
 Etten ve kemikten kıyâfet...
 Allâh'im, affet!

Allâh Teâlâ âyet-i kerîmelerde buyurur:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٤﴾ وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٥﴾

“(Nefsinin kötülüklerinden) **temizlenen; Rabbinin adını zikredip namaz kılan** (kulluk eden) **kimse, şüphesiz kurtuluşa ermiştir.**” (el-A'lâ, 14-15)

وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرُ إِذَا تَلِيَهَا ﴿٢﴾
 وَالتَّهَارُ إِذَا جَلِيَهَا ﴿٣﴾ وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾
 وَالسَّمَاءُ وَمَا بَنِيهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضُ وَمَا طَحْيَاهَا ﴿٦﴾
 وَنَفْسٌ وَمَا سَوَّيَهَا ﴿٧﴾ فَالْهَمَّهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾
 قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيَهَا ﴿٩﴾ وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا ﴿١٠﴾

“Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına, güneşi tâkip ettiğinde aya, onu açığa çıkarttığında gündüze, örttüğünde geceye, gökyüzüne ve onu binâ edene, yere ve onu yayıp döşeyene, nefse ve ona birtakım kâbiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerini ilhâm edene yemin ederim ki; nefsinin kötülüklerinden arındıran (tezkiye eden) kurtuluşa ermiş, onu kötülük-lere gömen de elbette hüsrâna uğramıştır.” (eş-Şems, 1-10)

Dînin gâyesi, Hakk’a lâıyıkıyla kulluk edecek, güzel, zarîf, hassas ve derin insan yetiştirmektir. Bu kemâl, ancak tefekkür ve tehassüs itibâriyle ulvî mertebelere ulaşabilenlerde gerçekleşir. Nitekim Cenâb-ı Hak, kâmil îmân sâhiplerini şöyle tasvîr etmektedir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

“(Gerçek) mü’minler ancak, Allâh zikredildiğinde kalble-
ri titreyen, kendilerine Allâh’ın âyetleri okunduğunda îmân-
ları artan ve yalnız Rablerine dayanıp tevekkül eden kimse-
lerdir.” (el-Enfâl, 2)

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ
وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

“(Gönülden Allâh’a bağlı olan) o kimseler, Allâh zikredil-
diği zaman kalbleri titrer; başlarına gelene sabrederler, na-
maz kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden
infâk ederler.” (el-Hacc, 35)

Kalb, muhabbetullâh ile dolarsa her amelin umûmî ve ni-
hâî hedefi rızâ-yı ilâhîyi kazanmak olur. İnsan, kendisinin yara-
tılış hikmetine, kâinâtın ve Kur’ân’ın hakikatine doğru yol al-
maya başlar. Bu derinlik ve inceliği kazanamayan gâfil ve has-
ta kalbli kulları ise, Allâh -celle celâlihû- sevmez. Âyet-i kerîme-
de buyrulur:

قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

“...Allâh’ı zikretmek husûsunda kalbleri katılaştırmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir sapıklık içindedirler.” (ez-Zümer, 22)

Âyette, zikirden uzaklaşan bir insanın, insanlık haysiyet ve şerefini muhâfaza edemediği, yâni “ahsen-i takvîm” olma husûsiyetine ulaşamadığı bildirilmektedir.

Nefs, bütün dünyâ lezzetlerini kendinde toplamaya çalışır. Ancak, “nefs tezkiyesi” neticesinde bunları kalbden dışarı atmak mümkündür. Bu mânevî terbiye olmadığı takdirde kişi nefsinin zebûnu olur. Âyet-i kerîmede buyrulur:

أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

“(Rasûlüm!) Hevâ ve hevesini (nefsânî arzularını) ilâh eden kimseyi gördün mü? Şimdi ona sen mi vekil olacaksın? (Yâni vekil olup da onu kurtaramazsın!)” (el-Furkân, 43)

Âyet-i kerîmede, vahye değil de kendi hevâlarına tâbî olanların tavrının son derece ağır bir tâbir olan **“hevâsını ilâh edinmek”** ile vasfedilişi, câlib-i dikkat bir durumdur. Kur’ân-ı Kerîm’de “hevâ” kelimesi, ilmin, yâni Allâh’tan gelen bilginin zıddını ifâde etmektedir. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَلَيْنِ اتَّبَعَتْ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

“...(Rasûlüm!) Celâlim hakkı için sana gelen bunca ilmin arkasından sen tutar da onların hevâlarına uyacak olursan, o takdirde sen de mutlak zâlimlerden olursun.” (el-Bakara, 145)

Kur’ân-ı Kerîm, “hevâ”ya uymayı dalâletin başlıca ve en mühim sebebi olarak zikretmektedir. Dînî hususlarda hevâsına, yâni nefsinin arzularına tâbî olanların doğru yoldan şaşacağı, Allâh yolundan uzaklaşacağı muhakkaktır.

Nefsin lâyıkiyle tezkiye edilebilmesi için; sohbet, riyâzât ve zikir gibi mânevî terbiye metodlarına ihtiyaç vardır. Îmân cevherinin merkezi kalb olduğu gibi, zikir cevherinin merkezi de yine kalbdır. Zikir, dilden kalbe indiği zaman hakîkî kulluk başlar; nefis engelini aşma yoluna girilmiş olur. Zikre devâm neticesinde zikrin hakîkati, zâkirin bütün ahvâline hâkim olur. Kalbde, Cenâb-ı Hak’tan başka her şey silinir. Kul, Rabbi ile beraber olur. İhsân duygusuna kavuşur. Kulluk ve ibâdete, Rabbini görür gibi devâm eder...

Hazret-i Âdem ile Havvâ Vâlidemizin Affedilmesi

Şeytanın iğvâsıyla Cenâb-ı Hakk’ın emrine muhâlefet eden Âdem -aleyhisselâm- ile Havvâ vâlidemiz, cennetten çıkarılıp dünyâya gönderildiler. Hazret-i Âdem, melekler tarafından Hindistan’ın güneyindeki Seylan Adası’na, Havvâ vâlidemiz ise, Kızıldeniz kenarındaki Cidde şehrinin bulunduğu yere indirilmişti. Bu yüzden uzun bir müddet birbirlerinden ayrı kaldılar. Âdem -aleyhisselâm- ile Havvâ vâlidemiz tevbe ve istiğfara devâm ettiler. Lâkin bir türlü affa nâil olamıyorlardı. Nihâyet:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

“...Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, mutlakâ ziyân edenlerden oluru.” (el-A'râf, 23) diye duâ ettiler. Ayrıca rivâyete göre Fahr-i Kâinât Efendimiz'le tevessülde bulundular. Neticede Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in rûhâniyetine sığınarak O'nun bereketiyle ilâhî affa mazhar oldular. Hadîs-i şerifte bu husus şöyle anlatılmaktadır:

“Âdem -aleyhisselâm- cennetten çıkarılmasına sebep olan zelleyi işlediğinde, hatâsını anlayıp:

«Yâ Rabbî! Muhammed hakkı için Sen'den beni bağışlamanı istiyorum.» dedi. Allâh Teâlâ:

«Ey Âdem! Henüz yaratmadığım⁴⁸ hâlde Muhammed'i sen nereden bildin?» buyurdu.

Âdem -aleyhisselâm-:

«Yâ Rabbî! Sen beni yaratıp bana rûhundan üflediğinde başımı kaldırdım, arşın sütunları üzerinde “Lâ ilâhe illâllâh, Muhammedü'r-Rasûlullâh” cümlesinin yazılı olduğunu gördüm. Bildim ki Sen, zâtının ismine ancak yaratılmışların en sevimlisini izâfe edersin!» dedi.

48. Ezelde yalnız kendisi var olan Cenâb-ı Hak, insanlar ve cinlerin idrâkleri seviyesinde bilinmeyi murâd ettiğinden mâsivâyı, yâni kendisinden gayrı olan her şeyi yaratmıştır. Bu yaratışta ilk olan “Nûr-i Muhammedî”dir. Bu sebeptir ki Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-: “Âdem rûh ile cesed arasında iken ben nebî idim.” (Tirmizî, Menâkıb, 1) buyurmuştur. Buna göre Peygamber -aleyhisselâtu vesselâm-'in cevheri demek olan Nûr-i Muhammedî'nin yaratılıştaki ilk olmasına mukâbil, bedene büründürölüp ba's olunması (gönderilmesi) enbiyâ silsilesinde en sondur. Yukarıdaki ifâdede Nûr-i Muhammedî değil, beşer sıfatı ile ba's olunan “Zât-ı Muhammedî” kastedilmektedir.

Bunun üzerine Allâh Teâlâ:

«Doğru söyledin ey Âdem! Hakîkaten O, Ben'im için mahlûkâtın en sevimlisidir. O'nun hakkı için Bana duâ et. (Mâdem ki duâ ettin,) Ben de seni bağışladım. Şâyet Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım!» buyurdu.” (Hâkim, Müstedrek, II, 672)

Âdem -aleyhisselâm-, Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in ind-i ilâhîdeki şeref ve itibârını hatırlayarak, nihâyet Cenâb-ı Hak'tan, O'nun yüzüsuyu hürmetine affını talep edince, bu talep kabûl edilmiş ve Allâh Teâlâ, kendisine Mekke istikâmetinde yol göstermek üzere bir meleği memur kılmıştır. Bu duâ bereketiyle, Cidde'de yaşamakta olan Havvâ vâlidemiz de, diğer bir melek rehberliğinde Âdem -aleyhisselâm-'a doğru yola çıkarılmış ve Zilhicce'nin dokuzunda, Arefe günü ikindi vakti Arafat'ta buluşmuşlar, gözyaşları içinde tekrar Rablerine istiğfâr etmişlerdir.

Hazret-i Âdem ile Hazret-i Havvâ'nın birbirlerine olan muhabbet ve meclûbiyetleri, Havvâ'nın farklı bir cinsten değil, Hazret-i Âdem'den yaratılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

İhsân ve keremi sonsuz olan Cenâb-ı Hak, onların duâlarını kabûl ettiği gibi, onların neslinden olup kıyâmete kadar her sene aynı gün ve saatte Arafat'a gelip af talep edenleri de bağışlama lutfunda bulunmuştur. Hacıların arefe günü Arafat'ta istiğfâr etmelerinin hikmeti, işte budur.

Yeryüzünde İlk Cinâyet

Bu buluşmadan sonra Âdem -aleyhisselâm- ile Havvâ vâlidemiz, Allâh'ın emriyle bugünkü Mekke şehrinin olduğu yeri

vatan edindiler. Bundan dolayı Mekke şehrinin bir adı da Üm-mü'l-Kurâ, yâni yerleşim bölgelerinin merkezidir. Burada insanlar çoğalmaya başladı. Bu kadar çabuk çoğalmanın hikmeti, Havvâ vâlidemizin bir batında birden çok çocuk dünyâya getirmesi idi. Bir batında doğan çocuklar kardeş olurlardı ve birbirleriyle nikâhları harâmıdı. Ancak diğer bir batında doğanlarla evlenebiliyorlardı.

Kâbil, aynı zamanda ve aynı batında doğan kızkardeşini almak istedi. **Hâbil** ise, bunun şerîate uygun olmadığını, diğer zamanda doğan kardeşlerinden birini alması gerektiğini ihtâr etti. Kâbil, bu îkâzı dikkate almayarak, kendisinin yaptığı fiilin doğru bir davranış olduğu iddiâsında ısrar etti. Bunun üzerine Hâbil, burada kimin doğru hareket ettiğinin anlaşılması için Al-lâh'a birer kurban adamalarını kardeşine teklif etti.

O zamanlar kurban, herkesin mesleği îcâbı, elinde bulunan maldan verilirdi. Kurban verilen bu şeyler, bir dağ başına konur, bir müddet sonra gidip bakıldığında; gökten inen ateş tarafından yakılarak ortadan kaybolan kurban, Cenâb-ı Hak tarafından kabûl edilmiş olurdu.

Hâbil'in koyun sürüleri vardı. Kurban vermek için, içlerinden en semiz ve gösterişli olan bir koçu seçti. Kâbil ise, ziraatle uğraşırdı. O da, cılız buğdaylardan oluşan bir demeti kurban olarak ayırdı.

Hâbil ile Kâbil, bir müddet sonra bıraktıkları kurbanları tedkik için gittiler. Hâbil'in kurban ettiği koç, kabûl edilmiş; Kâbil'in cılız buğday demeti ise, olduğu gibi duruyordu. (İbn-i Sa'd, I, 36) Kâbil öfkelen-di. Âyet-i kerîmede buyrulduğu vechile kardeşi Hâbil'i katletti:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَىٰ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلَ مِنْ أَحَدِهِمَا
وَلَمْ يَتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ
الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ
إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ
تَبُوًا بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ
يُؤَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ
فَأُؤَارَىٰ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

“Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini hakkıyla anlat:
Hani birer kurban takdîm etmişlerdi de birisinden (Hâ-
bil’den) kabûl edilmiş, diğlerinden (Kâbil’den) ise, kabûl edil-
memişti. (Kurbanı kabûl edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzün-
den):

«—And olsun, seni öldüreceğim!» dedi. Diğeri de:

«—Allâh ancak takvâ sâhiplerinden kabûl eder.» dedi (ve
ekledi:)

«—And olsun ki sen, öldürmek için bana elini uzatsan (bi-
le) ben sana, öldürmek için elimi uzatacak değilim. Ben
âlemlerin Rabbi olan Allâh’tan korkarım. Ben (şu kötü fiilin-
den dolayı) istiyorum ki, sen, hem benim günâhımı, hem de

kendi günâhını yüklenip ateşe atılacaklardan olası; zâlimlerin cezâsı işte budur!»⁴⁹

Nihâyet nefsi onu (Kâbil'i), kardeşini öldürmeye itti ve onu öldürdü; bu yüzden de kaybedenlerden oldu. Derken Al-lâh, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. (Kâtil kardeş): «-Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten âciz mi kaldım!» dedi ve pişmanlık duyanlardan oldu.» (el-Mâide, 27-31)

49. Burada iki mesele vardır: Birincisi وَزُرَ أُخْرَىٰ (el-İsrâ, 15) buyrulduğu hâlde kâtil olan, öldürülenin günâhını nasıl yüklenir? Bu nokta birkaç şekilde izâh edilmiştir: Bir hadîs-i şerîfte: “Birbirine söven iki kişinin söyledikleri, zulme uğrayan haddi aşmadıkça başlayana âittir.” (Müslim, Birr, 69) buyrulmaktadır. Yâni mazlum, haddi aşır daha ileri gitmedikçe, ilk başlayan hem aynen kendi günâhını, hem de sebep olduğundan dolayı arkadaşının günâhının bir mislini yüklenir. Burada da “benim günâhım” demek, şâyet sana karşılık vererek el uzatırsam, gireceğim günâhın bir misli demektir. Şu hâlde biri haddi aşar, diğeri de karşılık verir, neticede her ikisi de ölürlerse, başlatan, iki cinâyet, diğeri de bir cinâyet işlemiş olur. Beriki, karşılık vermeyecek olursa, bu bir cinâyetten de kurtulur. Fakat kâtil yine iki cinâyet işlemiş ve iki günah yüklenmiş olur ki, birisi mazlumu öldürmek, diğeri kendini cezâyâ lâyık bulup ateşe atmak cinâyetidir. Bundan başka “benim günâhım” demek “beni öldürmek günâhı”; “senin günâhın” da “daha önce işlediğin günahların” demek olur.

İkincisi mesele, insanın kendisi için Allâh'a isyan etmeyi istemesi câiz olmadığı gibi, başkasının isyânını istemesi de câiz değildir. O hâlde böyle bir muttakî kimsenin diğeri hakkında iki günah istemesi nasıl câiz olur? Buna da iki cevap vardır: Birincisi, bu sözden asıl maksat, diğerinin günâha girmesini istemek değil; ne kendinin, ne de onun günâha girmemesini istemek, günahı uzaklaştıracak bir nasihat vermektir. İkincisi, isyan istemek câiz değilse de, isyan edenin cezalandırılmasını istemek câizdir. Bu itibar ile mânâ, ben günâha girmek istemem, sen ısrar edersen, ben de senin Allâh'tan cezanı isterim, demek de olabilir. Fakat birincisi daha uygundur. (Elmalılı, III, 1654)

Bu kıssada vahyin nûruyla aydınlanmış olan bir akıl ile nefsin sultasından kurtulamayıp bundan mahrum kalan aklın mukâyesesi yapılmakta ve bunların yol açtığı neticenin canlı bir misâli sergilenmektedir. Aklın, vahyin içinde bir değeri vardır. Vahyin hizmetinde olan ve onu rehber kabul eden bir akıl, hikmetlere vâkıf olur. Vahyin yol göstericiliğinden mahrum olan akıl ise insanı nefsin âfetlerinden koruyamaz. Akıl, her türlü gâye için kullanılabilen keskin bir bıçak gibidir. Dileyen onunla ekmek keser, dileyen de onunla cinâyet işler. Nitekim Kâbil'in akıllı, vahyî bilgiye muhâlefet ettiği için kendisini dalâlete (sapıklığa) götürmüş ve âhiretini mahvetmiştir.

Takvâ ve ihlâstan mahrum kimselerde akıl, hem kendilerine, hem de başkalarına karşı o kimsenin zulmünü artırır. Kâbil misâlinde olduğu gibi, kardeşini katletmeye kadar gidebilir. Akıl nîmetini vahyin istediği istikâmette kullanarak Kâbil'e nasihatte bulunan Hâbil ise, ihlâslı bir kul olduğu için Allâh korkusuyla hareket etmiştir.

Kıskançlık ve hased hastalığına yakalananlar, kendi üzerindeki nîmeti görmeyip dâimâ başkalarının elindeki nîmetlere göz dikerler. Nefsin kötü sıfatlarından olan kıskançlık ve hased kimin üzerinde hâkimiyet kurarsa, ona her türlü kötülükü yaptırır. Hattâ bu kişi, kardeşini bile öldürmekten çekinmez. Hased ve kıskanç kişiler, ilâhî takdire râzı olmazlar. Bunun neticesinde, dünyâda rezil ve rüsvây olarak büyük bir vicdân azâbı ve pişmanlığa dûçar olurlar. Onlar âhirette de acıklı bir azâb ile karşılaşacaklardır. Bu hastalığın çâresi, yine nefsi terbiye ve tezkiye ederek, nefsi emmâreden nefsi mutmainneye ulaşmak ve bilhassa Allâh'ın verdiği râzı olmak ile mümkündür.

Kâbil ile Hâbil'in kişiliklerinde melek ile şeytan arasındaki zıtlığı andıran bir kutuplaşma vardır. Kâbil, şeytan gibi kendi noksanlığını muhâtabında ararken; Hâbil, bir melek gibi davranıp nefsânî endişelere kapılmamış, itibârını kaybetmekten ve öldürülme tehdidinden korkmamış, sâdece Allâh korkusuyla hareket etmiştir. Yâni onlardan biri şeytan gibi hatâsında diretmiş, diğeri ise Allâh'a yönelmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm bir insanın haksız yere öldürülmesinin ne kadar büyük bir cinâyet olduğunu ve bir insanı ölümden kurtarmanın ne kadar hayırlı bir amel olduğunu şöyle beyân eder:

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآئِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ
نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا
فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

“Bundan dolayıdır ki İsrâîloğulları’na şöyle yazmıştık: «Kim bir kimseyi bir cana mukâbil veyâ yeryüzünde çıkardığı bir fesat sebebiyle olmaksızın öldürürse, o takdirde bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de bir insanın hayatını kurtarırsa, o da bütün insanların hayatını kurtarmış gibidir...” (el-Mâide, 32)

İnsanlık târihinde, ilk defâ meydana gelen bu adam öldürme ve kardeş kanı dökme hâdisesi hakkında Rasûlullâh -sallâ-lâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Zulmen öldürülen her insanın kanının (günâhından) Âdem’in ilk oğluna da mutlakâ bir pay ayrılır. Çünkü o insan öldürme çıkırını ilk başlatan kişidir.” (Buhârî, Enbiyâ, 1; Müslim, Kasâme, 27)

Yine Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyururlar:

“İslâm’da iyi bir çığır açan kimseye, bunun sevâbı vardır. O çığırda yürüyenlerin sevâbından da kendisine verilir. Fakat onların sevâbından hiçbir şey eksilmez. Her kim de İslâm’da kötü bir çığır açarsa, o kişiye onun günâhı vardır. O kötü çığırda yürüyenlerin günâhından da ona pay ayırılır. Fakat onların günâhından da hiçbir şey eksilmez.” (Müslim, Zekât, 69; Nesâî, Zekât, 64)

Bu hadîs-i şerîf de gösteriyor ki; kim bir hayra delâlet ederse, kendisinden sonra devâm eden o hayırdan; kim de bir şerre sebep olursa kendisinden sonra teselsül edecek o şerden hisse alır.

İmâm Gazâlî’nin *İhyâ*’sında şöyle güzel bir söz yer almaktadır:

وَأَطُوبَى لِمَنْ مَاتَ وَمَاتَ مَعَهُ ذُنُوبُهُ
وَالْوَيْلُ الطَّوِيلُ لِمَنْ يَمُوتُ وَتَبَقِيَ ذُنُوبُهُ مِائَتِي سَنَةٍ

“Ölen ve kendisi ile birlikte günahları da ölen kimseye ne mutlu! Öldüğü hâlde günahları yüzlerce sene devâm eden tâlih-siz kimseye ise yazıklar olsun.”

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

“İleride öyle fitneler olacak ki, o vakitte oturan kimse ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyen koşandan daha hayırlı olacaktır.”

Sa'd bin Ebî Vakkas -radiyallâhu anh-:

“-Yâ Rasûlallâh! Adam evime girip, öldürmek için elini bana uzatsa ne yapmamı tavsiye buyurursunuz?” deyince, Hazret-i Peygamber -aleyhissalâtü vesselâm-:

“-Âdem’in oğlu (Hâbil) gibi ol!” buyurmuştur. (Tirmizî, Fiten, 29/2194)

İslâm dîni, beş husûsun muhâfaza ve müdâfaasını emretmiştir. Bunlar: Can, akıl, din, nesil ve maldır. Kişi, bunlara yapılan herhangi bir taarruza karşı gerekli mücâdeleyi yapmalıdır. Fakat, bu mücâdeleyi yaparken dînimizin gösterdiği yolu tâkip etmelidir. Ancak şu var ki, zâlim veya mazlum olma durumunda kalınca Peygamber Efendimiz’in tavsiyesi istikâmetinde, zâlim olmayı değil, mazlum olmayı tercih etmelidir.

Hâbil öldürüldükten sonra Allâh Teâlâ Hazret-i Âdem ve Havvâ’ya Şit⁵⁰ -aleyhisselâm-’ı vermiştir. Şit, kelime olarak “Allâh’ın hîbesi, hîbe ettiği şey” mânâsına gelmektedir. Hazret-i Şit -aleyhisselâm-, Kur’ân-ı Kerîm’de ismi geçmeyen peygamberlerden biri olup, kendisine 50 sahife indirilmiştir. Vefâtı sırasında Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-, Şit -aleyhisselâm-’ı yanına çağırış, ona gece ve gündüz saatlerini, o saatlerde yapılacak ibâdetleri öğretmiş ve Tûfan’ın vâkî olacağını haber vermiştir.

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- Cuma günü vefât etmiş, melekler gelip onu yıkamış, kefenlemiş ve sonra da defnetmişlerdir. Bin sene veya 930 sene yaşadığı rivâyet edilir.

50. Kaynaklarımızda bu isim Şis olarak da geçmektedir. Türkçe teleffuzu açısından daha kolay olması ve halk arasında bu şekilde meşhur olması sebebiyle burada Şit olarak yazmayı tercih ettik.

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın Kıssasından Alınacak İbretler

1. İnsanı sürekli kötülüğe teşvik eden ve onun apaçık düşmanı olan şeytanın hilelerine karşı çok dikkatli ve uyanık olunmalıdır.

2. İnsanı ebedî hüsrâna sevk edecek olan kibir, haset, hırs, acelecilik gibi mezmum sıfatlardan kurtulmak için nefis tezkiye-si ve kalb tasfiyesine ehemmiyet verilmelidir.

3. Bir günah işlendiğinde Âdem -aleyhisselâm-'ın yaptığı gibi hemen istiğfâr edilmelidir.

4. Hiçbir hatâmız olmasa dahî Allâh'ın nîmetlerine karşı lâ-yıkıyla şükredemeyeceğimizden, bu acziyetimizi itirafla istiğfâra yönelmeliyiz.

5. Hazret-i Âdem -aleyhisselâm- ile Hazret-i Havvâ vâlide-mizin yasak ağaca yaklaşması hâdisesinden çıkan neticeye göre, kulların günah işlemesinden sonra kaybolan rûhâniyetleri onların istiğfâr etmeleriyle tekrar geri verilmektedir.

6. Hazret-i Âdem gibi duâlarımızda dâimâ Rasûlullâh -sal-lâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'le tevessül etmeli, rahat ve sıkıntılı her ânımızda onu dilimizden düşürmemeli, kalbimizden çıkarmamalıyız.

7. Hâbil gibi, rûh-i sultânîyi nefsânî hayâta gâlip kılarak ah-sen-i takvîm sırrına kavuşmaya çalışmalıyız.

8. Hayra vesîle olanların, kendisinden sonra gelip aynı hayrı işleyenlerin ecrinden hisse alacağı, buna mukâbil, şerre sebep olanların da, kendilerinden sonra aynı şerri irtikâb eden-lerin suçlarından bir vebâl yükleneceği hakîkati hiçbir zaman

akıldan çıkarılmamalıdır. Nitekim Hâbil hayırda, Kâbil şerde çı-
ğır açmıştır.

9. İnsan, mükerrerem yaratılmış ve onun varlıkların en üstü-
nü olduğu bildirilmiştir.

Netîce olarak Hazret-i Âdem;

İlk olarak cennet ve dünyâ hayatını yaşıyandı.

İlk örtünendi.

İlk unutuldu.

İlk hatâ yapandı.

İlk tevbe edendi.

İlk peygamberdi. (Kendisine 10 sahife indirilmiştir.)

İlk tevhîd mücâdelesini verendi.

İlk evlâd acısını duyandı.

İlk selâmlaşandı.

İlk defa toprağı işleyendi.

Hâsılı o, ilk insandı.

Aleyhisselâm!..

TEVBE ve İSTİĞFÂR

Dünyâ, bir imtihân mekânı olduğundan, insanların iyiliğe de kötülüğe de meyil ve istidâdı vardır. Bu istidâdların hangisi teşvîk, tahrîk ve takviye olunup inkişâf ettirilirse, insan şahsiyeti ona göre bir hüviyet kazanır.

Bir kimsenin, hiç de mecbûr olmadığı hâlde, karşısındaki ne bir bardak su ikrâm etmesi, bir teşekkür borcu doğurur ki, bu da insânî ve vicdânî bir vecîbe kabûl edilir. Aslında bu ölçü, bize Cenâb-ı Hakk'ın sayısız nîmetleri karşısında nasıl bir minnettarlık ve şükür hissi içinde yaşamamız gerektiğini hatırlatır. Hâl böyleyken, bir insanın, fitratında bulunan cehâlet, şehvet, kibir, gurur, hırs, cimrilik, hased, israf ve öfke gibi mezmum sıfatlara temâyül ederek, kısaca nefse tâbî olarak ilâhî nîmetler karşısında nankörlük etmesi, onun sâhip olduğu fitrî şerefe gölge düşüren büyük bir aldaniştir.

İnsanoğlu, nefsânî arzularına mağlûb olduğu ve îmânın feyz parıltılarını kaybettiği zaman günâha meyleder. Vicdanlarda ahlâkî destek azalınca, ince düşünüş ve rûhî derinlik de kaybolur. İstikâmet sâhibi olma yolunda ciddî bir zaaf ortaya çıkar. Günahlar, tatlı bir mûsikî gibi nefslere hoş gelir ve âdeta vebâlinin ağırlığı hissedilmeden işlenebilir.

İnsanın dünyâya gâfilâne temâyülü neticesinde işlediği günahlar, onun insanlık şeref ve haysiyetini de zedeler. Bu durum, rûhların günah karanlığı ile kirlenmesine sebep olur.

Hâlbuki insanoğlu, mâsumluğun saf râyihası içinde doğar ve cihâna tertemiz olarak gelir. Din de bu fitrî temizliği korumak için Allâh tarafından insana verilen bir lutuf ve merhamet tecellîsidir. Dolayısıyla kul, bu iki sâik sâyesinde gaflet perdelelerini aralayabilirse, işlediği cürmün ağırlığını vicdânında hisse-der. Onun iç âleminde saklı bulunan fazîlet hisleri uyanır. Kalbi büyük bir nedâmetle için için yanar ve ılık gözyaşlarıyla Rabbi-ne gönlünü açar. İşte bu yanış ve pişmanlık **“tevbe”**dir. Ardından af dilemek için Rabbe açılan ellerin sâiki olan kalblerden taşan niyâzlar da **“istiğfâr”**dır.

Allâh -celle celâlühû-, kulun nedâmetinden, tevbesinden, istiğfârından hoşnut ve râzî olur. Çünkü O, “Rahmân” ve “Rahîm”⁵¹ esmâsının sâhibidir ve:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

“...Şunu iyi bilin ki, Allâh, çokça tevbe edenleri ve çok çok temizlenenleri sever.” (el-Bakara, 222) buyurmuştur.

Allâh Teâlâ’nın kullarına olan şefkat ve merhameti, bir anenin yavrusuna olan merhametinden hiç şüphesiz çok daha fazladır. O, kullarına gazab etmek istemez. Lâkin kul, nankör-lükte ve zulümde ısrar ederse, cezâyı hak etmiş olur. O’nun Rahmân ve Rahîm esmâsının muktezâsı olarak rahmeti, gazabından çok daha fazladır. Nitekim şu hadis-i şerifte kulların tevbe ve istiğfârı karşısında Allâh Teâlâ’nın rızâsı ve memnûniyeti ne güzel dile getirilmiştir:

51. **Rahmân**, mübâlağa sığası olup “rahmeti bol olan” demektir. **Rahîm** ise istimrar ifâde ederek “rahmet eden ve rahmetini mahlûkâtına ulaştıran” demektir.

“Herhangi birinizin tevbe etmesinden dolayı Allâh Teâlâ’nın duyduğu hoşnutluk, ıssız çölde giderken üzerindeki yiyecek ve içeceğiyle birlikte devesini elinden kaçıran, arayıp taramaları netice vermeyince deveyi bulma ümidini bütünü kaybederek bir ağacın gölgesine uzanıp yatan, derken yanına devesinin geldiğini görerek yularına yapışan ve aşırı sevincinden ne söylediğinin farkında olmayarak şaşkınlıkla:

«—Allâh’ım! Sen benim kulumsun; ben de Sen’in Rabbinim.» diyen kimsenin sevincinden çok daha fazladır.” (Müslim, Tevbe, 7; Tirmizî, Kıyâmet, 49)

O’nun rahmeti her şeyi ihâta etmiştir. Nitekim Cenâb-ı Hak;

و رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

“**...Rahmetim her şeyi kuşatmıştır...**” (el-A’râf, 156) buyurarak kullarına olan merhametinin enginliğini beyân etmiştir. Bu hakîkatî ifâde etmek üzere Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de bir hadîs-i kudside Allâh Teâlâ’nın:

“*Rahmetim gerçekten gazâbımı geçmiştir!*” buyurduğunu bildirir. (Buhârî, Tevhîd, 15)

Bundan dolayı bütün peygamberler, ümmetlerini dâimâ tevbe ve istiğfara dâvet etmişlerdir.

Peygamberler dışında hiçbir insan, beşerî husûsiyetleri itibâriyle mâsum değildir; az veya çok günah işlemekle karşı karşıyadır. Bundan dolayı, Kur’ân-ı Kerîm’de günahlardan arınmanın bir ifâdesi olan “**Tevbe**” isminde müstakil bir sûre mevcuttur. “Tevbe” kelimesi, Kur’ân-ı Kerîm’de seksen küsur yerde

geçer. Yine Allâh Teâlâ'nın günahları bağışlayacağını ifâde eden yüzlerce kelimenin yanısıra özellikle **“Gafûr”** ism-i şerîfi doksan iki defâ, **“Gaffâr”** ism-i şerîfi beş yerde tekrarlanmakta, **“Gâfir”** ism-i şerîfi de bir defa zikredilmektedir. Bütün bunlar tevbenin ehemmiyetini ve Cenâb-ı Hak tarafından kabul edileceğini göstermekle birlikte, kulları tevbe ve istiğfara teşvik etmektedir.

Kulun, günâhının hattâ gafletinin suç olduğunu bilmesi bir irfân, Rabbinden af dilemesi de bir vicdân borcudur. Günâhın bir suç olduğunu bilememe ve ondan dönmenin lüzûmunu idrâk edememe gafleti, -Allâh muhâfaza buyursun- kalbin iflâsı ve cehennem yolculuğunun alâmetidir. Allâh Teâlâ böyleleri hakkında şu acıklı tehditte bulunmaktadır:

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“...Kim ki tevbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir!” (el-Hucurât, 11)

Hadîs-i şerîfte:

“Yapılan günahlardan pişmanlık, tevbedir. Günahlarına tevbe eden kimse sanki o günâhı işlememiş gibi olur.” (İbn-i Mâce, Zühed, 30/4252; Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, II, 161) buyrulmuştur.

Kul bir hatâ işlediği zaman Allâh'ın affedeceğine mağrur olarak (aldanarak) gecikmemeli, hemen tevbe ipine sarılmalıdır. Zîrâ âyet-i kerîmede tevbenin kabûlü için acele etmek gerektiği şöyle bildirilmektedir:

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Allâh katında makbûl olan tevbe ancak o kimselerin tevbesidir ki, onlar bilmeyerek günah işlerler, sonra da çok geçmeden tevbe ederler. Allâh, Alîm (hakkiyla bilen)dir, Hakîm (her işi hikmetli ve sağlam olan)’dır.” (en-Nisâ, 17)

Şeytana aldanarak tevbeyi geciktirenlerin hazin âkıbetini ise şöyle haber vermektedir:

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ
الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْإِيمَانَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ
أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

“Yoksa o günahları işleyip de nihâyet onlardan birine ölüm gelince: «Şüphesiz ben şimdi tevbe ettim.» diyenlerin tevbesi (makbûl bir tevbe) değildir; kâfir kimseler olarak ölenlerinki de makbûl değildir. İşte onlar yok mu, kendileri için pek elem verici bir azap hazırladık.” (en-Nisâ, 18)

Bâzı âlimlerimiz, âyet-i kerîmedeki bu ilâhî îkâz ve tehditten kurtulmanın yolunu göstererek:

“Ölüm gelmeden evvel tevbe etmekte acele ediniz!” (Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, V, 65) demişlerdir.

Ayrıca tevbenin kabûlü için, yalnız dilin “estağfirullâh” demesi, kâfi değildir. Bununla birlikte kalbî bir titreyiş ve nedâmet ile aynı hatâyı tekrar etmemeye azmetmek zarûrîdir.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- tevbede lüzûmlu olan hâlet-i rûhiyeyi şu şekilde ifâde eder:

“Nedâmet ateşiyle dolu bir gönülle ve nemli gözlerle tevbe et! Zîrâ çiçekler, güneşli ve ıslak yerlerde açar!”

Tevbe ve istiğfâr, ferd ve milletleri selâmete götürür. Gelecek belâ ve musîbetleri izâle eder. Şu hadîs-i şerîf, mü'minlerin davranışlarını tanzîmde büyük bir ehemmiyet arz eder:

“Bir mü'min, Allâh'ın azâbının şiddetini bilse idi, cennetten ümîdini keserdi! Kâfirler de, Allâh'ın merhametinin ne (kadar geniş) olduğunu bilselerdi, cennete girmeyi ümîd ederlerdi!” (Müslim, Tevbe, 23)

Bu bakımdan her bir mü'min, **“havf ve recâ”**; yâni **“kor-ku ile ümîd”** arasında yaşamalı; “Cehenneme sâdece bir kişi girecek!” deseler, “Acabâ ben miyim?” korkusu içinde, “Cennete sâdece bir kişi girecek!” deseler, yine “Acabâ o ben miyim?” ümidi içinde olmalıdır.

Korkuda kademeleşme olduğu gibi muhabbette de bir kademeleşme söz konusudur. Günahkâr kimseler Allâh'ın azâbından korktukları hâlde ehlullâh, gönüllerinin mahbûbu Cenâb-ı Hakk'ı incitmekten ve sevgisinden mahrum kalmaktan korkarlar.

Unutulmamalıdır ki peygamberler dahî zelle işlemiş, onun ıztırâbı ile tevbe ve istiğfâr içinde yaşamış, böylece kendilerine beşerî acziyet tattırılmıştır. Çünkü mutlak üstünlük ancak Allâh'a âittir. Acziyetten müstesnâ ve münezzeh olan yalnızca O'dur.

İlk tevbe eden peygamber Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-’dır. Havvâ vâlidemizle beraber yaptıkları şu tevbe meşhûrdur:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

**“...Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, mutlakâ ziyân edenlerden oluru-
ruz.”** (el-A'râf, 23)

Bu duâ, kendilerinden sonra kıyâmete kadar gelecek evlâdlarına en güzel bir istiğfâr nümûnesidir.

Cenâb-ı Hak, merhameti sebebiyle kullarını tevbe ve istiğfâra dâvet eden ve böylece onları bağışlayacağını müjdeleyen âyetlerinde şöyle buyurmaktadır:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ
حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَإِنَّهُ يُتَوَبُّ إِلَى اللَّهِ فَإِنَّهُ يَقْبَلُ تَوْبَهُ مَتَابًا ﴿٧١﴾

“Ancak (yaptığı kötülüklerden) vazgeçip îmân ederek sâlih ameller işleyenler var ya, işte Allâh onların kötülüklerini iyiliklere (günahlarını sevaplara) çevirir. Allâh çok bağışlayıcı, engin merhamet sâhibidir. Kim tevbe edip amel-i sâlih işlerse, şüphesiz o, tevbesi kabûl edilmiş olarak Allâh’a döner.”
(el-Furkân, 70-71)

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا
لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاءُ هُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتُ تَجْرَىٰ مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿١٣٦﴾

“O (muhsinler ki) bir günah işledikleri yahut nefslerine zulmettikleri zaman Allâh’ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Allâh’tan başka, günahları kim affe-

debilir? Bir de onlar, bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmezler. İşte onların mükâfâtı Rableri tarafından bağışlanma ve altından ırmaklar akan, ebedî kalacakları cennetlerdir. Amel-i sâlih işleyenlerin mükâfâtı ne güzeldir!” (Âl-i İmran, 135-136)

Âyet-i kerîmede, ihsân kıvâmında bir hayat sürenlerin, günahıta ısrar etmedikleri ve hemen tevbeye sarıldıkları vurgulanmaktadır. Zîrâ onlar:

لَا صَغِيرَةً مَعَ الْإِصْرَارِ وَلَا كَبِيرَةً مَعَ الْإِسْتِغْفَارِ

“İsrâr edildikçe küçük günahlar küçük olarak kalmayıp büyük günah hâline gelir; istiğfâra devâm edildikçe de büyük günahlar affedilip silinir.” hikmetince hareket etmektedirler. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ
وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Onlar bilmezler mi ki, Allâh kullarının tevbesini kabûl eder ve sadakaları (bizzat) alır. Çünkü Allâh tevbeleri çok çok kabûl buyuran ve Rahîm olanıdır.” (et-Tevbe, 104)

قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

“(Ey Rasûlüm!) De ki: Sizin duâ ve niyâzlarınız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?..” (el-Furkân, 77)

Duâda asıl olan, ihlâs, muhabbet ve samîmiyettir. Samîmî duâlar, bir muhabbet tezâhürüdür. Yukarıdaki âyet-i kerîme, kulun, muhabbetle yapılan bir duâ ile değer kazandığını ifâde bu-

yurmaktadır. Bu yüzden tevbeler cân u gönülden olmalıdır. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ
عَنكُم سَيِّئَاتِكُمْ

“Ey îmân edenler! Samîmî bir tevbe ile Allâh’a dönün!
(Ancak böyle yaptığınız takdirde) **umulur ki Rabbiniz, sizin kötülüklerinizi affeder!..”** (et-Tahrîm, 8)

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ
فَإُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

**“Ancak tevbe edip hâllerini düzeltenler ve Allâh’a sınısı-
kı sarılıp dinlerini yalnız O’na has kılanlar başkadır. İşte on-
lar, (gerçekten) mü’minlerle beraberdirler ve Allâh, mü’min-
lere yakında büyük mükâfât verecektir.”** (en-Nisâ, 146)

وَاللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ
تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا

“Allâh, sizin tevbenizi kabûl etmek ister; nefsânî arzularına uyanlar ise, büsbütün yoldan çıkmanızı isterler.” (en-Nisâ, 27)

Îlâhî emirlere muhâlefet mânâsına gelen günah işleme keyfiyetinden tamâmen uzak kalınmaya çalışılsa bile, Cenâb-ı Hakk’ın nîmetlerine lâıyıkıyla şükredebilmek mümkün olmadığı için, hiç kimse tevbe ve istiğfardan müstağnî kalmaz. Bu husustaki beşerî acziyet, herkes için geçerlidir. Şâyet şükre muvafak olursa, bu da bir nîmet olduğundan, başka bir şükürü icâb

ettirir. Böylece şükür borcu, beşer üzerinde sonsuza kadar devâm eder.

Hatâ ile me'lûf kılınan insanın, bütünüyle günahlardan uzak kalması çok zordur. Kul gafleten de olsa günâha düşecek, acziyetini hissedecek ve Rabbine ilticâ edecektir. İnsanın, Rabbinin azametini ve kendi hiçliğini tam olarak idrâk etmesi, bu ilticâ ve yakarışların derinliğine ve keyfiyetine bağlıdır. Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ . وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

“Her insan birçok hatâ yapabilir. Fakat hatâ yapanların en hayırlısı çokça tevbe edenlerdir.” (İbn-i Mâce, Zühd, 30/4251)

Hatâ işleme keyfiyetinden peygamberler bile hâriç değildir. Onlar da zaman zaman hatâ yapmışlar ve Rablerine tevbe ve istiğfârda bulunmuşlardır. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurur:

“Bâzen kalbimin perdelendiği olur. Ama ben Allâh’a günde yüz defa istiğfâr ediyorum.” (Müslim, Zikir, 41; Ebû Dâvûd, Vitir, 26)

“Vallâhi ben günde yetmiş defâdan fazla Allâh’tan beni bağışlamasını diler, tevbe ederim.” (Buhârî, Deavât, 3; Tirmizî, Tefsîr, 47; İbni Mâce, Edeb, 57)

Ancak Rasûlullâh Efendimiz’in bu tevbe ve istiğfârı çoğu zaman bir hatâsından dolayı değil, Allâh Teâlâ’ya daha çok yakınlık kazanmak ve O’nun rızâsına nâil olmak içindir. Efendimiz, her an mânevî bir terakkî içinde bulunduğundan, bir sonraki hâl ve makâmına göre daha aşağı seviyede bulunan bir önceki hâl ve makâmına istiğfâr etmiştir. Ümmetine farklı is-

tiğfâr şekilleri tâlim buyurmuştur. Bunların en mühimi “**seyyidü'l-istiğfâr**”dır.

Şeddâd bin Evs -radiyallâhu anh-'dan rivâyet edildiğine göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

“İstiğfârın en üstünü kulun şöyle demesidir:

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّىْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِىْ وَاَنَا عَبْدُكَ، وَاَنَا عَلَىٰ
عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، اَبُوْءُ
لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَاَبُوْءُ بِذَنْبِىْ فَاغْفِرْ لِّىْ، فَاِنَّهُ
لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ

Allâh'ım! Sen benim Rabbimsin. İbâdete lâıyk Sen'den başka ilâh yoktur. Beni Sen yarattın. Ben Sen'in kulunum. Ezelde Sana verdiğim sözümde ve va'dimde hâlâ gücüm yettiğince durmaktayım. İşlediğim kusurların şerrinden Sana sığınırım. Bana lutfettiğin nîmetleri yüce huzûrunda minnetle anar, günâhımı itirâf ederim. Beni affet; şüphe yok ki günahları Sen'den başka affedecek yoktur.”

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, sözüne şöyle devam etti:

“Her kim, bu seyyidü'l-istiğfârı sevâbına ve fazîletine bütün kalbiyle inanarak gündüz okur da o gün akşam olmadan ölürse cennetlik olur. Yine her kim, sevâbına ve fazîletine gönülden inanarak gece okur da sabah olmadan ölürse cennetlik olur.” (Buhârî, Deavât, 2, 16; Ebû Dâvûd, Edeb, 100-101; Tirmizî, Deavât, 15; Nesâî, İstiâze, 57)

Hakîkaten Cenâb-ı Hakk'ın nîmetleri, bizim şükrümüzün erişemeyeceği kadar sayısızdır. Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَأَتَيْكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

“O size istediğiniz her şeyden verdi. Allâh’ın nîmetlerini saymaya çalışsanız, sayamazsınız! Doğrusu insan, (Allâh’ın sonsuz nîmetleri karşısında) çok zâlim (ve) çok nankördür!” (İbrâhîm, 34)

Tâbiînin ileri gelen âlimlerinden Atâ bin Ebî Rebâh -rahmetullâhi aleyh-, Peygamber Efendimiz’in istiğfâr ve şükürü ile alâkalı şöyle bir hâdise anlatıyor:

Hazret-i Âişe’ye:

“–Allâh Rasûlü’nde gördüğün en hayranlık verici hâli bana anlatır mısın?” dedim. Âişe vâlidemiz:

“–Onun hangi hâli hayranlık vermezdi ki!” dedi ve şöyle devam etti:

“–Bir gece yanıma geldi, yatağa girdi, bir müddet sonra:

“–*Müsâade edersen kalkıp Rabbime ibâdet edeyim.*” dedi. Ben de:

“–Vallâhi Sen’inle berâber olmayı çok isterim, ancak Sen’in sevdiğin şeyi daha çok severim.” dedim.

Bunun üzerine kalktı, abdest aldı, sonra namaza durdu ve ağlamaya başladı. O kadar ağladı ki, gözyaşları göğsünü ıslattı. Sonra rûkûya vardı, yine ağladı, sonra secdeye vardı, secdede iken de ağladı, sonra secdeden başını kaldırdı, yine ağladı. Bu durum, tâ Bilâl -radıyallâhu anh- gelip de sabah ezânını okuyuncaya kadar devam etti. Hazret-i Bilâl, Habîb-i Ekrem Efendimiz’in ağladığını görünce:

“-Ey Allâh'ın Rasûlü, geçmiş ve gelecek bütün günahlarınızın affedildiği hâlde Siz'i bu kadar ağlatan nedir?” diye sordu.

Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“(Yâ Bilâl!) Allâh'a çok şükreden bir kul olmayayım mı? Vallâhi bu gece bana öyle âyetler indirildi ki, onu okuyup da üzerinde tefekkür etmeyenlere yazıklar olsun!” dedi ve şu âyet-i kerîmeleri okudu:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ
لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ
جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ
هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾

“Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, akl-ı selîm sâhipleri için (Allâh'ın birliğini gösteren) kesin deliller vardır. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her an) Al-lâh'ı zikreder, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin tefekkür ederler ve «Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen'i her türlü noksan sıfatlardan tenzîh ederiz, bizi cehennem azabından koru!» (diye yalvarırlar.)” (Âl-i İmrân, 190-191) (İbn-i Hibbân, II, 386)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- bu sözleriyle, Cenâb-ı Hak'ın bahşetmiş olduğu nîmetlerin, kulluğu azaltmaya değil, aksine şükürü artırmaya vesîle olması gerektiğini bildirmiştir.

Âyet-i kerîmelerde husûsiyle üç şeye dikkat çekilmiştir. Bunlar azamet-i ilâhiyeyi tefekkür, bu azamet karşısında insanın

acziyetini idrak ve bunun tabîi bir neticesi olarak Yüce Dîvân'a ilticâ ve yakarıştır.

Bu âyet-i kerîmeler nâzil olduğu gece Allâh Rasûlü -sallâ-lâhu aleyhi ve sellem-, gökteki yıldızları imrendirecek gözyaşları ile sabaha kadar ağlamıştı. Allâh'ın lutfu ile mü'minlerin de gözyaşları, muhakkak ki fânî gecelerin ziyneti, kabir karanlıklarının aydınlığı, âhiretteki cennet bahçelerinin şebnemleridir.

Tevbenin en kıymetli vakitleri seherlerdir. Cenâb-ı Hak, ilâhî nîmetlere mazhar olacak bahtiyar kullarının, seherleri ihyâ eden takvâ sâhibi kimseler olduğunu şöyle beyân buyurur:

﴿ ۱۸ ﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿ ۱۷ ﴾ وَيَالَا سَحَارٍ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿ ۱۸ ﴾

“O muttakiler, geceleri pek az uyurlar, seher vakitlerinde de istiğfâra devâm ederler.” (ez-Zâriyât, 17-18)

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

“(O Rahmân'ın kulları ki,) Rablerinin huzûrunda secdele-re kapanarak ve kıyâma durarak gecelerini ihyâ ederler.” (el-Furkân, 64)

Seherlerden sonra nasıl ki şafak vakti gelip karanlıklar dağılır ise seher vakitlerindeki istiğfârlar da, günah karanlıklarından kurtulup nûrlu mağfiret şafaklarına kavuşmamızı sağlayan rahmet vesîleleridir.

Cenâb-ı Hak, cümlemize uyanık gönüller ve mağfiret iklimlerinde saâdetler nasîb eylesin!

Âmîn!..

0
H A Z R E T - İ
İ D R İ S
-aleyhisselâm-

Semâvî Hayranlığın Esrârını Taşıyan

HAZRET-İ İDRÎS

- aleyhisselâm -

İdrîs -aleyhisselâm-'ın Bâbil taraflarında doğduğu rivâyet edilir. Hazret-i Âdem'in altıncı kuşaktan torunudur.

İdrîs -aleyhisselâm-, peygamberlik gelmeden evvel de ibâdetle meşgûl olurdu. Sâlih kimselerle beraber bulunur, geçimini el emeğiyle bizzât te'mîn ederdi. İnsanlık târihinde ilk defâ dikiş dikme, yâni terzilik mesleği İdrîs -aleyhisselâm-'la başlamıştır.

İçinde yaşadığı toplum, Kâbil soyundan gelen bir cemâat idi. Maddeten ve mânen çok bozulmuştu. Şit -aleyhisselâm-'ın gösterdiği yoldan ayrılmışlar, kulluk vazîfesini terk etmişlerdi. Her türlü haram ve kötülüğü, helâl sayarak işliyorlardı. Hak yolundan ayrılan bu kavme Cenâb-ı Hak, İdrîs -aleyhisselâm-'ı peygamber olarak gönderdi. Kendisine otuz sahife nâzil oldu. Allâh'ın emir ve yasakları bildirildi. İdrîs -aleyhisselâm-, bu ilâhî emir ve yasakları cemâatine tebliğ etti.

Melekler, İdrîs -aleyhisselâm-'ı cemâatler hâlinde ziyârete gelirler, O'nunla görüşüp sohbet ederlerdi. Kendisinin, tahmînen bin kişi kadar mü'min cemâati vardı.

İdrîs -aleyhisselâm-, kavmine hikmetli sözler ile nasîhatlerde bulunurdu. Bunlardan bâzıları şunlardır:

“Akıllı kimsenin mertebesi yükseldikçe tevâzûu artar.”

“Akıllı kimse, başkasının aybına bakmaz! Kişinin aybını yüzüne vurmaz! Malı çoğaldıkça, mağrûr olup ahlâkını bozmaz!”

“Nefsini temiz tutmayanın, akli yok demektir!”

“Âhiret ile dünyâ sevgisi aslâ bir arada bulunmaz!”

“Duâ ettiğiniz zaman niyetiniz hâlis olsun!”

Kendisi, ömrünün sonuna doğru semâya ref' edilmiştir (kaldırılmıştır). Bu husus, Meryem Sûresi'nin 57. âyetinde şöyle ifade edilir:

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا

“Biz O'nu yüksek bir mekâna kaldırdık!”

Bu yüce mekândan maksat, Allâh Teâlâ'ya yakın bir mertebeye veyâ cennete, veyâhut da dördüncü kat semâya kaldırılmasıdır. Nitekim bu konuyla alâkalı şöyle bir hadis-i şerîf vardır:

“Ben Mîrâc'da dördüncü kat semâya çıktığımda, İdrîs (peygamber) ile karşılaştım. Cibrîl bana:

«—Bu gördüğün İdrîs'tir. O'na selâm ver!» dedi.

Ben de O'na selâm verdim. O da benim selâmıma cevap verdi. Sonra (bana):

«—Merhabâ sâlih kardeş, sâlih peygamber!» dedi.” (Buhârî, Bed’ü'l-Halk, 6; Müslim, Îmân, 259-264)

Bâzî âlimler, İdrîs -aleyhisselâm-'ın hâlen semâda ve hayatta olduğunu söylemektedirler.

İdrîs -aleyhisselâm-'ın sıdkı, doğruluğu ve fazileti, Meryem Sûresi'nin 56. âyet-i kerîmesinde şu şekilde anlatılmaktadır:

وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِدْرِيسَ اِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

“Kitâb'da İdrîs'i de zikret! Çünkü O, çok sâdık bir peygamberdi.”

Enbiyâ Sûresi'nin 85 ve 86. âyet-i kerîmelerinde ise şöyle buyrulur:

وَ اِسْمٰعِيْلَ وَ اِدْرِيسَ وَ ذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٨٥﴾
وَ اَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا اِنَّهُمْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٦﴾

“(Ey Habîbim!) İsmâîl, İdrîs ve Zülkifl hakkında anlattığımızı da hatırla! Onların her biri sabredenlerdendi. Onları rahmetimize dâhil ettik! Çünkü onlar, sâlih kimselerdendi.”

Kur’ân-ı Kerîm’de peygamberler için geçen bu “sâlihlerden” ifâdesi, o peygamberlerin fazîletini izâh sadedindedir.

Mevlânâ -kuddise sirruh-, her ikisi de semâya kaldırılan Hazret-i İdrîs ile İlsâ -aleyhimesselâm-'ın hâllerini şöyle anlatır:

“İdrîs ve İlsâ -aleyhimesselâm-, fevkalâde riyâzât ve mücâhede ile melekler gibi oldular. Neredeyse, yemez, içmez hâlê geldiler. Âdetâ meleklerle hemcins olduklarından semâyâ kaldırıldılar...”

Onların sabır, şükür ve riyâzâtla rûhlarının büyük bir olgunluk kazanıp kemâle ermesi neticesinde, letâfete bürünüp melekler gibi semâya ref' olunması, kulun da nefis tezkiyesi ve kalb tasfiyesi ile birçok ulvî makamlara vâsıl olabileceğine işaret etmektedir.

Mânevî tekâmülün zirvesi olan peygamberler, maddî tekâmülde de beşeriyete öncü olmuşlardır. Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın ziraatte, Hazret-i İdrîs -aleyhisselâm-'ın terzilikte olduğu gibi. Ayrıca, insanlık ile beraber başlayan yazı, Hazret-i İdrîs -aleyhisselâm- zamanında bir hayli gelişmiştir.

Velhâsıl **Hazret-i İdrîs** -aleyhisselâm-:

Kendisine suhuf indirilen bir peygamberdir.

Sıdkı, doğruluğu ve faziletiyle Kur'ân-ı Kerîm'de methedilmiştir.

Terzilerin pîridir.

Yüce bir mekâna yükseltilmiştir.

Sabırda âbideleşenlerdendir.

Sâlihlerdendir.

Rahmet-i ilâhiyeye mazhar olmuştur.

Aleyhisselâm!..

KALB ve SIRLARI

İdris -aleyhisselâm-'ın hayatı bizlere, semâvî hayranlığın esrârını ve musaffâ (arınmış) bir kalbin, ilâhî tecellilere nasıl mazhar olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hayvanlardan aşağı derekelerle meleklerden üstün dereceler arasında bulunabilen insanın, zirveye ulaşarak melekî husûsiyetler kazanabileceğini müşâhede imkânı sunmaktadır.

Bedenin ve rûhânî âlemin merkezi durumunda olan kalb, tasfiye ve tezkiye edilerek, Allâh'ın lutf u keremiyle öyle bir noktaya ulaşır ki, o kalbin sâhibi, görünüşte diğer insanlardan farklı olmamasına rağmen rûhânî yönüyle meleklerden daha yüksek derecelere vâsıl olur.

Bunlar, İdris -aleyhisselâm-'ın alâmet-i fârikaları olan husûsiyetler olduğu için, burada kalb âlemi hakkında biraz mâlumat vermek lüzûmu hissettik.

İnsanın dünyadaki en mühim vazîfesi ve en ciddî meşgalesi, sonsuz bir hayat olan ölüm ötesine hazırlanmak olmalıdır. Bu da ancak, kalbin hakikatini bilmek, onu her türlü tehlike ve kötülükten koruyarak güzel ahlâka yönlendirmekle mümkündür. Dünyadaki huzur ve saâdet de, âhiretteki saltanat da kalb-i selîme sâhip olmakla elde edilebilir.

Kalb, lügatte bir şeyi zıddına çevirmek, şekil ve renk değiştirmek mânâlarına gelir. Bu karakteri sebebiyle kalbler; ya rûhânî ve melekî, ya da nefsânî ve şeytanî fiiller arasında bir ömür boyu çalkalanır durur.

Fert ve toplumda kemâl ve zevâl, hep kalbin terakkî ve tedennîsine bağlıdır. Rûhâniyet ile dolu kalblerde; güzel ahlâk, amel-i sâlih ve güzel hâller zuhûr eder. Böylece kul **“ahsen-i takvîm”**, yâni en güzel seviyeye ulaşır.

Nefsâniyet ile dolu kalblerde ise; küfür, şirk, kötü huy, şehvet ve vesvese bulunur. Bu durumda kalb, yaratılış gâyesinin zıddına döner ve körelir. Böyle bir kalbe sâhip olanlar **“Belhüm edall”**, yâni hayvandan bile aşağı bir derekeye düşerler. Nitekim âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ
بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ
كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

“And olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu (kendi irâdeleri ile hak edeceklerinden) cehennem için yaratmışızdır. Onların kalbleri vardır, bunlarla idrâk etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler! İşte onlar, hayvanlar gibidir; hattâ daha da aşağıdırlar. İşte onlar, gâfillerin ta kendileridir.” (el-A'râf, 179)

Kalbi ifsâd eden nefis ve şeytanın hîle ve desiselerinden kalbin muhâfaza edilebilmesi ancak ibâdet, zikrullâh, rûhânî sohbetler ve güzel ahlâk ile mümkündür. Bunların neticesinde kulda takvâ hâli tecellî eder ki, Allâh indinde gerçek üstünlük ölçüsü de budur. Cenâb-ı Hak buyurur:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

“...Şüphesiz ki Allâh indinde en değerli olanınız, takvâ bakımından en üstün olanınızdır!..” (el-Hucurât, 13)

Bu takvâ hâlinin muhâfazası için de, sâdık ve sâlihlerle ülfet, sohbet ve beraberlik mecbûriyeti vardır. Kalblerin mânen muhâfaza ve takviyesi bakımından bu nevî meclislerde tecellî eden füyûzât-ı ilâhiyenin ehemmiyeti pek büyüktür. Bu meclisler, nûr-i nübüvvetten muktebes feyizlerin coştığı kudsî mekânlardır. Hattâ ehlullâhın beyânına göre Feyyâz-ı Mutlak olan Cenâb-ı Hak'tan kulların gönüllerine lutfedilen bu feyiz ve nûrun ilk mecrâsı, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in sadr-ı şerîfleridir. Buradan sâlih ve sâdıkların sadrına intikâl eder. Onlardan da, müteselsilen, onlara yakınlık ve muhabbet duyanların gönüllerine akseder.

Günümüzde sosyal psikoloji biliminin de kabul ettiği gibi insan, çevresinden gelen tesirlere açık bir varlıktır. İnsanların huy ve hâlleri birbirine sirâyet eder. Çünkü rûhlar arasındaki mânevî alış-veriş inkâr edilemez bir gerçektir. Enerjik karakterlerde dâimâ sirâyet özelliği vardır. Yâni faal ve müessir şahsiyetlerdeki rûhî temâyüller, onlarla birlikte bulunanlara kendi istidâd ve istekleri nisbetinde intikâl eder. Böylece sâlih ve sâdıklarla ülfet edenler, onlar gibi sâdıklaşır, sâlihleşir. Nitekim âyet-i kerîmede ehemmiyetine binâen **“takvâ sâhibi olmak”** ile **“sâdıklarla beraber olmak”** peşpeşe emredilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey îmân edenler! Allâh’a karşı takvâ üzere bulunun ve sâdıklarla berâber olun!” (et-Tevbe, 119)

Kalb cevherini koruyamamak ve muhâfaza edememek, insanlık haysiyeti adına büyük bir cinâyet ve acı bir kayıptır. Kalblerini şeytânî arzulara kurban edenlere, cehennem acıklı bir mekân olacaktır. Kalb, aslında bir hak ve hakikat pusulasıdır.

Kulun irâdesinin ibresi, hayır veyâ şer, hangi tarafa yönelir ve amel ederse, insan, kulluk notunu ona göre alır. Hadîs-i şerifte:

“Şüphesiz ki Allâh Teâlâ, sizin sûretlerinize ve mallarınıza değil, kalblerinize ve amellerinize bakar!” (Müslim, Birr, 34) buyrulmuştur.

Kalbler, mânevî durumlarına göre beş kısma ayrılır:

1. Mühürlü ve Kilitli Kalbler

Hiçbir mânevî meziyet taşımayan bu kalbler, tamâmen hayvânî bir hayata dalarak dünyâyı sâdece yemek, içmek ve eğlenmek gibi ten plânındaki gelgeç heveslerden ibâret görürler. İnsanda ve kâinatta bulunan ilâhî sır ve incelikleri keşfedebilecek basîret ve firâsetten fersah fersah uzaktırlar. Peygamberlerin ve Allâh dostlarının kalbleri ile tam bir zıtlık içinde olan böyle bir kalbe sâhip bedenler, âdeta mezardan farksızdırlar. Cesetler nasıl ki toprakta çürüyüp giderse, bu nevî kalbler de inkâr karanlık ve bataklıkları içinde öylece kaybolup giderler. Dalâlete (sapıklığa) dũcâr olan bu kalbler, yalnız kendilerini değil, kendilerine yakın olanları da hazîn bir âkıbete sürüklerler. Bunlar hakkında Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

“Onlar, Kur’ân’ı inceden inceye düşünmezler mi? Yoksa (onların) kalbler(i) üzerinde kilitler mi var?” (Muhammed, 24)

Onlar, dünyâda Allâh’ın nîmetleri içinde yaşayıp, o nîmetlerin gerçek sâhibini inkâr etmek, O’nun emir ve yasaklarını çiğnemek gibi büyük bir nankörlük ve ahlâksızlık içinde-dirler. Cenâb-ı Hak, bu tip insanlar için âyet-i kerîmelerde şöyle buyurur:

صُمُّ بِكُمْ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَرِجْعُونَ

“Onlar, sağır, dilsiz ve kördürler. Bu sebeple onlar, (hakîkate) **dönemezler.**” (el-Bakara, 18)

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ
﴿٨٠﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَادِيَ الْعُمَىٰ عَنْ صَلَاتِهِمْ إِنَّ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ
يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

“Elbette sen ölülere duyuramazsın! Arkalarını dönüp giderlerken, sağırlara o dâveti işittiremezsin! Sen körleri sapıklıklarından vazgeçirip doğru yola getiremezsin! Ancak âyetlerimize inanıp da teslim olanlara duyurabilirsin!” (en-Neml, 80-81)

Cenâb-ı Hak bu vasıftaki kalblerin mühürlü ve kilitli olduğunu şöyle beyân buyurur:

خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Allâh, onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerinde de bir perde bulunmaktadır ve onlar için büyük bir azâb vardır.” (el-Bakara, 7)

Âyette geçen mühürlü ve kilitli kalbe sâhip olanlar, hakikat ve hayra karşı kapıları kapanmış, insânî ve mânevî hayatla âlâkaları kesilmiş kimselerdir. Kalblerindeki mühürleri ve kilitleri açmak, ancak unuttukları Allâh’a kalmıştır.

Bu keyfiyet, bütün insanlığı korku ve haşyetle ürpertecek ilâhî bir sır ve hikmet ihtivâ etmektedir. Dünyâda iken kalbi mühürlenip hidâyet kapılarının kendisine kapandığı kimseleri bizler değil, ancak Allâh bilir. Çünkü Cenâb-ı Hak, dilediği kuluna ölümünden önce hidâyet nasîb eder.

Kur'ân-ı Kerîm'de kalbleri mühürlenene kimselerden bahsedilmekle birlikte, bunları şahıs-be-şahıs tespit edebilmek mümkün değildir. Çünkü âkıbet meçhuldür. Firavun'un sihirbazları misâli, dalâlet üzere yaşayıp âhir ömürlerinde hidâyete erenler olduğu gibi, Kârun ve Bel'am bin Baura misâli, hidâyet üzere yürüyüp, sonunda defterini hüsrânla kapatmış olanlar da mevcuttur. Dolayısıyla mü'minler, bu gibi âyetleri yanlış anlayarak Allâh'ın dînini tebliğde ihmâl-kâr davranmamalıdır. Öte yandan her bir kul, kendisinin de böyle bir tehlikeye düşebileceği endişesiyle Allâh Teâlâ'dan kalbini dâimî olarak îmân üzere sâbit kılmasını taleb etmeli ve uyanık bir hayat sürmeye çalışmalıdır. Zirâ kalbler ihmâl edildiğinde hidâyetten uzaklaşmakta, Allâh'ın zikrine karşı katılaştıkça, hattâ taşlardan daha katı bir hâle bile gelebilmektedir. Âyet-i kerîmede bu hakikat şöyle tasvîr edilir:

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنْ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ
فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ
وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

“Sonra bunun ardından kalbleriniz yine katılaştı; artık onlar taş gibi veya daha da katıdır. Hâlbuki taşlardan öylesi vardır ki, onlardan nehirler fışkırır; bir kısmı da vardır

ki, yarılr da içinden su çıkar. Hem onlardan bâzısı da vardır ki, Allâh korkusundan düşüp yuvarlanır. Allâh, yapmakta olduklarınızdan gâfil değildir.” (el-Bakara, 74)

Bu sebeple Allâh Teâlâ, kalblerini mühürlenip kilitlenmek-ten muhâfaza etmeleri için kullarını şöyle îkâz buyurur:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

**“Allâh’ı unutan; bu yüzden Allâh’ın da onlara kendile-
rini (öz hakikatlerini) unutturduğu kimseler gibi olmayın! İşte
onlar fâsıkların tâ kendileridir.”** (el-Haşr, 19)

2. Hasta Kalbler

Bunlar, sıhhatli kalblerle mühürlü kalbler arasında bir mev-kîdedirler. Kur’ân-ı Kerîm’de hasta kalbler hakkında şöyle buy-
rulur:

فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ

**“Onların kalblerinde bir hastalık vardır. Allâh da onların
hastalığını artırmıştır. Söylemekte oldukları yalanlar sebe-
biyle de onlar için elim bir azâb vardır.”** (el-Bakara, 10)

Âyet-i kerîmede kalblerinin hasta olduğu bildirilen bu kim-
seler, sâdece dilleriyle inandıklarını söyleyen, lâkin nefsânîyetin
sultanı altında bulundukları için sâlih bir yaşayışı olmayan kim-
selerdir. İmân, bunların kalblerine tam olarak yerleşmemiştir.
Bu nevî kalb sâhiplerinin hâli, bedenlen hasta insanların ıztırap
içindeki hâline benzer. Ne dünyevî hayatlarında bir âhenk, ne

de iç âlemlerinde bir huzur vardır. İç âlemlerindeki belirsizlik dış âlemlerini, dış âlemlerindeki düzensizlik de iç âlemlerini menfi tesir altında bırakır. Allâh Teâlâ bu kişilerin içine düştüğü durumu şöyle ifade buyurur:

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ
وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

“İşte onlar, hidâyet karşılığında dalâleti satın almışlardır. Onların bu ticâreti kazançlı olmamış ve doğru yolu da bulamamışlardır.” (el-Bakara, 16)

Allâh’ın âyetlerini lâıykıyla idrâk etmeye mânî olan vasıflar; kibir, ucub, hased ve dünya sevgisi gibi kalbî hastalıklardır. Bu kişiler, mânevî bir terbiye görüp nefslerini tezkiye etmediği müddetçe Allâh’ın râzı olduğu davranış güzelliğine kavuşamazlar ve Kur’ân’ın esrârından hisse alamazlar. Nitekim:

سَاصْرَفُ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ

“Dünyada haksız yere kibirlenip büyüklük taslayanları, âyetlerimi gereği gibi anlamaktan uzaklaştıracam...” (el-A’raf, 146) şeklindeki ilâhî tehdîd bunu açıkça ifade eder.

Demek oluyor ki kalb, mânevî terbiye yoluyla terakkî etmediği takdirde, Kur’ân, kâinât ve insanın esrârından lâıykıyla hisse alabilmek mümkün değildir. Âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا
أَوْ أَذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ
وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

“(Ey Habîbim! Sana karşı gelenler) **hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı?** (Şâyet yeryüzünü dolaşıp onu ibret nazarıyla seyretnmiş olsalardı), **düşünebilecekleri kalbleri, işitebilecekleri kulakları olurdu. Gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalbler kör olur.**” (el-Hacc, 46) buyurmaktadır. Bu âyet-i kerîme, kâinâta ve hâdisâta gönül gözüyle ve ibret nazarıyla bakarak ilâhî intikâmın tecellî ettiği kavimlerin âkıbetinden ders alabilmenin kalbleri ihyâ edip onlara şifâ vereceğini beyân etmektedir.

Şu hadîs-i şerîf, kalbi her türlü hastalıktan muhâfaza etmenin zarûretini ne güzel ifâde eder:

“Haberiniz olsun ki, bedende bir et parçası vardır. O iyi olursa bütün beden iyi olur; o bozuk olursa bütün beden bozuk olur. İşte o, kalbdır.” (Buhârî, İmân, 39)

Âlimler kalbî hastalıkları, umûmî olarak îtikâdî ve ahlâkî olmak üzere iki kısımda mütâlâa etmişlerdir. Buna göre inkâr, nifâk, şîrk, cehâlet ve şüphe gibi inanç sapmaları “îtikâdî hastalıklar”; şehvete düşkünlük, günâha temâyül, korkaklık, cimrilik, riyâ, kibir, haset ve dünya sevgisi gibi vasıflar da “ahlâkî hastalıklar” olarak tavsif edilmiştir.

Kalbdeki hastalığın esas sebebi, temeli cehâlet ve îtikad zaıflığına dayanan, nefsin hevâ ve heveslerine tâbî olmaktır. Mâsiyetin artması ise, hastalığın artmasına ve belki de kalbin kilitlenip mühürlenmesine sebep olur.

Menfî duygu, düşünce ve davranışlar sebebiyle perdelenen kalb, hakîkati göremez hâle gelir, görse bile eksik ya da yanlış görür. Bu ise, kalbin hak ve hakîkate karşı şüpheye düşmesine ve körelmesine yol açar. İmânın mahallî olan kalb bu şekilde yara alınca, imân da güç ve kuvvetini kaybederek sâlih ameller

sergileyemez hâle gelir. Böyle bir kalb, Allâh ve Rasûlü'ne karşı gerekli hürmet ve muhabbeti gösteremediği gibi kulluğa da sıkıca sarılamaz.

Netice olarak; hasta ve gâfil kalblerle yapılan ameller, Hak katında kıymetini kaybeder. Kalbler, Hak nûruyla aydınlanmadıkça körleşir ve hissizleşir. Kâinattaki ilâhî esrârın işlendiği binbir nakış ve ihtişamı göremez hâle gelir.

3. Gâfil Kalbler

Kalbe ârız olan mânevî hastalıkların en mühimlerinden biri de gaflettir. Gaflet, kalbi ihâta ederek insanı mânevî yönelişlerden alıkoyar. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَلَا تَطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

“...(İsyanları sebebiyle) **kalbini Biz’i zikretmekten gâfil kıldığımız, nefsinin arzusuna uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye itaat etme!**” (el-Kehf, 28)

Diğer bir âyet-i kerîmede ise:

وَادْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

“**Rabbini içinden, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle, sabah-akşam zikret! Sakın gâfillerden olma!**” (el-A’râf, 205) buyrularak kalbin zikirden uzak kalmasının gaflet sebebi olacağı bildirilmiştir. Gafletin artması nisbetinde kalbde katılâşma meydana gelir. Cenâb-ı Hak böyle kimselerin acıklı hâlini şöyle beyân eder:

قَوْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“...Allâh’ı zikretmek husûsunda kalbleri katılaştırmış olanlara yazıklar olsun! İşte onlar, apaçık bir dalâlet içindedirler.” (ez-Zümer, 22)

Diğer bir âyet-i kerîmede, zikirten uzaklaşan bir insanın, şeytanın tuzağına düşeceği, azgınlaşacağı ve neticede de insanlık haysiyetini kaybederek şeytanın oyuncağı hâline geleceği şöyle belirtiliyor:

وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ

“(Şeytanların) dostlarına gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürüklerler. Sonra da yakalarını bırakmazlar.” (el-A’râf, 202)

Gâfil kalblerle yapılan ameller, Hak katında makbûl olmaz ve zâyî edilmiş olur.

Bu nevî hastalıklara dûçâr olan kalbler, mutlaka tedâviye muhtaçtır ve mânevî bir eğitime girmek mecbûriyetindedirler. Bunların tedâvisi için bâzı hususlara dikkat etmek zarûrîdir. Bunların bir kısmı şöyledir:

a. Helâl Gıdâ

İbâdetlerimizi vücûdumuzun güç ve kuvvetiyle yapabilmekteyiz. Helâl gıdâ, bünyeye feyz ve rûhâniyet verirken; haram ve şüpheli gıdâlar ise kasvet verir. Tasavvuf erbâbı, kalbî hayâtın inkişâfı için iki husûsa dikkat çekerek:

“Yerken ağzınıza girene, konuşurken ağzınızdan çıkana dikkat edin, bu hususta titiz davranın!” buyururlar. Abdülkâdir Geylânî -kuddise sirruh- da, lokmanın kalb tasfiyesindeki ehemmiyetine şöyle dikkat çeker:

“Bak evlâdım! Haram yemek kalbi öldürür. Lokma vardır, kalbini nûrlandırır; lokma vardır, onu karanlığa boğar. Yine lokma vardır, seni dünyâ ile meşgul eder; lokma vardır, ukbâ ile meşgul eder. Lokma vardır, seni her iki dünyânın da zâhidi yapar, gönlünü dünyâ ve âhiretin Hâlık’ına yöneltir. Haram yemek, seni dünyâ ile meşgul eder ve mâsiyetleri sana sevimli gösterir. Mübah yemek, seni âhiretle meşgul eder ve tâatleri sana sevdirebilir. Helâl yemek ise kalbini Mevlâ’ya yaklaştırır. Yiyeceklerin keyfiyeti ve tesiri ancak mârifetullâh ile bilinebilir. Mârifetullâh ise kalbde olur, kitap ve defterde değil. Mârifet-i ilâhiyye, Hâlık’tan kalbe ihsân edilir; mahlûktan değil. Bu ise tevhîd-i ilâhîyi tasdik ve ilâhî ahkâmla amel ettikten sonra tahakkuk eder.”

Helâl nîmetleri kullanırken de dengeyi iyi muhâfaza etmek, isrâfa gitmemek gerekir. Âyet-i kerîmede:

وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذِرْ أَمْوَالَكَ مَبْذُورًا ﴿٢٦﴾
 إِنَّ الْمُبْذَرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

“Bir de, akrabâya, yoksula ve yolcuya hakkını ver! Gereksiz yere de saçıp savurma! Zîrâ böylesine saçıp savuranlar, şeytanların arkadaşlarıdır. Şeytan ise, Rabbine karşı çok nankördür.” (el-İsrâ, 26-27) buyrulmaktadır. Bir hadîs-i şerifte de:

إِنَّ مِنَ السَّرَفِ أَنْ تَأْكُلَ كُلَّ مَا اسْتَهَيْتَ

“Canının çektiği ve arzu ettiğin her şeyi yemen, şüphesiz israftır!” (İbn-i Mâce, Et’ime, 51) îkâzı yapılmaktadır.

Helâl olmak şartıyla misâfire ikrâmda cömert davranmak tavsiye edilmiş ve bunun israf olmayacağı bildirilmiştir.

b. Kur’ân-ı Kerîm’i Tefekkürle Okumak

Kur’ân-ı Kerîm’i tefekkürle okumak, yâni emir ve nehiyelerin hikmetini düşünmek, kıssalardan ibret almak lâzımdır. Kalblerimiz ne kadar temizlenmiş ise, Kur’ân-ı Kerîm’in feyzi, bizleri o kadar tesiri altına alır. Kur’ân-ı Kerîm’in kalbdeki mânevî hastalıklara şifâ olduğunu âyet-i kerîme şöyle beyân etmektedir:

وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

“Biz Kur’ân’dan, öyle bir şey indiriyoruz ki o, mü’minler için şifâ ve rahmettir; zâlimlerin ise yalnızca ziyânını artırır.” (el-İsrâ, 82)

Ebû Zer -radiyallâhu anh- diyor ki:

“-Yâ Rasûlallâh! Bana öğütte bulun.” dedim.

“-Sana takvâyı tavsiye ederim, zîrâ takvâ her işin başıdır.” buyurdu.

Ben tekrar:

“-Yâ Rasûlallâh! Bana biraz daha öğütte bulun.” dedim.

Efendimiz:

“-Kur’ân okumaya ve Allâh’ı zikretmeye bak, çünkü Kur’ân yeryüzünde senin için bir nûr, gökyüzünde de bir azıktır.” buyurdu. (İbn-i Hibbân, Sahîh, II, 78)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- diğer bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Kur’ân’ı okuyup ona sâhip çıkan kimseye (âhirette): «Oku ve yüksel, dünyada nasıl ağır ağır okuyor idiysen öyle oku! Zîrâ senin makâmın, okuduğun en son âyetin seviyesindedir.» denilir.” (Ebû Dâvûd, Vitr, 20)

c. İbâdetleri Huşû ile Edâ Etmek

Kalbin hastalıklardan temizlenebilmesi için ibâdetleri huşû ile yapmaya gayret etmek îcâb eder. Zîrâ Cenâb-ı Hak huşûsuz bir ibâdeti istememekte ve şöyle buyurmaktadır:

﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾

“Vay o namaz kılanların hâline ki, onlar namazlarından gâfildirler.” (el-Mâûn, 4-5)

Müfessir Elmalılı Hamdi Yazır, bu âyetin tefsîrinde şöyle demektedir:

“–Onlar namazın ehemmiyetinden gaflet edip, onu gereği gibi ciddî bir vazîfe olarak yapmazlar,

–Kılınıp kılınmadığına aldırılmazlar,

–Vaktine dikkat etmezler, vaktin geçip geçmediğine aldırmayıp tehir ederler,

–Namazın terkinden müteessir olmazlar,

–Kıldıkları vakit de, Allâh için hâlis niyetle kılmayıp dünyevî birtakım maksatlar için kılarlar,

–İnsanlarla beraber bulunduklarında namaz kıldıkları hâlde, yalnız kaldıklarında kılmazlar; kılsalar bile Hakk’ın huzûrunda imiş gibi bir huşû ve tâzim içinde değil, gösterişle kılarlar.” (*Hak Dîni Kur’ân Dili*, IX, 6168)

Mü’minûn Sûresi’nde de:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾

“Muhakkak ki (şu) mü’minler felâh bulmuştur: Onlar, namazlarında huşû içindedirler.” (el-Mü’minûn, 1-2) buyrulmaktadır.

Diğer bir âyet-i kerîmede ise namazı huşû ile kılmanın nasıl mümkün olabileceği şöyle îzâh edilmektedir:

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾
الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾

“Sabır ve namaz ile Allâh’tan yardım isteyin. Şüphesiz ki o, huşû sâhibi olanlardan başkasına elbette ağır gelir. Onlar ki kendilerinin hakîkten Rablerine kavuşacaklarına ve O’na rücû edeceklerine inanırlar.” (el-Bakara, 45-46)

Huşûu, bâzıları korku, çekingenlik gibi kalbî fiillerden biri olarak târif etmiş; bâzıları da onu, gereksiz hareketleri terk etmek ve sükûnet içinde olmak gibi âzâlara âit fiillerden göstermiştir. Doğrusu huşû, aslı kalbde, tezâhürü bedende olmak üzere ikisini de içinde bulundurur. Kalbe âit tarafı, Rabbin azamet ve celâli karşısında kendi hiçliğini görerek, nefsi, Hakk’ın emrine baş eğdirmek, son derece yüksek bir edeb, tâzim ve saygı hissi duymaktır. Dış görünüşle alâkalı yönü de, vücut organla-

rında bu duygunun zuhûruyla bir sâkinlik meydana gelmesi, namazda gözlerin etrafa değil, önüne ve secde mahalline bakmasıdır.

Dikkat edilecek olursa âyet-i kerîmede, namazı huşû ile kılabilmek için kişinin, **“Allâh’a kavuşuyormuşçasına”** ve **“O’na dönüyormuşçasına”** bir hâlet-i rûhiye içinde bulunmasının lüzûmu açıkça belirtilmektedir. Yâni namazın beden ve kalb âhengi içinde kılınması zarûridir. Ancak böyle bir namaz mü’mini fahşâ ve münkerden koruyabilir.

Bahâeddîn Nakşibend -kuddise sirruh-’a sordular:

“–Bir kul, namazda nasıl huşûa erer?”

O da cevâben:

“–Dört şeyle.” buyurdular:

- “1. Helâl lokma,
2. Abdest sırasında gafletten uzak durmak,
3. İlk tekbîri alırken kendini huzûr-i ilâhî’de bilmek,
4. Namaz dışında da Cenâb-ı Hakk’ı aslâ unutmamak.”

Nitekim âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ

“Onlar namazlarında devamlıdır.” (el-Meâric, 23)

İbâdetlerde huşûu yakalayabilmek ve ibâdet hâricinde de sanki namazdaymış gibi mânevî bir hâlet-i rûhiye içinde olabilmek için diri bir kalble fuzûlî söz ve davranışlardan âzamî derecede uzak durmak gerekmektedir. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ

“Onlar ki, boş ve faydasız şeylerden yüz çevirirler.” (el-Mü'minûn, 3)

Diğer ibâdetler de böyledir. Bu hususta Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ

“O mü'minler ki, verdikleri (hayır ve sadakaları), kalbleri her an Rablerine dönüyor olmanın haşyetiyle ürpererek verirler. (Diğer bir kıraata göre ise): Yaptıkları her işi bu haşyet, korku ve ürperme hissiyatı içinde yaparlar.” (el-Mü'minûn, 60)

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ

“Şüphesiz ki Allâh, kullarının (samîmî) tevbesini kabul eder ve (gönülden verdikleri) sadakaları alır!..” (et-Tevbe, 104)

Âyette sadakanın, yâni infâkın da, namaz gibi riyâdan uzak ve huşû içinde verilmesi istenmektedir. Bu incelik, hadîs-i şerifte “sağ elin verdiğiinden sol elin haberdâr olmaması” (Buhârî, Ezan, 36) şeklinde ifâde buyrulmuştur.

d. Zikrullâh’a Devâm Etmek

Kur’ân-ı Kerîm’de 250 küsur yerde “zikir” kelimesi geçer. Zikir, kulun Rabbini çokça anması ve O’nu unutmamasıdır. Âyet-i kerîmelerde Allâh Teâlâ’nın sabah-akşam, ayakta, otururken ve yatarken, hâsılı devamlı ve çok çok zikredilmesi emredilmektedir. Bu ilâhî beyanların bir kısmı şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾

“Ey îmân edenler! Allâh’ı çok çok zikredin ve O’nu sabah-akşam tesbîh edin.” (el-Ahzâb, 41-42)

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

“(O gerçek akıl sâhibi) mü’minler, ayakta, otururken ve yanları üzerinde yatarken Allâh’ı dâimâ zikrederler...” (Âl-i İmrân, 191)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de, “hiç kimsenin bulunmadığı *tenhâ* yerlerde Allâh’ı zikrederek, için için göz-yaşı döken”lerin, kıyâmet günü hiçbir gölgenin bulunmadığı bir anda Cenâb-ı Hakk’ın arşının gölgesi altında gölgeleneceğini müjdelemektedir.⁵²

Kalbin tasfiye edilip mânen yükselebilmesi için Allâh’ı zikre devâm etmek büyük ehemmiyet arz etmektedir. Mü’minler zikrin ehemmiyetini kıyâmette daha iyi anlayacaklardır. Nitekim cennete giren mü’minler hakkında Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

لَمْ يَتَحَسَّرْ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِلَّا عَلَىٰ سَاعَةٍ مَّرَّتْ بِهِمْ
لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَىٰ فِيهَا

“Cennet halkı, başka bir şey için değil, sâdece dünyâda Allâh’ı zikretmeksizin geçirmiş oldukları vakitlere hasret ve nedâmet duyacaktır!” (Heysemî, X, 73-74)

52. Bkz. Buhârî, Ezân, 36; Müslim, Zekât, 91.

e. Geceleri İhyâ Etmek

Gece, dünyâ boyuna ve endâmına göre biçilmiş bir huzur ve nîmet elbisesidir. Madden ve mânen gizlenmek isteyenler için de, mükemmel bir örtüdür. Nitekim gecenin bu vasfı Nebe' Sûresi'nde:

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا

“Biz geceyi bir elbise yaptık.” (en-Nebe', 10) buyrularak beyân edilmektedir. Gerçekten gecenin, sıhhî, ictimâî, ahlâkî ve bedî bir libâs olduğu muhakkaktır. İnsanın kendi iç dünyâsına dönebilmesi ve gündüzün maddî-mânevî sıkletlerini (ağırlıklarını) atabilmesi, ancak gecenin sükûnetine bürünmesiyle mümkündür. Çünkü gündüzler, gecenin sıhhî ve rûhî istirahatini vermekten uzaktır. Gecelerin nîmetini bilmeyenler için gündüzün hayrını düşünmek mümkün değildir. Gecenin sû-i istîmâli ve boş şeylerle geçirilmesi, sabahın selâmet ve bereketini zâyî etmekten başka bir şey değildir.

Kalb ehli için gecenin sükûnet dolu anlarından daha feyizli bir zaman olamaz. Geceleri -belli miktarda- uyanık geçirerek onun feyz ve berekâtından istifâde etmek icâb eder. Bu hususta âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَ طَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

“(O muttakî kimseler, geceleri namaz kılmak ve istiğfâr etmek için) **yanlarını** (tatlı) **yataklarından kaldırırlar. Rablerine,**

azâbından korkarak ve rahmetini umarak duâ ederler, yalvarırlar. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da hayır yollarına infâk ederler. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için nice sevindirici ve göz kamaştırıcı nîmetlerin saklı olduğunu hiç kimse bilmez.” (es-Secde, 16-17)

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا

“Gecenin bir kısmında O’na secde et! Gecenin uzun bir bölümünde de O’nu tesbîh et!” (el-İnsân, 26)

Gecenin ilâhî ve mânevî manzaralarını müşâhede edebilmek için, onu gâyeli kullanmak mecbûriyeti vardır.

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَيَا لَأَسْحَارٍ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾

“(Gerçekten takvâ sâhibi olanlar) gecenin az bir kısmında uyurlar. Seher vakitlerinde hep istiğfâr ederler.” (ez-Zâriyât, 17-18)

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا

“Gecenin bir kısmında da uyanıp sana has bir ilâve olmak üzere namaz kıl! Umulur ki Rabbin seni makâm-ı mahmûda (şefaât makamına) ulaştırır.” (el-İsrâ, 79)

Teheccüd namazı bu âyet-i kerîme ile Peygamber Efendimiz’e farz, biz ümmetine ise sünnet-i müekkede kılınmıştır. Cenâb-ı Hak bu mühim sünneti devâm ettirenleri şöyle methetmektedir:

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

“(O Rahmân’ın kulları ki,) **Rablerinin huzûrunda kıyâma durarak ve secdelere kapanarak gecelerini ihyâ ederler.**” (el-Furkân, 64)

Diğer bir âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

الَّذِي يَرِيكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَ تَقْلُبُكَ فِي السَّجْدِينَ ﴿٢١٩﴾

“(Ey Rasûlüm!) **Allâh, (gece namaza) kalktığın vakit seni ve secde edenler arasında dolaşmanı görüyor.**” (eş-Şuarâ, 218-219)

Bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde Kâdî Beyzâvî diyor ki:

“Ümmet için beş vakit namaz farz olup da gece namazı sünnet hâline gelince, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, ashâbın ahvâlini müşâhede sadedinde gece vakti hücre-i saâdetlerinden dışarı çıkıp ashâbın evleri arasında dolaşmış ve o evleri, Kur’ân tilâveti, zikir ve tesbîh sesleriyle arı kovanları gibi uğuldar bir hâlde bulmuştu.” (Envâru’t-Tenzîl, IV, 111)

f. Sâlihler ve Sâdiklarla Beraber Olmak

Kalbin muhâfazası, selâmeti ve inkişâfı için sâlihler ve sâdiklarla berâber olmak îcâb eder. Kalb, yakınında bulunduğu kimselerin mânevî tesir alanına girer ve böylece şahsiyet transferi başlar. Rûhâniyet yönünden güçlü olanlar, mânevî yönden zayıf olanları etkileyerek onlar için bir ilham kaynağı olurlar. Yâni sâdiklar ve sâlihlerin, şefkat, merhamet, rûhî incelik ve meziyetleri, etrafındakilere sirâyet eder. Sahâbe-i Kirâm’ın, ümmetin en faziletlieleri olmasının sebebi de Allâh Rasûlü’nün sohbetinde bulunup, O’nun feyzinden nasîb almalarıdır. Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey îmân edenler! Allâh’tan ittikâ edin ve sâdıklarla beraber olun!” (et-Tevbe, 119)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de sâdıklarla berâber olmanın ehemmiyetini şu misâlde ne güzel ifâde buyurur:

“İyi arkadaşla kötü arkadaşın misâli, misk taşıyanla köruk çeken insanlar gibidir. Misk sâhibi ya sana kokusundan ikrâm eder veya sen ondan satın alırsın.

Körük çekene gelince, o, ya senin bedenini veya elbiseni yakar, yahut da ondan sana pis koku sirâyet eder.” (Buhârî, Buyû, 38)

Yine Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, hayatta iken olduğu gibi öldükten sonra da sâlihlerle beraber olmanın ehemmiyetini:

“Ölülerinizi sâlih insanların arasına defnediniz.” (Deylemî, Müsned, I, 102) hadîs-i şerîfiyle ifâde buyurmuşlardır.

Sâlihlerle berâber olanlar, zaman içinde kâbiliyetleri nisbetinde sâlihleşirler. Fâsıklarla berâber olanlar da fâsıklaşırlar. Bunun için kalb, -müsbet veya menfî-, bulunduğu her mânevî iklimin dâimî bir tesiri altındadır. Çünkü her uzuvda bir irâde bulunmasına rağmen, yalnız kalbde irâde yoktur ve kalb, çevresinden gelen tesirlerin kendisine telkîn ettiği istikâmete tâbî olmak temâyülündedir.

Nitekim Lokman -aleyhisselâm-’ın oğluna yaptığı şu tavsiyeler de kalbin bu hassâsiyetine işâret ederek sâlih âlimlerle beraber bulunmanın ehemmiyetine dikkat çekmektedir:

“Yaurum! Âlim kimselerle berâber ol ve onların sohbetinden ayrılmamaya çalış! Zîrâ Allâh Teâlâ, yağmurla toprağı canlandırdığı gibi, hikmet nûruyla da kalbleri canlandırır.” (Ahmed b. Hanbel, Zühed, hd. no: 551)

Sahâbî hanımlar, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-i görmekte geciken, bu hususta ağır davranan ve O’nunla uzun zaman görüşmeyen evlâdlarını îkâz ederlerdi. Nitekim Huzeyfe -radiyallâhu anh-, birkaç gün Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-in huzûr-i âlilerine çıkmadığı ve sohbetinde bulunmadığı için annesi tarafından azarlanmıştır. Huzeyfe Hazretleri bu ibretli hâdiseyi şöyle anlatmaktadır:

Annem bana sordu:

“-Peygamber Efendimiz’le en son ne zaman görüştün?”

Ben de:

“-Birkaç günden beri O’nunla görüşemedim.” dedim.

Bana çok kızdı ve beni fenâ bir şekilde azarladı. Ben de:

“-Dur kızma! Hemen Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in yanına gideyim, O’nunla beraber akşam namazını kılayım, sonra da benim ve senin için istiğfârda bulunmasını talep edeyim.” dedim. (Tirmizî, Menâkıb, 30; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 391-2)

4. Zâkir Kalbler

Bu seviyede kalb, zikir ile nûrlanmış, nefse rûhâniyet hâkim olmuş, îmân cevheri kalb cevheri ile birleşmiş ve îmân itmi’nân derecesine ulaşmıştır.

Hak Teâlâ, zikri en büyük ibâdet olarak tavsîf etmekte ve îman edenlere zikre devam etmelerini âyet-i kerîmelerde şöyle emretmektedir:

وَلَذِكُرِ اللَّهَ أَكْبَرُ

“...Allâh’ı zikretmek, elbette en büyük (ibâdet)’tir...” (el-Ankebût, 45)

وَ اذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِلًا

“Rabbinin ismini zikret! Ve bütün varlığını O’na yönel!” (el-Müzzemmil, 8)

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَ اشْكُرُوا لِي وَ لَا تَكْفُرُونِ

“Siz Ben’i zikredin ki, Ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin ve Bana karşı nankörlükte bulunmayın!” (el-Bakara, 152)

Yüce Rabbimiz zikrin hakikatine varan ve onu bütün fânî lezzetlerin fevkinde gören kullarını methetmekte, onların, dünün zînetlerine aldanmadıklarını ve kalblerinin zikirle huzur hâline kavuştuğunu şöyle bildirmektedir:

رَجَالٌ لَا تُلِهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

“Öyle (sâlih) kimseler vardır ki, onları Allâh’ın zikrinden ne ticâret alıyor, ne de alışveriş!..” (en-Nûr, 37)

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“...Kalbler, ancak Allâh’ın zikri ile itmi’nâna erer!” (er-

Ra’d, 28)

Cenâb-ı Hak:

وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ

“...Allâh’ı çokca zikreden erkekler ve çokca zikreden kadınlar...” (el-Ahzâb, 35) âyet-i kerîmesiyle de zikre devam eden erkekleri ve kadınları ayrı ayrı senâ etmektedir.

Zikrullâha devam etmek, kalbde Allâh Teâlâ’ya muhabbet filizlerini yeşertir ve onu fânî alâkalardan uzaklaştırarak muhabbetullâh ile doldurur. Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurur:

“Allâh’ı sevmenin alâmeti, Allâh Teâlâ’yı zikretmeyi sevmektir.” (Suyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, II, 52)

Bu bakımdan zikirden uzak kimseler, Allâh muhabbetinden uzak kaldıkları için ilâhî tehdîd altındadırlar.⁵³ Âyet-i kerîmede zikirden uzaklaşmanın tehlikesi şöyle bildirilir:

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِصَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾
وَأَنَّهُمْ لَيَصْذُقْنَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾
حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ
فَبُئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾

“Kim Rahmân (olan Allâh)’ı zikretmekten gâfil olursa, yanından ayrılmayan bir şeytanı ona musallat ederiz. Şüphesiz bu şeytanlar, onları doğru yoldan alıkoyarlar da onlar, kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar. O şeytana dost olan kimse, en sonunda Biz’e (huzûrumuza hesâb vermeye)

53. Bkz. ez-Zümer, 22.

gelince arkadaşına: «Keşke, benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı! Sen ne kötü bir arkadaşmış-sın!» der.» (ez-Zuhruf, 36-38)

Bu sebeple insan, kendisini istikâmetten saptıracak ve dalâlet girdaplarına düşürecek olan şeytandan Allâh'ı zikretmek sûretiyle korunmaya ve güzel ahlâk sâhibi olmaya çalışmalıdır. Güzel ahlâk ve güzel hasletler ise, ancak Cenâb-ı Hak'tan korkmak, O'nu çok sevmek ve O'nu çokça zikretmekle elde edilebilir.

Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-, zikir meclislerini över ve zikre teşvîk ederek şöyle derdi:

“Zikir ve Allâh'ın nîmetlerini hatırlatmak için toplanılan meclislerden daha fazîletli hangi şey olabilir? Allâh Rasûlü -salâllâhu aleyhi ve sellem-, ashâb-ı kirâmı halka halka olarak toplar ve Allâh'ı zikrederlerdi.”

Zikrin mânâyâ olduğu gibi maddeye de tesiri söz konusudur. Âyet-i kerîmede:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

“Allâh'ın âyetlerine inanıyorsanız, üzerine Allâh'ın ismi zikredilmiş olan şeylerden yiyecek!” (el-En'âm, 118) buyrulur bu hakîkate işâret edilmiştir.

Zikrin muhtelif çeşitleri vardır. Allâh'ı şöyle veya böyle zikredin, diye bir emir yoktur. Her zikirde ayrı ayrı tecellîler bulunmaktadır. Kıymet, rütbe ve netice bakımından zikirlerin en güzeli ism-i a'zam zikridir ki, o da umûmiyetle ism-i celâl, yâni

“Lafzatullâh” olarak kabûl edilir. Bu isim, bütün isimlerin mânâ-larını özünde toplamıştır. Bu sebeple ism-i celâlin diğer isimlere göre müstesnâ bir keyfiyeti vardır. Meselâ başındaki « ا » (elif) kaldırılrsa « لله » (lillâh) olur. Birinci « ل » (lâm) harfi kaldırılrsa « له » (lehû) olur. İkinci « ل » (lâm) harfi kaldırılacak olsa « ه » (hû) kalır. Bunların her biri de Allâh Teâlâ'ya işâret eder.

Bir hadîs-i şerîfte kâinâtın ayakta durmasının bile zikrullâhın devâmına bağlı olduğu ifâde edilerek:

“Yeryüzünde Allâh Allâh diyen biri var oldukça, kıyâmet kopmayacaktır.” (Müslim, İmân, 234/148) buyrulmaktadır.

Lafza-i celâl, seçkin ve muhlis kulların çok ehemmiyet verdiği bir zikirdir. Bu zikre devâm eden kullar var oldukça, kıyâmet kopmayacaktır. O kullar öyle keyfiyette kullardır ki, Allâh -celle celâlühû-, dînî hayâtı onlarla korur. Onlar, hangi belde ve mekânda olsalar, orası muhâfaza edilir.

Kelime-i tevhîd (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) zikri de, hadîs-i şerîflerde devamlı tavsiye edilmiştir. Nitekim bunlardan birinde Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ zikrini çok tekrarlayarak îmânınızı yenileyin!” (Hâkim, Müstedrek, IV, 285/7657) buyurmuşlardır.

Kendisine dünyânın tasarrufu verilen Süleymân -aleyhis-selâm- da:

“Benim saltanatım geçicidir. Bir tevhîd zikrinin getireceği saltanat ise ebedîdir...” buyurmuştur.

Zikirler içinde bilhassa kelime-i tevhîdin topluluk hâlinde zikredilmesinin husûsî bir yeri vardır. Nitekim sahâbeden Şeddâd bin Evs -radiyallâhu anh-’ın rivâyet ettiği şu hadîste bu husûsa işâret buyrulmuştur:

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- yanında bulunduğumuz bir sırada bize hitâben:

“–Aranızda yabancı biri var mı?” diye sordular. Buradaki “yabancı” ile yahudî ve hristiyanları kasdetmişti.

Biz de:

“–Hayır, yok yâ Rasûlallâh!” dedik.

Bunun üzerine Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, kapıların kapatılmasını emrederek şöyle buyurdu:

“–Ellerinizi kaldırın ve «Lâ ilâhe illâllâh» deyin!”

Şeddâd bin Evs -radiyallâhu anh-, bu zikir meclisinin devâmını şu şekilde anlatır:

“–Ellerimizi bir müddet kaldırıp söylenildiği şekilde (Lâ ilâhe illâllâh! diyerek) zikrettik. Müteâkıben Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ellerini indirdi ve şöyle duâ etti:

«–Allâh’ım, Sana hamd olsun! Rabbim, beni “bu cümle” ile gönderdin. Onu (söylemeyi ve gereğini yerine getirmeyi) bana emrettin. Buna karşılık bana cenneti va’dettin. Sen va’dinden asla dönmezsin!»

Daha sonra Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ashâbına şöyle buyurdu:

«–Müjdeler olsun size! Muhakkak ki Allâh Teâlâ sizi baışladı.»” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 124)

Bir başka hadîs-i şerîfte de şöyle buyrulur:

“«Lâ ilâhe illâllâh», Allâh katındaki yeri ve değeri pek büyük olan bir kelimedir. Kim tam bir ihlâs ve sadâkat için de onu söylerse, Allâh onu cennete koyar. Kim de onu inan-

madığı hâlde sâdece diliyle söylerse, canı ve malı korunur; lâkin yarın Allâh'a kavuşunca, Allâh da onun hesâbını görür." (Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, I, 26)

Her an zikrullâh ve murâkabe şuuru içinde bulunmanın lüzûmunu ifâde eden şu hadîs-i şerîf de câlib-i dikkattir.

"Allâh'ı unutarak lüzumsuz konuşmalara dalmayın. Çünkü Allâh'ı unutarak yapılan çok konuşmalar kalbi katılaştırır. Allâh'tan en uzak olan kimse ise kalbi katı olandır." (Tirmizî, Zühd, 62)

Kelime-i tevhîd zikri, ölüm ânında da çok mühimdir. Hadîs-i şerifte buyrulur:

"Kimin (hayâtta söylediği) en son sözü لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ olursa, cennete gider." (Ebu Dâvud, Cenâiz, 15-16/3116)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, kalbî eğitim husûsunda ashâb-ı kirâmın istîfâdına göre zikir tâliminde bulunurdu. Ümmü Hânî ile arasında geçen şu konuşma, bunun güzel bir misâlidir:

Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî -radiyallâhu anhâ-, Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e mürâcaat ederek:

"-Yâ Rasûlallâh! Ben ihtiyarladım ve zayıfladım. Bana oturduğum yerde yapabileceğim bir ibâdet tavsiye eder misin?" diye ricâda bulundu.

Bunun üzerine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

"-Yüz defâ «sübhânallâh»,

Yüz defâ «elhamdülillâh»,

Ve yüz defâ «lâ ilâhe illâllâh» de!" buyurdular. (İbn-i Mâce,

Edeb, 56; Ahmed bin Hanbel, Müsned, VI, 344)

Hulâsa zikrullâh, kulun, mâsivâ karanlığından kurtularak Hakk’a vuslatın yegâne âmili olan muhabbetullâh ile gönlünü nûrlandırması demektir. Bu dünyâ hayatında Rabbimizi ne kadar zikredebilirse, yarın âhirette ilâhî vuslata o nisbette nâil olacağız. Bu sebeple dînimizdeki zikr u tesbîhin ihtîşâmına dikkat etmek mecbûriyetindeyiz. Ayrıca zikrin bereketi, gönüllerde tahakkuk ettiği için de, ehlullâh “her geceyi Kadir, her gördüğünü Hızır bilmek” düstûruna dikkat etmişlerdir. Çünkü zikirle dolu gönüller, her biri ayrı tecelliler içerisinde Hakk’a açılan muhabbet ve vuslat pencereleridir. Velhâsıl Hakk’a giden yollar, mahlûkâtın nefesleri sayısındadır.

5. Diri Kalbler

Bu kalbler, peygamberlerin ve evliyâullâhın kalbleridir. Bu kimselerde Allâh Teâlâ’nın bir kısım sıfatları tecellî etmiştir. Diri kalbli olanlar, Allâh -celle celâlühû-, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ve Kur’ân-ı Kerîm ahlâkı ile kemâle ermiş kişilerdir.

Hicrî sekizinci asırda yaşayan büyük velîlerden Necmeddîn-i Kübrâ Hazretleri, talebeleriyle birlikte sâlih bir zâtın cenâzesine iştirâk eder. Mevtâyâ telkinde bulunulduğu sırada Necmeddîn-i Kübrâ Hazretleri, tebessüm eder. Talebeleri, hocalarının böyle bir anda tebessüm etmesine hayret edip bunun hikmetini sorarlar. Hazret açıklamak istemez. Fakat ısrâr edilince şöyle der:

“–Telkini, diri ölüye yapar. Hâlbuki burada telkin veren kimsenin kalbi gâfil; mezara giren mevtânın kalbi ise dipdiri. Gâfil birinin kalben diri olana telkin vermesine taaccüp ettim.”

Yüce Allâh'ı zikir hâlinde olan kalbler, O'nun himâye ve muhâfazasına girer. O zaman kalb, ilâhî esrâr âlemine doğru merhale almaya başlar. İlâhî âlemin sırları, eşyânın hakîkati, insan ve kâinâtın esrârı ortaya çıkar. Kul, kalb-i selîm tecellîlerine mazhar olur.

Hak Teâlâ buyurur:

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَنْ آمَنَ
وَعَمِلَ صَالِحًا فَلُوْثِكُمْ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا
وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ

“Size katımızda mertebeye yakınlık sağlayacak olan ne mallarınız ne de evlâdlarınızdır! Ancak îmân edip sâlih amel işleyenler müstesnâ. Onlara işledikleri ameller sebebiyle kat kat mükâfât vardır. İşte onlar (cennetteki) yüksek köşklerde emniyet içinde olan kimselerdir.” (Sebe', 37)

Bir başka âyet-i celîlede de şöyle buyrulmaktadır:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

“O gün, ne mal fayda verir, ne de evlâd. Ancak Allâh'a kalb-i selîm (temiz bir kalb) ile gelenler müstesnâ.” (eş-Şuarâ, 88-89)

Demek ki Hakk'a yakınlık, ancak temizlenmiş, selâmete ermiş bir kalb ile mümkündür. Bütün ibâdetlerde, bu hakikat çok mühimdir. Nitekim âyet-i kerîmede kurban ibâdetiyle alâkalı olarak şöyle buyrulmaktadır:

لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ

“Onların (kurbanlarınızın) ne etleri, ne de kanları Allâh’a ulaşır; fakat O’na sâdece sizin takvânız ulaşır!..” (el-Hacc, 37)

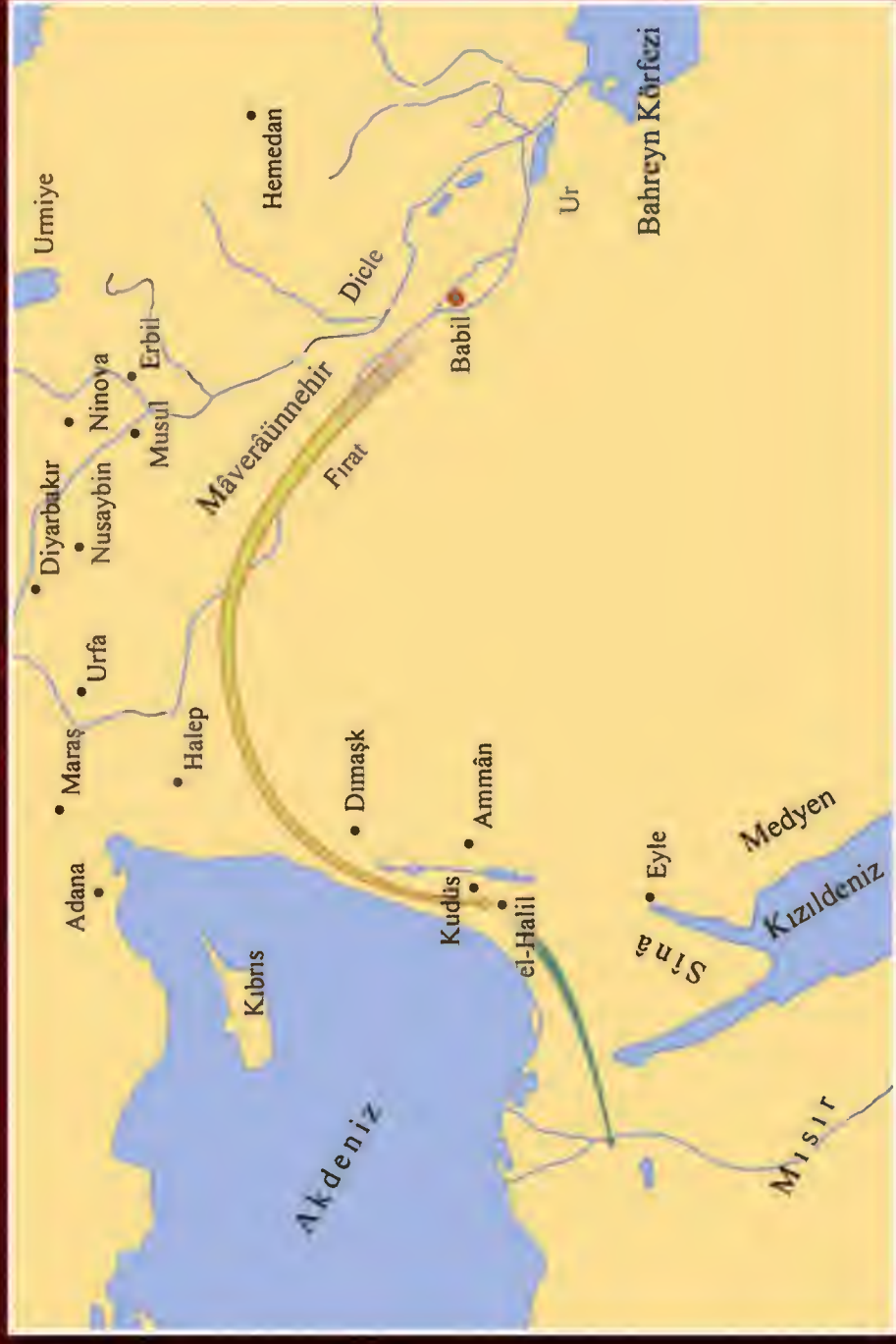
İlâhî hazîneler ve sırlar, insana ithâf edilmiştir. Cenâb-ı Hak, yüce varlığını, insanın kudsî yapısında tanıtmayı murâd etmiştir. Bu sebeple insan, şerefini, haysiyetini ve mükerremliği-ni idrâk ettiği zaman hakikî mânâda insan hâline gelir.

Îmânlı ölmenin, ilâhî neşveler ve safâlara kavuşmanın yolu, diri bir kalble dâimî olarak ihsan şuurunda yaşamaktan geçmektedir.

Allâh -celle celâlühû-, cümlemize, ölmeden önce böyle bir kalbe sâhip olmayı ve bununla Rabbimizi her an zikretmeyi nasîb eylesin!

Âmîn!..

HAZRET - İ
NÜH
-aleyhisselâm-

Tûfânı ile Yeryüzü Küfürden Temizlenen

HAZRET-İ NÛH

- aleyhisselâm -

Nûh -aleyhisselâm-, Kur'ân-ı Kerîm'de ve Peygamber Efendimiz'in hadîs-i şerîflerinde mühim bir yer işgâl etmektedir. Ülü'l-azm peygamberlerdendir.⁵⁴ Kur'ân'da muhtelif vesîlelerle ismi 43 yerde geçmektedir. 28 âyetten müteşekkil olan 71. sûre, onun adını taşır. Meşhur tûfân sebebiyle beşeriyetin "İkinci Babası" sayılır.

İdrîs -aleyhisselâm- semâya ref' edildikten sonra insanlar, hakîkati kaybederek putlara ve heykellere tapmaya başladılar. Bunun üzerine Nûh -aleyhisselâm- kavmine peygamber olarak gönderildi.

Hazret-i Nûh'un esas isminin "Yeşkûr", "Sâkin" veya "Abdülgaffâr" olduğu bildirilmektedir. Lakabı "Neciyullâh" (Allâh'ın kurtardığı) ve "Şeyhu'l-Enbiyâ" (nebîlerin uzun ömürlüsü)'dür.

54. Ülü'l-azm peygamberler: En yüksek derecedeki peygamberler olup bunlar: Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, İbrâhîm, Mûsâ, İsâ, Âdem ve Nûh -aleyhimüsselâm- dır.

İdrîs -aleyhisselâm- semâya ref' olunduktan sonra kendisine tâbî olanlardan Vedd, Süvâ, Yeğûs, Yeûk ve Nesr, dîni yaşayıp tebliğ ettiler ve insanlar arasında yüksek bir mevkiye sâhip oldular. Vefât ettiklerinde, onları hatırlamak için şeytanların teşvîki ile heykelleri yapıldı. Halk, zamanla putperestliğe döndü. Bu heykellerde ilâhî bir kudret olduğuna inandılar.

İbn-i Abbâs -radiyallâhu anhümâ- anlatıyor:

“Nûh -aleyhisselâm-'ın kavminde mevcut olan putlar sonradan Araplara intikâl etmiştir. Şöyle ki: Vedd adındaki put Dûmetu'l-Cendel'de idi ve Kelb kabilesine âitti. Süvâ adındaki put Hüzeyl'in idi. Yeğûs adındaki put Murâd kabilesine âitti. Sonra Benû Gutayf'ın oldu, Sebe'ye yakın Curf isimli mevkideydi. Yeûk, Hemedân'a âitti. Nesr, Himyer'in Âl-i Zi'l-Kelâ'in idi. Bu putların isimleri aslında Nûh kavmindeki sâlih kimselere âitti. Şeytan, bu sâlihler ölünce kavimlerine şu telkini yaptı: «Sâlih kişilerinizin oturmuş oldukları yerlere (onların hâtırasına) heykeller dikin ve bunlara onların isimlerini verin.» Halk bu telkine uyup, söylene-ni yaptı. Bidâyette tapınma yoktu. Ancak ne zaman ki bunlar vefât ettiler, haklarındaki bilgi de unutuldu ve neticede câhil halk bu putlara tapınmaya başladı.” (Buhârî, Tefsir, 71/1)

Yalnız Kûfe tarafında putperest olmayıp tevhîd inancını devam ettiren bir kavim vardı. Nûh -aleyhisselâm- da bu kavim-dendi.

Nûh -aleyhisselâm-, bâzen çobanlık, zaman zaman da ticâret yapıyordu. Kavminin başında Kâbil soyundan Dermesil isimli zâlim bir kişi bulunmaktaydı. Her kabîlenin ayrı bir putu mevcuttu. Her putun da bir hizmetkârı vardı. Hazret-i Nûh -aleyhisselâm- bunları gülünç bulurdu. O dönemde ahlâksızlık ve putperestlik had safhaya varmıştı.

Nûh -aleyhisselâm-'ın Kavminin Özellikleri

1. Putperest idiler.

Onların bu özelliği âyet-i kerîmede şöyle bildirilir:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا
وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

“Bir de şöyle dediler; sakın ilâhlarınızı bırakmayın! Hele Vedd’i, Süvâ’ı, Yeğûs’u, Yeûk’u ve Nesr’i aslâ bırakmayın!” (Nûh, 23)

Putlar ve putçular, insanlık târihinde, insanları dâimâ hak yolundan ayırarak sapıklığa götürdüler. Saygı ve hâtîrâ için yapılan heykeller, zamanla kendilerine tapılan putlar hâline getirildi.

İnsanın inandığı ve kulluk yaptığı ilâhı, maddî bir takım şekillerle temsil ve tasavvur etmesine **“antropomorfist”** akîde denir. Bu akîde, insanları muşahhas şekillere tapmaya ve nihâyetinde putçuluğa götürür. Tevhîd dinlerinde ise “müteâl” yâni bütün âlemlerden ve tasavvurlardan yüce bir Allâh inancı vardır. Bu inanç, insan zihnini maddeden uzaklaştırarak mücerred mânâlara yönlendirir. Maddenin çok daha ötesindeki mânevî hakikatleri kavratmaya çalışır. Fakat beşer zihni bu mertebeye ulaşma yerine kolayca kaçarak evvelâ Allâh’ı tecsîm ve teşbîh etme, yâni O’nu kendi dünyâ boyutları içinde tasavvur etme hatâsına düşer. Bu da insanlığın putçuluğa sapmasına sebep olmuştur.

İslâm dîni ise insandaki bu meyli en güzel şekilde tasfiye ederek zihnin, Allâh Teâlâ’yı herhangi bir cisme benzetmesini

yasaklamıştır. İnsanların mücerredî müşahhas hâle getirip taab-bûde yönelme dalâletine düşmemeleri için de resim ve heykeli tasvîp etmemiştir. Resim ve heykelin diğer bir zararı da, hayâl gücünü tahdîd ederek insanın yüksek mânâları tasavvur ve id-râk etme istidâdını köreltmesidir.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, kabir ziyâretlerindeki ifratlar insanları putçuluğa götürdüğü için önce-leri bu ziyâretleri yasaklamış, ancak tevhîd inancının iyice yerleşmesinden sonra şu hadîs-i şerîfleriyle buna müsâade buyurmuşlardır:

“Size kabir ziyâretini yasaklamıştım. Artık kabirleri ziyâret edebilirsiniz!” (Müslim, Cenâiz, 106)

“...Kabirleri ziyâret etmek isteyen ziyâret etsin. Çünkü kabir ziyâreti bize âhireti hatırlatır.” (Tirmizî, Cenâiz, 60)

O hâlde kabir ziyâretleri, ölümün hatırlanması, mevtâyâ bir hediye gönderilmesi, yâni Kur’ân-ı Kerîm okunması ve âhiretin tefekkürü için tavsiye edilmiştir.

Mâneviyat büyüklerinin kabirleri yanında yapılan duâ ve istekler de, onların hürmetine Cenâb-ı Hak’tan olmalıdır. Çünkü kuldan istenmesi, kulları şirke götürür. Nitekim Nûh -aleyhisse-lâm-’ın kavminde de böyle olmuştu.

Allâh -celle celâlühû- yaratılmış olan hiçbir varlığa benze-mediği; yâni **“muhâlefetün li’l-havâdis”** sıfatına sâhip olduğu için, buud ve şekil gibi her türlü beşer tasavvurunun ötesinde-dir. Şeyh Şiblî Hazretleri şöyle buyurur:

“Allâh Teâlâ’yı düşüncelerinizde kavrayıp akıllarınızda tam bir şekilde anladığınızı sandığınızda, bu düşünceler si-ze iâde edilir. Çünkü bu tür düşünceler, sizin uydurduğunuz (muhdes) ve sizin gibi sonradan olma (masnû) şeylerdir...”

Burada Şibli Hazretleri, sonradan olanla (muhtesle) Ka-dîm'in birbirinden tefrik edilmesi gerektiğini, insanlar için Cenâb-ı Hakk'ı tanımanın yegâne yolunun, O'nun bildirdiği vasf ve özellikler olduğunu ve bundan başka bir yolun bulunmadığını anlatmaktadır. Dolayısıyla vahyin bildirdiklerini bir kenara bırakıp O'nu müşahhaslaştırmaya çalışmak, elbette insanı çok hazin ve süflî neticelere sürükler.

Cenâb-ı Hakk'ın, beşer idrak ve tasavvurunun çok çok öte-lerinde olduğunu ifade etmek için âlimlerimiz şu veciz kelâmı söylemişlerdir:

كُلُّ مَا خَطَرَ بِيَاكِ وَاللَّهُ وَرَاءَ ذَلِكَ

“Allâh Teâlâ ile alâkalı aklına hangi düşünce gelirse gelsin, bilesin ki Yüce Allâh onun dışındadır.”

Akil, muhdestir (sonradan yaratılmıştır). Cenâb-ı Hakk'ı bu muhtes varlıkla idrâk etmek mümkün değildir. Fakat Mûsâ -aleyhisselâm- Cenâb-ı Hak'la konuşunca, büyük bir mânevî haz duydu. Bu hazzın iştîyâk ve câzibesi ile Cenâb-ı Hakk'ı görmeyi arzuladı ve bunda ısrâr etti. Bu hâl, âyet-i kerîmede şöyle bildirilmektedir:

قَالَ رَبِّ ارْنِي~ أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي

“...Mûsâ: «Rabbim! Bana kendini göster, Sana bakayım.» dedi. Rabbi buyurdu ki: «Sen Ben'i (bu dünyâda) aslâ göremezsin. Fakat şu dağa bak! O dağ yerinde kalabilirse, sen de Ben'i görebilirsin!..»” (el-A'râf, 143)

Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede etmek, derecesine göre ancak cennet ehlinin bir kısmına nasîb olacaktır.

2. Nûh -aleyhisselâm-'ın kavmi son derece zâlim ve azgın kimselerdi. Âyet-i kerîmede onların bu zulüm ve azgınlıklarından şöyle bahsedilmektedir:

إِنَّهُمْ كَانُوا أَظْلَمَ وَاظْغَىٰ

“...Onlar çok zâlim, çok azgın kişilerin tâ kendileri idi.”

(en-Necm, 52)

3. Fâsıklılar. Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

“...Onlar, fâsık (günahkâr, yoldan çıkmış) bir millettir.” (ez-

Zâriyât, 46)

4. Kötülüklere dalmışlardı. Âyet-i kerîmede onların bu vasfı şöyle bildirilmektedir:

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ

“...Gerçekten onlar kötü bir millettir...” (el-Enbiyâ, 77)

5. Vicdansız idiler. Âyet-i kerîmede, merhamet ve şefkat hislerinden mahrum olan Nûh kavminin bu vasfı şöyle bildirilmektedir:

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ

“...Onlar, (kalb gözleri, vicdanları) kör(elmiş) bir gürûh idiler.” (el-A'râf, 64)

6. Çok inatçıydılar. Nûh -aleyhisselâm-'ın kavmi, tabiatları küfre ve günâha alışmış, dünyâda inadı prensip edinmiş kimse-lerdi. Onlar âhirette de aynı inadı devam ettirecekler, kendilerine bir peygamberin gelmiş olduğunu kabul etmeyeceklerdir.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Nûh ve ümmeti kıyâmet günü gelirler. Allâh Teâlâ Hazret-i Nûh'a:

«-Tebliğ ettin mi?» diye sorar.

Nûh -aleyhisselâm-:

«-Evet yâ Rabbî, tebliğ ettim.» diye karşılık verir. Sonra Allâh Teâlâ Nûh'un ümmetine hitâben:

«-Nûh size tebliğde bulundu mu?» diye sorunca onlar:

«-Hayır, bize hiçbir peygamber gelmemiştir.» diye cevap verirler.

Bunun üzerine Allâh Teâlâ Nûh'a:

«-Senin doğruluğuna kim şehâdette bulunur?» deyince Nûh -aleyhisselâm-:

«-Hazret-i Muhammed ve ümmeti şâhitlik yapar.» der. Onlar da Nûh'un tebliğde bulunduğu şâhitlik yaparlar.”

Hadîs-i şerîfin râvîsi şu ilâvede bulunur:

Nitekim âyet-i kerîmede, Muhammed -aleyhissalâtü vesse-lâm- ve ümmetinin, diğer peygamberler ve ümmetleri hakkın-da şâhitlik yapacakları açıkça bildirilmiştir:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ
وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا

«İşte böylece sizi vasat bir ümmet yaptık ki, bütün insanlar üzerine şahitler olasınız, Rasûl (Hazret-i Muhammed) de sizin üzerinize şahit olsun...» (el-Bakara, 143)” (Buhârî, Tefsîr, 2/13, Enbiyâ, 3; Tirmizî, Tefsîr, 2/2965)

Allâh -celle celâlühû-, hakikatten sapmış olan bu kavme Hazret-i Nûh -aleyhisselâm-’ı gönderdi. Âyet-i kerîmede buyrulur:

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“«Kendilerine can yakıcı bir azâb gelmezden önce onları uyar!» diye Nûh’u kavmine peygamber olarak gönderdik.” (Nûh, 1)

Uzun Tebliğ Yılları

Nûh -aleyhisselâm-, elli yaşındayken Cebrâîl -aleyhisselâm- geldi, peygamberliğini bildirdi ve:

“Dermesil ve kavmine git; onlara tevhid inancını tebliğ et!” dedi.

Hazret-i Nûh, ömrünün sonuna kadar tevhid inancını tebliğ edeceğine dâir söz (mîsâk) verdi. Kur’ân-ı Kerîm’de buyrulur:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَ مِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَ أَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

“Hani Biz peygamberlerden (tebliğ vazifelerini yerine getirmeleri için) sağlam bir söz almıştık; Sen’den de, Nûh, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu İsâ’dan da. (Evet) Biz onlardan pek sağlam bir söz almıştık!” (el-Ahzâb, 7)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾

“And olsun, Biz Nûh’u kavmine elçi gönderdik. (Nûh) onlara: «Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allâh’tan başkasına tapmayın! Ben size (gelecek) elem verici bir günün azâbından korkuyorum!» (dedi.)” (Hûd, 25-26)

Nûh -aleyhisselâm- ilk zamanlar vazîfesini gizli olarak yerine getirdi, sonraları âşikâr tebliğ etmeye başladı. Gençliğinde herkesin sevgisini kazanmış bir zât olmasına rağmen tebliğe başlayınca durum değişti. Kendisine çok az kimse tâbî oldu.

Kavminin melîki olan Dermesil, Hazret-i Nûh’un bu tebliğ faaliyetinden haberdâr olunca, yanında bulunanlara:

“–O da kim?” dedi. Onlar da:

“–Bizim kavmimizden olduğu hâlde bize uymayan birisi... İsmi, Nûh bin Lâmek. Baştan akıllı idi. Sonradan aklını kaybetti. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyor!” dediler. Ardından:

“–Putlara da karşı çıkıyor!” denince Dermesil, Hazret-i Nûh’u yanına çağırarak:

“–Yazık sana! Sen bizim ilâhlarımızı inkâr mı ediyorsun?” diye azarladi.

Ayrıca, Hazret-i Nûh'un etrâfında fakirlerin olması sebebiyle onunla alay ediyorlardı. Kâfirler Nûh -aleyhisselâm-'a:

قَالُوا أَتُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ

“–Senin peşinden gidenler sıradan ve basit kimseler iken biz hiç sana inanır mıyız!» dediler.” (eş-Şuarâ, 111)

Bu câhil ve zâlim kavim, kibirleri sebebiyle fakirleri ve garipleri küçük görüyorlardı. Fakat Nûh -aleyhisselâm-, dâvâsı kadar, dâvâsının bağlılarını da savundu. Münkirlerin ithamlarına cevap verdi:

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ

“Ben îmân eden kimseleri kovacak değilim.” (eş-Şuarâ, 114)

وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَ مَا أَنَا بِطَارِدِ
الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَى كُفْرَكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾
وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾

“...Çünkü onlar Rableriyle karşılaşacaklar. Fakat ben sizi câhil bir millet olarak görüyorum. Ey milletim! Onları kovarsam, Allâh'a karşı beni kim savunur? Düşünmez misiniz?” (Hûd, 29-30)

Dermesil ölünce yerine oğlu Nevlin geçti. O daha zâlim idi. Nûh -aleyhisselâm-, Nevlin zamanında da tebliğine aynen devam etti. Kavmi, O'nunla alay ediyor, üzerine toprak atıyor ve O'nu dövüyorlardı. Hattâ bayılıncaya kadar boğazını sıktılar, öldü sandılar. Ayıldığı zaman:

“Ey Allâh’ım! Beni ve kavmimi bağışla. Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar.” dedi. Gusûl abdesti alıp tekrar yanlarına vardı. Onları Allâh’a î mân ve ibâdete dâvet etti. (İbn-i Hanbel, ez-Zühed, s. 50; İbn-i Esir, el-Kâmil, I, 69) Bütün bu eziyetlere rağmen O, büyük bir sabır gösteriyordu. Bir lutf-i ilâhî olarak, yaralarını zaman zaman Cebrâîl -aleyhisselâm- tedâvî ediyordu. Müşrikler:

“–Yazık sana ey Nûh! Bu dayağımız ve hakâretimize rağmen hâlâ dâvândan vazgeçmiyor musun?!” diyorlardı.

Hazret-i Nûh ise:

“Ben mecnûn değilim. Atalarınız şimdi azâb çekiyor! Aklınızı başınıza alın!” diye onlara nasihat ediyordu.

Nûh -aleyhisselâm- devamla:

“Dâvetimden yüz çevirirseniz, bana bir zarar veremezsiniz!” buyuruyordu.

Çünkü insan iki şeyden korkar:

1. Başkalarının zarar vermesinden,
2. Menfaatlerinin kesilmesinden.

Ancak Nûh -aleyhisselâm-, birinci korkuya cevâben:

“Ben sizin zararınızdan korkmam! Tevekkül içindeyim!”

İkinci korkuya cevâben de:

“Sizden bir ücret istemiyorum!” diyordu.

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿١١٠﴾

“(Nûh dedi ki:) **Bu (tebliğime) karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum! Benim ecrimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir. Onun için, Allâh’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”** (eş-Şuarâ, 109-110)

Fakat O’nun bu dâvetine kulak veren olmadı. Hazret-i Nûh’a kavminden çok az kimse îmân etti. Oğullarından Sâm, Hâm ve Yâfes îmân etti. Diğer oğlu Ken’an ise îmân etmedi. Kavmi O’na, peygamberliği boyunca çok hakâret ve işkence etti. Nûh -aleyhisselâm-, kavminin yaptıklarına 950 sene tahammül gösterdi. Nihâyet eziyetlere tâkat getiremeyince Cenâb-ı Hakk’a acziyetini arz etti.

Târih boyunca bâzı toplumların, peygamberlerin getirdiği tevhîd akîdesini kabûl etmeyip hidâyetten mahrûm kalmalarının başlıca sebepleri şunlardır:

1. Hak dinlerde dünyâda işlenen amellerin mükâfât ve mücâzâtının verileceğine dâir bir “âhiret” inancı vardır. Bunun için fertler dilediği gibi hareket edemezler. Dînî nassların doğrultusunda hareketlerini tanzîm etmeye mecbûrdurlar.

Nitekim İslâm’ın zuhûru ile putperestleri endişeye düşüren ilk haber, “âhiret” olmuştu. Buna “**Büyük Haber**” dediler. On-
dan şiddetli bir rahatsızlık duydular. Kur’ân-ı Kerîm, bu rahatsızlığı şu şekilde ifâde eder:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبِإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ

“**Birbirlerine neyi soruyorlar? (O inanıp inanmamakta) ayrılığa düştükleri büyük haberi mi?**” (en-Nebe’, 1-3)

Putperest toplumlarda ise dâimâ kuvvetliler, zayıfları eze-
rek onları nefsanî arzûlarına göre köleleştirirler. Zayıfın hakkını
savunan bir hukuk yoktur. Toplumda bütün menfaatler, güçlü-
lere âittir. Onlar, yaptıkları fiillerden dolayı âhirette bir bedel
ödemeyeceklerine inanırlar. Bu sebeple, hak dinlerdeki âhret
inancı, onları çok rahatsız eder.

2. Hak dinlerde disiplinli, metodlu bir ibâdet hayâtı vardır.
Putperestlikte bu yoktur. Putperestler, putları menfaatleri doğ-
rultusunda kendilerine yardımcı kabûl ederler. Ve kendilerini
koruyacaklarını zannederler. Nefsanî arzuları yüzünden, hak
dinlerdeki disiplinli ibâdet hayatına boyun eğmek istemezler.

3. Hak dinlerde peygamberler, topluma örnek şahsiyet (üs-
ve-i hasene) olurlar. Putperestlikte ise, böyle bir örnek endişesi
yoktur. Nefsanî arzularına göre istedikleri gibi hareket ederler. Me-
selâ câhiliye toplumundaki çok kocalı kadınlar buna bir örnektir.

İnsanda inanma ihtiyâcı, fıtrîdir. İnsan, Hakk'ı bulamadığı
veya hakikat kendisine zor geldiği zaman, bâtıllara meyleder.
İnanç, şuuraltında kalarak gerçek kaynağa ulaşamayınca, küfür
hâkim olur. Ancak inanç, şuuraltından ilâhî vahiy istikâmetinde
şuur seviyesine çıkıp kemâle erince, îmân gerçekleşmiş olur.

4. Putperestlerin güçlü, zengin ve ileri gelen kimseleri, top-
lumda sâde bir hayat yaşayan peygamberleri ve ashâbını kibir-
lerinden ötürü küçük görme bedbahtlığına düşerler. Çünkü on-
lar, inanan zayıf kimselerle beraber olunca, toplumda değer
kaybedeceklerini zannederler.

5. Putperestlerin hidâyetine mânî olan sebeplerden biri de,
mal, mülk, evlâd gibi dünyevî câzibelerin onları gaflete sürükle-
yerek acı bir aldanış içinde bırakması ve kalb gözlerini Hakk'a
karşı perdelemesidir.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ
مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَإِ

“Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük, insanlara câzip kılındı. Bunlar, dünyâ hayâtının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak en güzel yer, Allâh’ın katındadır.” (Âl-i İmrân, 14)

Nûh -aleyhisselâm-, putperest kavminin kötü niyetlerini ortaya döküp kendilerine meydan okuyordu:

وَ اتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي
وَ تَذَكِيرِي بآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ شُرَكَاءَكُمْ
ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَ لَا تَنْظُرُونِ

“Bir de onlara Nûh’un kıssasını oku: Hani o bir zamanlar kavmine demişti ki: «Ey kavmim, eğer benim aranızda duruşum ve Allâh’ın âyetleriyle öğüt verişim size ağır geliyorsa, şunu bilin ki, ben yalnızca Allâh’a tevekkül etmişimdir, artık siz ve ortaklarınız her ne yapacaksanız toplanıp bütün gücünüzle karar verin. Sonra bu işiniz size dert olmasın. Sonra bana ne yapacaksanız yapın, mühlet de vermeyin.»”

(Yûnus, 71)

Şüphesiz ki, Nûh -aleyhisselâm-’ın bu sözleri, O’nun Rabbine olan derin tevekkülünü göstermektedir.

Bedbaht Kavmin Azâb Talebi

Nûh -aleyhisselâm-'a, dâvetine başladığı ilk yıllarda îmân edenlerden başka inanan olmadı. Bunun yanında kavminin O'na ve mü'minlere yaptıkları eziyetler de had safhaya ulaştı. Hattâ câhilâne bir cesâretle azâb-ı ilâhîyi isteyecek kadar azgın-laştılar:

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَكُثِّرْتَ جَدَلْنَا فَاتِنَا بِمَا تَعِدُنَا
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

**“Dediler ki: «Ey Nûh! Bizimle mücâdele ettin ve bize kar-
şı mücâdelede çok ileri gittin. Eğer doğrulardan isen, kendi-
siyle tehdid ettiğin (azâbı) bize getir!»”** (Hûd, 32)

Nûh -aleyhisselâm-, zâlim kavmin, kendisini küçük görüp de tebliğini yalan saymaları ve, “Haydi, va'dettiğin azâbı ge-
tir!” demeleri üzerine onlara Allâh'ın irâde ve tasarrufunu ha-
tırlattı:

قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيَكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾
وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ
أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

**“(Nûh) dedi ki: «Onu size, ancak dilerse Allâh getirir. Ve
siz (Allâh'ı) âciz bırakacak değilsiniz! Eğer Allâh sizi azdır-
mak istiyorsa, ben size öğüt vermek istesem de öğüdüm si-
ze fayda vermez. (Çünkü) O sizin Rabbinizdir. Ve (nihâyet)
O'na döndürüleceksiniz.»”** (Hûd, 33-34)

Allâh Teâlâ, kavminin taşkınlıkları dolayısıyla Hazret-i Nûh'u tesellî sadedinde şöyle vahyetti:

لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“...Kavminden (şu ana kadar) **îmân etmiş olanlardan başkası artık aslâ inanmayacak. Öyle ise onların işlemekte oldukları** (günahlardan) **dolayı üzülme!**” (Hûd, 36)

Nihâyet azâb-ı ilâhînin ilk başlangıç haberi olarak, Cenâb-ı Hak, bu bir türlü uslanmayan azgın kavmi kırk sene yağmursuz bıraktı. Hayvanları telef oldu. Çocukları doğmadı. Çâresiz kalarak Hazret-i Nûh'a mürâcaat ettiler. O da:

“-Şirkten dönün; sizin için duâ edeyim!” buyurdu.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلَ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَ يُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَ بَنِينَ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ يُجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارٌ ﴿١٢﴾

“(Sonra Nûh, Cenâb-ı Hakk’a şu şekilde ilticâ etti: «Yâ Rabbî, ben kavmime) **dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır.** (Mağfiret dileyin ki) **üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın; mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın; size bahçeler ihsân etsin; sizin için ırmaklar akıtsın!**” (Nûh, 10-12)

Mukâtil bin Süleyman -rahmetullâhi aleyh- buyurur:

“Bu âyetlerden sonra, yağmur duâlarında istiğfâr okumak meşhûr oldu.”

Abdullâh bin Abbâs'tan:

“Bir kimse çok istiğfâr ederse, Allâh -celle celâlihû- onu her gamdan korur! Her darlıktan ona çıkış nasîb eder. Onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır!” (Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, II, 141)

Nûh -aleyhisselâm-, kavmini îkâz ve nasîhate şöyle devâm etti:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

“Size ne oluyor ki, Allâh’a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz?! Oysa, sizi türlü merhâlelerden geçirerek o yaratmıştır! Görmediniz mi, Allâh yedi kat göğü birbiriyle âhenktar olarak nasıl yaratmış! Onların içinde Ay’ı bir nûr kılmış, Güneş’i de bir چراغ yapmıştır! Allâh, sizi de yerden ot (bitirir) gibi bitirmiştir. Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır. Allâh, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır.” (Nûh, 13-20)

Ancak bu ahmak putperest kavim, hikmet dolu nasihatlere kulak asmadılar. Böylece:

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا
خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَ
لَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ
أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾

“(Öğütlerin fayda vermemesi üzerine) Nûh: «Rabbim!» dedi. «Doğrusu bunlar bana karşı geldiler de, malı ve çocuğu kendi ziyânını artırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular. Büyük hileler, büyük desîseler kurdular! (Rabbim! Onlar birbirlerine) dediler ki: “Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; hele Vedd’den, Süvâ’dan, Yeğûs’tan, Yeûk’tan ve Nesr’den aslâ vazgeçmeyin!” (Böylece) onlar, gerçekten birçoklarını sapıttılar. (Rabbim!) Sen de bu zâlimlerin ancak şaşkınlıklarını artır!” (Nûh, 21-24)

Bir baba oğluna Nûh -aleyhisselâm-’ı göstererek:

“–Bak, buna inanma!” dedi.

O da babasının elinden asâyı aldı. Nûh -aleyhisselâm-’ın başına vurarak onu kan revân içinde bıraktı. Nûh -aleyhisselâm- ise:

“Yâ Rabbî! Hayır dilemiş isen, hidâyete erdir! Yoksa Sen onlara hükmedinceye kadar bana sabır ver! Çünkü Sen hükmedenlerin en hayırlısısın!” diyordu.

Ancak eziyetler iyice arttı. Yapacak bir şey kalmadı. Bunun üzerine Nûh -aleyhisselâm-:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ

“Rabbine: «(Yâ Rabbî) mağlûb oldum; artık bana yardım et!» diyerek yalvardı.” (el-Kamer, 10)

Nûh -aleyhisselâm- uzun yıllar tebliğe devam etmesine rağmen ona çok az kimse inanmıştı. Bir nesil ölüp gidecekken kendilerinden sonra gelecek nesillere Nûh’a îmân etmemelerini, ona muhalefet edip onunla savaşmalarını vasiyet ediyorlardı. Babalar, yetişip akıl bâliğ olan çocuklarına:

“Yaşadığı sürece Nûh’a aslâ inanmayacaksınız.” diye öğütlerde bulunuyorlardı. Fıtratları tamâmen bozulmuş, îmânı ve hakka ittibâı reddedecek bir şekle bürünmüştü. Bu sebepten, Nûh -aleyhisselâm- şikâyet bâbında şöyle demişti:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

“Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkârcı bırakma! Şâyet Sen onları bırakacak olursan, kullarını saptırırlar; ahlâksız ve inkârcıdan başkasını doğurup yetiştirmezler. Beni, anamı, babamı, inanmış olarak evime gireni (hâne halkımdan îmân etmiş olanları), mü’min erkek ve kadınları bağışla! Zâlimlerin ise yalnızca helâklerini artır!” (Nûh, 26-28)

Bu ilticâdan sonra Allâh -celle celâlühû- Hazret-i Nûh’a bir gemi yapmasını emretti:

وَ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَ وَحْيَنَا وَ لَا تُخَاطِبُنِي
فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ

“Gözlerimizin önünde ve vahyimize göre gemiyi yap, fakat zâlimlerin (kurtuluşu için) Bana yalvarma! Onlar mutlakâ boğulacaklardır!” (Hûd, 37)

Kavmi, Nûh -aleyhisselâm-'ın gemi yapmasıyla da alay etti. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

وَ يَصْنَعُ الْفُلْكَ وَ كَلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ
تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَ يَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾

“Nûh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki: «Eğer bizimle alay ediyorsanız, iyi bilin ki siz nasıl alay ediyorsanız, biz de sizinle (öyle) alay edeceğiz! Rezil edecek azâbın kime geleceğini ve sürekli bir azâbın kimin başına ineceğini yakında bileceksiniz!” (Hûd, 38-39)

Hak ve hakîkate karşı kalbleri körelmiş olan halk, gece gelip gemiyi yakmak istiyorlar, yakamayınca:

“–Bu senin sihrindir!” diyorlardı. Gemiyi kirletiyorlardı. Bir müddet sonra uyuz hastalığına yakalandılar. Tedâvî için kendi pisliklerini yüzlerine sürmeye mecbûr kaldılar. Cenâb-ı Hak, onları bu alâmetlerle ikâz ettiği hâlde intibâha gelmiyor, bir türlü uyanmıyorlardı.

Gelen Azâb: Tûfân

Nûh -aleyhisselâm-'ın îmân edenlerle birlikte inşâ ettiği gemi zor şartlara dayanıklı, sert ağaçtan yapılmıştı. Üç katlı olduğuna, iki veya dört senede tamamlandığına ve içinde ateş yakılarak buharla çalıştığına dâir rivâyetler vardır.

İbn-i Abbâs'tan rivâyete göre gemiye insanlardan seksen kişi bindi. Âdem -aleyhisselâm-'ın Cebrâîl tarafından getirilen "Tâbût"u da gemiye alındı ve erkeklerle kadınlar arasına konuldu. (İbn-i Sa'd, I, 41)

Âyet-i kerîmede buyrulur:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ
اِثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ
وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ

“Nihâyet emrimiz gelip de fırın kaydığı (fâra't-tennûr: iş kızıp sular kabarmaya başladığı) zaman Nûh'a:

«Her şeyden iki çifti, aleyhlerinde hüküm verdiklerimiz hâric, âileni ve îmân edenleri gemiye bindir!» dedik. Zâten, onunla beraber îmân eden pek azdı.” (Hûd, 40)

Âyette geçen “tennûr” kelimesi, lügatte fırın demektir. Başka mânâlara da gelir. Buradan hareketle bâzı âlimler, Nûh -aleyhisselâm-'ın gemisinin ateşle kaynayan bir kazan tertibatına sâhip, buharla çalışan bir gemi olduğunu söylerler.

Diğer bir âyet-i kerîmede, gemiye binenler hakkında şu bilgi verilmektedir:

فَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِ اَنْ اصْنَعْ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحَيْنَا فَاِذَا جَاءَ اَمْرُنَا وَفَارَ
التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيْهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَ اَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ
عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَا لَا تُخَاطِبُنِيْ فِى الدِّينِ ظَلَمُوْا اِنَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ

**“O’na şöyle vahyettik: Gözlerimizin önünde (muhâfaza-
mız altında) ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap! Bizim emri-
miz gelip de sular coşup yükselmeye başlayınca, her cinsten
birer çifti ve bir de, içlerinden, daha önce kendisi aleyhinde
hüküm verilmiş olanların dışındaki âileni gemiye al! Zulmet-
miş olanlar husûsunda Bana hiç yalvarma! Zîrâ onlar, kesin-
likle boğulacaklardır.”** (el-Mû’minûn, 27)

Gemiye hayvanlar da alınmıştı. Rivâyete göre Nûh -aley-
hisselâm-, yılan ve akrebi gemiye almak istemedi. Onlar da:

“–Senin ismini zikredenlere zarar vermeyiz!” diyerek söz
verdiler.

Buna binâen buyrulmuştur ki, akrep ve yılan tehlikesiyle
karşı karşıya kalan kişi:

سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِى الْعَالَمِيْنَ

“Bütün âlemler içinde Nûh’a selâm olsun!” (es-Sâffât, 79)
âyet-i kerîmesini hâlis niyetle okursa, onların zararından korun-
muş olur.

Nûh -aleyhisselâm- Allâh’ın emri istikâmetinde gemiye bi-
necekleri bindirdikten ve gerekli hazırlıkları tamamladıktan son-
ra tûfanın alâmetleri görünmeye başladı. Âyet-i kerîmede bu
başlangıç şöyle tasvîr edilir:

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا
فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾

“Bunun üzerine biz sağanak hâlinde boşalan bir su (yağmur) ile gök kapılarını açtık. Yeri de kaynaklar hâlinde fışkırttık. Derken o sular takdîr edilmiş bir iş (tûfan âfeti) için birleşiverdi.” (el-Kamer, 11-12)

Nûh -aleyhisselâm-’ın oğlu Ken’an gemiye binmeyenlerdendi. Hazret-i Nûh, son defa kendisine nasihat ettiyse de fâide vermedi. Kur’ân-ı Kerîm’de bu hâdisе şöyle nakledilmektedir:

وَ نَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَ كَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَ لَا تَكُنْ مَعَ
الْكَافِرِينَ ﴿١٢﴾ قَالَ سَأُولَى إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا
عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ

“...Nûh, gemiden uzakta bulunan oğluna: «Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin; kâfirlerle beraber olma!» diye nidâ etti. Oğlu: «Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım!» dedi. (Nûh): «Bugün Allâh’ın emrinden (azâbından), merhamet sâhibi Allâh’tan başka koruyacak kimse yoktur!» dedi...” (Hûd, 42-43)

Oğluna yaptığı bu nasihatler fayda vermeyince Nûh -aleyhisselâm-, Rabbine yöneldi ve:

وَ نَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَ إِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ
وَ أَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

“Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da âilemdendir. Sen’in va’din ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin!” (Hûd, 45) diye yalvardı.

Nûh -aleyhisselâm-’ın, kavmine bedduâ ettikten sonra oğluna duâ etmesi, O’nun zellesi oldu. Zîrâ Allâh -celle celâlühû-, O’nu zâlimler için duâ etmekten nehyetmişti. Bu durum karşısında câhillerden olmaması için de ilâhî ikâz geldi:

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٤٧﴾

“Allâh buyurdu ki: «Ey Nûh! O aslâ senin âilenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O hâlde hakkında bilgin olmayan bir şeyi Ben’den isteme! Ben sana câhillerden olmamanı tavsiye ederim!» Nûh (yaptığı zellenin farkına vararak) dedi ki: **«Ey Rabbim! Ben Sen’den, hakkında bilgim olmayan bir şeyi istemekten yine Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen, hüsrâna uğrayanlardan olurum!»**” (Hûd, 46-47)

Rivâyete göre Nûh -aleyhisselâm-, bu zellesinden dolayı çok ağlayıp gözyaşı döktüğü için kendisine “Nûh” denildi.

Nûh -aleyhisselâm- istiğfâr ederek kusurundan hemen dönmüştü. Ama oğlu küfürden dönmedi ve sonunda:

وَحَالٌ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ

“...Aralarına dalga girdi, oğlu da boğulanlara karıştı.”

(Hûd, 43)

Yalnız Hazret-i Nûh, O'na îmân edenler ve gemiye alınan mahlûkât emniyet-i ilâhiyeye mazhardı. Binmiş oldukları gemi, dağlar gibi dalgalar arasında yüzüyordu. Allâh Teâlâ buyurur:

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ

“Gemi dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu...” (Hûd, 42)

تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ ﴿١٦﴾

“İnkâr edilmiş olan (Nûh'a) bir mükâfât olmak üzere gemi, Biz'im nezâretimizde akıp gidiyordu. And olsun ki, onu bir ibret olarak bıraktık, ibret alan yok mudur? (Ey insanlar bakın;) Benim azâbım ve uyarılarım nasılmış!” (el-Kamer, 14-16)

Suların Çekilmesi

Hazret-i Nûh -aleyhisselâm-, gemiye binmeden önce kendisine öğretilen şu duâ vesîlesiyle selâmet içindeydi:

فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٨﴾
وَقُلِ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٢٩﴾

“...«Bizi zâlim milletten kurtaran Allâh’a hamd olsun! Rabbim! Beni bereketli bir yere indir! Sen ağırlayıp ikrâm edenlerin en hayırlısısın.» de!” (el-Mü’minûn, 28-29)

Rivâyete göre tûfan, Receb ayının birinci gününde başladı ve gemi altı ay su üstünde seyretti. Sonra Allâh Teâlâ yere ve göğe emretti:

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَ يَا سَّمَاءُ اقْلَعِي

“Ey yer, suyunu yut! Ve ey gök, (suyunu) tut!..” (Hûd, 44)

Bu emr-i ilâhî üzerine sular çekildi ve gemi, 10 Muharrem Âşûra gününde Cûdî Dağı’na indi. Sonra Nûh -aleyhisselâm-’a Cenâb-ı Hak tarafından:

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَ عَلَىٰ أُمَّةٍ مِّمَّنْ مَعَكَ
وَ أُمَّةٍ سَنُنَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ

“«Ey Nûh! Sana ve seninle berâber olan ümmetlere Biz’dan selâm ve bereketlerle (gemiden) in! Kendilerini (dünyâda) faydalandıracığımız, sonra da Biz’dan kendilerine elem verici bir azâbın dokunacağı ümmetler de olacaktır.» denildi.” (Hûd, 48)

Hazret-i Nûh -aleyhisselâm- ve mü’minler necât bulmuşlardı. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

فَأَنجَيْنَاهُ وَمَنْ مَّعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ

“Biz Nûh’u ve berâberindekileri, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık!” (eş-Şuarâ, 119)

وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا
فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَكْبِرِينَ

“...Onları ötekilerin yerine geçirdik, halîfeler yaptık! Âyetlerimizi yalanlayanları da (denizde) boğduk. Bak ki uyarılanların (fakat inanmayanların) sonu nasıl oldu?!” (Yûnus, 73)

Dünyâda felâket, âhirette acıklı azâb...

Cenâb-ı Hak, zâlimlerin âkıbetini âyet-i kerîmede şu şekilde bildirir:

مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأَذْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا

“Onlar günahları yüzünden suda boğuldular, ateşe sokuldular, kendilerine Allâh’tan başka yardımcı bulamadılar.” (Nûh, 25)

Tefsîr-i Kurtubî’de Hazret-i Hüseyin -radiyallâhu anh-’dan rivâyet edilen hadis-i şerîfte buyrulur ki:

“Ümmetim gemiye bindiklerinde, besmele çekerek;

بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَ مَرْسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

“...O’nun yürümesi ve durması Allâh’ın adıyladır. Rabbim bağışlar ve merhamet eder.” (Hûd, 41) âyeti ile beraber,

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Onlar, Allâh’ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyâmet günü bütün yeryüzü O’nun tasarrufundadır. Gökler, O’nun kudret eliyle dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehtir.” (ez-Zümer, 67)
âyetini okurlarsa, boşulmaktan emîn olurlar.” (Kurtubî, IX, 37)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, yolculuğa çıkarken hayvanı üzerine binip iyice yerleşince üç kere tekbir getirir ve:

لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا
 سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا
 لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

“Bunu bizim hizmetimize veren Allâh’ı tesbîh ve takdîs ederiz; yoksa biz buna güç yetiremezdik. Şüphesiz biz Rab-bimize döneceğiz.” (ez-Zuhruf, 13-14) âyetlerini okur, sonra da şöyle duâ ederdi:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ فِى سَفَرِنَا هٰذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوٰى وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضٰى. اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هٰذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ. اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الصّٰحِبُ فِى السَّفَرِ وَالْخَلِیْفَةُ فِى الْاَهْلِ. اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ وَعَثَائِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِى الْمَالِ وَالْاَهْلِ

“Ey Allâhım! Biz, bu yolculuğumuzda Sen’den iyilik ve takvâ, bir de bizi râzı olacağın amellere muvaffak kılmanı dileriz. Ey Allâh’ım! Bu yolculuğumuzu kolay kıl ve uzağı yakın et! Ey Allâh’ım! Seferde yardımcım, geride kalan çokluk çocuğumun koruyucusu Sen’sin. Ey Allâh’ım! Yolculuğun zorluklarından, üzücü şeylerle karşılaşmaktan ve dö-

nüşte malımızda, çoluk çocuğumuzda kötü hâller görmekten Sana sığınırım.”

Efendimiz yolculuktan döndüğünde de aynı sözleri söyler ve şu cümleleri ilâve ederdi:

أَيُّونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ

“Biz yolculuktan dönen, tevbe eden, kulluk yapan ve Rabbimize hamd eden kişileriz.” (Müslim, Hac, 425; Ebû Dâvûd, Cihâd, 72)

Âlimlere göre tûfân, umûmîdir. Yeryüzünün her tarafını su kaplamıştır. Nişâncızâde Muhyiddîn Mehmed, *Mir’ât-ı Kâinât* adlı kitabında şöyle der:

“Gemi oturunca, seksen kişi «Medînetü’s-Semânîn» şehrini kurdular. Bu şehre «Sûk-i Semânîn» de denmektedir.”

İnsanlığın ikinci defa çoğalması, işte bu seksen kişiden olmuştur. Nûh -aleyhisselâm-’ın büyük oğlu Sâm, zekî, akıllı ve sâlih bir zât idi. Babasından sonra o vekîl oldu. Hazret-i Nûh’un hayır duâlarına mazhar oldu. Sâlih insanlar da ekseriyetle O’nun neslinden gelmiştir. Araplar ve Farslar onun sülâlesinden çoğalmıştır.

Diğer oğlu Hâm’dan Hind, Habeş ve Afrikalılar; Yâfes’ten Rus, Slav ve Türk soylarının çoğaldığı tahmin edilmektedir. Asyalılar ve -Bering Boğazı’ndan geçtiği tahmin edilen- Amerikalılar’ın yerlileri (Kızılderililer) de ondan çoğalmıştır.

Fakat zaman geçince, dînî hakikatler yine unutuldu. İnsanlar, yıldızlara, Güneş’e ve heykellere tapar oldular.

Müfessir Fahrreddîn er-Râzî'nin beyânına göre, Kur'ân-ı Kerîm'de Nûh -aleyhisselâm-'ın, kavminin içinde 950 sene çileli ve muzdarip bir hâlde bulunduğunun bildirilmesi, Rasûlullâh'ı tesellî içindi. Nûh -aleyhisselâm-, binbir çile ve ıztırâba uzun müddet katlanmasıyla ümmete mükemmel bir sabır örneği olmuştur.

Âşûra Günü

Gemi, Âşûra günü olarak bilinen Muharrem ayının 10. gününde selâmetle Cûdî Dağı'na indikten sonra Hazret-i Nûh ve mü'minler, şükran olarak oruç tuttular. Kalan erzaktan âşûra pişirdiler. Bu sebeple o gün (Muharrem'in 10'unda) sadaka vermek, tatlı dağıtmak ve oruç tutmak sünnettir.

Ebû Hüreyre -radiyallâhu anh- Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'den şöyle rivâyet eder:

“Ramazandan sonra en sevaplı oruç, Allâh'ın ayı olan Muharrem'de tutulandır.” (Müslim, Sıyâm, 202)

Hazret-i Ali -radiyallâhu anh- da, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'den şöyle rivâyet etmiştir:

“Bir adam gelip Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Hazretleri'ne sordu:

«Yâ Rasûlallâh! Ramazan'dan sonra hangi ayda oruç tutmamı emir buyurursunuz?»

Efendimiz Hazretleri cevaplarında:

«Eğer Ramazan'dan sonra oruç tutacaksan, Muharrem'de tut! Zîrâ o, Allâh'a âit bir aydır; onda bir gün vardır ki, Allâh, bir kavmin tevbesini o günde kabûl buyurdu; baş-

ka kavimlerin de tevbe ve niyâzlarını o günde kabûl eder.»
buyurdular.” (Tirmizî, Savm, 40/741)

O gün, Âşûra günü; o kavim de, Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’ın kavmi Benî İsrâîl idi.

Yahûdîler bu bakımdan Âşûra gününü bayram olarak seçmişler, o günde kadın-erkek hep birlikte süslenmeyi âdet edinmişlerdi.

Maamâfih, o günde, Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Al-lâh’a şükür niyetiyle oruç tutmasına binâen birtakım yahûdîler, peygamberlerine uyarak, Âşûra gününü oruçlu geçirirlerdi.

Bu günün fazîletleri cümlesinden olarak Cenâb-ı Hakk’ın;

Âdem -aleyhisselâm-’ın tevbesini bu günde kabûl ettiği ve O’nu bu günde “Safiyullâh” kıldığı,

İdrîs -aleyhisselâm-’ı yüce bir mekâna bu günde ref ettiği,

Hazret-i Nûh’u gemiden bu günde çıkardığı,

Hazret-i İbrâhîm’i ateşten bu günde kurtardığı,

Tevrât’ı Mûsâ -aleyhisselâm-’a bu günde indirdiği,

Hazret-i Yûsuf’u zindandan bu günde kurtardığı,

Hazret-i Yâkûb’a gözlerini bu günde îade buyurduğu,

Hazret-i Eyyûb’u bu günde şifâya kavuşturduğu,

Hazret-i Yûnus’u balığın karnından bu günde kurtardığı,

Benî İsrâîl için Kızıldeniz’i yararak onları bu günde selâmete ulaştırdığı,

Dâvûd -aleyhisselâm-’ı bu günde mağfiret ettiği,

Hazret-i Süleymân’a bu günde mülk ve saltanat verdiği,

Ve Hazret-i Muhammed Mustafâ -aleyhissalâtü vesselâm-’ı geçmiş ve gelecek günahlarından bu günde mağfiret buyurduğu rivâyet olunur.

İbn-i Abbâs -radiyallâhu anhümâ- Hazretleri'nden mervîdir:

“Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Mekke'den Medîne'ye hicretlerinde yahûdilerin oruç tuttuklarını görmüşlerdi. Sebebini sorduklarında yahûdiler:

«–Bugün hayırlı, faydalı ve büyük bir gündür. Allâh, bu günde Mûsâ ve kavmi Benî İsrâîl'i düşmanlarından kurtarıp Firavun ve avanesini denizde boğdu. Mûsâ, Allâh'a şükran olarak bu gün oruç tuttu; biz de tutuyoruz.» dediler.

Bunun üzerine Efendimiz Hazretleri:

«–Biz Mûsâ'ya ittibâ husûsunda sizden daha yakın ve lâ-yıkız. Zîrâ, hak dînin esaslarında ayrılığımız yoktur ve O'na da, getirdiklerine de inanıyoruz.» buyurdular. Sonra da, başta kendileri olmak üzere mü'minlerle beraber Âşûra gününü oruçlu geçirdiler.” (Buharî, Savm, 69, Enbiyâ, 22; Müslim, Sıyâm, 127/1130)

Bir başka hadîs-i şerîfte de, yahûdilere benzememek için bu orucun, Muharrem'in ya dokuz ve onuncu günü, ya da on ve onbirinci günü olmak üzere en az iki gün olarak tutulması emredilmiştir. Bu hadîs-i şerîf muktezâsınca, ibâdetde dahî gayr-i müslimlere muhâlefet etmek gerekmektedir.

Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ- vâlidemiz rivâyet ederler ki:

“Kureys, câhiliye devrinde Âşûra günü oruç tutuyorlardı. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de peygamber olmadan önce bu orucu tutardı.” (Buharî, Savm, 69, Menâkıbu'l-Ensâr, 26, Tefsîr, 2/24)

Bir müddet Medîne'de de bu Âşûra orucuna devâm edildi. Ramazan orucu farz olunca Âşûra orucu, insanların tercihiine bırakılarak nâfile bir ibâdet hâline geldi. Ramazan'dan önce

Âşûra orucuna vücûben devâm edildiği Buhârî ve Müslim'in rivâyetlerinden anlaşılmaktadır.

Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ- anlatıyor:

“Ramazan orucu (farz olmazdan) önce Âşûra orucu tutuluyordu. Ramazan orucu farz kılındıktan sonra onu dileyen tuttu, dileyen de tutmadı.” (Buhârî, Savm, 69; Müslim, Sıyâm, 115)

Hadîs-i şerîfte o günü oruçlu geçirmek hakkında:

“Her kim sabahleyin iftar ettiyse, günün geri kalanını imsâk etsin; yâni birşey yemesin! Her kim oruca niyet etti ise, orucunu tamamlasın!” (Buhârî, Savm, 69) buyrulmak sûretiyle sünnet olan bu orucun ne kadar fazîletli olduğu gösterilmektedir.

Nûh Kavminin Helâk Sebeplerinden Başlıcaları

1. Küfür içindeydiler. Peygamberlerini, haşri ve neşri inkâr ediyorlardı.
2. Putlara tapıyor ve şirki teşvîk ediyorlardı.
3. Nûh -aleyhisselâm-’ı küçümsüyor, âsî olup O’na eziyet ediyorlardı.
4. Kibirliydiler; fakîrlere “reziller” diye hitâb ediyorlardı. Hikmet sâhiplerini de küçük görüyorlardı. Hakîkaten, kibirleri yüzünden fakîrlerle oturmayı istememek de, helâk olan kavimlerin kötü hasletlerinin başlıcalarındandır.
5. Kadınlarında edeb, iffet ve hayâ yoktu.
6. Dünyâ lezzetlerine çok düşkündüler.
7. Şükretmiyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak, verdiği nîmetlere şükredilmesini ve nankörlük edilmemesini emretmektedir. Bir hadîs-i şerîfte şükür ve sabır ehli şöyle tavsîf edilmiştir:

“İki haslet vardır ki, bunlar her kimde bulunursa Allâh onu şükredici ve sabredici olarak yazar. Bu iki haslet kendisinde bulunmayan kimseyi ise şükredici ve sabredici olarak yazmaz:

Her kim dînî hususlarda kendinden üstün olana bakıp ona uyar ve dünyevî konularda ise kendinden aşağı olana bakıp, Allâh’ın verdiği nîmetlere hamd ederse, işte böyle olan kimseyi Allâh, şükredici ve sabredici olarak yazar. Dînî hususlarda kendinden aşağıda olana bakan, dünyevî konularda ise kendinden üstün olana bakıp elde edemediklerine üzülen kimseyi de Allâh şükredici ve sabredici olarak yazmaz.” (Tirmizî, Kıyâmet, 58)

Nûh -aleyhisselâm- çok şükredici bir kuldu. Allâh Teâlâ onun bu husûsiyetini, bütün insanlığı ilâhî nîmetler karşısında şükredici olmaya teşvîk için şöyle hatırlatır:

إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا

“...Şunu bilin ki Nûh çok şükreden bir kul idi.” (el-İsrâ, 3)

Nitekim Nûh -aleyhisselâm- bir şey yiyip içmesinden elbise giymesine kadar, her hareketinde dâimâ Cenâb-ı Hakk’a hamd hâlindeydi. Giyinirken, yerken “**besmele**” çeker; yediğini bitirince veya giydiğini çıkarınca da “**elhamdülillâh**” derdi. Bunun için Cenâb-ı Hak ona “**Abden şekûrâ: şükredici bir kul**” ismini vermiştir. (İbn-i Hanbel, ez-Zühd, s. 50)

Şükür; kulun, ihsân edilen nîmetlere ve iyiliklere karşı sevinerek onları ihsân eden Rabbine çeşitli söz ve davranışlarla hâlisâne bir kullukta bulunmasıdır. Yâni şükür, nîmetlerin hakikî sâhibini bilmektir.

Seriyyü's-Sakatî -kuddise sirruh- buyurur:

“Bir kimse bir nîmete kavuşur, fakat şükrünü îfâ etmez ise, o nîmet elinden alınır!”

Nitekim Cenâb-ı Hak âyet-i kerîmede buyurur:

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ

“...Eğer şükrederseniz, elbette size (nîmetimi) artırırım. Ve eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azâbım çok şiddetlidir!” (İbrâhîm, 7)

Nûh -aleyhisselâm'-ın Bâzı Vasıfları

1. Hizmet ehli olması,
2. Denize açılması ve denizden istifâde etmesi,
3. Çok şükreden ve sabreden bir kul olması,
4. İstiğfârının bol olması.

Nûh -aleyhisselâm'-ın peygamberliği 950 sene sürmüş ve Allâh'ın bu yüce peygamberi, uzun bir ömürden sonra her fânî gibi rûhunu Rabbine teslim etmiştir. Vefâtı esnâsında yanında bulunan evlâdlarına Yüce Allâh'a ibâdete devam etmelerini emretti. Sonra oğlu Sâm'a:

“Yavrum, kalbinde zerre miktarı bile olsa şirk varken kabre girme! Çünkü Allâh Teâlâ'nın huzûruna müşrik olarak gelen kimse için hiçbir mâzeret yoktur.

Yavrum, kalbinde zerre miktarı kibir olduğu hâlde kabre girme! Çünkü Kibriyâ, Yüce Allâh'ın ridâsıdır. Ridâsı hakkında münâzaa eden, yâni Cenâb-ı Hakk'a mahsus bir sıfatı kendisine lâayık gören kimseye Allâh Teâlâ gazap eder.

Yaurum, kalbinde zerre miktarı yeis (rahmetten ümit kesme) bulunduğu hâlde kabre girme! Çünkü dalâlete düşmüş olan kimselerden başkası Allâh'ın rahmetinden ümit kesmez.

Yaurum, sana « لا اله الا الله » kelime-i tevhîdini emrediyorum. Çünkü yedi kat göklerle yedi kat yer, terâzinin bir kefesine, kelime-i tevhîd diğer kefesine konsa, bu ondan daha ağır gelir.” (İbn-i Hanbel, Müsned, II, 170; ez-Zühed, s. 51; Heysemî, IV, 219)

Rivâyete göre vefâtı yaklaştığı sırada Hazret-i Nûh -aleyhisselâm-’a:

“–Ey Ebu’l-Beşer, ey uzun ömürlü Peygamber! Dünyâyı nasıl buldun? diye soruldu.

Nûh -aleyhisselâm-:

“–Onu iki kapılı bir ev gibi buldum. Bir kapısından girdim, diğer kapısından çıktım.” cevâbını verdi. (İbn-i Esîr, el-Kâmil, I, 73)

Hazret-i Nûh -aleyhisselâm- kendisine kamıştan bir kulübe yapmıştı. O’na:

“–Keşke kendine bundan daha sağlam bir ev yapsaydın.” denilince:

“–Ölecek bir kimse için bu bile çok!” demiştir. (Ebû Nuaym, Hilye, VIII, 145)

Şirkin, küfrün ve zulmün muhtelif eziyetleri altında 950 se-neye yakın bir süre halkına göstermiş olduğu tahammülle, kendisinden sonraki peygamberler ve ümmetlerine örnek gösterilerek, ilâhî iltifâta mazhar olan Nûh -aleyhisselâm-’dan bizlere kalan en güzel mîras “sabır”dır.

Aleyhisselâm...

SABIR

Sabır; itidâli muhâfaza etme, tahammül gösterme, acıya katlanma, göğüs germe, sıkıntı ve meşakkatlere karşı soğukkanlılıkla mukâvemet etme, aklın ve dînin gösterdiği yolda sebat etme mânâlarına gelir.

Bütün ahlâkî güzelliikleri içine aldığı için sabrın dînimizdeki mevkii çok ihtîşamlıdır. Sabır, ilâhî rızâyı mûcib mübârek bir ahlâkî vasıftır.

Dîn ve ahlâkta sabır, hoş gitmeyen ve ıztırap veren hâdiseler karşısında muvâzeneyi bozmadan sükûnete bürünmek, Hakk’a teslim olmaktır.

Bu hususta İmam Nevevî şöyle der:

“Sabır, nefsi emredilen şeyleri yapmaya mecbur kılmaktır. Bu da ibâdetlerin meşakkatlerine, belâlara ve günah dışındaki zararlara tahammülle gerçekleşir.”

Sabredilecek hâdiseler karşısında; rûhânî vasıflar olan af, hilim, tevâzû, iffet, kanâat, şefkat, merhamet, nezâket ve mü-sâmaha gibi ahlâkî meziyetlerimizi kullanmamız lâzımdır.

Sabır, güzel ahlâkın ağırlık merkezidir. İmânın yarısı, ferah ve saâdetin anahtarıdır. Cennet nîmetlerine kavuşturan büyük bir fazilettir. Her türlü hayırlar ve yüksek kazançlar “sabır”da olduğu için başta ülü’l-azm peygamberler, bil-cümle enbiyâ, evliyâ ve ulemâ, sabrı meleke hâline getirmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de yetmiş küsur yerde sabırdan bahsedilir. Muhtelif âyetlerde Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e ve O'nun şahsında bütün ümmete sabır tavsiye edilmiştir. Bu âyetlerden birkaçı şöyledir:

وَ اصْبِرْ وَ مَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ
وَ لَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ

“Sabret, Sen'in sabrın da ancak Allâh'ın (yardımı) iledir. (İmân etmiyorlar diye) onlara üzülmeye! Hilelerinden dolayı da sıkıntıya düşme!” (en-Nahl, 127)

وَ اصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ

“Rabbinin hükmüne sabret! Çünkü Sen, Bizim nezâretimiz altındasın! Kalktığın sırada Rabbini hamd ile tesbîh et!” (et-Tûr, 48)

وَ اصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ

“...Allâh'ın hükmü gelinceye kadar sabret!..” (Yûnus, 109)

وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ
وَ الْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

“Sabah akşam Rabbine ibâdet ve niyazda bulunan ve O'nun cemâlini (rızâsını) isteyen mü'minlerle beraber Sen de sabret!..” (el-Kehf, 28)

Peygamberlerin hayatı, tevhîd mücâdelesı esnâsında mâruz kaldıkları sıkıntılara karşı sergiledikleri dâsitânî sabır örnekleri ile doludur. Hazret-i Nûh -aleyhisselâm-, dövülme ve alay edilme gibi muhtelif eziyetlere 950 sene sabretmiştir. Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, İsrâîloğulları'na:

اِسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا

“...Allâh’tan yardım isteyin ve sabredin!..” (el-A’râf, 128) tavsiyesinde bulunmuştur. Hazret-i Eyyûb -aleyhisselâm-, başına gelen her türlü ibtilâ ve musîbete sabretmiş:

اَنَا وَجَدَنَاهُ صَابِرًا نِّعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوْابٌ

“...Biz O’nu her hususta sabırlı bulduk; O ne güzel kuldu! Dâimâ Allâh’a yönelirdi!” (Sâd, 44) şeklinde ilâhî iltifâta mazhar olmuştur. Âyet-i kerîmede buyrulduğu üzere Hazret-i Lokmân -aleyhisselâm- da oğluna:

يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَ اْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ اَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اَصْبِرْ عَلٰى مَا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ

“Yavrucuğum! Namaz kıl, iyilikleri emret, kötülüklerden nehyet, başına gelene de sabret! İşte bunlar, azmedilmeye değer işlerdir!” (Lokmân, 17) diye nasihatte bulunmuştur.

Hazret-i Peygamber -aleyhissalâtü vesselâm- Efendimiz ise, bilhassa Mekke ve Tâif halkının ağır hakâret ve zulümlerine karşı büyük bir sabır göstermiş, bir müddet sonra da bu insanlar îmân ile şereflenmişlerdir.

Enbiyâ ve evliyâ, sabırla Allâh'ın yardımına nâil oldular. Bu sebeple onlar bizim örnek alacağımız numûne şahsiyetler olmadır. Sabrın dünyevî tarafı acı, uhrevî tarafı çok tatlıdır. Sabrın acılarını sîneye çekenler, ebediyet devleti olan cennete ve Allâh'ın rızâsına kavuşurlar.

Bizler, nefis ne kadar isterse istesin, harâm olan şeylere meyletmemek; bilakis ne derece ağır olursa olsun, sabredip tahammül göstermekle mükellefiz. Allâh'ın emirlerini, ne kadar zor gelirse gelsin, sabırla ifâ etmek mecbûriyetindeyiz!

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, sabrın çeşitlerini ve faziletlerini bildirdiği bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

“Sabır üçtür:

Musîbetlere karşı sabır, kullukta sabır ve günah işlemekte sabır.

Kim, kaldırılınca kadar musîbete güzelce sabrederse Allâh ona üç yüz derece yazar. Her iki derece arasında semâ ile arz arası kadar mesâfe vardır. Kim de tâatte sabrederse Allâh ona altı yüz derece yazar. Her iki derece arasında yeryüzü ile yedi kat aşağısı arası kadar mesâfe vardır. Kim de mâsiyete (günaha) karşı sabrederse Allâh ona dokuz yüz derece yazar. İki derece arasında yer ile Arş arası kadar mesâfe vardır.” (Suyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, II, 42; Deylemî, II, 416)

Her hâlükârda Allâh'ın emir ve yasaklarındaki nîmet, hikmet ve ilâhî mükâfâtları düşünmek, sabrı kolaylaştırır. Bâzen sırtımızdan atamadığımız tabîî felâketleri, taşımaktan başka çâremiz yoktur. Her çâresizliğin yegâne çâresi, Allâh'tır. Şikâyetler, feryâd ü figânlar, sızlanmalar, kayıptan başka birşey değildir. Bunun içindir ki, başımıza gelen hâdiselere sabredip Cennâtı Hakk'a sığınmak, her şeyin O'ndan geldiğini bilmek ve

bir imtihân olduğunu idrâk edip mükâfâtını düşünmek, en akıllıca iştir.

İnsanın bu imtihân dünyâsında her arzu ettiğine nâil olması mümkün değildir. Erişemediğimiz şeyler için, “**Olmaması, hakkımızda hayırdır!**” veya “**Olan şeyde hayır vardır!**” demek, kulluğa en uygun olan ve bizi mânevî derecelere nâil eyleyen güzel bir hâldir.

Sabır, zorla değil, gönül hoşluğu ile kulun, Rabbine teslîmiyetidir. Hele gücü var iken, sabredip intikâm almamak, yüce bir fazîlettir.

Sabrın birinci şartı, musîbet ile ilk karşılaşıldığı anda olmasıdır. Tavı geçmiş bir sabrın, fazla bir mükâfâtı yoktur.

Bu itibarla, evlâdını veya yakınına kaybetmiş kimsenin, ilk andaki sabır ve teslîmiyeti mühimdir!

Enes bin Mâlik -radıyallâhu anh-’dan rivâyet edildiğine göre Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, çocuğunun mezarı başında feryâd ederek ağlayan bir kadının yanından geçti. Ona:

“-Allâh’tan kork ve sabret!” buyurdu.

Kadın:

“-Çekil git başımdan; zîrâ benim başıma gelen felâket senin başına gelmemiştir!” dedi.

Kadın, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’i tanıyamamıştı. Kendisine, O’nun Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- olduğunu söylediler. Kadın bunu duyar duymaz Peygamber Efendimiz’in kapısına koştu. Orada kendisini engelleyen herhangi bir kimse olmadığı için doğrudan Efendimiz’in huzûruna çıktı ve (özür dileyerek):

“-Yâ Rasûlallâh, Siz’i tanıyamadım.” dedi.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى

“-*Hakîkî sabır, felâketin ilk ânında gösterilendir!*” buyurdu. (Buhârî, Cenâiz, 32)

Cenâb-ı Hakk’ın esmâsından biri de “**es-Sabûr**”dur. Yâni Cenâb-ı Hak, kullarına mühlet verir ve bu zaman zarfında kendisine nankörlük edenlere dahî rızık vererek sabreder. Eğer Rabbimiz, dünyâda mücrimlerden hemen intikâm almak dileydi, kâinât ne hâle gelirdi?.. Bir düşünmeli!..

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ
وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

“Eğer Allâh, insanları işledikleri günahlar yüzünden hemen cezâlandırarak olsaydı, yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onların cezasını belirli bir vakte kadar tehir eder...” (Fâtır, 45)

“**Sabûr**” ism-i şerîfinin ahlâka inkılâb ederek en güzel şekilde tecellî ettiği kullar, peygamberler ve evliyâullâhtır. Nitekim varlık ve darlık zamanlarında çok mühim olan sabır, onlardan bizlere intikâl eden en güzel ahlâk-ı hamîde örneklerinden biridir.

Varlıkta sabır; gurur ve kibre sürüklenmemek, intikâm almamak, şehevâta mağlûb olmamak, pintilik ve israf yapmamak, fakirleri hor görmemek ve yaptığı iyiliği yüze vurmamak

gibi hasletlere sâhip olmaktır. Çünkü nefis, insanı hep kötü hasletlere zorlar. Bunlara sabredip acı âkıbete düşmemek gerekir.

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın hâli, varlıktaki sabra ne güzel bir misâldir. O, dünyâya âit hiçbir şeye temâyül etmemiş, aksine dünyâya âit her şeyi, Rabbinin bir emâneti olarak telâkî etmiştir. Nitekim Cenâb-ı Hak, kendisine bir çok dünyevî imkânlar bahşettiği hâlde, sabır göstererek nefsin arzu ettiği her şeyden uzaklaşmış ve “Halîl” sıfatına nâil olmuştur.

Süleymân -aleyhisselâm- da, Cenâb-ı Hakk'ın bahşettiği dünyâ saltanatına meyil göstermeyip, bu saltanatı, kalbinin dışında taşımıştır. O, sık sık fakirlerin yanına gider, onlarla otur-maktan haz alır ve:

“*Miskîn, miskinlere yakıştır!*” derdi. Böylece, dünyâ saltanatı içinde tevâzuun en güzel hâlini yaşardı.

Darlıkta sabır ise; şikâyet, hased, sırrı ifşâ etmek, öfke, hınç, âile efrâdı ve yakınları ile hoş geçinmemek gibi kötü sıfatlardan korunmaktır. Bu gibi hâllerde sabredip, kötü fiil ve düşüncelerden uzak kalmaya gayret etmek icâb eder. Bunun için enbiyâ ve evliyânın varlıkta ve darlıktaki hâllerinden ibret almak ve onları taklîd etmek zarûrîdir.

Fahr-i Kâinât Efendimiz, mü'minlerin bir musîbet ve darlık zamanında ümitsizlik ve isyâna düşmeyip Allâh Teâlâ'ya tevekkül ve niyazda bulunmalarını şöyle tavsiye etmektedir:

“*Kendisine bir musîbet gelen Müslüman, Allâh'ın emrettiği gibi:*

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. اَللّٰهُمَّ اجْزِنِيْ فِيْ مُصِيبَتِيْ
وَأَخْلِفْ لِيْ خَيْرًا مِنْهَا

«Biz Allâh'a âidiz ve ancak O'na döneceğiz. Allâh'ım! Bana bu musîbetten dolayı ecir ver ve bana bundan daha hayırlısını ihsân eyle!» derse, Allâh o musîbeti alır ve mutlaka daha hayırlısını verir.” (Müslim, Cenâiz, 3)

Varlık ve darlıktaki kalbî âfetlerden kurtulmak ve rızâ-yı ilâhîye kavuşmak için, sabretmeye mecbur ve mahkûmuz! Hazret-i Eyyûb -aleyhisselâm-'ın şu hâli, darlıktaki sabra ne güzel bir misâldir:

Hanımı Rahîme Hatun, kendisine:

“-Sen bir peygambersin; duân makbûldür. Çok muzdarip bir hâldesin! Duâ et de şifâyâ nâil ol!” dedi.

Hazret-i Eyyûb -aleyhisselâm- ise:

“-Allâh bana seksen sene sıhhat verdi. Hastalığım ise henüz seksen sene olmadı. Ancak birkaç senedir muzdaribim. Cenâb-ı Hak'tan sıhhat taleb etmeye teeddüb ederim!” buyurdu.

Nihâyet bu yüksek yaratılışlı peygamber, dillere destan olan sabrının neticesinde eski sıhhat, gençlik ve varlığına kavuştu.

Varlık içinde elinde her imkân olduğu hâlde sabredenlere “**ağniyâ-i şâkirîn**” denir. Darlıkta, gönlünü Rabbine bağlayarak hiç şikâyet etmeden şükür hâlinde bulunanlara da “**fukarâ-i sâbirîn**” denir. Ağniyâ-i şâkirîn ve fukarâ-i sâbirîn için sayısız mükâfât müjdeleri vardır.

Oruçlu olduğu birgün, Abdurrahman bin Avf -radiyallâhu anh- için zengin bir iftar sofrası hazırlanmıştı. Ancak o, yemeklere bakıp şöyle demişti:

“Mus’âb bin Umeyr, Uhud savaşında şehîd edildi. O, benden daha fazîletli idi. Ama kefen olarak bir hırkadan başka bir şeyi yoktu. Onunla başı örtülse ayakları, ayakları örtülse başı açık kalıyordu. Sonra dünyâlık olarak bize her şey verildi. Doğrusu iyiliklerimizin karşılığının dünyâda verilmiş olmasından korkuyorum.”

Daha sonra Abdurrahman bin Avf -radiyallâhu anh- ağlamaya başladı ve yemeği bırakıp sofradan kalktı. (Buhârî, Cenâiz, 27)

Sahâbe-i kirâmın güzîde sîmâlarından Ebû Zer -radiyallâhu anh- da çok fakir biriydi. Buna mukâbil infaktan geri durmazdı ve hayâtı şükür içinde idi. Çünkü Peygamberimiz ona:

“-Yâ Ebâ Zer! Çorbana biraz daha su kat ve komşunu da gözet.” (Müslim, Birr, 142) buyurmuştu.

İşte gönül iklimine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in muhabbetini hâkim kılan, biri zengin diğeri fakir iki büyük sabır âbidesi sahâbî!.. Onlar, aynı rûh hâli içinde, yâni biri varlıkta, diğeri darlıkta Allâh'ın rızâsına nâil olabilmek ve İslâm'ı samîmî bir îmânla yaşayabilmek için gösterdikleri sabrın güzelliğini ne kadar mükemmel aksettirmişlerdir. Bizler de bu duygularla dolabilmemiz için, zikir, sohbet, infak ve cân u gönülden yapılan duâlara muhtâcız!..

Cenâb-ı Hak buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا

“Ey îmân edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşman-larınızı geçin!..” (Âl-i İmrân, 200)

Yine Cenâb-ı Hak buyurur:

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

“Asra yemîn ederim ki, insan, gerçekten ziyân içindedir. Bundan ancak, îmân edip amel-i sâlih işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnâdır.”

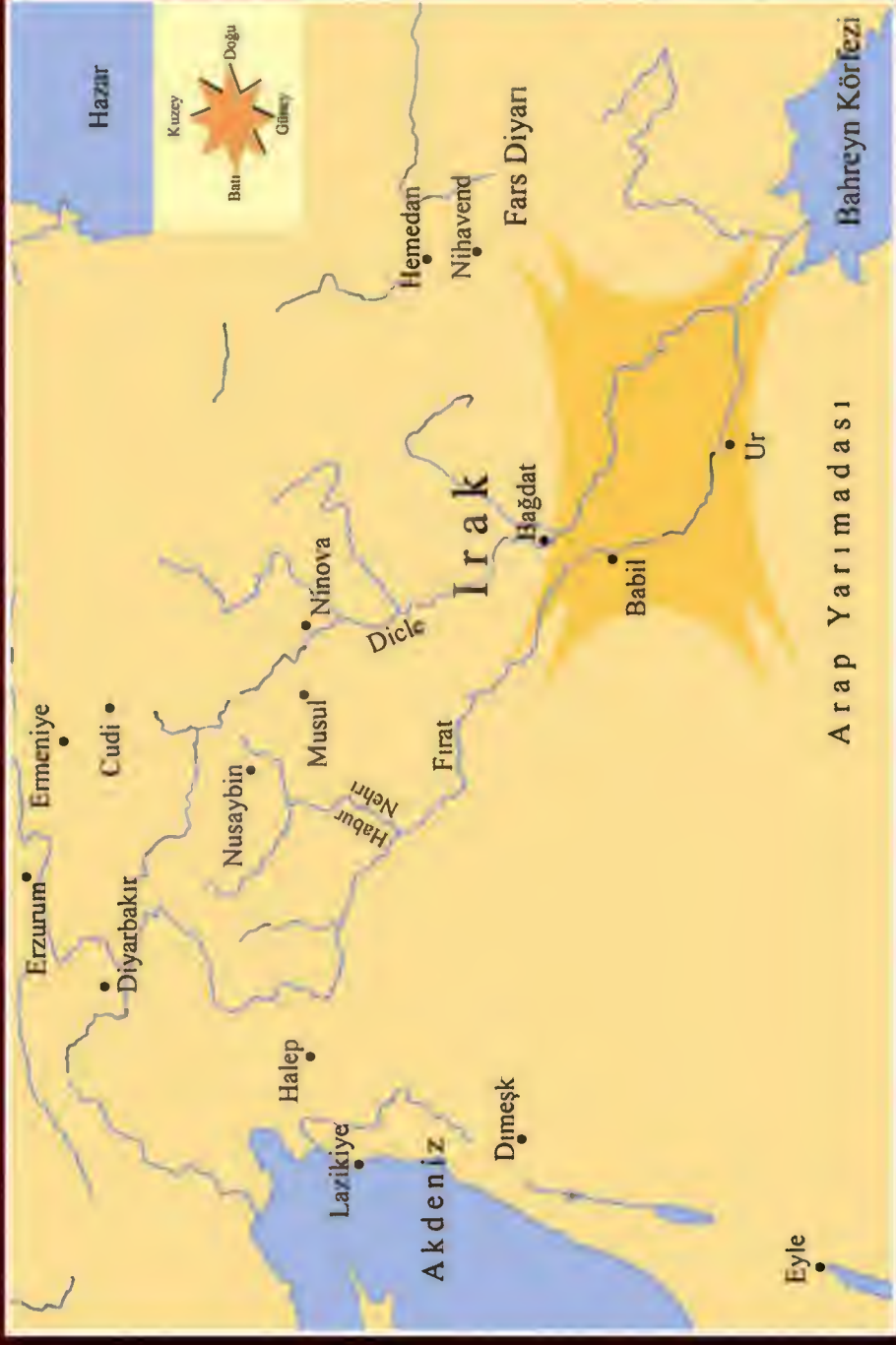
(el-Asr, 1-3)

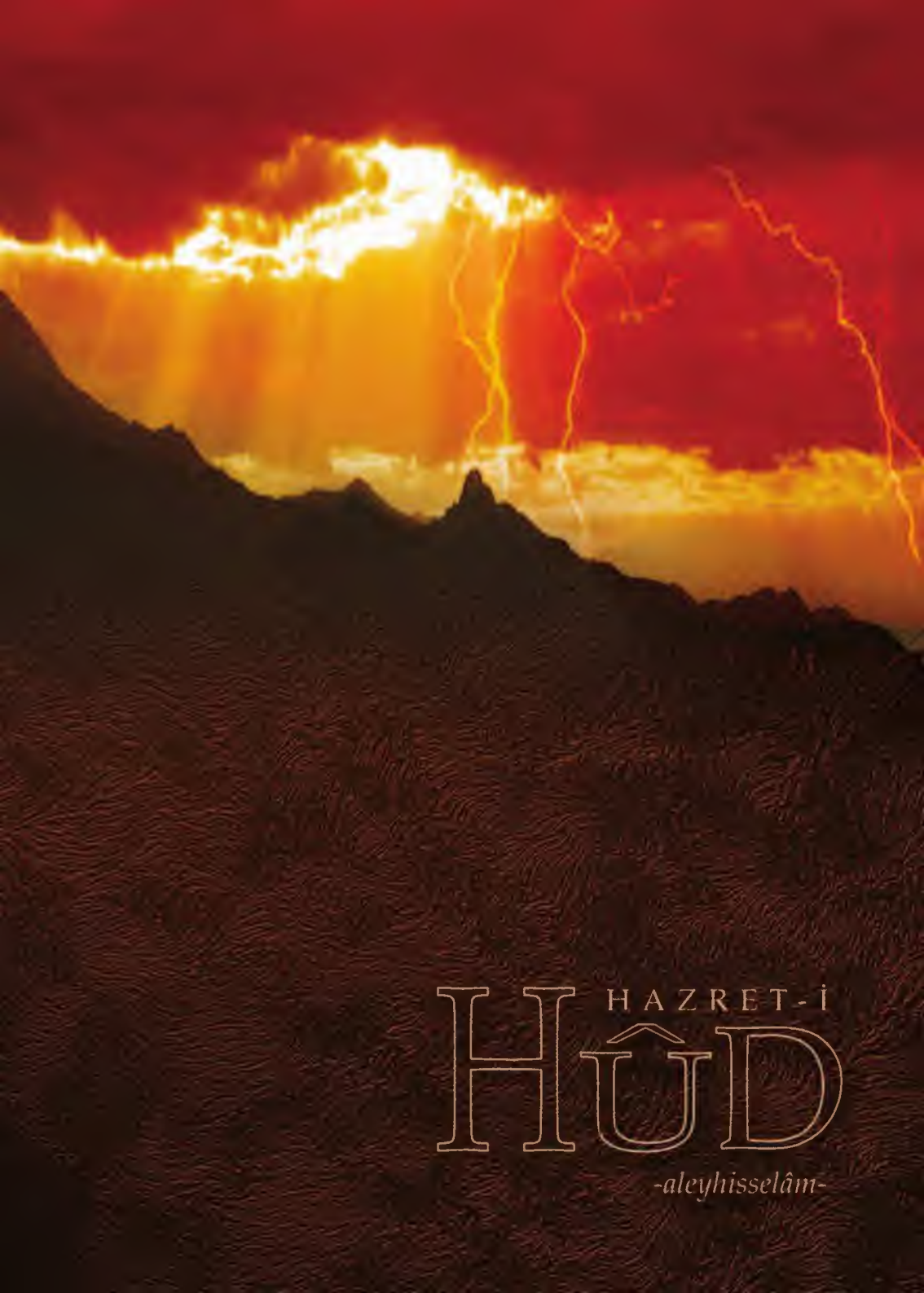
Ancak, hakkın ve sabrın başkalarına tavsiye edilebilmesi için bunların öncelikle ferdî hayatta tatbiki zarûrîdir.

Cenâb-ı Hak, cümlemizi sabırla mütehallî eylesin! Cümle enbiyâ ve evliyânın sabır ve sadır genişliğinden bir hisse nasîb eyleyip tâkat getiremeyeceğimiz imtihanlardan muhâfaza buyursun!..

Âmîn!..

HAZRET-İ
HÛD
-aleyhisselâm-

Fırtınalarla Alt-Üst Edilen Âd Kavmi'nin Peygamberi

HAZRET-İ HÛD

- aleyhisselâm -

Hûd -aleyhisselâm-, Sâ'm'ın torunlarındanr. Âd kavmine peygamber olarak gönderilmiştir.

Hûd; “hevâdet” kökünden olup yumuşaklık, sâkinlik, sulh ve sükûnete vesîle olması ümid edilen mânâsına gelir. Hûd -aleyhisselâm-'ın diğçer ismi Âbir, lakabı ise Nebiyyullâh'tır.

Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-, Ahkâf diyârında doğup yetişti. Âd kavmi içinde soyu şerefli bir kişiydi. Peygamberlikten önce ticâretle uğraşırdı. Orta boylu, esmer tenli, gür saçlı, güzel yüzlü idi. Âdem -aleyhisselâm-'a benzerdi.⁵⁵ Zâhid, müttakî ve ibâdete düşkün idi. Cömert ve şefkatli idi; yoksullara bol bol sadaka verirdi.

Âd Kavmi

Kur'ân-ı Kerîm'de A'râf, Hûd, Mü'minûn, Şuarâ, Fussilet,

55. Bkz. Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 614-616.

Ahkâf, Zâriyât, Kamer, Hâkka ve Fecr sûrelerinde, Âd kavminin bahsedilmektedir.

Âd kavmi, yirmi üç kabileden meydana gelen bir Arap kavmidir. Kavme ismi verilmiş bulunan Âd, Hazret-i Nûh'un torunlarından. Zamanları, tahmînen Hazret-i Nûh'tan sekizyüz sene sonradır.

Helâk oluşları bütün insanlığa ibret olan Âd kavminin yaşadığı Ahkâf diyârı, Yemen, Aden ve Ummân arasındadır. Âd kavmi Arabu'l-âribe denilen, Arabistan yarımadasına ilk yerleşen kavimlerden. Verimli toprakları olan bu kavim; otu, suyu ve çeşitli nîmetleri bol, bağlık-bahçelik bir yerd. Yerin üzerinde gürül gürül akan ırmakları, bağları, bahçeleri, sürü sürü davarları; yer altında da, muhtelif su depoları ve köşkle-ri vardı.⁵⁶ Hattâ Ahkâf mıntıkası, “**İrem**” adıyla tanınmıştır. Meşhûr “**İrem Bağları**” tâbiri oradan gelmektedir. Bu kavmin insanları güçlü-kuvvetli, cüsseli, uzun boylu ve uzun ömürlü idi. Âd kavmi, kayaları yontarak evler yapar, gösterişli binâlar inşâ ederlerdi. Bunların içinde bağlar-bahçeler ve güzel havuzlar bulunurdu. Her yer göz kamaştırıcı güzelliklerle doluydu.

Âd kavmi, Nûh Tûfânı'ndan sonra putperestliğe dönen ilk kavimdir. Bu kavim, zamanla dünyâ nîmetlerine gark olmaları sebebiyle Allâh'tan gâfil kaldılar, fitne ve fesâd ile dinlerinden uzaklaştılar. Nûh Tûfânı'nın dehşet ve hikmetini düşünmeyip iyice dünyâyâ daldılar. Gelen nîmetlerin çokluğuna bakarak aldandılar. Kibre kapıldılar, böbürlendiler. Allâh Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurur:

56. Bkz. eş-Şuarâ, 129, 133, 134.

فَإِمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً
وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

“Âd kavmine gelince, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve: «Bizden daha kuvvetli kim var?» dediler. Onlar, kendilerini yaratan Allâh'ın, onlardan daha kuvvetli olduğunu görmediler mi? Onlar, bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı.” (Fussilet, 15)

Onlar, ilâhî istikâmetten o kadar ayrıldılar ki, Samed, Samûd, Sadâ ve Hebâ adlı putlar edindiler ve onlara tapmağa başladılar. Zâlim ve gaddar oldular. Güçsüzleri, kimsesizleri eziyorlardı. Zavallı kimseleri, yüksek binâların üstüne çıkartır, oradan aşağıya atarlardı. Sonra onun parçalanmış manzarasını seyredeler ve bundan zevk alırlardı. Yâni kalbleri, bu kadar katılaşmıştı. Zulüm, akıl almaz derecede artmıştı. Zayıf kabîlelere baskınlar yapıp mallarını yağmalarlardı. Lüks ve gösterişte de çok aşırı gitmişlerdi. Nûh Tûfânı'ndan sonra ilk helâk edilen kavim, Hûd -aleyhisselâm-'ın kavmi Âd oldu.

Ancak Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-'ın, bu kavimle yalnız soy itibâriyle alâkası vardı. Yaşayış tarzı olarak ise, onlarla hiçbir alâkası yoktu. O, temiz ve soylu bir âilenin oğlu idi.

Âd kavminin azgınlık ve isyanda çok aşırı gitmeleri ve taşkınlıklarını gün geçtikçe artırmaları üzerine Cenâb-ı Hak, Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-'a şöyle vahyetti:

“Ey Hûd! Kavmin arasından seni seçtim. Onlara git; kendilerinden korkma! Ben onlara senin için mûcizeler göstereceğim...”

Hûd -aleyhisselâm-, vahiyden sonra kavminin toplandığı yere gitti. Melikleri Halcân, altından bir taht üzerine oturmuş idi. Hazret-i Hûd, gür sesi ile söze başladı:

“-Ey kavmim! İbâdet edilecek yalnız Allâh’tır. O’na şirk koşmayın! Düşünün ki Nûh kavmi, bu yüzden helâk oldu!”

Âyet-i kerîmede, Hûd -aleyhisselâm-’ın bu tebliği şöyle bildirilmektedir:

وَايَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا
وَيَرْزُقْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ

“Ey kavmim! Rabbinizden mağfiret dileyin! Sonra da O’na tevbe edin ki, üzerinize bol bol yağmur göndersin ve kuvvetinize kuvvet katsın! Günah işleyerek (Allâh’tan) yüz çevirmeyin!” (Hûd, 52)

Halcân sinirlendi:

“-Ey Hûd! Yazıklar olsun! Biz bu kadar güçlü ve kalabalık kimseler olduğumuz hâlde, sen bize gâlip geleceğini mi zannediyorsun? Bilmez misin ki sen, sadece bir kişisin! Hem bilmez misin ki, bizim hergün bin tane çocuğumuz dünyâya gelir!” dedi.

Velhâsıl Halcân ve Âd kavmi, evlâd ve mala mağrûr olarak Hûd -aleyhisselâm-’ı küçük gördüler ve îmân etmediler. Bu hâdise, âyet-i kerîmelerde şöyle zikredilir:

وَ إِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهِ غَيْرُهُ
 أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرِيكَ فِي
 سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ
 وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

“Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u (gönderdik). O dedi ki: «Ey kavmim! Allâh’a kulluk edin; sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur. Hâlâ sakınmayacak mısınız?»

Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: «Biz seni kesinlikle bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve gerçekten seni yalancılardan sanıyoruz!» (Hûd:) «Ey kavmim!» dedi: «Ben beyinsiz değilim; fakat ben âlemlerin Rabbinin gönderdiği bir elçiyim!» (el-A’râf, 65-67)

Kavminin Hûd -aleyhisselâm-’a olan îtiraz ve inkârları Hûd Sûresi’nde şöyle bildirilir:

قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا
 نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ
 قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَ أَشْهَدُوا أَنِّي بَرِئٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

“Dediler ki: «Ey Hûd! Sen bize açık bir mûcize getirmedin; biz, senin sözünle tanrılarımızı bırakacak değiliz ve biz sana îmân edecek de değiliz! Biz, “Tanrılarımızdan biri seni fenâ çarpmış!” demekten başka bir söz söylemeyiz!»” (Hûd, 53-54)

Âd kavminin, Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-’a karşı çıkarken ileri sürdükleri îtirazlar, diğer peygamberlere karşı muârizları-

nın ileri sürdüklerinden farklı değildir. Hattâ günümüz münkirlerinin de îtirazları aynı hususlarda olmaktadır. Bu îtirazlar her zaman olduğu gibi daha çok kavmin ileri gelenleri tarafından yapılmıştır. Bu inat ve îtirazların temel sebebi ise, bu insanların dünyevî menfaatlerinin tehlikeye düşmesidir. Kavminin Hûd -aleyhisselâm-'a yaptığı îtirazları şu maddelerle hülâsa etmek mümkündür:

1. Hazret-i Hûd'u sapıklık ve beyinsizlikle ithâm etmişler ve âyet-i kerîmelerde de bildirildiği üzere:

إِنَّا لَنَرِيكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“...Biz seni açık bir sapıklık içinde görüyoruz.” (el-A'râf, 60);

إِنَّا لَنَرِيكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ

“...Biz seni bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve senin yalancılardan olduğuna inanıyoruz.” (el-A'râf, 66) deme bedbahtlığına düşmüşlerdir.

2. Atalarının dininin en doğru yol olduğunu düşünüp ona büyük bir taassupla bağlı kalmışlardır. Âyet-i kerîmede onların bu hâli şöyle bildirilmektedir:

قَالُوا أَأَجِئْنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا

“Dediler ki: Sen, tek Allâh'a kulluk edelim ve atalarımızın taptıklarını bırakalım diye mi bize geldin!?” (el-A'râf, 70)

3. Kendilerinin güçlü kuvvetli olduklarını söyleyip Hazret-i Hûd tarafından kendilerine bir zarar verilemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Âyet-i kerîmede buyrulur:

فَأَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً

“Âd kavmi, yeryüzünde haksız olarak büyüklük tasladılar ve; «Bizden daha kuvvetli kim var?» dediler...” (Fussilet, 15)

4. Âhireti inkâr edip hayatın sâdece dünya hayatından ibâret olduğunu söylemişlerdir. Onların bu gâfilâne ve câhilâne iddiâlarını Rabbimiz âyet-i kerîmede şöyle haber vermektedir:

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ

“Hayat bizim yaşadığımız şu dünya hayatımızdan başka bir şey değildir. (Kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız; öldükten sonra da diriltilecek değiliz.” (el-Mü'minûn, 37)

5. Hûd -aleyhisselâm-ı ve mü'minleri tahkîr ederek alaya almışlardır. Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالْآخِرَةِ وَآتَرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾

“Onun kavminden, kâfir olup âhiret hayatına kavuşmayı yalanlayan ve kendilerine dünyâda refah verdiğimiz eşraf takımı dedi ki; «Bu da sizin gibi bir insandan başka birşey değildir. Sizin yediğinizden yiyor, içtiğinizden içiyor. Eğer sizin gibi bir beşere itaat ederseniz o takdirde siz, mutlaka ziyâna uğrayanlardan olursunuz.»” (el-Mü'minûn, 33-34)

İbret Dolu İlâhî İkâzlar

Hûd -aleyhisselâm-, kavminin davranışlarına çok üzölmüş-tü. Ellerini hüözünle semâya kaldırıp Cenâb-ı Hakk'a ilticâ etti. Bunun üzerine, kavminin kadınları kısır kaldı; çocuk doğurmaz hâle geldi. Bu hâl on sene devâm etti.

Mecbûren Hûd -aleyhisselâm-'a geldiler. Ancak hâlâ gaflet içindeydiler. Şâhid oldukları mûcizeye rağmen yine:

“-Sen bize bir mûcize göster!” dediler.

Ardından daha da ileri giderek, Ahkâf Sûresi'nin 22. âye-tinde bildirildiği gibi azar ve istihzâ ile azâb talebinde bulundular:

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Sen bizi tanrılarımızdan çevirmek için mi geldin? Hay-di, doğru söyleyenlerden isen, bizi tehdîd ettiğın şeyi (azâbı) başımıza getir!” dediler.” (el-Ahkâf, 22)

Bunun üzerine pınarlar kurudu, bağlar-bahçeler sarardı. O güzel “İrem Bağları” yok oldu. İri cüsseli insanlar, bir lokmaya muhtaç duruma geldi.

Hûd -aleyhisselâm-, onları tekrar topladı. Yeniden kendile-rine öğüt verdi: **«Allâh'tan mağfiret dileyin!»** dedi ve ardından küfr-i inâdileri sebebiyle onları açık bir şekilde ikâz etti:

قَالَ إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا أَنِّي بَرِّئٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ مِنْ دُونِهِ
فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي
وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا
إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾

“...(Hûd) dedi ki: «Ben Allâh'ı şâhid tutuyorum; siz de şâhid olun ki, ben sizin ortak koştuklarınızdan uzağım! O'ndan başka (taptıklarınızın hepsinden uzağım). Haydi hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana mühlet vermeyin! Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a tevekkül ettim. Çünkü hiçbir canlı yoktur ki, Allâh onun perçemin-den tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim, dosdoğru yoldadır.⁵⁷” (Hûd, 54-56)

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيزٌ

“Eğer yüz çevirerseniz, tebliğ etmek için gönderildiğim şeyleri size bildirdim. Rabbim (dilerse), başka bir kavmi sizin yerinize getirir de O'na hiçbir zarar veremezsiniz! Çünkü benim Rabbim, her şeyi hakkıyla gözetendir.” (Hûd, 57)

Bu âyet-i kerîmelerde görüldüğü üzere Hûd -aleyhisselâm-müşrik kavmine açıkça meydan okumakta ve şöyle demektedir:

“Hepiniz toplanınız ve beni yok etmek üzere elinizden ne geliyorsa, neye gücünüz yetiyorsa hepsini yapınız. Göz açıp kapayıncaya kadar bile asla beklemeyiniz. Şüphesiz ben size aldırmam, sizin bana ne yapacağınızı düşünmem ve size hiç bakmam. Çünkü ben sâdece Allâh'a tevekkül etmekteyim, O'na dayanmaktayım. O'na dayanan, asla zarara uğramaz. O'ndan başkasına aldırarak değilim. Ben ancak Allâh'a dayanır ve O'na kulluk ederim.”

57. Yâni Rabbimizin hüküm ve tasarrufları tamâmen doğrudur. O, haksızlık ve zulümden, yanlış ve hatâdan münezzehtir.

Sâdece bu sözler bile Hûd -aleyhisselâm-'ın Allâh'ın kulu ve peygamberi olduğunun, karşısındakilerin ise cehâlet ve sapıklık üzere bulunduğunun apaçık bir delilidir. Bu sözüne karşı düşmanları ona hiçbir zarar verememişler, onu dâvâsından vazgeçirememişlerdir. Bu da onun dâvâsının hak olduğunu göstermektedir.

Âd kavminin hidâyeti için bu tehdîdler de kâfi gelmedi. O kadar sıkıntı ve kıtlık çekmelerine rağmen, yine de istiğfâr edip, Allâh'a ve tevhîd akîdesine dönmediler. Zîrâ aşırı zenginliğin verdiği gaflet, rehâvet ve azgınlık sebebiyle Allâh'a kulluktan çok uzaklaşmışlardı. Bu durumda, eğer peygamberlere tâbî olsalardı, birçok haramları işleyemeyecekler, haksızlık yapamayacaklar, zayıfları ezemeyeceklerdi. Çünkü hak dîn olan tevhîd dîni, birtakım tahdîdler (sınırlandırmalar) getirmekteydi. Ancak, nefsânî yaşayışa alışmış olan bu insanlar, dînî tahdîdlere girmek istemediler. Gâfilâne bir şekilde ve nefsânî bir rahathık içinde yaşamayı arzu ettiler.

Altüst Eden Kasırga

Bunun üzerine, Allâh Teâlâ onlardan üç yıl yağmuru kesti. Onlar yağmur için Mekke'ye bir heyet gönderdiler. Çok geçmeden gökyüzünde bulutlar peydâ oldu. Âd kavmi, semâyı baştan-başa kaplamış bulunan bulutları görünce, birden sevindiler:

“Yağmur geldi!” dediler. Hâlbuki bunlar, azâb bulutları idi. Hazret-i Hûd, son kez:

“-Îmâna gelin!” diyerek azâbdan kurtulmaları için kavmini îkâz etti. Fakat onlar, yine büyük bir gaflet içinde:

“-Yok! Bunlar, yağmurdan evvel gelen bulutlardır!” dediler.

Böylece son ilâhî ikâza da kör ve sağır davrandılar. Nihâyet vazîfeli melekler, gökte peydâh olan bulutlar ile bütün kavmi kuşattı. Çarşamba sabahı rüzgâr şiddetlendi. Gücü, ağaçları kökünden sökecek kuvvette idi. Gitgide fırtınanın şiddetli sesi ve soğuğu arttı. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

فَآرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ
الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصُرُونَ

“Biz de onlara dünyâ hayâtında rezillik azâbını tattırmak için o uğursuz günlerde üzerlerine dondurucu bir rüzgar gönderdik. Âhîret azâbı ise, daha da perişân edicidir. Onlara aslâ yardım edilmeyecektir.” (Fussilet, 16)

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ

“Biz onların üstüne uğursuz mu uğursuz bir günde uğultulu bir kasırga saldı.” (el-Kamer, 19)

وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ
أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلْنَاهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾

“Âd kavminde (ibretler vardır). Onlara, kasıp kavuran rüzgârı göndermiştik. Üzerinden geçtiği şeyi sağlam bırakmıyor, onu kül gibi ediyordu.” (ez-Zâriyât, 41-42)

Bu kasırganın tesiriyle insanlar, çekirgeler gibi havada uçuşmağa başladılar. Uçmamak için eteklerini birbirine bağlayıp halka oldular. Fakat bu da çâre olmadı. Bâzıları, develerin ve dev cüsseli insanların, havalarda uçmaya başladığını görünce, evlerine doğru koşuştular. Fakat aynı âkıbet, oralarda da

kendilerini yakalıyor, onları bir saman çöpü gibi evlerinden dışarıya atıyordu. Kur'ân-ı Kerîm, bu durumu şöyle tasvîr eder:

تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ

“İnsanları sanki köklerinden sökülmiş hurma kütükleri gibi koparıp deviriyordu.” (el-Kamer, 20)

Allâh -celle celâlihû- rüzgâra emretti. Kum tepelerini onların üzerlerine yığdı. Bu, yedi gece, sekiz gün devâm etti. O azgın kavim, hazin bir âkıbeta dūçar oldu. Âd kavminin helâk edişi, âyet-i kerîmelerde şöyle bildirilmektedir:

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَتَمَازِئَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

“Allâh onu (fırtınayı), ardarda yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş hâlde görürdün. Şimdi onlardan arda kalan bir şey görebiliyor musun?” (el-Hâkka, 7-8)

وَ قَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بَايَاتِنَا وَ مَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ

“...Âyetlerimizi yalanlayıp da îmân etmeyenlerin ise kökünü kestik.” (el-A'râf, 72)

وَ تِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَ عصَوْا رُسُلَهُ وَ اتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَ اتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِلَّا إِنْ عَادَا كَفَرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا بَعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

“İşte Âd (kavmi)! Rablerinin âyetlerini inkâr ettiler. O’nun peygamberine âsî oldular ve her inatçı zorbanın emrine uydular. Onlar, hem bu dünyâda, hem de kıyâmet gününde lânete tâbî tutuldular. Biliniz ki, Âd (kavmi) Rablerini inkâr ettiler. (Şunu da) bilin ki Hûd’un kavmi Âd, Allâh’ın rahmetinden uzak kılındı.” (Hûd, 59-60)

Bu fırtına geldiği zaman, Hûd -aleyhisselâm- ve tevhîd akidesinde olanlar, Allâh’ın inâyet ve rahmetiyle bu ilâhî azâbdan kurtuldular. Azâb, âsî olanların üzerine indi. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
وَنَجَّيْنَاهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ

“Emrimiz gelince, Hûd’u ve O’nunla berâber îmân edenleri, tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Onları, ağır bir azâbdan kurtuluşa erdirdik.” (Hûd, 58)

Tefsîr âlimleri, buradaki **“tarafımızdan bir rahmetle kurtardık”** ifâdesini şöyle açıklarlar:

Allâh -celle celâlihû- Hûd -aleyhisselâm-’ı ve ona tâbî olan mü’minleri, merhametinin muktezâsı olarak muhâfaza etmiş ve kurtarmıştır. Ayrıca buradan, kullara verilen nîmet ve lutufların, yapılan amellerin karşılığı değil de, rahmet ve merhamet-i ilâhiye sebebiyle ihsân edildiği anlaşılmaktadır.

Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ-’nın anlattığına göre Efen-dimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, rüzgar estiğinde ve gökyüzünde siyah bir bulut gördüğü zaman korkusundan yüzünün rengi değişir, bâzen o buluta karşı durur bakar, bâzen geri döner, eve girer çıkardı. Yağmur yağdığında ise rahatlardı. Bunlar

bir endişe alâmeti idi. Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ- bunun sebebini öğrenmek isteyince Rasûl-i Ekrem Efendimiz:

“Ne bileyim, belki bu kara bulut Âd kavmine geldiği gibi bir azâb olur. Onlar gördükleri siyah bulutu yağmur yağdıracak bir bulut zannetmişlerdi; ama o elim bir azâb getirdi.” (Buhârî, Tefsîr, 46/2; Müslim, İstiskâ, 14-16)

Yine Hazret-i Âişe vâlidemizden şöyle bir hadîs nakledilir:

Rüzgar şiddetli estiği zaman Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyururdu:

“Allâh’ım! Sen’den bu rüzgarın, bu rüzgarın içinde bulunan şeylerin ve Sen’in gönderdiğin şeylerin hayırlı olmasını istiyorum. Bu rüzgarın, içinde bulunan şeylerin ve Sen’in gönderdiğin şeylerin şerrinden de Sana sığınırım.”

(Müslim, İstiskâ, 15)

Peygamber Efendimiz her an böyle bir teyakkuz hâlinde olmuş ve ümmetinin de bu hâlet-i rûhiyede olmasını murâd etmiştir.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- vedâ haccında, Usfan vâdisine vardığı zaman, Hazret-i Ebû Bekr’e:

“Yâ Ebâ Bekr! Bu hangi vâdidir?” diye sormuştu.

Hazret-i Ebû Bekir:

“Usfan vâdisidir.” diye cevaplayınca Peygamber Efendimiz; Hûd -aleyhisselâm-’ın, beline aba bağlamış, belinden yukarısını alacalı bir kumaş ile bürümüş, genç ve kızıl, yuları hurma liflerinden örülmüş dişi bir deve üzerinde, hac için buradan telbiye ederek geçmiş olduğunu haber vermiştir. (Ahmed bin Hanbel,

Müsned, I, 232)

Âd kavmi helâk olunca Hazret-i Hûd -aleyhisselâm- kendisine inananlar ile beraber Mekke'ye gelmiş ve vefât edinceye kadar orada kalmıştır.

Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-'ın Mûcizeleri

1. Allâh'ın izni ile, rüzgârları istediği tarafa yönlendiriyordu.

Hûd -aleyhisselâm- kendisinden mûcize isteyen kavmine:

“–Nasıl bir mûcize istiyorsunuz?” deyince, rüzgârı istedikleri yöne çevirmesini söylediler. Hazret-i Hûd -aleyhisselâm- da rüzgârı, onların istediği yöne çevirdi.

Ne büyük bir ibrettir ki Âd kavmi, Cenâb-ı Hakk'ın bu mûcizesini görüp îmân etmedikleri için nihâyetinde rüzgârla helâk edildiler. Bu rüzgâra Kur'ân-ı Kerîm'in ifâdesiyle “**rîh-i sarsâr**” (uğultulu ve şiddetli kasırga) denilmiştir.

2. Yünü, ibrişim hâline getirirdi. Yâni parlak bir hâle çevirirdi.

3. Şiddetli yağmurlarda sefer yapılamazdı. Hûd -aleyhisselâm- duâ etti; yollarda barınaklar oldu. Yağmur bitinceye kadar halk o barınaklarda muhâfaza içinde beklerdi.

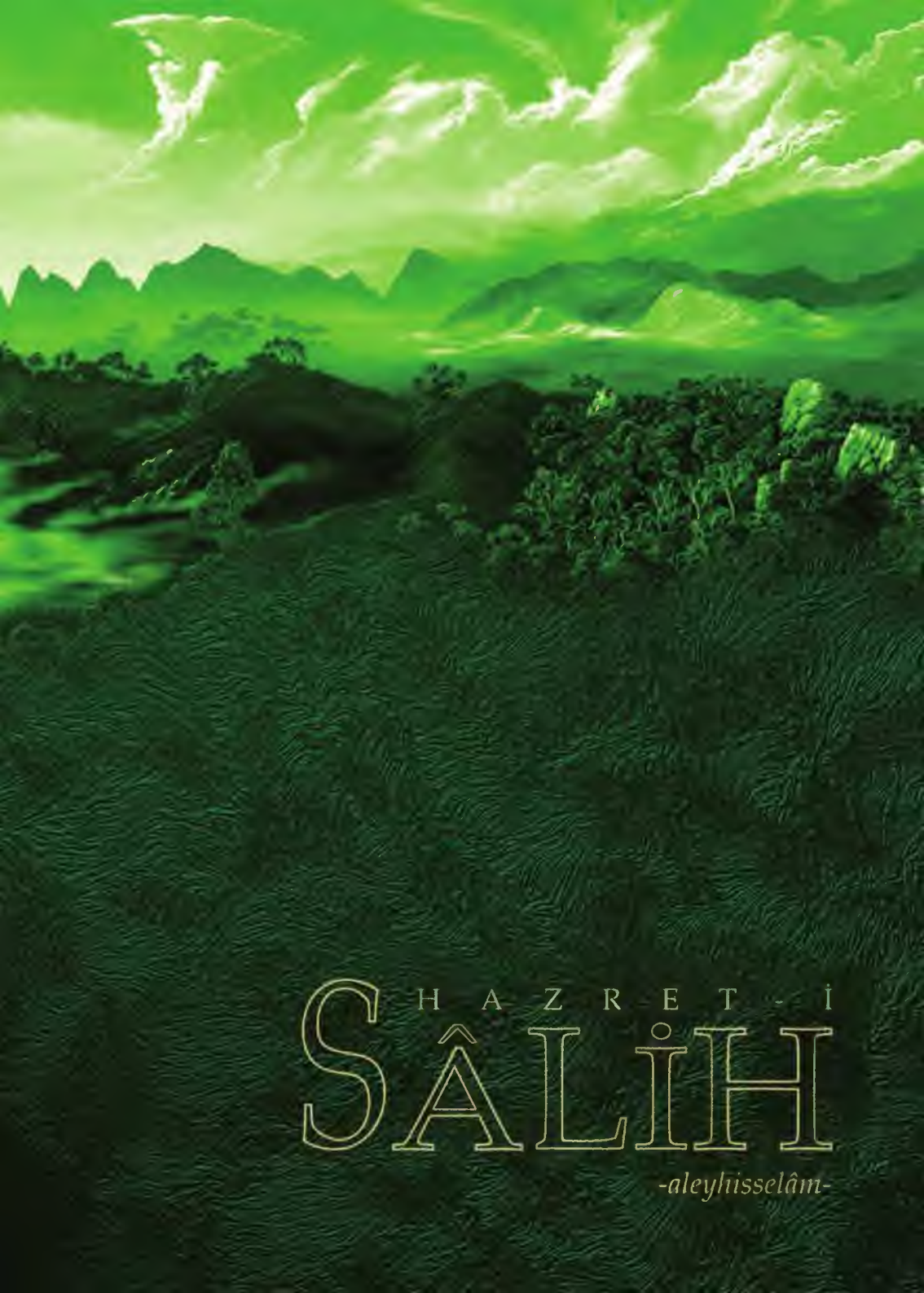
Geçmiş peygamberler ve kavimlerine âit kıssaların Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi, inananların ibret almaları içindir. Geçmiş peygamberlerin her tavrı müslümanlar için de takip edilecek bir yoldur. Hûd -aleyhisselâm-'ın kıssasına bu vecheden baktığımızda, birçok numûne davranışlarla karşılaşmaktayız:

Nitekim Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-, Allâh yoluna samîmiyetle sarılmış vakûr bir kişidir. Söyleyeceğini, ölçüp tarttıktan sonra söylemiştir. Kavmi kendisini beyinsizlikle ithâm ederken, kendisinin beyinsiz olmadığını, onları uyarmak üzere Allâh tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu söylemekle iktifâ etmiştir. Kötülüğe, kötülükle karşılık vermediği gibi aksine onlara yumuşak davranmıştır. Allâh'ın üzerlerindeki nîmetlerini kendilerine hatırlatmış ve bu nîmetlere şükretmeleri için Allâh'ın emirlerine riâyet etmeleri gerektiğini anlatmıştır. Bütün bunların karşılığında onlardan herhangi bir ücret istemediğini de bilhas- sa ifâde etmiştir.

Aleyhisselâm!

H A Z R E T - İ
SÂLİH

-aleyhisselâm-

*Azgınlık ve Taşkınlıkları Sebebiyle Zelzelelerle
Kökünden Sarsılan Semûd Kavmi'nin Peygamberi*

HAZRET-İ SÂLİH

- aleyhisselâm -

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın ondokuzuncu kuşaktan torunudur. Sâlih -aleyhisselâm-, Semûd kavmine gönderilmiş bir peygamberdir.

Bir rivâyete göre Nûh, Hûd, Sâlih ve Şuayb -aleyhimüsse-lâm-'ın kabirleri, Mekke'de Zemzem ile Makâm-ı İbrâhîm arasındadır.

Semûd Kavmi

Semûd kavmi, helâk edilişleri dillere destân olan bir kavimdir. Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli sûrelerinde, îmân etmedikleri ve sayısız azgınlıklarla haddi aşkıları için helâk edilen bu kavimden ibretle bahsedilmektedir.

Bu kavim, Nûh -aleyhisselâm-'ın oğlu Sâ'm'ın neslinden gelen Semûd'un kavmidir. Hazret-i Hûd'un vefâtından sonra, Semûd'un torunları Kuzey Arabistan bölgesine, Şâm ile Hicâz

arasında bulunan Hicr mevkîine yerleşmişlerdi. Daha sonra buradan ayrılıp Âd kavminin bölgesine yerleştiler. Semûd'un nesli çoğalıp bir kavim hâline geldi. Kendilerine "Âd-ı Sâni" (İkinci Âd) ismi verildi.

Semûd kavmi de, vaktiyle Âd kavminin sâhip olduğu nîmetlere sâhip oldular. Ancak onlar da, Âd kavmi gibi gaflet ve dalâlete düştüler. Âd kavminin helâkini, azgınlıkları dolayısıyla gelen azâb-ı ilâhîden başka bir sebebe bağlayarak gaflet mahmurluğu içinde:

"Âd kavmi, sağlam binâlar yapmadıkları için helâk oldular. Zîrâ onlar, evleri kumlar üzerine yapmışlardı. Biz ise sağlam kayalar üzerine yaptık. Gelen fırtınalardan herhangi bir zarar görmeyiz..." dediler. Kendilerine köşkler, saraylar inşâ ettiler. Taşları oydular, onlara yeni şekiller verdiler. Köşklerini ve saraylarını muhtelif şekillerle tezyîn ettiler. Tevhîd inancını unutup Al-lâh'a ortak koştular ve yapmış oldukları putlardan kendilerine tanrılar edindiler.

Kavmin reisi "Cenda" idi. Âd kavminin ducâr olduğu âkıbetten ibret almayan Semûd kavmi, aralarında istişâre edip Cenda'dan kendileri için hiçbir kavimde olmayan bir put yapmasını ricâ ettiler. Cenda memnun oldu. Dağa çıkıp büyük bir kayayı yonttular. Bu kayaya göz, sıgır göğsü ve at ayağı gibi şekiller verip onu altın, gümüş ve çeşitli mücevherlerle donattılar. Sonra da karşısına geçerek secde ettiler.

Bu putun ardından Semûdlular, kendilerine bir puthane yaptılar. Veddd, Ceddd, Hed, Şems, Menaf, Menat, Lât adında putlar edindiler ve bunlara tapmağa başladılar.

Bu sırada Sâlih -aleyhisselâm-, kavmin içindeydi. Ticâretle meşgul olur, el emeği ile geçinirdi. Sâlih -aleyhisselâm- gerçek-

ten tâzim ve hürmete lâîk bir insandı. Kavmi, kendisini dürüst-lüğü, iyiliğı ve kâbiliyeti sebebiyle çok severdi. Gelecekte kendi-sinden çok şey bekliyorlardı. Hattâ O'nu kendilerine hükümdar yapmak niyetindeydiler. Fakat Allâh Teâlâ Sâlih -aleyhisselâm-'a peygamberlik verdi.

Tebliğe Başlayış

Sâlih -aleyhisselâm- kırk yaşına ulaştığında Cebrâîl -aley-hisselâm-, kendisine peygamberliği getirdi. Sâlih -aleyhisselâm- önce çekindi. Ancak Hazret-i Cebrâîl:

“-Ey Sâlih! Haydi kavmini tevhîde dâvet et!” buyurdu.

Ardından:

“-Ey Sâlih! Sen, Nûh ve Hûd zamanında olmayan hâlleri müşâhede edeceksin!” dedi ve semâya yükseldi.

Bunun üzerine Sâlih -aleyhisselâm-, önce kavmin reîsi olan Cenda'ya giderek ona tevhîdi tebliğ etti. Cenda, bu dâvete gâ-yet insaflı ve mâkûl bir şekilde mukâbele ederek:

“-Bunu kavmime bildireyim.” dedi. Bundan sonra Cenda, kavmini topladı. Onlara Sâlih -aleyhisselâm-'ın peygamberliği-ni ve tevhîdi bildirdi. Kavmi:

“-Ey Cenda, gelip kendisi söylesin!” dediler. Bunun üzeri-ne Sâlih -aleyhisselâm- gelip tebliğde bulundu. Allâh Teâlâ, Hazret-i Sâlih'in kavmini irşâdını şöyle beyân buyurur:

وَ إِلَىٰ تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهِ
غَيْرِهِ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا
إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ

“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Dedi ki: «Ey kavmim! Allâh’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı ve sizi orada yaşattı. Öyleyse O’ndan mağfiret isteyin; sonra da O’na tevbe edin! Çünkü Rabbim (kullarına) çok yakındır, (duâlarını) kabûl edendir.»” (Hûd, 61)

Şuarâ Sûresi’nde de mevzuyla alâkalı şu âyetler bulunmaktadır:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَاطِيعُونَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ
إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾

“Semûd (kavmi) de peygamberleri yalancılıkla suçladı. Kardeşleri Sâlih, onlara şöyle demişti: «(Allâh’a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allâh’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin! Bu (tebliğime) karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir.” (eş-Şuarâ, 141-145)

Hazret-i Sâlih -aleyhisselâm- böylece dâvetini açıktan yapmaya başladıktan sonra kavminin kendisine karşı tavırları bir anda değişti. Kavmi, Sâlih -aleyhisselâm-’a karşı cephe almaya başladı.

Önceki peygamberlerde de olduğu gibi Hazret-i Sâlih’in davetini ve tevhîd akîdesini pek az kimse kabul etti. Diğerleri ise inkârlarına devâm ettiler:

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ

“Ey Sâlih! Sen bundan önce içimizde ümid beslenen birisiydin. (Şimdi) babalarımızın taptıklarına tapmaktan bizi engelliyor musun? Doğrusu, bizi kendisine (kulluğa) çağırдыңın şeyden ciddî bir şüphe içindeyiz.» dediler.” (Hûd, 62)

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي مِنْهُ رَحْمَةً
فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ

“(Sâlih) dedi ki: «Ey kavmim! Eğer ben Rabbimden (verilen) apaçık bir delil üzerinde isem ve O bana kendinden bir rahmet (peygamberlik) vermişse, buna ne dersiniz? Bu durum karşısında O'na âsî olursam, beni Allâh'tan (O'nun azâbindan) kim korur? O zaman siz de bana ziyan vermekten fazla bir şey yapamazsınız!»” (Hûd, 63)

قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Sâlih dedi ki: «Ey kavmim! İyilik dururken, niçin kötülüğe koşuyorsunuz? Allâh'tan mağfiret dileseniz olmaz mı? Belki size merhamet edilir.»” (en-Neml, 46)

Sâlih -aleyhisselâm-'ın bu hikmet ve hakikat dolu nasihatlerine rağmen kavmi O'nu, büyülenmiş bir yalancı olarak ithâm etme bedbahtlığına düştü:

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ

“Dediler ki: «Sen, olsa olsa iyice büyülenmiş birisin!»”

(eş-Şuarâ, 153)

Sonra aralarında şöyle söylendiler:

فَقَالُوا أَمْ بَشَرًا مِّثْلًا وَاحِدًا نَّتَّبِعُهُ إِنْآ إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ

“«Aramızdan bir beşere mi uyacağız? O takdirde biz apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz!» dediler.” (el-Kamer, 24)

Sözlerine devamla:

ءَ الْقَى الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرُّ

“Vahiy, aramızda ona mı verildi? Hayır O, yalancı ve şımarığın biridir (dediler).” (el-Kamer, 25)

Semûd kavminin bu cehâlet dolu ithâmına, Cenâb-ı Hak büyük bir tehditle şöyle cevâb vermiştir:

سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِّنَ الْكُذَّابِ الْأَشِرِّ

“Yarın onlar, yalancı ve şımarığın kim olduğunu bileceklerdir!” (el-Kamer, 26)

قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لِّيُصْبِحَنَّ نَادِمِينَ

“Pek yakında onlar, mutlaka pişman olacaklar!” (el-Mü'minûn, 40)

Sâlih Peygamber, sabretti, ümitsizliğe kapılmadı. Her şeye rağmen gerçeğe yüz çeviren kavmini putlardan uzaklaştırmaya çalıştı. Onlara öğütlerde bulunmaya ve tebliğe devâm ediyordu:

أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هُمْ بِآمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ ﴿١٤٧﴾
وَزُرُوعٍ وَ نَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَ تَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ
يُبُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا ﴿١٥٠﴾
وَ لَا تَطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

“(Ey kavmim!) **Siz burada bahçelerin, pınarların içinde; ekinlerin salkımların, sarkmış hurmalıkların arasında güven içinde bırakılacağınızı mı (sanırsınız)?** (Böyle sanıp) **dağlardan ustaca evler yontuyorsunuz. Artık Allâh’tan korkun ve bana itaat edin! O haddi aşan (kâfirlerin) emrine uymayın. Onlar ki yeryüzünde fesat çıkarırlar ve (gerek kendilerini gerekse çevrelerinde bulunanları) ıslâha gayret göstermezler.**” (eş-Şuarâ, 146-152)

Semûd kavmi, Hazret-i Sâlih’e engel olamayacaklarını anlayınca, onunla uğraşmaktan vazgeçtiler. Sâlih -aleyhisselâm-’a inanan mü’minleri yollarından döndürmeye çalıştılar. Allâh’ın elçisini yapayalnız bırakmak istediler. Mü’minlere:

أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ

“...Sâlih’in, Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu gerçekten biliyor musunuz?..” (el-A’râf, 75) dediler. O, gerçek îman mutluluğuna eren insanlar da:

إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ

“...Biz, onunla gönderilen her şeye îmân ederiz.” (el-A’râf, 75) dediler. Hiçbir şüpheye yer vermeyen bu kayıtsız şartsız îmân karşısında Semûd Kavmi’nin inkârcıları şaşkınlığa düştüler:

إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ

“...Sizin inandığınızı biz inkâr ederiz.” (el-A’râf, 76) diyerek dalâlet bataklığından çıkmamakta direndiler. Bu inkârcılar, Hazret-i Sâlih’i bozgunculukla suçlarken halkı da inkâra zorladılar.

Bir türlü îmân etmeyen Semûd kavmi, bir de Sâlih -aleyhisselâm-’a bunun için akıllarınca bâzı sebepler ileri sürdüler:

“-Sen bizim mallarımıza sâhip olmak, onları gasp edip elimizden almak istiyorsun. Bize reîs olma arzusundasın!” dediler.

Ardından ibtidâî bir mantık yürüterek:

“-Bizim putlarımız var. Şimdi biz görünenleri bırakıp, görünmeyen Allâh’a mı tapalım?!” dediler. Sonra şöyle devâm ettiler:

“-Görmediğin Allâh, seni ne şekilde vazîfeli kılar?!”

“-Eğer doğru söylüyorsan, bize hiç kimsenin yapamadığı bir iş yap!”

مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَاتِّبَاعِي إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Sen de ancak bizim gibi bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mûcize getir!” (eş-Şuarâ, 154)

Deve Mûcizesi

Sâlih -aleyhisselâm-, kavminin cehâlet ve gafletine çok üzölmüştü. Bir müddet onları terk ederek aralarından ayrıldı. Dönüşünde Cenâb-ı Hak, kavmine, Hazret-i Sâlih'in peygamberlik heybetini gösterdi. Kavmi, O'nun bu heybetinden ürktü.

Sâlih -aleyhisselâm-, kavmin reîsi olan Cenda'nın yanına gitti. Cenda:

“Doğru söylüyorsan seni imtihân edeceğiz!” dedi. “el-Kâtibe” diye bilinen bir kaya vardı. Cenda bu kayayı kasdederek şöyle dedi:

“Seninle oraya gideceğiz. Senin ilâhın, o kayadan kırmızı tüylü, doğurmak üzere olan dişi bir deve çıkarsın! Yavrusunun rengi de annesinin rengine de olsun!”

Kavmi de istihzâ ederek:

“Sütü, yazın serin, kışın sıcak olsun! Bu süttten içen her hasta şifâ bulsun, fakir bir kimse ise fakirlikten kurtulsun!” dediler.

O devirde bu kavim için en kıymetli şey, kızıl renkli deveydi. Bu sebeple Sâlih -aleyhisselâm-'ın kayadan kızıl tüylü bir deve çıkarmasını istemişlerdi.

Bütün Semûd kavmi toplandı. Sâlih -aleyhisselâm-, namaza durdu; Cenâb-ı Hakk'a ilticâ etti.

Kaya büyümeye başladı. Sancılı sesler çıkardı. Ve içinden kızıl renkli bir deve;

« لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ صَلَّحْ نَبِيُّ اللَّهِ » “Allâh'tan başka ilâh yoktur, Sâlih -aleyhisselâm- Allâh'ın peygamberidir!” diyerek çıktı.

Cenda, Sâlih -aleyhisselâm-'ı alnından öptü. Yüz kişiyle birlikte tevhîd akidesine girdi. Kavmine de şöyle seslendi:

“-Ey kavmim! Bu körlük kâfi! Ben kendisinden başka hiçbir mâbûd olmayan, eşi ve benzeri bulunmayan Allâh’a ve O’nun peygamberi Hazret-i Sâlih’e îmân ettim!”

Puthânenin reisi ise:

“-Sihir olan bir şeye ne çabuk meylediyorsunuz! Ben size daha büyüğünü göstereceğim!” dedi.

Böylece, -Cenda’nın kardeşi de dâhil- yeni îmân edecek olanların kalblerindeki meyli değiştirdi. Cenda’nın tâcını, kardeşinin başına koyarak:

“-Bundan sonra reisimiz sensin!” dedi.

Cenda ise, evine gitti ve oradaki bütün putları kırdı. Kendisine âit malları da, tevhîd akîdesini kabûl eden mü’minlere taksîm etti. Sert ve keçeleşmiş bir libas giydi. O da tevhîdi tebliğe başladı. Sâlih -aleyhisselâm-’ın baş yardımcılarında oldu.

Îmânsız putperestler, Cenda’ya:

“-Yazık sana! Sen de Sâlih’in sihrine kandın!” diyorlardı. Cenda ise, onların dediklerine aldırıyor ve Sâlih -aleyhisselâm-’ın yanından ayrılmıyordu. Allâh Teâlâ Hazret-i Sâlih’e şöyle buyurdu:

إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةَ فِتْنَةً لَّهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ

“Gerçekten onları imtihan etmek için dişi deveyi gönderen Biz’iz. Sen onları gözetle ve sabret!” (el-Kamer, 27)

Sâlih -aleyhisselâm-, ilâhî vahiyle devesi için bir ölçü koydu:

وَ يَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ
وَ لَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ

“Ey kavmim! İşte size mûcize olarak Allâh’ın devesi! Onu bırakın. Allâh’ın arzında yesin (içsin). Ona herhangi bir kötülükte bulunmayın; sonra sizi yakın bir azâb yakalar.”
(Hûd, 64)

قَالَ هَذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾
وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

“Sâlih dedi ki: «İşte (istediğiniz mûcize) bu dişi devedir; su içme hakkı (bir gün) onundur; belli bir gün de sizindir. Ona kötülükle ilişmeyin, yoksa sizi muazzam bir günün azâbı yakalayacaktır.» (eş-Şuarâ, 155-156)

Deve, yavrusu ile beraber otlar ve Allâh’ı tesbîh ederdi. Diğer hayvanlar onun heybetinden korkup kaçardı. Deve hâl di-
liyle:

“–Kim süt isterse, gelsin alsın!” derdi. Semûdlular da gelir, kaplarını doldurup giderlerdi. Deve, su içtikçe tesbîhe devâm ederdi. Sütünü içen mü’minler, şifâ bulurlardı.

Nankörlük

Bu büyük mûcize karşısında acziyetlerinden kahrolan kâfirler, deveyi katletmeye niyetleniyor, fakat bu katlin ardından ilâhî azâbın gelmesinden korkuyorlardı. Bu korkuya rağmen Semûd kavminde iki kadın, sürülerinin zarar gördüğü iddiasıyla devamlı sûrette bu devenin öldürülmesi için îmanîsızlari tahrîk ediyordu. Bu iki kadından biri Üneyze bint-i Ganem’di. Yaşlı bir kadındı, fakat güzel kızları vardı. İkincisi Müheyyâ isimli hem zengin, hem de cemâl sâhibi bir kadındı.

Bu iki kadın da, kâfirlerden bu deveyi öldürmelerini istiyordu. Çünkü kendilerinin de hayvan sürüleri vardı ve Sâlih -aleyhisselâm-'ın devesi su içtiği zaman, kendi sürüleri su içemiyordu. Hayvanların su içmesi, sırayla olmaktaydı; bir gün deve ve yavrusu, bir gün diğer hayvanlar.

Müheyyâ, amcasının oğlu Mista'yı çağırdı:

“–Bu deveyi öldürürsen, seninle evlenirim! Her şeyim senin olur!” dedi.

Mista, bu teklifi kabûl etti. Kendisine yardımcı biri lâzımdı. Kitar isimli bir putperesti buldu. Ona da Üneyze'nin kızları teklif edildi. O da içlerinden birini seçerek, bu çirkin işi kabûllendi.

Bu iki kişi, yanlarına birkaç bedbaht daha bularak, dokuz kişi oldular. Devenin öldürülmesi için îmansız putperestler arasında propaganda yapıp onları iknâ ettiler. Allâh Teâlâ buyurur:

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ

“O şehirde dokuz kişilik bir çete vardı ki, bunlar yeryüzünde bozgunculuk yapıyorlar, iyilik tarafına hiç yanaşmıyorlardı.” (en-Neml, 48)

Bu dokuz kişi pusuya yattı. Mista ok atıp deveyi yaraladı. Kitar ve yanındakiler de devenin üzerine atıldılar:

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ

“Derken o kişiler, deveyi ayaklarını kesip düşürerek öldürdüler ve Rablerinin emrinden dışarı çıktılar...” (el-A'râf, 77)

Devenin yavrusu korkup dağa kaçtı. Bir rivâyete göre, onu da kesip etlerini yediler. Sâlih -aleyhisselâm-, bunu haber alınca çok üzüldü. Devenin yanına gitti. Ağladı. Kavminin hidâyeti için duâ ettiğinde ise kavmi O'na şöyle mukâbelede bulundu:

وَقَالُوا يَا صَالِحُ أَتِنَّا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

“...Ey Sâlih! Eğer sen gerçekten peygamberlerden isen, bizi tehdîd ettiğin azâbı getir, dediler.” (el-A'râf, 77)

فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رَسُولَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ
وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ

“Sâlih, o zaman onlardan yüz çevirdi ve şöyle dedi: «Ey kavmim! And olsun ki ben, size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size öğüt verdim; fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz!» (el-A'râf, 79)

قَالُوا أَطِيعُوا بَكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ

“(Kavmi, Sâlih'e) şöyle dedi: «Senin ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık.» Sâlih de onlara: «Sizin başınıza gelen uğursuzluk, Allâh katındandır. Hayır, siz imtihana çekilen bir kavimsiniz.» dedi.” (en-Neml, 47)

Hazret-i Sâlih -aleyhisselâm-, **“Fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz!”** sözüyle kavmine serzenişte bulunmuştu. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de Bedir'de öldürölüp kuyulara gömülen Kureyşlilere üç gece sonra şöyle seslenmiştir:

“Ey ehl-i kalib!⁵⁸ Rabbinizin size va’dettiği şeylerin gerçek olduğunu gördünüz mü? Şüphesiz ben, Rabbimin bana va’dettiği şeylerin gerçek olduğunu gördüm.”

Yine onlara şöyle seslendi:

“Peygamberinize karşı tavrınız ne kötü idi. Bir kısım insanlar beni tasdik ederken siz beni yalanladınız. Bir kısım insanlar beni bağırlarına basarken siz beni yurdumdan çıkardınız. Bir kısım insanlar bana yardım ederken siz benimle savaştınız. Peygamberinize karşı bu tavrınız ne kötü idi!”

Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-:

“-Yâ Rasûlallâh, çürümüş, cife olmuş kimselere mi sesleniyorsunuz?” deyince Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-Nefsim kudret elinde bulunan Allâh’a yemin ederim ki, onlar söylediğim sözleri sizden daha iyi işitiyorlar, fakat cevap verecek durumda değiller.” cevâbını vermiştir. (Müslim, Cenâiz, 26/932; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 104)

Yine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Hicr denilen bölgeye uğradığında şöyle buyururdu:

“Mûcize istemeyiniz. Sâlih -aleyhisselâm-’ın kavmi, peygamberlerinden mûcize istediler. (İstedikleri mûcize gerçekleşti, kayadan deve çıktı.) Deve şu yoldan suya gelir, şu yoldan dönerdi. Onlar, Rablerinin emrine karşı azgınlık ettiler ve o deveyi boğazladılar. Deve bir gün onların suyunu içerdi, onlar da bir gün devenin sütünü içerlerdi. Sonunda onu boğazladılar da onları bir sayha yakalayiverdi. Allâh da bu

58. Kalib: Kuyu, çukur.

sayha ile onları helâk etti. Sadece Mescid-i Harâm'da bulunan bir kişi helâk olmadı.”

Ashâb-ı kirâm:

“–O ölmeyen kişi kimdi, ey Allâh'ın Rasûlü?” diye sorduklarında:

“–O Ebû Riğâl idi. Harem'den çıkınca kavminin başına gelen musîbet onun da başına geliverdi.” buyurdular. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 296; Vâkıdî, Megâzî, III, 1007-1008)

Azgın Kavmin Korkunç Ses ve Zelzele ile Helâki

Hazret-i Sâlih -aleyhisselâm-'ın kavmini ıslâh etmek ve onları içinde bulundukları hazin durumdan kurtarmak için gösterdiği gayretler bir netice vermemiş, âsî gürûh peygamberlerine karşı inat ve inkârlarında ısrâr etmişlerdi. Bunun tabîî bir neticesi olarak da ilâhî azâba müstahak olmuşlardı. Son olarak kendilerine nihâî azap gelinceye kadar üç gün daha beklemeleri bildirildi:

فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ

“...Sâlih dedi ki: «Yurdunuzda üç gün daha yaşayın, (sonra helâk olacaksınız)!» **Bu söz, yalan çıkması mümkün olmayan bir tehdîddir.**” (Hûd, 65)

Rivâyete göre bu üç gün, Çarşamba, Perşembe ve Cuma idi. İlk gün, yüzleri sararacak; ikinci gün kızaracak; üçüncü gün kararacak; dördüncü gün ise helâk olacaklardı. O gecenin sabâhında acâip hâller oldu. Devenin bastığı yerlerden kan fışkırdı. Yapraklar kızardı. Kuyu suyu, kan kırmızı oldu. Bedbahtların yüzleri sapsarı kesildi. Deveyi öldüren dokuz kişi:

“Sâlih bize sihir yapıyor! O’nu ve âilesini öldürelim!” dediler. Onların bu hîlesi âyet-i kerîmede şöyle haber verilmektedir:

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ
أَهْلِهِ وَ إِنَّا لَصَادِقُونَ

“Allâh’a yemin ederek birbirleriyle şöyle anlaştılar: «Gece O’na ve âilesine baskın yapalım (hepsini öldürelim); sonra da velîsine (ona arka çıkacak olan kimselere): Biz (Sâlih) âilesinin yok edilişi sırasında orada değildik, inanın ki doğru söylüyoruz, diyelim.»” (en-Neml, 49)

Sâlih peygambere münkirlerin bu hîlesi haber verildi. O da âilesini ve mü’minleri yanına alarak bu şehri terk etti. Böylece hicret hâdisesi de gerçekleşti.

Bu dokuz kişilik azgınlar çetesi, planlarını uygulamak için geceleyin Sâlih -aleyhisselâm-’ın evini kuşattılar. Evin içinde kimseyi bulamayınca şaşırıp kaldılar. Bunun üzerine Cebrâîl -aleyhisselâm- da, Allâh’ın emri ile onları taşıyarak öldürdü. Cenâb-ı Hak buyurur:

وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

**“Onlar böyle bir tuzak kurdular. Biz de, kendileri farkın-
da olmadan, onların plânlarını altüst ettik!”** (en-Neml, 50)

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَائِعِينَ

“Allâh’ın azâbı onları yakalayiverdi. Bunun üzerine şiddetli bir sarsıntı tuttu. Yurtlarında yüz üstü düşüp öylece kaldılar.” (el-A’râf, 78)

Ne kadar inkârcı ve sapkın varsa hepsi de helâk oldu. Şehir bir harâbe hâline döndü.

Sâlih -aleyhisselâm- ve kendisine îmân edenler (tahmînen dört bin kişi) o beldeyi terk ettiler. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَ مِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ

“Emrimiz gelince, Sâlih’i ve O’nunla beraber îmân edenleri, katımızdan bir rahmet olarak hem (o günün azâbından) hem de o günün zilletinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin kuvvetlidir, (her şeye) gâlip gelendir.” (Hûd, 66)

وَ أَنْجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَ كَانُوا يَتَّقُونَ

“Îmân edip Allâh’a karşı gelmekten sakınanları, (azâb-ı ilâhîden) kurtardık.” (en-Neml, 53)

Mü’minler beldeyi terk ettikten sonra ikinci gün, münkirlerin yüzleri kıpkırmızı oldu. Üçüncü gün ise, simsiyah kesildi. Azâb ne taraftan gelecek diye korku ve dehşet içinde etrâfa bakıyorlardı. Hak Teâlâ, Cebrâîl -aleyhisselâm-’a, onların övünerek yaptıkları ve pek güvendikleri muhkem binâlarının altını üstüne getirmesini emretti. Zâlim kavmin yurtları bir anda yerle bir oldu. Âyet-i kerîmede buyrulur:

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةٌ بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“İşte haksızlıkları yüzünden çökmüş evleri! Anlayan bir kavim için elbette bunda bir ibret vardır.” (en-Neml, 52)

Semûd kavmine, öyle bir sayha geldi ki Fahreddîn Râzî'nin kaydettiğine göre, bu sayhanın şiddetinden hepsinin ödları patladı ve helâk oldular. Onların bu durumları muhtelif âyetlerde şöyle anlatılmaktadır:

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غَنَاءً فَبَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

“Nitekim, vukûu kaçınılmaz olan korkunç bir ses onları yakalayiverdi. Kendilerini hemen sel süprüntüsüne çevirdik. Artık o zâlimler topluluğu helâk olsun!” (el-Mü'minûn, 41)

وَ أَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَاصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَائِمِينَ

“Zulmedenleri, o korkunç ses yakaladı ve yurtlarında diz üstü çökekaldılar.” (Hûd, 67)

Semûd kavmi mallarına, zenginliklerine ve sağlam olarak inşâ ettikleri meskenlerine güvenerek kurtulacaklarını sanmışlardı. Fakat kahr-ı ilâhî tecellî edince bunlardan hiçbir fayda göremediler:

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾
فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾

“Onları, sabaha çıkarlarken o korkunç ses yakaladı. (Ve) kazanmakta oldukları şeyler, onlardan hiçbir zararı savamadı.” (el-Hicr, 83-84)

Semûd kavmi, kendilerinden önce helâk edilen kavimlerden gerekli ibreti alamadıkları için kendilerinden sonrakilere ibret numûnesi oldular:

فَآخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

“Bunun üzerine azâb onları yakaladı. Doğrusu bunda, büyük bir ders vardır; ama çokları î mân etmezler. Şüphesiz Rabbin, işte O, mutlak gâlib ve engin merhamet sâhibidir.”

(eş-Şuarâ, 158-159)

Tefsîrlerde bildirildiğine göre bir kısım kavimler sayha ile helâk edilmişlerdir. Sâlih -aleyhisselâm-'ın kavmi Semûd, bunlardan biridir. Nitekim alttan gelen bir sayha ile kahr-ı ilâhîye dûçar olmuşlardır. Diğer Şuayb -aleyhisselâm-'ın kavmidir. Bunlar da, üstten gelen bir sayha ile mahvedilmişlerdir. Bir diğeri ise Yâsîn Sûresi'nde bildirildiği üzere peygamberlerine î mân etmeyen Ashâb-ı Karye'dir.

Kur'ân-ı Kerîm'de kıyâmetin kopuşunun da **“Sayhaten vâhideten: Tek bir sayha”** ile vukû bulacağı bildirilmektedir. Dolayısıyla zikri geçen kavimlerin helâki, bir nevî kıyâmetten bir sahneyi hatırlatmaktadır.

Sâlih -aleyhisselâm- kavminin helâkinden sonra kendisine inananlara şu tavsiyede bulundu:

“Ey kaumim! Şüphe yok ki burası, halkına Allâh'ın gazap etmiş olduğu bir yerdir. Buradan hemen göç ediniz ve Allâh'ın Haremi'ne gidip emânına kavuşunuz.”

Bunun üzerine azâb-ı ilâhîden kurtulan mü'minler ihrâma girdiler, kızıl tüylü devaleri yedeklerine alarak yola düştüler. Tel-

biye getire getire Mekke'ye kavuştular.

Mü'minler bir müddet sonra, o harâbe hâline dönüşmüş olan şehre geldiler. Azgınlığın ve inkârcılığın kötü âkıbetini seydiler. Mü'min olduklarından dolayı Allâh'a şükrettiler. Hazret-i Sâlih -aleyhisselâm-, mü'minlerle birlikte tekrar hicret ettikleri şehre döndüler. Hayatlarının sonuna kadar da orada kaldılar.

Semûd Kavminin Helâk Oluş Sebepleri

1. Küfürde direndiler ve peygamberleri ile alay ettiler.
2. Kibirlendiler ve azgın nefslere tâbî oldular.
3. Kendi görüşlerini, dinin görüşlerinden üstün tuttular. Böylece peygamberlerinin dâvetine kulak asmadılar.
4. Nasîhat dinlemediler.
5. Deveyi katleden dokuz azgın kişiyle beraber oldular.
6. Fesatçı kadınların sözlerine uydular. Kitar ve Mista ile birlikte Üneyze ve Müheyyâ'nın emri altına girdiler. Fesatçı kadınlara olan bu düşkünlükleri, onları dalâlete düşürdü.
7. Hayır ehline buğz ediyorlardı. Sâlih -aleyhisselâm-'a:
"Sen peygamber olmadan evvel başımıza böyle felâketler gelmezdi!" dediler.
8. Dünyâ malına aldandılar.
9. Ahidlerini bozdular. Çünkü deve mucizesini talep etmişler ve îmân edeceklerine söz vermişlerdi.
10. Emânete hıyânet ettiler. Allâh'ın yüce bir emâneti olan deveyi, ahidlerine rağmen öldürdüler.

11. Mâsiyet ehlinin yaptığı günâha rızâ gösterdiler. Deveyi dokuz kişi öldürmüş, diğerleri de buna mânî olmamışlardı.

12. Deve, kimsenin mülkiyetinde değildi. Âdeta bir vakıf malıydı. Sütü, bir sebîl gibiydi. Sâhibi de Cenâb-ı Hak'tı. Fakat onlar, deveyi öldürerek büyük bir ihânette bulunmuş oldular.

13. Dokuz kişinin fesâdı, haddini iyice aşmıştı. Başkalarının mallarını zorla ellerinden alıyorlar, kul hakkına tecâvüzde buluyorlardı. Şer odakları hâline gelmişlerdi.

KAVİMLERİN HELÂKİ

Ciddî bir uyanıklık içinde yaşanılması îcâb eden bu imtihan dünyasında, maalesef insanların çoğu derin bir gaflet uykusundadır. Lâkin bu cehâlet, dalâlet ve gaflet uykuları, onları hazîn ve hicranlı bir âkıbete sürüklemiştir. Dünyâ, onlar için bir aldâ-nış mekânı olmuştur.

Müsbet veya menfî, gidilen her yolun kabre vardığı bu yal-dızlı dünyâda, îmansızlığın ana sebepleri; düşüncesizlik, cehâ-let, gaflet, şehvet, dünyâ nîmetlerine boğulma, gâfilleri taklîd etme, koyu bir maddecilik zihniyeti, ahlâksızlık ve netîce olarak kalbi, nefse fedâ etmektir.

İnsanlık târihi, îmân ve ahlâk yolundan çıkan azgınlara tat-bik olunan nice ilâhî gazap tecellîlerine şâhid olmuştur. Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin kibirli insanları; peygamberlerle mü-câdele eden, kendisinin tanrı olduğunu iddiâ eden ve sonunda bir avuç suda helâk olan Firavun; bir sineğin mağlûb ettiği Nemrud; yaşayışları hayvanlardan daha aşağı olan ahlâksız Lût kavmi ve benzerleri, zulüm ve isyanlarına bürünerek bu dünyâ-dan göçüp gittiler.

Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

الَّذِينَ يَأْتِيهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَ ثَمُودَ وَ قَوْمِ إِبْرَاهِيمَ
وَ أَصْحَابِ مَدْيَنَ وَ الْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُظْلِمَهُمْ وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Onlara, kendilerinden evvelkilerin; Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin, İbrâhîm kavminin, Medyen halkının ve altüst olan şehirlerin haberi ulaşmadı mı? Peygamberleri, onlara apaçık mûcizeler getirmişti. Allâh onlara zulmedecek değildi, fakat onlar kendi kendilerine zulmetmekte idiler.” (et-Tevbe, 70)

Küfür, isyan, zulüm ve haksızlık târihi, ilâhî intikâmın dehşetli örnekleri ile doludur. Allâh’a ve peygamberlerin gösterdiği yola muhâlefet ve isyân edenlerin, er-geç ilâhî kudretin acı azâbı ve çetin tecellîleri ile karşılaşmaları, kaçınılmaz ve değişmez bir ilâhî kânundur.

Allâh Teâlâ, peygamberleri, nefsânî arzuların açtığı toplum yaralarına şifâ vesîlesi olmak üzere insanlığa ikrâm etmiştir. Lâkin dünyânın yaldızlarına aldananlar, peygamberlerin açtığı nûrlu ufuklardan ayrılmışlar, ebediyet bedbahtlığının korkunç enkâzı hâline gelmişler, toplumlarını vîrâneye çevirmişlerdir. Sefâletlerini saâdet zannetmenin hüsrânına uğramışlar, yaratılış hikmetini ve esrârını kavrayamayıp hayvanların hayatlarını taklid etmişler ve neticede ilâhî gazaplara dūçâr olarak helâk olmuşlardır.

Kur’ân-ı Kerîm’de buyrulur:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ
مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا

“Biz onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Sen, onlardan herhangi bir kimseyi görüyor veya onlardan cılız bir ses olsun işitiyor musun?” (Meryem, 98)

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
 كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَ أَتَارُوا الْأَرْضَ وَ عَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا
 وَ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ
 وَ لَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Onlar, yeryüzünde gezip de kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nice olduğuna bakmadılar mı? Ki onlar, kendilerinden daha güçlü idiler; yeryüzünü işlemişler, onu, bunların îmar ettiklerinden daha çok îmar etmişlerdi. Peygamberleri, onlara da nice açık deliller getirmişlerdi. Zâten Allâh, onlara zulmedecek değildi; fakat onlar, kendi kendilerine zulmetmekte idiler.” (er-Rûm, 9)

Âyette, su ve mâden çıkarmak, ya da ekip dikmek için toprağı işleyen ve bayındır beldeler meydana getiren, sonra da, inkârcılıkları yüzünden Allâh’ın gazabına uğrayan Âd ve Semûd gibi eski kavimlere işâret edilmekte ve onların kalıntılarına bakılıp ibret alınması öğütlenmektedir.

İnsanda “acıkma” duygusunun meydana gelmesi, vücûda gereken hayâtî malzeme ihtiyacındandır. Darlık zamanlarında insanların Allâh’ı araması ise, rûhun ihtiyâcından kaynaklanmaktadır. Nemrûd’un, Hazret-i İbrâhîm ateşe atıldığında, ateşin O’nu yakmadığını görünce; *“Kendi tanrılığımдан vazgeçmem; lâkin senin Rabbine dört bin sığır keseceğim!”* demesi ve Firavun’un, suda helâk olacağını anladığı zaman *“Benî İs-râîl’in inandığı Allâh’a inandım!”* demesinin hiçbir değeri yoktur. Başı sıkışan gâfillerin, ölüm buhrânı geçiren münkirle-

rin, tesellîsiz ve himâyesiz kaldıkları korkunç anlarda kendilerine gelmeleri ve iç âlemlerine dönmeleri, insan fıtratındaki dîn ihtiyâcının muktezâsıdır.

Ömürlerini, küfür ve gaflet çalkantıları içinde geçirenlerin son anlarındaki pişmanlıkları, ne hazîn bir çırpınış ve tükeniştir. Ölüm meleğinin; «*Daha evvel neredeydin?*» demesi, acıklı bir azâbın başlama ânıdır.

Ölüm, dünyâyâ âit bütün zevklerin iptali, aynı zamanda bütün fânî alış-verişlerin nihâyetidir.

Bu sebeple, sâlihler ve ârifler, nefeslerini bir ömür tesbîhi hâline getirerek hakîkate yaklaşırlar. Vücûdlarını müşterek bir ölüm tâlimi içinde nûrlandırarak fânîlikten sıyrılırlar. Herkes değişik bir yerde ve değişik bir uykuda iken onlar, farklı bir tecellide olurlar.

Şâyet ölümden kaçmak ve korkmak icâb ediyorsa, akşamlar yaklaşırken korkularla titrememiz lâzımdır. Hâlbuki, gecelerin esrârına dalarken içimizden bir korku geçirmiyoruz. Çünkü sabahın gelmesi, bir hilkat kâidesi ve ilâhî bir tanzimdir. O hâlde, ölümün koynundan da bir hakikat sabâhına kalkılmasının tabîî görülmesi lâzımdır.

Hak Teâlâ buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
وَلَا يَغُرَّنَّكُمُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ

“Ey insanlar! Allâh’ın va’di elbette ki haktır. Sakın dünyâ hayatı sizi aldatmasın! Hileci şeytan, Allâh’ın affıyla sizi kandırmassın!” (Fâtır, 5)

Âhiretsiz bir dünyâ ferahlığı elde etmek için dünyâ süslerine bürünen ve fânî lezzetlerde son gününe kadar yorulanların hâli, ne hazîn bir tükeniştir! İslâmiyet ise, cihâna hikmet gözü ile bakmayı emretmekte ve hayatın istikâmet üzere ve şuurlu bir şekilde yaşanmasını istemektedir. Cenâb-ı Hak buyurur:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾
فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾

“Sizi abes olarak (boş yere) yarattığımızı ve huzûrumuza getirilmeyeceğinizi mi sandınız? Mutlak Hâkim ve Hak olan Allâh çok yücedir. O’ndan başka ilâh yoktur. O, yüce Arş’ın Rabbidir.” (el-Mü’minûn, 115-116)

أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾
وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ
الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

“İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece «îmân ettik» demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar? And olsun ki, Biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmiştir. Elbette Al-lâh, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlakâ ortaya koyacaktır. Yoksa kötülük yapanlar, Biz’dan kaçabileceklerini mi sandılar? Ne kadar kötü (ne yanlış) hüküm veriyorlar!” (el-Ankebût, 2-4)

İslâm dîni, insanın beşikten mezara kadar hayatını tanzîm edip, onu, âhiret âleminin esrârına ve gaybî hakikatlerine ha-

zırlar. İnsanın; beşik ile tabut arasındaki münâsebeti kavrayamadan, kâinatındaki mevkiini ve vazîfesini tâyin edemeden ve gideceği mezar yolculuğunun hikmet ve ibretini idrâk edemeden, hayatı gâyesiz bir şekilde yaşayışı ne büyük bir hüsrandır! Bu hâl, ardında hazîn bir hâtıra yığını bırakarak ölümün girdaplarında kaybolmaktan başka nedir?..

Peygamberlerin beşerî güçleri tükendiğinde kendilerine ilâhî nusret yetişir ve inkârcılar üzerine Allâh'ın kahır ve intikâmı tahakkuk eder. Nûh -aleyhisselâm-'ın, 950 senelik sabırdan sonra tahammülü bitti ve âyet-i kerîmede bildirildiği üzere:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ

“(Yâ Rabbî!) **Mağlûb oldum, bana yardım et!** (İntikâmımı al!) **diye Rabbine duâ etti.**” (el-Kamer, 10)

Hayatta en çok korkulan ve ilâhî bir tehdîd olan hâdiseler; tûfânlar, kasırgalar, zelzeleler, kıtlık, yıldırımlarla dolu azâb bulutları, düşman işgalleri ve sârî hastalıklar gibi ilâhî gazap tecellileridir. “Tabîî hâdiseler” olarak görülen bu tip vak’alar, gelişigüzel olmayıp birçok sebep ve hikmetlere bağlıdır. Bu tip acı hâdiseler, insanların isyanları ve günahları sebebiyle meydana gelir. Ve ilâhî nizâmın felâketleri, tahakkuk safhasına girer.

Allâh -celle celâlühû-, -hâşâ- zâlim değildir. Fakat bu felâketlerin, kulların hak etmesiyle zuhûr ettiği bir gerçektir. İlâhî nizâma ve kudsî esaslara karşı koyanların, ilâhî intikâmın acı tatbikâtı ile karşılaşmaları kaçınılmazdır.

Ağaçtan düşen bir yaprağın bile, ilâhî kaderle düştüğü, Kur’ân-ı Kerîm’de beyân edilmektedir. Aksi hâlde kâinatta, fizi-

kî bir anarşi meydana gelirdi. Bütün fizikî hâdiselerin içinde bin-bir türlü esrâr gizlidir. Bu esrâr, peygamberlere ve ehl-i kalbe ayândır.

Kur'ân-ı Kerîm'de kavimlerin helâkiyle ve bunun sebep ve hikmetleriyle alâkalı pek çok âyet-i kerîme bulunmaktadır. Âlemlerin Rabbi olan Allâh Teâlâ zulmetmekten münezzehtir ve aslâ kullarına haksızlık etmez. Zulüm ve haksızlık insana âit olan bir vasıftır. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Şüphesiz ki Allâh, insanlara hiçbir sûretle zulmetmez; fakat insanlar, kendilerine zulmetmektedirler.” (Yûnus, 44)

Nihayetsiz bir merhamet, hilim ve sabır sâhibi olan Yüce Rabbimiz, insanların zulümleri had safhaya vardığı zaman onları şiddetle yakalar ve âleme ibret kılar:

إِنْ أَخَذَهُ الْيَمُّ شَدِيدٌ

“...Şüphesiz O'nun yakalaması, pek elem vericidir, pek çetindir!” (Hûd, 102)

Hattâ öyle yakalar ve helâk eder ki, bu azâba dûçar olanların bir daha ıslâh olmaları mümkün olmaz. Bu hakîkate âyet-i kerîmelerde şöyle işâret edilir:

وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنْهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

“Helâk ettiğimiz bir belde için artık (yeniden mâmur olmak) imkânsızdır. Çünkü onlar, geri dönemeyeceklerdir.” (el-Enbiyâ, 95)

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

“(Müşrikler) kendilerinden önce kaç nesli yok ettiğimizi ve bu yok olup gidenlerin bir daha onlara dönüp gelemeyeceklerini görmüyorlar mı?” (Yâsîn, 31)

Kur’ân-ı Kerîm, geçmiş kavimlerin helâk edilişlerini anlatırken bunun sebepleri üzerinde de durmakta ve sonradan gelenleri ikâz etmektedir. Bu sebeplerin başında Allâh’ın nîmetlerine karşı nankörlük etmek, şükredecek yerde bol nîmetler içinde şıarmak, zulüm ve haksızlıkta ileri gitmek gibi büyük günahlar gelmektedir. Mevzuyla alâkalı âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ

“Biz refâhından şıarmış nice memleketleri helâk etmişsizdir. İşte, onların kendilerinden sonra pek az iskân görmüş harâbeleri! Biz onların (hepsinin) vârisi olduk.” (el-Kasas, 58)

وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

“...Biz halkı zâlim kimseler olan şehirlerden başkasını helâk edici değiliz.” (el-Kasas, 59)

فَكَآئِنَ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ

“Nitekim birçok memleket vardı ki, o memleket (halkı), zulmetmekte iken, biz onları helâk ettik. Şimdi o ülkelerde duvarlar, (çökmüş olan) tavanların üzerine yıkılmıştır. Nice kullanılmaz hâle gelmiş kuyular ve (ıssız kalmış) ihtişamlı saraylar vardır.” (el-Hacc, 45)

İnsanların başlarına gelen dünyevî ve uhrevî bütün musîbetlerin, bizzat kendi elleriyle yaptıklarının karşılığı olduğunu Allâh Teâlâ şöyle haber vermektedir:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ
بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“İnsanların elleriyle kazandıkları (günahlar) dolayısıyla karada ve denizde fesat zuhûr etti. Bu, onlara, yaptıklarından bâzısının acısını tattırmak içindir. Umulur ki (tuttukları kötü yolu terkedip) Hakk’a dönerler.” (er-Rûm, 41)

Âyet-i kerîmeden anlaşılacağı üzere, gerek tabiat gerekse ictimâî şartlarda zuhûr eden düzensizlik, dağınıklık ve perişanlık, insanların elleriyle kazandıkları yüzündendir. Bütün bunlar, şirk, ahlâksızlık, haksızlık ve nefsin hevâsına uyularak yapılan aşırılıklar sebebiyle olmuştur. Allâh Teâlâ, tevbe edip şirkten vazgeçerek fıtrat dinine, sağlam ve düzgün yola dönsünler diye, yaptıklarının bir kısmının cezâsını kendilerine bu dünyâda tattırmaktadır. Eğer tevbe edip sırât-ı müstakîme dönmezlerse cezâlarının tamâmını âhirette tadacaklar, asıl cezâlarını orada çekeceklerdir. Diğer bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulmaktadır:

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

“Başınıza gelen herhangi bir musîbet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allâh, çoğunu da affediyor.” (eş-Şûrâ, 30)

Nitekim Cenâb-ı Hak, kullarının irtikâb etmiş olduğu günahların cezâsını ekseriyetle âhirete tehir etmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’de buyrulur:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ

“Eğer Allâh, insanları zulümleri yüzünden cezâlandırarak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı...” (en-Nahl, 61)

İşlenen günahların bir kısmı mukâbilinde gelen bu musîbetler, belki insanlar ıslâh olurlar diye ilâhî bir îkâz keyfiyeti taşımaktadır.

Ancak Allâh Teâlâ’nın hâlis mü’minler hakkındaki kânunu bundan biraz farklıdır. Çünkü mü’minlere gelen musîbet ve sıkıntılar, onların kulluktaki noksanlıklarına, günah ve hatâlarına keffâret olacaktır. Nitekim Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Yorgunluk, sürekli hastalık, tasa, keder, sıkıntı ve gamdan, ayağına batan dikene varıncaya kadar müslümanın başına gelen her şeyi, Allâh, onun hatâlarını bağışlamaya ve sîle kılar.” (Buhârî, Merdâ, 1, 3; Müslim, Birr, 49)

Allâh’ın rızâsı için çalışıp-çabalayan kimsenin karşılaştığı sıkıntılar, onun sadece günahlarına keffâret olmakla kalmaz, bunun yanı sıra Allâh indindeki derecesini de yükseltir.

Cenâb-ı Hak, helâk olmuş kavimlerin kıssalarını kıyâmete kadar gelecek insanları ikâz etmek ve onlara bir ibret göstermek için tekrar tekrar anlattığını şöyle beyan buyurmaktadır:

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقَرْيِ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“And olsun ki, civârınızdaki memleketlerden nicelerini helâk ettik. Belki doğru yola dönerler diye âyetleri (böyle) tekrar tekrar açıklıyoruz!” (el-Ahkâf, 27)

وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ

“Celâlim hakkı için bunu (Nûh’un gemisini ve tûfan alâmetlerini) bir ibret olarak bıraktık! Hiç ibret alan yok mu?” (el-Kamer, 15)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ
هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ
أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾

“Onlardan önce, kendilerinden kuvvetçe pek üstün nice nesiller helâk ettik. Onlar beldelerde sığınmaklar edindiler, kaçacak delik aradılar; hiç (ölümünden) kurtuluş var mı? Bu hususta, kalbi olan veya hazır bulunup kulak veren kimselere mev’izalar ve ibretler vardır.” (Kâf, 36-37)

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونْ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا
أَوْ أَذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ
وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ

“Hiç yeryüzünde dolaşmadılar mı? Zirâ dolaşsalar, elbette düşünecek kalbleri ve işitecek kulakları olurdu. Ama gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüslerdeki kalbler kör olur!” (el-Hacc, 46)

Kalb; bütün hislerle birlikte zihnî ve ahlâkî vasıfların merkezi olarak kabul edildiğinden dolayı, âyet-i kerîmedeki ifâde, kendi inatları ve küfürde ısrarlarının onları hakîkati işitmekten ve akıllıca hareket etmekten alıkoyduğunu beyân buyurmaktadır.

Rabbimiz; Nemrûd'un ateşlerini Hazret-i İbrâhîm'in îmânı ile gülîstâna çeviren, Firavun'un saltanatını Hazret-i Mûsâ'nın asâsı ile altüst eden, Kâbe'yi yıkmaya kalkışan Ebrehe ordularının fillerini ve askerlerini küçük kuş ordularına çiğneterek Mekke'nin civârını fil mezarlığına çeviren, benzeri diğer azgın kavimleri altüst eden ve Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-i, “melek, rüzgâr, korku” gibi görünmez askerlerle te'yîd ederek O'na zafer ufukları açan, kahredici bir kudret sâhibidir.

Kahr mekânları, dûçâr oldukları felâketin izlerini ve tesirlerini kıyâmete kadar üzerlerinde taşımaktadırlar. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, “Vedâ Haccı”nda Mina ile Müzdelife arasındaki Muhassir Vâdisi'ni geçerken sür'atlandılar. Sahâbe-i kirâm hazarâtı:

“-Yâ Rasûlallâh, ne hâl oldu, niçin sür'atlandınız?” diye sorunca, Fahr-i Kâinat -sallâllâhu aleyhi ve sellem- cevâben şöyle buyurdular:

“Bu mekânda Cenâb-ı Hak, Ebrehe ordularını kahretti. O kahr tecellisinden bir hisse gelmemesi için sür’atlendim!”⁵⁹

Nitekim hacda bu mekânda vakfe yapılmaz.

Yine Tebük Seferi’nde ashâb-ı kirâm, Semûd kavminin helâk olduğu yerden geçerken Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Bu taştan oymalı evlere hüzünle girin! Buradan bir şey de almayın! Çünkü burada azgın bir kavme azâb-ı ilâhî geldi...” buyurmuşlardı.

Sahâbe-i kirâm:

“Yâ Rasûlallâh, kırbalarımızı su ile doldurduk. Hattâ bu su ile hamur yaptık!” dediler.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Sularınızı boşaltın, hamurlarınızı da dökün!” buyurdular. (Buhârî, Enbiyâ, 17)

İlâhî kahrın tecellî ettiği beldelerde, isyân ve günah yüklü mekânlarda mânen devâm eden o kahrın in’ikâsına mâruz kalmamak için oralarda bulunmamak, zarûreten geçmek gerektiğinde ise sür’atle geçmek icâb eder.

Kâbe, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ve diğer peygamberlerin kabri şerifleri, mescidler, sâlih ve sâdıkların bulundukları mekânlar da, feyz tecellîlerinin kesif olduğu yerlerdir. Buralarda, gönlümüze bereketli rahmet ve feyz yağmurları boşalır.

59. Bkz. Müslim, Hacc, 147; Nevevî, Şerhu Sahîhi Müslim, VIII, 190.

Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'dan itibâren, zaman zaman insanları, daldıkları îmansızlık ve ahlâksızlık karanlıklarından kurtarmak için peygamberler gönderilmiş ve kitaplar indirilmiştir. Bu, Rabbimizin kullarına büyük bir lutuf ve ikrâmıdır. Nihâyet insanlığın ebedî mürşidi, son Peygamber Hazret-i Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem- geldi. Bu sûretle çöle inen ilâhî nûr, sonsuzluğu gölgesine aldı.

İslâm dîni, insanı ciddiyete dâvet etmekte ve yarın Allâh'ın huzûruna çıkıp yaşadığı hayâtın hesâbını vereceğini defaatle hatırlatmaktadır. Bu sebeple mü'min, boş ameller, dedikodular ve lüzumsuz sorularla, dînî ve ahlâkî şeref ve haysiyetini küçültecek davranışlarda bulunmamalıdır. Câhillerden uzak durarak lüzumsuz mâcerâların peşinde koşmamalı; abeslere, bâtıllara, azgınlıklara ve gâyesizliklere dalmamalıdır. Sapık felsefelerin çıkmaz sokaklarında dolaşmamalıdır.

Yaz bulutu hâlinde gelip geçen dünyâ hayatını, âhiret endişesi olmadan yaşamak, gündüzü akşamsız telâkkî etmek gibi abes bir şeydir. Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- buyurur:

“Teni aşırı besleyip geliştirmeye bakma! Çünkü o, sonunda toprağa verilecek bir kurbandır. Sen gönlünü feyz pınarlarından doldurmağa bak. Yücelere gidecek ve şerefleenecek olan odur.

Cesedine yağlı-balı şeyleri az ver. Çünkü tenini fazla besleyen, nefsanî arzulara düşüyor ve sonunda rezîl olup gidiyor.

Rûha mânevî gıdâlar ver. Olgun düşünüş, ince anlayış ve rûhî gıdâlar sun da, gideceği yere güçlü-kuvvetli gitsin!”

Mevlâmız cümlemizi, hazîn âkıbetlere sürüklenmekten muhâfaza buyursun. “Naîm Cennetleri”ne girmeyi nasîb eylesin!

Âmîn!..

İ H A Z R E T İ
İBRÂHİM

-aleyhisselâm-

*Nemrûd'un Zulüm ve Tehditlerine Meydan Okuyan,
Ateş Yığınlarını Gül Bahçelerine Çeviren*

HAZRET-İ İBRÂHÎM

- aleyhisselâm -

Hazret-i İbrâhîm, Bâbil'in doğusunda Dicle ve Fırat ırmakları arasındaki bölgede dünyâya geldi. Bir rivâyete göre, babası hâlis bir mü'min olan Târuh'tur. Târuh vefât edince, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın annesi, Târuh'un kardeşi olan Âzer ile evlenmiştir. Dolayısıyla, bir putperest olan Âzer, O'nun üvey babasıdır. Diğer bir rivâyette ise Taruh, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın babasının eski ismidir. Putperest olunca ismi Âzer olmuştur. İmâm-ı Süyûtî -rahmetullâhi aleyh- ise, İbn-i Abbâs'tan gelen bir rivâyete göre, Âzer'in, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın babası değil amcası olduğunu bildirmektedir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Keldânî kavmine gönderilmiştir. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'den sonra insanların en fazîletlisidir. Hak Teâlâ O'nu «**Halîlîm**» (Dostum) diye tal-

tif buyurmuştur. Bu sebeple “**Halîlu’r-Rahmân**” olarak da anılır.⁶⁰

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-’a on suhuf indirilmiştir. Ebû Zer -radiyallâhu anh-’ın Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’den naklettiğine göre bu sahifelerde şu nasihatler ve ibretli sözler yer almaktaydı:

“Ey saltanat verilen, imtihan edilen ve aldanan kral! Ben seni dünyayı birbiri üzerine yığasın diye göndermedim, fakat mazlumun duâsını Ben’den geri çeviresin, mazlumu Bana yalvarmak zorunda bırakmayasın diye gönderdim. Çünkü Ben, mazlumun duâsını kâfir de olsa geri çevirmem.”

“Akıl sâhibinin belli saatleri olmalı:

- Vaktinin bir bölümünü Rabbine duâ ve münâcâta,
- Bir kısmını Yüce Allâh’ın san’at ve kudreti üzerinde tefekküre,
- Bir kısmını geçmişte işlediklerinden ve gelecekte işleyeceklerinden kendisini hesâba çekmeye,
- Bir kısmını da helâlinden maîşetini kazanmaya ayırmalıdır.” (Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 167; İbn-i Esîr, *el-Kâmil*, I, 124)

Hazret-i İbrâhîm’in diğer bir sıfatı da “Ebu’l-Enbiyâ” (Peygamberler Babası)’dır. Oğulları İsmâîl -aleyhisselâm- ve İshâk -aleyhisselâm-’dır. İsmâîl -aleyhisselâm-’ın soyundan Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz; İshâk -aleyhisselâm-’ın soyundan da Benî İsrâîl peygamberleri gelmiştir.

60. Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın büyük peygamberlerden biri olması, teslimiyet ve tevekkül ile dillere destan olması, daha ötesi “Halîlullâh: Allâh’ın dostu” olması sebebiyle cemiyetimizde büyük bir muhabbete mazhar olmuş, bunun tabîi bir neticesi olarak bir çok kimse evlâdına “Halil İbrâhîm” ismini vermiştir.

Hazret-i İbrâhîm'in ismi Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi beş sûre-
de altmış dokuz defa geçmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de O'nu
metheden muhtelif isim ve sıfatlar yer almaktadır. Bu sıfatlar-
dan bâzıları:

Evvâh (çok âh eden, niyâz eden),

Halîm (hilm sâhibi, yumuşak huylu),

Munîb (Allâh'a gönülden yönelen),

Hanîf (şirk ve dalâletten uzak durup tevhîd dînine sımsıkı
sarılan),

Kânit (Allâh'a kulluk eden) ve

Şâkir (çok şükreden)'dir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, maîşetini te'mîn maksadıyla kumaş
ve elbise ticâretiyle uğraşmış, hicretinden sonra da çiftçilik yap-
mıştır.

Nemrûd

Keldânî kabîlesinin hükümdârı olan Nemrûd, ilk zamanlar-
da âdil ve insafî bir kimse idi. Kavmi, yıldızlara ve putlara ta-
pardı. Daha sonraları Nemrûd, saltanatı büyüyünce kibre kapıl-
dı ve heykellerini yaptırarak kavmine:

“–Ben de tanrıyım. Bana da tapın!” dedi.

Rivâyet edildiğine göre Nemrûd, birgün rüyâsında, gökte
bir nûrun parladığını ve onun, güneş ile ayın nûrunu söndürdü-
ğünü gördü. Diğer bir rivâyette ise, rüyâsında bir kişinin gele-
rek kendisini tahtından indirip yere çarptığını görmüştü. Uya-
nınca telâşlandı. Münecimleri saraya çağırarak rüyâsını anlat-
tı. Onlar da:

“–Yeni bir din gelecek. O dîni getiren kimse de senin tah-tını yerle bir edecek. O’na karşı tedbîrini al!” dediler.

Bunun üzerine Nemrûd’un şûrâsı, bu hâle mânî olmak için doğan erkek çocuklarının katline karar verdi. Bu sebeple o sı-rada yeni doğmuş bulunan yaklaşık yüz bin çocuk öldürüldü.

İşte o vakit İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın annesi de İbrâhîm’e hâmileydi. Doğum yaklaşınca kocası Âzer’e:

“–Sen puthâneye git ve orada bana duâ et! Eğer erkek do-ğurursam, sana getiririm. Kendin Nemrûd’a götürürsün. O da çocuğunu katleder. Böylece senin, onun yanında îtibârın artmış olur.” dedi.

Âzer puthâneye gittikten sonra İbrâhîm -aleyhisselâm-doğdu. Annesi hemen gizlice O’nu bir mağaraya yerleştirdi. Âzer eve dönünce de, ona çocuğun çok zayıf doğduğunu ve bu yüzden öldüğünü bildirdi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın annesi, Âzer evden gidince he-men çocuğun yanına gitti. O’nu emzirdi. Bundan sonra da fır-sat buldukça hep böyle yaptı. Bâzen Hazret-i İbrâhîm’in par-maklarını emdiğini görürdü. Zîrâ Cebrâîl -aleyhisselâm-, O’nun parmaklarının arasından yağ, bal, süt ve hurma şırası akıttırdı.

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın çocukluk devresinin mağarada geçtiği, mağaradan çıktığında ise tevhîd inancını tebliğ’e başla-dığı rivâyet edilir.

Âyet-i kerîmede:

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ

“Biz İbrâhîm’e daha önce rüşdünü vermiştik...” (el-Enbiyâ, 51) buyrulmaktadır.

Rüşd, hayrı ve doğru yolu bulmak, doğruyu eğriden ayırmak, hak yolunda sağlam ve sabırlı olmak, tam bir isâbetle dos-doğru gitmektir.

İbrâhîm -aleyhisselâm- “Allâh’tan başka ilâh yoktur, O benim Rabbimdir, O her şeyin Rabbidir.” dedikçe annesi ve babası Nemrûd’dan korkarak ağlarlar ve İbrâhîm’i ihtâr ederlerdi. Onların bu endişelerine karşılık Hazret-i İbrâhîm:

“*Benim hakkımda Nemrûd’dan hiç korkmayınız. Beni küçüklüğümde koruyan Allâh Teâlâ, büyüklüğümde de muhâfaza eder.*” derdi. (İbn-i İyâs, *Bedâiyu’z-Zuhûr*, s. 84)

Rabbim Allâh’tır

Âzer, put yapıp satar ve onunla geçinirdi. Âzer’in diğer oğulları da, putları överek satarlardı. Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- ise, kendisine satması için Âzer’in verdiği putu, boynuna ip bağlayarak pazara götürür:

“Ne zarar ne de fayda veremeyen bu putları alan var mı?” diyerek alaylı bir şekilde seslenir, hiç kimse kendisinden put almazdı. Hakâret olsun diye onları yerlerde sürüklerdi. Sonra putun başını suya sokar:

“Haydi çok susadın, biraz da sen iç!” derdi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Allâh’ın verdiği rüşd sâyesinde hiçbir kimsenin tâlim ve terbiyesi altına girmeden nice büyük ilâhî hakikatlerin âşinâsı ve tevhîd yolunun kılavuzu oldu. O’nun genç yaşlarda başlayan Rabbini tanıma ve bunu kavmine tebliğ etme husûsiyeti, âyet-i kerîmelerde şöyle anlatılır:

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ
 الْأَفْلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ
 لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ
 بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا
 تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّي وَجْهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾

“Gecenin karanlığı O’nu (İbrâhîm’i) kaplayınca O bir yıldız gördü. «Rabbim budur!» dedi. Yıldız batınca «Ben batanları sevmem!» dedi. (Daha sonra) Ay’ı doğarken görünce (yine) «Rabbim budur!» dedi. O da batınca «Rabbim bana doğru yolu göstermezse, elbette yoldan sapanlardan olurum.» dedi. Güneş’i doğarken görünce de «Rabbim budur! Zîrâ bu daha büyük.» dedi. O da batınca dedi ki: «Ey kavimim! Ben sizin (Allâh’a) ortak koştuğunuz şeylerden uzayım! Benim Rabbim, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir»

61. **Hanîf**, bâtil inançlardan, yanlış fikirlerden ve kötü ahlâktan sıyrılıp, dâimâ hakka ve hayra meyleden, müslim, muvahhid olmak sûretiyle dîni Allâh’a hâlis kılarak Allâh’a ibâdet eden, ecir ve mükâfâtı yalnız O’ndan bekleyen kimse demektir. Bu kelime İslâm’ın akîde, ahlâk ve muâmelât itibâriyle fârik bir vasfını gösterir. Hanîflik, Hazret-i İbrâhîm’in din ve milletin vasfı olmakla beraber yalnız ona mahsus değil, umûmiyetle puta tapıcılığın zıddı olarak bütün peygamberlerin milletin ve tevhîd dîninin adıdır. Hanîfler de, bütün şirk dinlerine karşı, dîni Allâh’a tahsis etmek ve ancak Allâh’a ibâdet etmek üzere dâvet ve mücâhedeyle vazîfeli olan peygamberlerin dinlerine uyan, bâtıldan sakınıp Hakk’a meyleden tevhîd ehli Müslümanlardır.

olan Allâh'tır! Ben hanîf⁶¹ olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratan Allâh'a çevirdim ve ben müşriklerden değilim.» (el-En'âm, 76-79)

Bu âyet-i kerîmelerde ifâde edilen hakikat; İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Allâh'tan başkasına tapan zavallılara, gittikleri yolun yanlış ve inançlarının bâtil olduğunu göstermesidir. Nitekim Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- bir yıldız görerek: “Bu benim Rabbim olacak ha!” dedi. Evvelâ bir yıldızın, Rab olabileceğini uzak görerek etrafındakilere bir târizde bulundu. Çok geçmeden o yıldız batınca: “Ben, batanları sevmem.” diyerek ilâhlık ve kullukta sevginin en mühim esas olduğunu ve buna mukâbil batmanın ilâhlık delili değil, bilâkis yaratılmışlık ve yok olma delili olduğunu ifâde etmiştir. Bu sebeple de böyle varlıkları ilâh zannetmenin, sonu boşa çıkacak bir sapıklık olduğunu, Rabbin zevâlden berî olan bir yaratıcı kudret olması gerektiğini anlatmıştır.

Ayrıca bu misâl, her akıl sâhibi kimsenin, tefekkür yoluyla kendisini yaratan Allâh'ın varlığı ve birliği hakkında gerekli bilgi ve îmâna kavuşabileceğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple ehl-i sünnet ulemâsından bir kısmı, İslâm'ın ulaşmadığı insanların da kurtuluşa erebilmeleri için Allâh'ın varlığına ve birliğine inanmakla mükellef olduklarını, ancak amel işleme yönünden mes'ûl tutulmayacaklarını ifâde etmişlerdir.

Tevhîde Dâvet

İlâhî hakikatleri idrâk ederek Rabbini bulan ve kendisine taraf-ı ilâhîden herkese verilmeyen bir ilim bahşedilen Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-, tevhîde dâvete babası Âzer'den başladı. Ona yumuşak bir tavırla şöyle dedi:

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي
عَنْكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ
فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ
الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ
عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

“-Babacığım! İşitemeyen, göremeyen ve sana hiçbir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Bana, sana verilmeyen bir ilim verildi. Bana tâbî ol; seni sırat-ı müstakîme ulaştırayım. Babacığım, şeytana tapma! Çünkü şeytan, Rahmân’a isyân etmiştir. Ey babacığım! Doğrusu ben sana Rahmân’dan bir azap dokunup da şeytana dost olmandan korkuyorum!” (Meryem, 42-45)

Âzer ise kızarak:

قَالَ أَرَاغِبُ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ
لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا

“-Ey İbrâhîm! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer (onlara dil uzatmaktan) vazgeçmezsen, and olsun seni taşlarım. Uzun süre benden ayrılı; git!» dedi.” (Meryem, 46)

Fakat İbrâhîm -aleyhisselâm-, Âzer’e yine yumuşak bir üslûbla mukâbele etti:

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

“İbrâhîm: «Sana selâm olsun! Rabbimden senin için mağfiret dileyeceğim. Çünkü O, bana karşı çok lutufkârdır.» dedi.” (Meryem, 47)

Ve babasının affı için duâ etti. Ancak duâsı kabûl edilmedi. Çünkü babası Allâh düşmanıydı. İbrâhîm -aleyhisselâm- bunu iyice anladığında duâ etmekten hemen vazgeçti. Zîrâ kâfirlerin affı için değil, ancak hidâyetleri için duâ edilirdi. Kur’ân-ı Kerîm bu husûsu şöyle bildirir:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾
وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

“Cehennem ehli oldukları açıkça belli olduktan sonra, akrabâ dahî olsalar, (Allâh’a) ortak koşanlar için af dilemek, ne peygambere yaraşır, ne de mü’minlere! İbrâhîm’in babası için af dilemesi (ise), sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Onun Allâh düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan (hemen) uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrâhîm, çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi. (et-Tevbe, 113-114)

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın babası ve kavmi ile mücâdelesı, onlara gittikleri şîrk yolunun yanlışlığını anlatması ve onları ak-lî ve mantıkî delillerle tevhîd inancına ısrarla dâvet etmesi, Kur’ân-ı Kerîm’de tekrar tekrar ifâde edilmektedir. Bunlardan birinde Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın, îmân etmeyen babası ve kavmi ile şöyle konuştuğu beyân olunmaktadır:

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَ قَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾
 قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ فِي
 ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوا أَحِثِّثْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ ﴿٥٥﴾
 قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَ أَنَا عَلَى
 ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٦﴾

“O, babasına ve kavmine: «-Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?» dedi. Onlar: «-Biz, babalarımızı bunlara tapan kimseler olarak bulduk.» dediler. (İbrâhîm:) «-Doğrusu siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içindesiniz.» dedi. Kavmi ise: «-Bize gerçeği mi getirdin, yoksa oyunbazlardan biri misin?» dediler. (Bunun üzerine İbrâhîm): «-Hayır, sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şâhidlik edenlerdenim.» dedi.” (el-Enbiyâ, 52-56)

Hazret-i İbrâhîm’in Putları Kırması

Keldânî kabîlesi senede bir gün toplanır, bayram yapardı. Âzer, Hazret-i İbrâhîm’e:

“-Sen de bugün bayram yapmak için bizimle gel!” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, yolda hastalığını mâzeret gösterecek geri döndü. Puthâneye gitti. Orada gümüş, bakır ve ağaçtan yapılmış putlar vardı. Önlerine de, bereketlenmesi için yemekler konmuştu. En iri put, altından yapılmış bir tahtın üzerine oturtulmuştu. Sırma elbiseler giydirilip başına tâc konmuştu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, büyük putun dışındaki putların hepsini balta ile kırdı. Sonra da baltayı büyük putun boynuna astı. Akşam olunca Keldânî kabilesi, bayram yerinden puthâne-ye döndüklerinde, gördükleri manzara karşısında büyük bir şaşkınlığa düştüler. Tahmin yürüterek:

“–Bu işi yapsa yapsa ancak İbrâhîm yapar!” dediler. Ardından hemen İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı bularak sordular:

“–Bu işi sen mi yaptın?”

İbrâhîm -aleyhisselâm- şöyle cevâp verdi:

“–Büyük put, kendisinden başkasına tapınılmasını istemiyordu. Bu sebeple diğerlerine kızgındı. Sonunda hepsini balta ile parçalayıp baltayı da omuzuna asmış olabilir. İsterseniz bir de kendisine sorun! Durumu size o anlatsın!”

Putperest halk:

“–Putlar konuşmaz!” dedi.

Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm- onlara:

“–O hâlde, nasıl olur da kendilerini bile koruyamayan şu âciz varlıklar, sizi korur? Hâlâ akıllanmayacak mısınız?” dedi.

Bu hâdisi Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle anlatılır:

فَرَاغَ إِلَى إِلَهِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْتَقُونَ ﴿٩٢﴾
فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾

“O (İbrâhîm), **gizlice onların tanrılarına sokuldu: «Yemez misiniz?» dedi.** (Cevap gelmeyince) **«Neyiniz var ki konuşmuyorsunuz?» dedi ve gizlice üzerlerine yürüyüp sağ eliyle onlara kuvvetli bir darbe indirdi.**” (es-Sâffât, 91-93)

فَجَعَلَهُمْ جُودًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا مَنْ
فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَةِ إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ
يَقُولُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَى عَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ
يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتَةِ يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ
بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوا إِلَى
أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نَكِسُوا عَلَى رُؤُسِهِمْ
لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا
لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

“Sonunda (İbrâhîm) onları paramparça etti. Yalnız en büyüğünü, belki ona mürâaat ederler diye bıraktı. (Putları kırılmış gören halk:) «-Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak ki o, zâlimlerden biridir.» dediler. (Bir kısmı:) «-Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendisine İbrâhîm denilirmiş.» dediler. «-O hâlde O’nu hemen insanların gözü önüne getirin; belki şâhidlik ederler.» dediler. (Sonra İbrâhîm’i oraya getirip:) «-Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrâhîm?» dediler. (O da:) «-Belki de bu işi şu büyükleri yapmıştır. Hadi eğer konuşuyorlarsa onlara sorun!» dedi. Bunun üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) «-Zâlimler, sizlersiniz sizler!»⁶² dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına dön-

62. Âyet şöyle de anlaşılmıştır: “Sonra birbirlerine dönerek «(Putları yalnız ve savunmasız bıraktığınız için) asıl siz zâlimsiniz!» deyip birbirlerini suçladılar.”

düler: «-Sen bunların konuşamadığını pek âlâ biliyorsun!» dediler. İbrâhîm: «-Öyleyse, Allâh'ı bırakıp da, size hiçbir fayda ve zarar veremeyen bir şeye hâlâ tapacak mısınız?» dedi. Size de, Allâh'ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere de yuh olsun! Siz akıllanmaz mısınız?» (el-Enbiyâ, 58-67)

Putperest halk, Hazret-i İbrâhîm'in bu ifâdelerinden putları O'nun kıldığına iyice kanâat getirdi. Bedbaht putperestler, yapılan işi hazmedemediler ve şu taş parçalarının âcizliklerini görüp Hakk'a yöneleceklerine, Hazret-i İbrâhîm'e ateş püskürdüler:

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنْتُمْ فَاعِلِينَ

“(Bir kısmı:) «Eğer bir şeyler yaparsanız, onu yakın ve böylece tanrılarınıza yardım edin!» dediler.” (el-Enbiyâ, 68)

Hazret-i İbrâhîm'in Ateşe Atılması

Putperestler durumu Nemrûd'a bildirdiler. Bunun üzerine Nemrûd, İbrâhîm -aleyhisselâm-ı çağırttı.

Nemrûd'un huzûruna giren herkes, evvelâ ona secde ederdi. İbrâhîm -aleyhisselâm- ise, secde etmedi. Nemrûd, merak ve hiddetle sebebini sorunca da:

“-Seni ve beni yaratandan başkasına secde etmem!” dedi.

Nemrûd:

“-Senin Rabbin kim?” deyince, İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Benim Rabbin, dirilten ve öldüren Allâh'tır.” dedi.

Nemrûd:

“Ben de diriltir ve öldürürüm.” dedi. Zindandan iki kişi getirtti. Birini öldürdü, diğerini ise serbest bıraktı. Sonra da:

“Bak, ben de bu işi yapıyorum.” dedi.

Lâkin akılsız Nemrûd, diriltmenin rûh vermek; öldürmenin ise rûh almak olduğunu bilmiyordu. İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“Benim Rabbim, güneşi doğudan doğdurur. Gücün yetiyorsa sen de batıdan doğdur!” dedi.

Bu hâdisi Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle beyân buyrulur:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحِبُّ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ
فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ
الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“Allâh’ın kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) vermesi sebebiyle şımarıp Rabbi hakkında İbrâhîm ile tartışmaya gireni (Nemrûd’u) görmedin mi! İşte o zaman İbrâhîm: «Rabbim hayat veren ve öldürenidir!» demişti. O da: «Ben de hayat verir ve öldürürüm.» demişti. İbrâhîm: «Allâh güneşi doğudan getirmektedir. Haydi sen de onu batıdan getir!» dedi. Bunun üzerine kâfir şaşırıp cevap veremez hâle geldi. Al-lâh zâlimler topluluğunu hidâyete erdirmez.” (el-Bakara, 258)

Bu âyet-i kerîmede Nemrûd’un nankörlüğü, azgınlığı ve Cenâb-ı Hakk’a karşı îlân-ı harb ederek başkaldırışı bildirilmektedir. İmâm Beyzavî, yeryüzünde ilk ilâhlık iddiâ eden ahmağın Nemrûd olduğunu bildirmektedir. O, Allâh’ı inkâr etmiş, kendi-

sine verilen mal-mülk karşısında şükredeceği yerde nankörlük etmiştir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Nemrûd'la görüşmesi husûsunda iki rivâyet vardır:

1. İbrâhîm -aleyhisselâm-, putları kırınca O'nu hapsedtiler. Ateşe atılmak üzere Nemrûd'un huzûruna getirdiler.

2. Bir sene kıtlık olmuştu. Nemrûd, halkına gıdâ dağıtıyordu. Gıdâ verdiği kimseye de:

“-Rabbim kim?” diye soruyordu. Sıra İbrâhîm -aleyhisselâm-'a gelince O:

“-Benim Rabbim dirilten, hayat veren ve öldürenidir!” dedi.

Nemrûd, bu söze öfkelen-di. Hazret-i İbrâhîm'e yiyecek vermedi. Ayrıca O'na nasıl bir cezâ verileceği husûsunda avanesini toplayıp onlarla istişâre etti. Henûn⁶³ adında bedbaht birisi:

“-O'nu büyük bir ateşte yakalım!” dedi.

Bu teklif kabûl edildi. Ateş için hazırlıklar başlatıldı. Bir ay odun taşındı. Câhil ve ahmak halk:

“-Bu insan, bizim putlarımıza karşı çıkıyor!” diye odun taşımaya işinde seferber oldular. Dağ gibi odun yığıldı. Yakılan ateşin alevleri semâlara çıkıyordu. Harâretinden dolayı, kuşlar yakınından bile geçemiyordu.

Bütün hazırlıklar bitince halk, ateşin başına toplandı. İbrâhîm -aleyhisselâm- elleri kelepçeli ve ayakları prangalı bir şekilde

63. Mel'ûn Henûn, sonradan yerin dibine batarak helâk olmuştur.

de oraya getirildi. Ancak o büyük peygamber “**Halîl**” olduğu için çok zor bir durumda olmasına rağmen büyük bir teslimiyet ve tevekkül içinde idi. Gönlünde en ufak bir korku ve endişe yoktu.

Nemrûd ve cemâati, O’nun ateşe nasıl atılacağını müzâkere ettiler. Nihâyet, mancınıkla atılmasına karar verdiler.

Yerdeki ve gökteki melekler, hayret içinde:

“–Aman yâ Rabbî! Sen’i en çok zikreden İbrâhîm -aleyhisselâm- ateşe atılıyor! O Sen’i bir an bile unutmayan bir peygamberdir! O’na yardım etmek için bize izin verir misin Allâh’ım?” diye yalvardılar.

Allâh Teâlâ’nın izin vermesi üzerine bir melek İbrâhîm -aleyhisselâm-’a geldi:

“–Rüzgârlar emrime verildi. Arzu edersen ateşi darmadağın edeyim!” dedi.

Diğer bir melek:

“–Sular emrime verildi. İstersen ateşi bir anda söndüreyim!” dedi.

Bir başka melek:

“–Toprak emrime verildi. Dilersen ateşi yere batırayım!” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm- ise, bu meleklerle:

“–Dost ile dostun arasına girmeyin! Rabbim ne dilerse ben ona râzıyım! Kurtarır ise, lutfundandır. Eğer yakar ise, kusûrumdandır. Sabredici olurum inşâallâh!” diye mukâbelede bulundu.

Mancınığa konup ateşe atılmak üzere iken de İbrâhîm -aleyhisselâm-:

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

“Allâh bize yeter, o ne güzel vekildir.” diyordu.

Abdullâh bin Abbâs -radıyallâhu anhümâ-'nın rivâyet ettiğine göre İbrâhîm -aleyhisselâm- bu sözü, ateşe atılırken söylemiştir.

Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de bu sözü, “Müşrikler size karşı toplandılar, başınızın çâresine bakınız!” denildiğinde söylemiştir. Bunun üzerine Müslümanların îmânları artmış ve hep birlikte: **“Allâh bize yeter, O ne güzel vekildir!”** diyerek, Allâh'a karşı eşsiz bir teslimiyet örneği sergilemişlerdir. (Buhârî, Tefsîr, 3/13)

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- tam ateşe atılmak üzereyken Cebrâîl -aleyhisselâm- geldi ve:

“-Bir dileğin var mı?” diye sordu. İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Evet, bir talebim var, fakat senden değil!” cevâbını verdi.

Cebrâîl -aleyhisselâm-, İbrâhîm -aleyhisselâm-'a hayretle:

“-Niçin Allâh'tan kurtuluş istemiyorsun?” dedi.

O da:

“-Hâlimi O biliyor! Ateş kimin emri ile yanıyor? Yakma kimin işidir?” diye cevap verdi. Şâir bu cevâbı; “Âgâh olunca hâle, hâcet mi kalır suâle!” şeklinde mısırâya dökmüştür.

Allâh Teâlâ, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın meleklerden bile müstağnî davranıp bütün talebini Hakk'a yöneltmesinden râzı olmuş, O'nu Kur'an-ı Kerîm'de:

وَابْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى

“**Sözünün eri olan** (ahdine vefâ gösteren) **İbrâhîm.**” (en-Necm, 37) âyet-i kerîmesiyle senâ etmiştir.

Yine Cenâb-ı Hak, O’nu:

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“**Rabbi O’na «Teslîm ol!» deyince, derhal** «(Bütün varlı-ğım)la **Âlemlerin Rabbine teslîm oldum!» dedi.**” (el-Bakara, 131) âyet-i kerîmesi ile de, teslîmiyet timsâli olarak takdîm ve taltîf etmiştir.

Ateşin Gülistân Hâline Gelmesi

İbrâhîm Halîlullâh’ın bu yüce teslîmiyeti ve yalnız Hakk’a tevekkülü üzerine, O daha ateşin içine düşmeden Allâh Teâlâ, ateşe emretti:

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

“**...Ey ateş! İbrâhîm’e serin ve selâmet ol!**” (el-Enbiyâ, 69)

Bu emirle birlikte İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın düştüğü yer bir anda gülistâna döndü. Orada tatlı bir pınar kaynayıp akmaya başladı. Bir rivâyete göre, Cennet’ten bir gömlek indirildi ve Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-’a giydirildi. Bu gömlek, daha sonra İshâk -aleyhisselâm-’a, O’ndan Yâkûb -aleyhisselâm-’a, O’ndan da Yûsuf -aleyhisselâm-’a intikâl etti. Yâkûb -aleyhisselâm-’ın gözleri âmâ olduğu zaman, Yûsuf -aleyhisselâm-’ın gön-derip de gözlerinin açılmasına vesîle olan gömlek, işte bu göm-lek idi.

Rivâyete göre ateşe: **“Ey ateş! İbrâhîm’e serîn ve selâmet ol!”** emri geldiği zaman, yeryüzünde bütün ateşler belli bir müddet serin hâle gelmiştir.

Bu durum üzerine Nemrûd şaşırды ve heyecanlandı:

“-Ey İbrâhîm! Gördüm ki senin ilâhın pek büyükmüş ve kendisinin kudret ve izzeti de seni zarardan koruyacak derecede imiş. Ey İbrâhîm! Senin Rabbin ne güzel bir Rabdir! Senin ilâhına şimdi dört bin sığır kurban edeceğim!” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm- da:

“-Sen sapıklıktan dönüp tevhide gelmedikten sonra, kurbanlarının hiçbir kıymeti yoktur!” dedi.

Ancak Nemrûd:

“-Mülkümü ve saltanatımı fedâ edemem! Fakat yine de kurban keseceğim!” dedi.

Hakikaten dört bin sığır kesti. İbrâhîm -aleyhisselâm- ile mücâdelesinden de vazgeçti. Lâkin hubb-i riyâset (baş olma sevdâsı), kibir, gurur ve inadından dolayı îmân etmedi, bedbahtlardan oldu. Bir grup putperest ise, bu alenî mûcize karşısında îmân edip kurtuluşa erenlerden oldu.

Allâh Teâlâ’nın yardımıyla Nemrûd’un ateşinden sağ-sâlim kurtulan İbrâhîm -aleyhisselâm-, îmân etmeyenlere azâb-ı ilâhî-yi hatırlattı:

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا
وَمَا أُولَئِكَ إِلَّا فِي النَّارِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

“Dedi ki: «Siz, sırf aranızdaki dünyâ hayâtına has muhabbet uğruna Allâh’ı bırakıp birtakım putlar edindiniz. Sonra kıyâmet günü (gelip çatığında ise) birbirinizi tanıma-mazlıktan gelecek ve birbirinize lânet okuyacaksınız. Varacağınız yer cehennemdir ve hiç yardımcınız da yoktur.»” (el-Ankebût, 25)

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın Hicreti

Ateşe atılma hâdisesinden sonra Allâh -celle celâlühû- İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın ve O’na îmân edenlerin rahat ibâdet etmeleri, ayrıca Nemrûd ve Keldânî kabîlesinin üzerine gönderilecek olan ilâhî azaptan da muhâfaza olunmaları için hicret etmelerini emir buyurdu. İbrâhîm -aleyhisselâm- ve kendisine tâbî olan mü’minler, kavimlerinden ayrılıp hicret etmeye karar verdiler. Cenâb-ı Hak onların bu durumunu methederek şöyle buyurmaktadır:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
إِنَّا بَرَاءٌ مِّنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ

“İbrâhîm’de ve onunla beraber bulunanlarda sizin için gerçekten güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine şöyle demişlerdi: «Doğrusu biz sizden ve Allâh’tan başka tapmakta olduklarınızdan uzak kimseleriz. Sizi (bâtıl dîninizi) inkâr ettik, artık siz sâdece Allâh’a îman edinceye kadar sizinle bizim aramızda ebedî olarak düşmanlık ve kin başlamıştır...” (el-Mümtehine, 4)

Allâh Teâlâ böylece Halîl'ini ve mü'minleri selâmete çıkardı. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

فَأَمَّنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Lût da O’na îmân etmişti ve (İbrâhîm:) «Ben Rabbime (O’nun emrettiği yere) hicret ediyorum. Şüphesiz O, mutlak güç ve hikmet sâhibidir.» dedi.” (el-Ankebût, 26)

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ

“Biz O’nu ve Lût’u kurtararak, içinde cümle âleme bereketler verdiğimiz ülkeye taşıdık.” (el-Enbiyâ, 71)

Lût Peygamber, Hazret-i İbrâhîm’in kardeşinin oğludur. Peygamber olduğu dikkate alındığında, O’nun daha önce küfürde olup, sonra da îmân ettiği düşünülemez. Dolayısıyla Hazret-i Lût’un Hazret-i İbrâhîm’e îmân ettiğini bildiren âyette, İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı ilk tasdik edenin Lût -aleyhisselâm- olduğuna işaret edilmektedir.

İbrâhîm -aleyhisselâm- Bâbil’e, oradan da Lût, Sâre ve bir mü'min topluluğu ile birlikte Urfa’nın güneyinde bir kasaba olan Harran’a⁶⁴ hicret etti. Lût -aleyhisselâm- O’nun yeğeni, Sâre ise amcasının kızıydı.

Rabbinin emri mûcibince İbrâhîm -aleyhisselâm-, Sâre ile evlendi. Hazret-i Sâre, ahlâk-ı hamîde sâhibi sâliha bir kadındı. İbrâhîm -aleyhisselâm-’a karşı son derece itaatkâr idi.

64. Harran, ilk önce İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın kardeşi Harân tarafından kurulduğu için bu ismi almıştır.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, daha sonra yine emr-i ilâhî üzerine zevcesi Sâre ile Şam'a, oradan da Mısır'a geçtiler. Lût -aleyhisselâm- da, peygamber olarak Sodom'a göç etti. (Sodom, Lût Gölü'nün bulunduğu yerdir. Altı üstüne çevrildiği için âyet-i ke-rîmede “**mü'tefike**” denilmiştir.)

Mısır'ı Firavun âilesi idâre ediyordu. Bunlar zâlim ve kibirli kimseler idi. Hududdan, yabancı ve güzel bir kadın şehre girdiği zaman hemen Firavun'a bildirilirdi. Evli ise kocası öldürülür, eğer erkek kardeşi var ise, kadın ondan istenirdi. İbrâhîm -aleyhisselâm-, yanında Sâre vâlidemiz olduğu hâlde hududdan geçince, yine saraya haber gitti. Cemâl sâhibi bir kadının Mısır'a girdiği bildirildi. Sâre vâlidemiz, İbrâhîm -aleyhisselâm-'dan soruldu. O da “dîn kardeşi” mânâsına “kardeşimdir” dedi. Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm-'a dokunmadılar. Sâre'yi alıp saraya götürdüler. Bu hususla alâkalı olarak Buhârî'de geçen bir hadîs-i şerifte şöyle buyrulur:

“Sâre saraya girince, hemen abdest alıp iki rekât namaz kılmak üzere huzûr-ı ilâhîye durdu. Namazı bitirince Cenâb-ı Hakk'a şöyle ilticâ etti:

«Ey Allâh'ım! Ben Sana ve Sen'in peygamberine inanmış, iffetimi de zevcimden başkasına karşı titizlikle korumuş bir kulun isem şu kâfiri bana musallat etme!» (Buhârî, 100)

Firavun, Sâre'nin yanına yaklaşmak istedi. Birden nefesi kesildi. Felç oldu. Çünkü Allâh, Sâre'yi onun şerrinden korumaktaydı.

Firavun, korkusundan onu serbest bıraktı. Cârîyesi Hacer'i de hediye olarak ona verdi. Buna hayret eden etrâfına:

“–Bu kadın bir cinnîdir. Benimle biraz daha kalsa, neredeyse helâk olacaktım. Zararından korunmak için ona Hacer’i verdim!” dedi.⁶⁵

Cenâb-ı Hak biz kullarına sâlih amellerimizle kendisine tevessül etmemizi ve kendisinden sabırla yardım talep etmemizi emrederek şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

“Ey îmân edenler, namaz ve sabırla Allâh’tan yardım isteyiniz!..” (el-Bakara, 153)

Nitekim Sâre vâlidemiz de, namaz ve sabırla Allâh Teâlâ’ya yaptığı ilticâsının neticesinde kurtuluşa ermiştir.

Firavun’un kızı Hurya, Hazret-i Sâre’yi çok sevmiş ve ona bir miktar mücevherat hediye etmişti. İbrâhîm -aleyhisselâm- bunları görünce:

“–Bunları götür, geri ver, bunlar bize gerekmez.” dedi. Sâre onları geri götürdü. Hurya durumu babasına anlatınca Firavun buna şaşakaldı ve:

“–Muhakkak ki bunlar üstün ve şerefli bir kavimdirler. Temiz ve asâletli bir soydan gelmektedirler.” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Sâre ve Hacer ile birlikte Mısır’dan Filistin’e döndüler. Seb’ denilen ıssız, sessiz bir yerde konakladılar. İbrâhîm -aleyhisselâm- bir kuyu kazdı. Oradan berrak, şeffaf bir su çıktı. Bir müddet sonra yiyecekleri kalmadı. İbrâhîm -aleyhisselâm- şehre doğru yol almaya başladı. Biraz gittikten sonra yolda düşündü. Parası olmadığı için geri döndü. Sâre ve

65. Bkz. Müslim, Fedâil, 154.

Hacer, birdenbire ümitsizliğe kapılmasınlar diye çuvalına kum ve çakıl doldurdu. Konakladığı yere bu şekilde döndü. Çok yorulmuştu. Çuvalı bırakıp hemen uyuyuverdi.

Sâre Hacer'e:

“-Çuvalı aç!” dedi.

Çuvaldakiler buğday olmuştu. Hemen bir miktar buğday öğütüp un yaptılar, ekmek pişirdiler. İbrâhîm -aleyhisselâm- uyandığında buna çok şaşırды ve Rabbine şükretti.

Zamanla Seb' beldesinde bereket arttı, Allâh'ın nîmetleri bollaştı. Gelip geçenler burada iskân ettiler ve kalabalıklaştılar. Fakat sonunda nankörlük ederek İbrâhîm -aleyhisselâm-'a, kendi açtığı kuyudan su vermek istemediler. Halîlullâh buna çok incindi. Bir peygamber gönlünün bu şekilde kırılması üzerine sular çekildi. Büyük bir susuzluk başladı. Zavallı gâfiller, bu durumu görünce çok pişman oldular. Gafletlerinden dolayı İbrâhîm -aleyhisselâm-'dan özür dilediler. Affedilmeleri için duâ etmesini ricâ ettiler. Çok halîm bir peygamber olan İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın, onların bu isteklerini kabûl edip de Hakk'a ilticâ etmesi üzerine Allâh'ın lutfu ile sular yeniden bollaştı.

Nemrûd ve Keldânî Kabîlesinin Helâki

İbrâhîm -aleyhisselâm- Bâbil'e hicret ettikten sonra, gurur ve kibre kapılarak îmân etmeyen Keldânî kavmi üzerine toz hâlinde sivrisinek sürüleri indi. Putperestlerin kanlarını emdiler. O bedbahtlar, kurumuş insanlar hâline gelerek helâk oldular. Bir sinek de, Nemrûd'un burnundan girerek beynine geçti. Mağrûr Nemrûd, ağrısından dolayı durmadan başına tokmak vurdurdu. Nihâyet, hızla gelen bir tokmakla başı parçalandı.

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

وَأَزَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ

“O’na (İbrâhîm’e) bir tuzak kurmak istemişlerdi; fakat biz onları, daha çok hüsrâna uğrayanlar hâline getirdik.” (el-Enbiyâ, 70)⁶⁶

Nitekim dünyâ saltanatı ile kibir ve gurûra sürüklenen Nemrûd ve bedbaht kavim, bütün insanlığa ibret olmak üzere toz hâlindeki sinekler tarafından kanları emilerek “insan kuruları” hâline geldiler.

Kuşların Canlanması

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“Yâ Rabbî, ölüleri diriltmekteki kudret tecellîni dünyâ gözü ile görmeyi arzu ediyorum!” diye ilticâ etmişti.

Bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ ارْنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“İbrâhîm Rabbine: «-Ey Rabbim, ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster!» demişti. Rabbi O’na: «-Yoksa inanmadın mı?»

66. Ayrıca bkz. es-Sâffât, 98

**buyurdu. İbrâhîm: «-Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutma-
in olması için (görmek istedim.)» dedi. Bunun üzerine Allâh
Teâlâ: «-Öyleyse dört tane kuş yakala, onları kendine alıştır,
sonra (onları kesip parçala), her dağın başına onlardan bir
parça koy! Sonra da onları kendine çağır; (bak nasıl) koşarak
sana geleceklerdir. Bil ki Allâh Azîz'dir, Hakîm'dir.» buyur-
du.»** (el-Bakara, 260)

İbrâhîm -aleyhisselâm-, ölen bir canlının yeniden nasıl diri-
leceğini merak etmiş ve bunu kendisine göstermesini Rabbin-
den istemiştir. Allâh Teâlâ O'na âyette geçtiği gibi maddî bir mi-
sâlle cevap vermiş, ancak dirilişin mâhiyetini izâh etmemiştir.
Çünkü insanın bilgi kapasitesi, yeniden dirilme gerçeğini lâyı-
kıyla kavramaya elverişli değildir. Bundan önceki âyetlerde de
geçtiği gibi peygamberlere verilen bu örnekler birer mûcizedir.
Mühim olan, Allâh'ın bütün canlıları, özellikle insanı mutlaka
diriltip hesâba çekeceğine kesinlikle îmân etmektir.

Şu da var ki, her şeye gücü yeten Allâh Teâlâ, bizzat ken-
disi dilediği şekilde dirilttiği ve hayat verdiği gibi, bunu kulları
eliyle de gerçekleştirebilir. İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın elinde ta-
hakkuk eden bu hâdise buna örnek olarak verilebilir. Şûphe
yok ki,

رَبِّیَ الَّذِیْ یُحْیِیْ وَ یُمِیتُ

“...Benim Rabbim hayat verir ve öldürür...” (el-Bakara, 258)
diyen Hazret-i İbrâhîm **“Ey Rabbim!”** dediği zaman, **“Ey hayat
vermeye ve öldürmeye gücü yeten Rabbim!”** demiş oluyor,
“Ölüleri nasıl diriltirsin?” demekle de bir bakıma, **“Bilirim Sen
ölüleri diriltirsin, fakat bunu nasıl yaptığını bilmediğimden, aca-
bâ Sen'in diriltme vasfın benim vâsıtamla da tahakkuk edebilir**

mi? Bana bunu göstermeni niyâz ediyorum.” demiş oluyordu. Cenâb-ı Hakk’ın **“Ey İbrâhîm, yoksa inanmadın mı?”** îkâzı üzerine Hazret-i İbrâhîm: “Hayır yâ Rabbî! Bilakis îmân ettim, Sen dilediğin zaman hayatı bana, bende gösterdiğin gibi diriltmeyi de gösterirsin, ancak kalbimin rahat etmesi için, o îmanın verdiği şevk ile kalbime düşen ümit heyecanını dindirmek, îmandan yakînî (kesin) bilgiye, ondan da müşâhedeye geçmek için istiyorum.” dedi ve asıl maksadının, her türlü leke ve kusurlardan temizlenmiş bir kalb elde etmek olduğunu ve bu şekilde “makâm-ı hullele” (gönülden muhabbet ve dostluk makâmına) erip sonsuza dek Halîlullâh (Allâh’ın dostu) olarak kalmaktan ibâret bulunduğunu ortaya koydu.

Aklın ilk vazîfesi, Allâh’a îman etmektir. Fakat akıl her durumda bir kaynak, bir başlangıç noktası ve bir dayanak arar. Onu Hakk’ın izzetine teslim edip O’nun sağlam kulbuna yapışmak ve hikmetine uymak gerekir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın, Cenâb-ı Hakk’ın ölüleri nasıl dirilttiğini görmek istemesine dâir birkaç rivâyet daha vardır. Saîd bin Cübeyr’in haber verdiği göre Allâh Teâlâ İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı “Halîl” edinince, Cebrâîl -aleyhisselâm- bunu kendisine müjdeledi. İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“–Bunun alâmeti nedir?” diye sorunca, Cebrâîl -aleyhisselâm-:

“–Allâh Teâlâ senin duânı kabûl eder. Duân ile ölüleri diriltir.” dedi. Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“Yâ Rabbî, ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster!” diye niyâz etti.

Tefsîr-i Hâzin’de de şu açıklama mevcuttur:

İbrâhîm -aleyhisselâm-, dere kenarında bir hayvan ölüsü gördü. Onu, dere içinde iken su hayvanları yiyor, bir dalga ile sâhile vurunca da kara hayvanları yiyordu. Halîlullâh bu karışık durumda, şu dağılmış parçaların nasıl toplanacağını düşündü. Bunun üzerine bu hâdisе meydana geldi.

Ebussuûd Efendi'nin tefsîrinde ise şöyle anlatılır:

Nemrûd, İbrâhîm -aleyhisselâm-'a:

“Rûhları vermek sûretiyle diriltmeyi ve rûhları alıp kabzetmeyi gözünle gördün mü?” diye sormuştu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, sükût etmiş, hemen ardından kendisine bu ibretli hâdisе gösterilmişti.

Cenâb-ı Hakk'ın buyurduğu vechile İbrâhîm -aleyhisselâm-, birer adet tavus, karga, güvercin ve horoz aldı. Dördünü de keşip parçaladı. Hepsini birbiriyle harman etti. Dört parça hâlinde dört tepeye koydu. Sonra hepsini çağırdı. Onlar da hemen uçarak kendisine geldiler.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- zamanında da öldükten sonra dirilişi inkâr eden Ubey bin Halef, çürümüş bir kemik alıp elinde ufaladıktan sonra Rasûlullâh'a dönerek:

“Allâh'ın, bu çürümüş kemikleri tekrar dirilteceğine mi inanıyorsun?” demişti.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de:

“Evet, Allâh seni tekrar diriltecek ve cehenneme koyacak!” buyurdular. (Kurtubî, *el-Câmî*, XV, 58; Vâhidî, s. 379)

Ardından şu âyet-i kerîmeler nâzil oldu:

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾
وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾
قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

“İnsan görmez mi ki, Biz onu bir nutfeden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misâl getirmeye kalkışıyor ve: «Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?» diyor. De ki: «Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.»” (Yâsin, 77-79)

Müfessir Beyzavî'nin beyânına göre bu dört nevî kuşun seçilmesinin hikmeti de şudur:

Dünyâ süsüne ve zevklerine karşı muhabbeti azaltmak ve nefsin şehvetini kırmak lâzım geldiğine işâret için tâvus kuşu seçilmiştir. Şiddetli hücum, saldırganlık ve heyecâna sebep olan gazap kuvvetini dizginlemek gerektiğine işâret için kendisinde öfke sıfatı gâlip olan horoz tercih edilmiştir. Haset ve haysiyetsizlik gibi mezmum sıfatların önüne geçmek lâzım geldiğine işâret için bu hususta darb-ı mesel olan karga seçilmiştir. Nefsin hevâ ve hevesini izâle etmenin lüzûmuna işâret için de güvercin tercih edilmiştir. Dolayısıyla bu kıssada ebedî hayat ile ihyâ olmak isteyen bir kimsenin nefsinin arzularını terbiye etmesi, onları hayra istikâmetlendirmesi ve Cenâb-ı Hakk'ın rızası yolunda kullanması gerektiği bildirilmektedir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Hacer Vâlidemizle Evliliği

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Sâre vâlidemizden çocuğu olmadı. Yaşları da hayli ilerliyordu. Sâre vâlidemiz, câriyesi olan Ha-

cer'i âzâd edip İbrâhîm -aleyhisselâm-'la evlendirdi. Bu izdivacdan Hazret-i İsmâîl dünyâyâ geldi. Ve Muhammedî nûr İsmâîl -aleyhisselâm-'a intikâl etti. Sâre vâlidemiz ise, bu nûrun kendisinden intikâl edeceğini düşünmekteydi. Buna çok üzüldü. İbrâhîm -aleyhisselâm-'a Hacer vâlidemizi başka bir beldeye götürmesini söyledi. İbrâhîm -aleyhisselâm- da Allâh'ın emri ile Hacer vâlidemizi ve oğlu Hazret-i İsmâîl'i ıssız bir belde olan Mekke'ye götürdü. Cebrâîl -aleyhisselâm- ona rehberlik yapıyordu. Mekke'nin bulunduğu yere geldiklerinde:

“-Ey İbrâhîm âileni buraya iskân et!” dedi.

Hazret-i İbrâhîm:

“-Burası ne ziraate ne de hayvancılığa elverişlidir.” deyince Cebrâîl -aleyhisselâm-:

“-Evet öyledir fakat burada senin oğlunun neslinden Ümmî Peygamber çıkacak ve «el-kelimetü'l-ulyâ: en yüce söz olan tevhîd» onunla tamamlanacaktır.” buyurdu. (İbn-i Sa'd, I, 164)

Bu hususta İmâm Buhârî Hazretleri'nin İbn-i Abbâs -radiyallâhu anh-'dan rivâyeti şöyledir:

“İbrâhîm -aleyhisselâm-, Hacer vâlidemizi ve henüz onun emzirmekte olduğu İsmâîl -aleyhisselâm-'ı Mekke'ye götürdü. İleride fışkıracak olan «zemzem» kuyusunun yanında bir ağacın altına bıraktı. Yanlarına içi hurma dolu bir sepet ve içi su dolu bir testi koydu. Sonra geriye döndü. Hacer vâlidemiz arkasından seslendi:

“-Bizi buraya bırakmanı Allâh mı emretti?”

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Evet!” diye cevap verdi.

Hacer vâlidemiz büyük bir tevekkül ve teslîmiyetle:

«Öyleyse Rabbim bizi korur! Zâyî etmez!» dedi. İsmâîl -aleyhisselâm-'ın yanına döndü.

Hacer vâlidemiz ve İsmâîl -aleyhisselâm- gözden kaybolunca İbrâhîm -aleyhisselâm- ellerini açtı ve şöylece Rabbine yalvardı:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ
رَبَّنَا لِيقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ
مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

«Ey Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için ben, neslimden bir kısmını Sen'in Beyt-i Harem'inin (Kâbe'nin) yanında ziraat yapılmayan bir vâdiye yerleştirdim. Artık Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir ve meyvelerden bunlara rızık ver! Umulur ki, bu nîmetlere şükrederler.» (İbrâhîm, 37) (Buharî, Enbiyâ, 9)

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ
مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَ مَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ
أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَ بئْسَ الْمَصِيرُ

“«Ey Rabbim! Burayı emin bir şehir yap! Halkından Al-lâh'a ve âhîret gününe inananları çeşitli meyvelerle rızıklandır!» (İbrâhîm'in duâsını kabûl eden) Allâh buyurdu ki: «İnkâr edene gelince, onu (dünya nîmetlerinden) az bir süre faydalandırır, sonra da onu cehennem azâbına sürüklerim. Varılacak ne kötü bir yerdir orası!» (el-Bakara, 126)

Allâh, inkâr edenleri de dünyâda rızıklandırmakta, dünyâ nîmetlerinden diledikleri gibi istifâde etmelerine imkân vermektedir. Şu hâlde dünyâ nîmetine nâiliyet, dindarlığa bağlı değildir. O, mü'mine de kâfire de verilir. Dünyâ nîmetleri, birer imtihan vesîlesidir. Hayırlı olup olmadıkları, neticesine bağlıdır. Servet ve iktidar, eğer kulluğa vesîle olmuş ise, o zaman bu, iki cihân saâdetidir. Fakat azgınlık ve sapıklığa sebep olmuş ise, ebedî hayâtı mahvetmiş, saâdet yerine felâket getirmiş olur.

Allâh -celle celâlühû- İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın yapmış olduğu duâyı kabûl etti. Bu duâ vesîlesiyledir ki, hac ve umre yapan mü'minlerin gönülleri bu beldeye karşı muhabbetle dolmakta ve rûhlar da, huzûr ve sükûna kavuşmaktadır. Bu belde-i tayyibe, bereket olarak da hurmanın ve diğer meyvelerin çeşitleri ile dolup taşmaktadır.

Ayrıca İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın bu niyâzı, oradan “**zem-zem**” suyunun çıkmasına da vesîle olmuştur:

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın getirdiği bir testi su bitmişti. Hacer vâlidemiz Safâ ve Merve tepeleri üzerinde yedi sefer koştu. Bu iki tepe arası dört yüz metre kadardır. Hacer vâlidemiz bir taraftan koşuyor, bir taraftan da Hazret-i İsmâîl'e bakıyordu. Orada değil bir insan, uçan bir kuş dahî yoktu. Hiçbir yerde hayat belirtisi gözük müyordu. Hacer vâlidemiz, Merve tepesi üzerinde iken:

“-Sus ve iyice dinle!” diye bir ses işitti. Bu Cebrâîl'in sesi idi. Hacer vâlidemiz hemen sesin geldiği tarafa döndü. Cebrâîl -aleyhisselâm- devamla:

“-Siz herşeye kâdir olana emânetsiniz! Sakın mahvolunuz diye korkma! İşte şurası Beytullâh'ın yeri. O beyti şu çocukla babası yapacaklardır. Allâh -celle celâlühû- bu beytin sâhibini zâyî etmez!” dedi.

Hacer vâlidemiz bu hitâb üzerine oğlu İsmâîl'in yanına gitti. Gördü ki, İsmâîl -aleyhisselâm-'ın ayağının dibinden su fışkırıyor. Büyük bir sevinç içerisinde Rabbine şükretti. Bitecek korkusu ile kumdan bir havuz yaptı. Suya da **“Dur, dur!”** mânâsına gelen **“Zem, zem!”** dedi.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Allâh, İsmâîl'in annesi Hacer'e rahmet eylesin! Eğer o zemzemi kendi hâline bırakıp suyun etrafını çevirmeseydi muhakkak ki zemzem, devamlı akan bir kaynak olurdu.”

(Buhârî, Enbiyâ, 9)

Bir tevekkül ve teslîmiyetin semeresi olarak fışkıran bu su, kıyâmete kadar ümmete şifâ olarak devâm edecektir.

Böylece İbrâhîm -aleyhisselâm- ve Hacer vâlidemiz, teslîmiyetlerinin netîcesinde büyük bir bereket elde etmiş oldular. Ayrıca bu bereketin diğer bir tezâhürü de, Hacer vâlidemizin “Safâ ile Merve” arasında yapmış olduğu “sa'y”ın kıyâmete kadar yapılacak bütün hac ve umre ibâdetlerinde bir rükün olarak devâm etmesidir.

Ana-oğul, kurak ve ıssız olan bu beldede hayatlarına devâm ediyorlardı. Oradan geçen Cürhüm kabîlesi, bir kuşun sürekli bir yere doğru indiğini ve sonra tekrar havalandığını gördü. Bunun bir hayat emâresi olabileceğini düşünerek oraya iki kişi gönderdiler. Gelenler zemzem suyunu görünce, Hacer vâlidemizden:

“-Buraya yerleşebilir miyiz?” diye izin istediler.

Hacer vâlidemiz, “suya mülkiyet iddiâ etmemek” şartı ile izin verdi. Böylece Mekke'ye ilk yerleşen kabîle, Cürhümîler oldu.

Kurban İmtihânı

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-, Bâbil'den Şam'a giderken:

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾
 رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾

“Ben Rabbime gidiyorum;⁶⁷ O bana doğru yolu gösterecek! Rabbim, bana sâlihlerden bir evlâd ver!” demişti.” (es-Sâffât, 99-100)

Burada, kalbden, yâni iç âlemden en yüce dosta doğru bir vuslat yolculuğunun yapıldığına işâret vardır. Devam eden âyet-i kerîmelerde Hazret-i İsmâîl’in müjdelenmesi ve kurban edilmesi hâdisesi şöyle anlatılır:

فَبَسَّرْنَاهُ بَغْلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعَىٰ قَالَ يَا بُنَىٰ إِنِّي
 أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا
 تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّ
 لِلْحَيِّينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا إِنَّا
 كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾
 وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾
 سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُ مِنْ
 عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾

67. İbrâhîm -aleyhisselâm- burada Rabbine doğru gitmek istediğini ifâde etmiştir. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz hakkında ise:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا
 حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulu (Muhammed’i) bir gece Mescid-i Haram’dan etrafını mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya geceleyin götürün Allâh, her türlü noksanlıktan münezzehtir...” (el-İsrâ, 1) buyrulur, o mübârek zâtın, bizzat Rabbi tarafından yüce dergâha doğru götürülüp yükseltildiği haber verilmektedir.

“İşte o zaman, Biz O’na hilim sâhibi bir oğul müjdeledik. Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince (babası): «Yavrucuğum, rüyâda seni kurban ettiğimi görüyorum; bir düşün, ne dersin?» dedi. O da cevâben: «Babacığım, sen emrolunduğun şeyi yap! İnşâallâh beni sabredenlerden bulursun!» dedi. Her ikisi de teslîm olup, (İbrâhîm) onu alnı üzerine yatırınca: «Ey İbrâhîm, rüyâyı gerçekleştirdin. Biz ihsân sâhiplerini böyle mükâfatlandırırız. Bu gerçekten çok ağır bir imtihandır.» diye seslendik. Biz oğluna bedel O’na büyük bir kurban verdik. Geriden gelecekler arasında O’na (iyi bir nam) bıraktık: «İbrâhîm’e selâm olsun!» dedik. (İşte) Biz ihsân sâhiplerini böyle mükâfatlandırırız. Çünkü O, bizim mü’min kullarımızdandı.” (es-Sâffât, 101-111)

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-, Hacer vâlidemiz ile İsmâîl -aleyhisselâm-’ı Mekke’de bıraktıktan sonra, Sâre vâlidemizin yanına dönmüştü. Arada bir, onların yanına uğruyordu. Bir seferinde Mekke’de bir rüyâ gördü. Rüyâsında, âyette buyrulduğu gibi İsmâîl -aleyhisselâm-’ı kurban ediyordu. İbrâhîm -aleyhisselâm- rüyâ şeytânî mi, Rabbânî mi diye şüphelendi. Ancak aynı rüyâ üç gün devam etti. Bu günler, hac mevsiminin tevriye, arefe ve bayramın birinci günü idi.

Bir rivâyette İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“–Allâh, bana bir oğul verirse, onu kurban edeceğim!” demişti. İşte bu sözü sebebiyle imtihâna tâbî tutulmuştu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Rabbinden gelen ilâhî emir üzerine Hacer vâlidemize, oğlu İsmâîl’i yıkamasını ve güzel kokular sürmesini; O’nu bir dostuna götüreceğini söyledi. Hazret-i İsmâîl’e de yanına bir ip ve bıçak almasını tenbih etti ve:

“Oğlum, Allâh rızâsı için kurban keseceğim!” dedi.

Arafatta hacıların vakfeye durduğu yere doğru yol almaya başladılar. Bu sırada şeytan, insan kılığında Hacer vâlidemizin yanına geldi ve O’na:

“İbrâhîm, oğlunu nereye götürüyor biliyor musun?” dedi.

O da:

“Dostuna götürüyor.” cevâbını verdi.

Şeytan:

“Hayır, kesmeye götürüyor.” dedi.

Hacer vâlidemiz:

“O oğlunu çok sever!” diye mukâbele etti.

Şeytan devamla:

“Allâh emrettiği için boğazlayacakmış!” deyince Hacer vâlidemiz:

“Eğer Allâh -celle celâlühû- emretti ise güzel bir şeydir. Tevekkül ederiz.” dedi.

Şeytan, Hacer vâlidemizi aldatamayınca İsmâîl -aleyhisselâm-’ın yanına gitti. Bu sefer de O’na sordu:

“Baban seni nereye götürüyor biliyor musun?”

İsmâîl -aleyhisselâm-:

“Dostunu ziyârete.” dedi.

Şeytan:

“Hayır, seni kesmeye götürüyor. Rabbinin kendisine böyle emrettiğini zannediyor!” dedi.

Bunun üzerine Hazret-i İsmâîl:

“O emretmiş ise, bunu seve seve yerine getiririz!” diyerek şeytanı kovdu. Onu taşıdı.

Şeytan İsmâîl -aleyhisselâm-'ı da kandıramamıştı. Bu sefer İbrâhîm -aleyhisselâm-'a döndü:

“-Ey ihtiyar! Oğlunu nereye götürüyorsun? Şeytan seni rüyâda kandırmış! O rüyâlar şeytânîdir.” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Sen şeytansın! Hemen yanımdan uzaklaş!” dedi. Eline yedişer tane taş aldı ve şeytanı üç ayrı yerde taşıladı. İşte hacda kıyâmete kadar rükün olarak devâm edecek olan şeytan taşılama, bu şekilde başladı. Bu hâl, onların tevekkül ve teslimiyetlerinin bir nişânesi olarak ümmete numûne oldu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, İsmâîl -aleyhisselâm-'la birlikte Mina'dan Arafat'a doğru giderlerken semâdaki melekler oldukça heyecanlandılar. Hayretle birbirlerine:

“Sübhânallâh! Bir peygamber bir peygamberi kurban etmeğe götürüyor!” dediler.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, oğlu Hazret-i İsmâîl'e bu işin hakikatini anlattı:

“-Ey oğlum! Rüyâmda seni kurban etmekle emrolundum.” dedi.

İsmâîl -aleyhisselâm-:

“-Babacığım, bunu sana Allâh mı emretti?” diye sordu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Evet!” dedi. Bunun üzerine İsmâîl -aleyhisselâm-:

“-Babacığım! Sen emrolunduğun şeyi yap! İnşâallâh beni sabredenlerden bulacaksın!” dedi. Canını fedâ etmeye hazır olduğunu bildirdi. Babasını ferahlatan bu ifâdelerden sonra da:

“-Ey babacığım! Nemrûd seni ateşe attığı zaman sabrettin. Allâh -celle celâlihû- senden râzı oldu. Ben de kurban edilmeye râzıyım. İnşâallâh beni sabredici bulacaksın. Senden ayrılınca Rabbime; dünyâ nîmetlerinden ayrılınca Cennet’e kavuşacağım! Benim üzüntüm, elinle kurban edeceğin evlâdının acısını hayat boyu unutamamandır. Ey babacığım! Keşke daha evvel bildirseydin de annemle de vedâlaşsaydık!” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Oğlum, annenin îtirâzından çekindim!” dedi.

O sırada İsmâîl -aleyhisselâm-, henüz yedi veya onüç yaşlarındaydı.⁶⁸

Rivâyet edildiğine göre:

“Allâh Teâlâ, İbrâhîm -aleyhisselâm-’a yer ve gökleri gösterdiği vakit, İbrâhîm -aleyhisselâm-, Allâh’a karşı isyân etmekte olan birini gördü. Ve Allâh’a onu helâk etmesi için duâ etti. Allâh Teâlâ, onu helâk etti. Başka bir âsîyi gördü. Onun için de bedduâ etti. O da helâk oldu. Bir başka isyân-kârı daha gördü; onun da helâk olmasını diledi; o da helâk oldu. Böylece birkaç kişi helâk edildi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, İbrâhîm -aleyhisselâm-’a şöyle vahiy buyurdu:

“-Ey İbrâhîm! Muhakkak Sen duâsı müstecâb bir kimsesin! Kullarımın helâki için Bana duâ etme! Zîrâ onların benim yanımda üç husûsiyeti vardır:

1. Kul, yaptıklarına belki tevbe eder; Ben de tevbesini kabûl ederim.

68. Bkz. Hâkim, Müstedrek, II, 605-606; Taberî, Târih, I, 263-278.

2. Veya onun zürriyetinden Beni zikredecek bir nesil çıkar.

3. Yahud da kıyâmet günü istersem onu affederim, istersem cezâlandırım.”

Beyân edilir ki, Allâh Teâlâ'nın İbrâhîm -aleyhisselâm-'a oğlunu kurban etmesini emir buyurmasının bir sebebi de, yukarıdaki hâdisede olduğu gibi Hazret-i İbrâhîm'in âsî kullara karşı az merhametli bulunmasıdır.

Diğer bir rivâyette şöyle zikrolunur:

وَ كَذَلِكَ نُرَىٰ إِبْرَاهِيمَ مَلِكُوتَ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ
وَ لِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ

“Böylece Biz, İbrâhîm'e semâvât ve arzın hükümrânlığını, acâib ve garâibini gösterdik.” (el-En'âm, 75) buyrulduğu vec-hile İbrâhîm -aleyhisselâm-, her gece göğe çıkarılırdı. Yine bir gece semâyâ çıkarılmıştı. Kötü ameller işleyen bir günahkârı gördü ve şöyle dedi:

“-Ey Allâh'ımız! Bu adam Sen'in rızkını yiyor, Sen'in arzın üzerinde yürüyor ve buna rağmen yine de emirlerini yapmıyor. Onu helâk et!”

Allâh Teâlâ da o kimseyi helâk etti. Başka bir günahkârı gördü, onun da helâkine duâ edince kendisine şöyle nidâ olundu:

“-Ey İbrâhîm! Kullarımın helâki için bedduâ etmekten vazgeç! Onlara mühlet vererek yavaş yavaş davran! Çünkü Ben onların isyânlarını dâimâ görüyorum da yine helâk etmiyorum!”

İbrâhîm -aleyhisselâm-, yere indiğinde Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen rüyâ kendisine gösterildi. Evlâdının büyük bir teslîmiyet içerisinde: «Emrolunduğunu yerine getir babacığım!» demesinden sonra Halîlullâh, oğlunu kesmek için hazırlandı ve eline bıçağı alarak şöyle söyledi:

“-Ey Allâh'ım! Bu benim oğlumdur. Kalbimin meyvesidir ve bana insanların en sevgilisidir.”

Bu arada şöyle bir nidâ işitti:

“-Sen benim kulumun helâk olmasını istediğin geceyi hatırlıyor musun? Senin oğluna şefkatli olduğun gibi, Ben'im de kullarım için şefkatli ve merhametli olduğumu bilmiyor musun? Sen Ben'den kulumu helâk etmemi istemiştin. Şimdi Ben de Sen'den oğlunu kesmeni istiyorum!” (Ramazanoğlu M.

Sâmî, İbrâhîm -aleyhisselâm-, s. 44-46)

Allâh'ın emri üzerine kurban edilecek olan İsmâîl -aleyhisselâm-, İbrâhîm -aleyhisselâm-'a şöyle dedi:

“-Ey babacığım! Birkaç talebim var:

1. Ellerimi ve ayaklarımı iyi bağla ki can acısı ile çırpınıp bir kusûr etmeyeyim.
2. Eteklerini topla ki, üzerine kanım sıçramasın.
3. Bıçağın bileyli olsun ki, can vermek kolay olsun! Hem de senin işin çabuk görülür.
4. Bıçağı çekerken yüzüme bakma! Belki babalık şefkati ile merhamet gösterirsin de dayanamayıp Allâh'ın emrini geciktirsin.
5. Gömleğimi anneme götür! Tesellî bulsun! Ona; «Oğlun şefâatçi olarak Allâh'a gitti.» dersin!”

İbrâhîm -aleyhisselâm-, bu sözleri dinlerken gözlerinden yaşlar boşandı. Çok ağladı ve:

“-Yavrucuğum sen bana Allâh'ın emrettiği şey hakkında ne güzel yardımda bulundun!” dedi. Sonra ellerini açarak:

“Yâ Rabbî, bana bu hâlimden dolayı sabır ver! İhtiyarlığım sebebi ile bana rahmet et!” diye duâ etti.

İsmâîl -aleyhisselâm- da:

“Yâ Rabbî, bu işte bana sabır ve tahammül ver!” diye duâ etti.

İsmâîl -aleyhisselâm- daha sonra:

“-Babacığım, gök kapıları açıldı. Melekler hayretler içinde Allâh'a secde ediyorlar: «Yâ Rabbî, senin rızân için bir peygamber bir peygamberi kesmek üzere... Sen onlara merhamet et!» diye niyâz ediyorlar.” dedi.

Ardından:

“-Babacığım, muhabbetin şartı, emri geciktirmemendir! Haydi emrolunduğunu yerine getir!” diyerek babasına metânet verdi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, İsmâîl -aleyhisselâm-'ı yatırdı:

“-Ey yavrucuğum! Kıyâmete kadar sana vedâ olsun! Tekrar görüşmek kıyâmette olur!” dedi. Bıçağı kuvvetlice İsmâîl -aleyhisselâm-'ın boğazına çekti. O anda Allâh Teâlâ, Cebrâîl'e:

“-Yetiş! Bıçağı çevir!” buyurdu. Cebrâîl -aleyhisselâm-, bir anda Sidre'den gelip bıçağı çevirdi. İbrâhîm -aleyhisselâm- ise, yine kuvvetlice bıçağı çekti. Bıçak bu sefer de kesmedi.

Allâh -celle celâlühû:-

“İbrâhîm, gerçekten rüyâsını tasdîk etti. Sadâkat gösterdi.” buyurdu.

Ardından emr-i ilâhî ile Cebrâîl -aleyhisselâm-, o anda Cennet'ten bir koç indirdi ve tekbîr getirdi:

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

İbrâhîm -aleyhisselâm-, bu tekbîri işitince mukâbelede bulundu:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ

İsmâîl -aleyhisselâm- da:

اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ

dedi.

Böylece arefe günü sabah namazından başlayarak bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar devâm eden “teşrik tekbîri” tamamlanmış oldu.

Baba-oğul şükür hâlinde evlerine döndüler. Hacer vâlide-miz ile İsmâîl -aleyhisselâm- kucaklaştılar. İbrâhîm -aleyhisselâm- da tekrar Sâre vâlidemizin yanına döndü.

İbrâhîm -aleyhisselâm- ateşe atılarak nefsinden, kurban emri ile de evlâdından imtihan görmüş, tevekkül ve teslimiyeti, O'na her iki imtihanı da kazandırmıştı. Sıra servetten imtihana geldi. Bir rivâyete göre İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın 12.000 hayvandan oluşan sürüleri vardı. Bu sürüleri koruyan pek çok da muhâfız köpeği vardı. Dünyâya râm olanları tahkîr için köpeklerin boyunlarına altından tasma taktırırdı. Cebrâîl -aleyhisselâm-, insan kılığında geldi:

“–Bu sürüler kimin?” diye sordu.

İbrâhîm -aleyhisselâm:-

“–Rabbimin. Ben de emânetçisiyim!” dedi.

Cebrâîl -aleyhisselâm:-

“–Bana satar mısınız?” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm:-

“–Rabbimi bir kere zikret üçte birini, üç kere zikret; tamamını vereyim!” dedi.

Cebrâîl -aleyhisselâm:-

سُبْحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

dedi. İbrâhîm -aleyhisselâm:-

“–Al, hepsi senin, al, götür!” dedi.

Cebrâîl -aleyhisselâm:-

“–Ben meleğim, alamam!” dedi.

Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm:-

“–Sen meleksen, ben de “Halîl”im. Verdiğimi geri alamam!” dedi.

Nihâyet İbrâhîm -aleyhisselâm- sürüleri sattı. Geniş bir arâ-zî aldı. Onu müslümanların istifâdesi için vakfetti. Böylece vakıf,⁶⁹ İbrâhîm -aleyhisselâm- ile başlamış oldu.

Allâh’ın Halîl’i olan İbrâhîm -aleyhisselâm-, Allâh için bütün servetini bir anda fedâ ederek malından da imtihan vermiş,

69. Vakıf: Yaratan’dan ötürü yaratılanlara merhamet, şefkat ve sevginin müesseseseleşmiş şeklidir. Diğer bir ifâdeyle, Allâh’a adanan, temlik ve temellükten men edilen mülkiyetlerdir. **Temlik**, mülk olarak verme, satma; **temellük** ise mülk edinme, sâhiplenme, kendine mal etme mânâlarına gelir.

“gerçek dost” (Halil) olduğunu ispat etmişti. İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın bu husûsiyeti âyet-i kerîmede şöyle beyân edilmiştir:

وَ إِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ

“Bir zaman Rabbi, İbrâhîm’i birtakım kelimelerle (emir ve yasaklarla) imtihan etmiş, İbrâhîm de onları tamâmen yerine getirmişti...” (el-Bakara, 124)

İshâk -aleyhisselâm-’ın Doğumu

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Rabbine verdiği söze sadâkat gösterip oğlunu kurban etmeye râzı olduğu için Allâh Teâlâ, O’na -hayli ihtiyarlamış olmasına rağmen- mükâfât olarak bir oğul daha ihsân etti. Âyet-i kerîmelerde bu ilâhî ihsân şöyle beyân buyrulur:

وَبَشِّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى
إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾

“Sâlihlerden bir peygamber olarak O’na (İbrâhîm’e) İshâk’ı müjdeledik. Kendisini ve İshâk’ı mübârek (kutlu ve bereketli) eyledik. Lâkin her ikisinin neslinden iyi kimseler olacağı gibi, kendine açıktan açığa zulmedenler de olacaktır.”

(es-Sâffât, 112-113)

O sırada İbrâhîm -aleyhisselâm- 120, Sâre vâlidemiz 90 veya 99 yaşında idi.

İbn-i Abbâs’ın rivâyetine göre Cebrâîl ile birlikte bir grup melek, İshâk -aleyhisselâm-’ın müjdesini vermek sûretiyle İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı sevindirdiler. Oradan da Lût kavmini helâke gittiler.

Melekler, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ı ziyârete, insan kılığında bir misâfir gibi gelmişlerdi. İbrâhîm -aleyhisselâm- da, onlara dana eti kızartıp önlerine koymuştu. Lâkin onlar bu etlerden yemediler. İbrâhîm -aleyhisselâm-, o zaman bu misâfirlerin melek olduklarını anladı. Kendisine İshâk -aleyhisselâm-'ı müjdelemeye geldiklerini bilmediğinden evvelâ korktu ve:

“-Allâh'ın gazap ettiği bir şey mi oldu? Yoksa benim kavmimi helâk etmeye mi gelmişler?” şeklinde bir endişeye kapıldı. Yine de melek olup olmadıklarını iyice anlamak için tekrar:

“-Yemez misiniz?” deyince onlar:

“-Biz ücretsiz yemeyiz!” dediler.

Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm- başta “Bismillâh” nihâyette “Elhamdülillâh” dedi. Melekler:

“Gerçek Halîl, Allâh'ın dostu!” dediler.

Ardından da İbrâhîm -aleyhisselâm-'a:

“-Korkma yâ İbrâhîm, biz buradan Lût kavmine gidecek, onları helâk edeceğiz!” dediler.

Böylece gelişlerinin ve yemek yememelerinin sebebi kesin bir şekilde anlaşılmış oldu.

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın korkusu dağılınca, melekler tarafından İshâk -aleyhisselâm- ve Yâkûb -aleyhisselâm- müjdelendi.

Bu görüşmeleri Sâre vâlidemiz perde arkasından dinliyordu. Sâre vâlidemiz, yüksek bir edeb ve hayâ sâhibi olduğu için ellerini yüzüne kapattı. Efendisinin ve kendisinin ihtiyar olması sebebi ile bu müjdeyi hayretle karşıladı. Melekler de:

“–Sen Allâh’ın emrine ve takdîrine mi şaşıyorsun?” dediler.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, verilen müjdelere sevinirken, Lût kavminin helâk olacağına da, bundan mü’minlerin müstesnâ olduğunu henüz bilmediği için çok üzüldü. Azâbın kalkması için ilticâ etmek istedi. Melekler ise, artık duânın fayda vermeyeceğini ve bu azâbın yalnız münkirlere geleceğini bildirdiler. Bunun üzerine İbrâhîm -aleyhisselâm- ferahladı.

Bu hakikat, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle anlatılır:

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ

“And olsun ki elçilerimiz (melekler) İbrâhîm’e müjde getirdiler ve: «Selâm (sana!)» dediler. O da: «(Size de) selâm.» dedi ve hemen kızartılmış bir buzağı getirdi.” (Hüd, 69)

(İbn-i Abbâs’tan rivâyete göre, gelen elçiler Cebrâîl ve O’nun beraberinde iki melektir. Bu iki meleğin de Mîkâîl ve İs-râfil oldukları rivâyet edilmiştir.)

فَلَمَّا رَأَى أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَفَسَّرْنَاهَا بِاسْحَقٍ وَمِنْ وَرَاءِ اسْحَقٍ يَعْقُوبُ ﴿٧١﴾ قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَالِدٌ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلَى شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا أَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾

“(İbrâhîm, misâfirlerinin,) **ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onların bu hâli hoşuna gitmedi, onlardan şüphelendi ve içine bir korku düştü. Dediler ki: «Korkma! (Biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik. O esnâda hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) gülümsedi. Ona da İshâk’ı, İshâk’ın ardından da Yâkûb’u müjdeledik. (İbrâhîm’in hanımı:) «Ola-cak şey değil! Ben yaşlı bir hanım, bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Bu gerçekten şaşılacak bir şey!» dedi. (Melekler) dediler ki: «Allâh’ın emrine mi şaşıyor-sun? Ey ev halkı! Allâh’ın rahmeti ve bereketleri sizin üzeri-nizedir. Şüphesiz ki O, hamd ü senâya lâyıktır, hayır ve ih-sânı boldur.» İbrâhîm’den korku gidip kendisine müjde gelin-ce, Lût kavmi hakkında (âdeta) bizimle mücâdeleye başladı.”** (Hûd, 70-74)

Çünkü Hazret-i İbrâhîm, inkârcılara gelecek olan umûmî felâket ve gazaba Lût -aleyhisselâm- ile O’na inananların da uğ-rayacaklarından korkuyor, bu sebeple azâbın kaldırılması için ısrarla Allâh’a yalvarıyordu.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ

“Çünkü İbrâhîm, cidden yumuşak huylu, yüreği yanık, kendisini tamâmen Allâh’a vermiş biri idi.” (Hûd, 75)

Bu âyet-i kerîmede İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın üç mühim vasfı zikredilmektedir:

Hilm: Çok sabretmek ve hatâ işleyen kimselerden hemen intikam almayıp sabır ve tahammül göstermektir.

Evvâh: Âh u enîni çok olup insanların kötü hâllerine ve ha-zin âkibetlerine son derece teessüf etmektir.

Münib: Allâh’a kalbiyle yönelen, O’na rücû eden demektir. Hazret-i İbrâhîm bütün işlerinde Cenâb-ı Hakk’a mürâcaat eder, O’na güvenip dayanırdı.

İbrâhim -aleyhisselâm-, daha önce göğsü çıkarıldığında, orada âsiler için yaptığı helâk duâları sebebiyle kendisine vâkî olan îkâz-ı ilâhî neticesinde kalbi kullara karşı son derece merhametle dolmuştu. Bu yüzden Lût kavmine gelecek azâbın kaldırılması için Hakk’a ilticâ ediyordu. Ancak Lût kavmi, rahmet-i ilâhiyeye tamâmen sırt dönmüş ve o derecede azgınlaşmış idi ki, artık azâbın gelmesi kaçınılmazdı. Çünkü onlar, azâbın gelmesini ısrarla istemişler, bunun için de yapageldikleri mel’anetlerine devâm etmişlerdi. Hattâ temiz insanları aralarında görmek bile istemiyorlar; **“Temizler aramızdan çıksın!”** diyorlardı. Dolayısıyla:

يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ
وَإِنَّهُمْ أَتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ

“(Melekler dediler ki:) «**Ey İbrâhîm, bundan vazgeç! Çünkü Rabbinin (azâb) emri gelmiştir. Ve o (münkirlere), geri çevrilmez bir azâb mutlakâ gelecektir!**»” (Hûd, 76)

Bu hakikat, Zâriyât Sûresi’nin 24-30. âyetlerinde ehemmiyetine binâen farklı bir üslûb ile tekrâr edilmektedir.

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın fârik bir vasfı da misafirperverliği idi. Gelip geçen herkesi yedirir-içirirdi. Bu yüzden de ünvânı “Ebu’l-Edyâf: misâfirler babası” idi. (İbn-i Sa’d, *Tabakât*, I, 47)

O misâfiri çok seven, çok ikrâm eden, son derece cömert ve şerefli bir peygamberdi. Hattâ misâfir gelmediği günler yol-lara çıkar, misâfir arar ve yoldan geçen misâfirleri ikrâm etmek üzere evine getirirdi.

Misâfirperverlik, bir peygamber vasfıdır. Yemek ve içmekte itidâle dikkat edilmesi gerektiği hâlde, misâfire ikramda ve misâfirlikte yenen yemekte israf yoktur. Ancak ikram ve dâvetin dünyevî ve nefsânî menfaat düşüncesinden uzak ve “lillâh: Allâh için” olması zarûreti vardır.

İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın Hazret-i İsmâîl’i Ziyâreti

İsmâîl -aleyhisselâm- Cürhümîler’den bir kızla evlendi. Çok sevilip sayıldı. Onlardan Arapça öğrendi. Annesi Hacer vâlide-miz, doksandokuz yaşında vefât etti. Kâbe’nin yanında “Hicr” mevkîine defnedildi.

Hadîs-i şerîfte İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın, oğlu İsmâîl -aleyhisselâm-’ı ziyâreti şöyle anlatılır:

İsmâîl -aleyhisselâm- evlendikten sonra İbrâhîm -aleyhisselâm-, oğlunu görmeye gelmişti. Fakat İsmâîl -aleyhisselâm- evde yoktu. Hanımına sordu, o da:

“–Rızkımızı tedârik etmek üzere çıktı, gitti.” diye cevap verdi.

Sonra İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“–Maîşetiniz, hâliniz nasıldır?” diye sordu. Hazret-i İsmâîl’in haremi:

“–Şiddetli darlık içindeyiz; çok fenâ bir hâldeyiz!” diye cevap verdi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“–Efendin eve geldiğinde benden selâm söyle; kapısının eşiğini değiştirsin!” dedi.

İsmâîl -aleyhisselâm- geldiğinde babasının gelip gittiğini, evin içinde hissettiği güzel kokudan anladı:

“-Evimize bir gelen oldu mu?” diye sordu. Hanımı da:

“-Evet, şu şu vasıflarda yaşlı bir zât geldi. Bana seni sordu; cevap verdim. Maîşetimizi sordu; ben de şiddetli darlık içinde olduğumuzu söyledim.” dedi.

Bunun üzerine İsmâîl -aleyhisselâm-:

“-Bir şey vasiyet edip bir söz tevdî etmedi mi?” diye sordu.

O da:

“-Sana selâm söylememi ve «kapısının eşiğini değiştirsin!» dememi tenbih etti.” dedi.

Bu sözlerdeki nükteyi kavrayan İsmâîl -aleyhisselâm-haremine:

“-O gelen ihtiyar babamdır. Bana senden ayrılmamı emretmiş. Artık sen âilenin evine dönebilirsin!” dedi ve evden ayrıldı. Cürhümîler’den başka bir kadın ile evlendi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, Cenâb-ı Hakk’ın dilediği bir müddet sonra gelip yine evde İsmâîl -aleyhisselâm-’ı bulamadı. İsmâîl -aleyhisselâm-’ın yeni evlendiği hanımının yanına vardı, İsmâîl’i sordu. O da:

“-Maîşetimizi tedârik etmeye gitti.” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Nasılsınız, maîşetiniz, hâl ü şânınız iyi midir?” diye sordu.

Kadın:

“-Elhamdülillâh, biz, hayır, saâdet ve bolluk içindeyiz.” diye Allâh’a hamd ü senâ eyledi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Ne yeyip ne içersiniz?” diye sordu.

Kadın da:

“-Et yiyoruz, su içiyoruz.” dedi.

İbrâhîm -aleyhisselâm-:

“-Yâ Rabbî! Bunların etlerini ve sularını mübârek kıl! Yümn ü bereket ihsân eyle!” diye duâ etti.

Ardından İsmâîl -aleyhisselâm-’ın haremine:

“-Efendin geldiğinde selâm söyle; kapısının eşiğini güzel tutsun!” dedi.

İsmâîl -aleyhisselâm- eve geldiğinde, yine içerde hissettiği güzel kokudan babasının teşrîf ettiğini anladı ve hanımına:

“-Evimize gelen oldu mu?” diye sordu. Âilesi:

“-Evet, nûr yüzlü bir ihtiyar geldi.” diye İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı medh u senâ etti. Sonra şöyle devam etti:

“-Seni sordu. Ben de «Rızkımızı tedârik etmeye gitti.» dedim. «Geçiminiz nasıldır?» dedi. Ben de «Hayır ve saâdet içindeyiz.» dedim.”

İsmâîl -aleyhisselâm-:

“-Sana bir şey vasiyet etti mi?” diye sordu. Hanımı da:

“-Evet o muhterem ihtiyar, sana selâm söyledi. «Kapısının eşiğini iyi tutsun!» diye emreyledi.” dedi.

Bunun üzerine İsmâîl -aleyhisselâm-:

“İşte O babamdır. Sen de evimizin şerefli eşliğisin. Babam seni hoş tutmamı ve iyi geçinmemi emreylemiş.” dedi.
(Buhârî, Enbiyâ, 9)

Bu kıssadan anlaşılıyor ki, şükür, nîmetin artmasına ve devâmına vesîle olur. Nîmetleri az görüp şikâyet etmek ise, nan-körlüktür. Neticesi de, nîmetin azalması, mahrûmiyet ve hüsrandır.

Kâbe'nin İnşâsı

İbrâhîm -aleyhisselâm-, seneler sonra Mekke'ye döndü. İsmâîl -aleyhisselâm- ile kucaklaşıp hasret giderdiler. Hazret-i İbrâhîm, oğluna:

“Rabbim'in emri var. Bir beyt inşâ edeceğiz. Sen de bana yardım edeceksin!” dedi.

İsmâîl -aleyhisselâm- ve Cebrâîl -aleyhisselâm- taş taşıdı; İbrâhîm -aleyhisselâm- da beytin duvarlarını dikti. **Makâm-ı İbrâhîm**'deki İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın ayak izi olan mermer de, Kâbe duvarları inşâ edilirken asansör vazîfesi gördü.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَ إِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَ إِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا
إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“Bir zamanlar İbrâhîm, İsmâîl ile beraber Beytullâh'ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı:) «Ey Rabbimiz! Biz-

den bunu kabûl buyur; şüphesiz Sen işitensin, bilensin.» (el-Bakara, 127)

Kâbe'nin yapılışı hakkındaki rivâyetlere göre, Hazret-i Âdem ile Havva, cennetten çıkarıldıkları vakit, yeryüzünde Arafat'ta buluşurlar, beraberce batıya doğru yürürler. Kâbe'nin bulunduğu yere gelirler. Bu esnâda Âdem -aleyhisselâm-, bu buluşmaya şükür olmak üzere Rabbine ibâdet etmek ister ve cennette iken, etrafında tavaf ederek ibâdet ettiği nûrdan sütunun tekrar kendisine verilmesini niyâz eder. İşte o nûrdan sütun orada tecellî eder ve Hazret-i Âdem, onun etrafında tavaf ederek Allâh'a ibâdet eder. Bu nûrdan sütun, Hazret-i Şît -aleyhisselâm- zamanında kaybolur, yerinde siyah bir taş kalır. Bunun üzerine Hazret-i Şît, onun yerine taştan, onun gibi dört köşe olan bir binâ yapar ve o siyah taşı binânın bir köşesine yerleştirir. İşte bugün **Hacer-i Esved** diye bilinen siyah taş odur. Sonra Nûh tûfânında bu binâ, uzunca bir süre kumlar altında gizli kalır. Hazret-i İbrâhîm, Allâh'ın emriyle Kâbe'nin bulunduğu yere gider, oğlu İsmâîl -aleyhisselâm-ı annesiyle birlikte orada iskân eder. Sonra İsmâîl -aleyhisselâm- ile beraber Allâh'ın emri mûcibince Kâbe'nin bulunduğu yeri kazar. Hazret-i Şît tarafından yapılan binânın temellerini bulur ve o temellerin üzerine bugün mevcut olan Kâbe'yi inşâ eder. Âyetteki **«Beytullâh'ın temellerini yükseltiyor.»** cümlesi, bunu ifâde etmektedir.

İbrâhîm -aleyhisselâm- insanların Kâbe'yi tavafa başlamlarına bir alâmet olsun diye Hacer-i Esved'i Kâbe'nin bir köşesine yerleştirmiştir. Rivâyete göre bu siyah taş cennetten çıktığı zaman kardan daha ak olduğu hâlde insanların günahları onun kararmasına sebep olmuştur. (İbn-i Hanbel, I, 307) Câhiliye ve

İslâm dönemlerinde birbiri ardınca vukû bulan yangınlar, onu daha da siyah bir hâle getirmiştir.

Kâbe'nin inşası tamamlanınca Hazret-i İbrâhîm ve İsmâîl -aleyhimesselâm-, Allâh'a şöyle duâ ettiler:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُسْلِمَةٌ لَكَ وَ آرِنَا
مَنَاسِكَنَا وَ تَبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا
وَ ابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَ الْحِكْمَةَ وَ يَزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

“Ey Rabbimiz! Bizi Sana teslîm olanlardan kıl! Neslimizden de Sana itaat eden bir ümmet çıkar; bize ibâdet usûllerimizi göster; tevbelerimizi kabûl et; zîrâ tevbeleri çokça kabûl eden, çok merhametli olan ancak Sen’sin. Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden Sen’in âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitâb ve hikmeti öğretecek, onları(n nefslerini) tezkiye edecek bir peygamber gönder! Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız Sen’sin!” (el-Bakara, 128-129)

Âyette geçen duâ ile alâkalı olarak Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Ben; babam İbrâhîm’in duâsı, kardeşim İsmâ’nın müjdesi ve annem Âmine’nin rüyâsıyım.” (Ahmed bin Hanbel, V, 262; Hâkim, el-Müstedrek, II, 453) buyurmuşlardır.

Nitekim iki cihân güneşi Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in pâk soyları şöyledir:

1. **Hazret-i Muhammed** -sallâllâhu aleyhi ve sellem-,
2. **Abdullâh**,
3. **Abdûlmuttalib**, (**Şeybetü'l-Hamd** diye de çağrılırdı.)
4. **Hâşim**,
5. **Abd-i Menâf**, (Asıl ismi **Muğîre**'dir.)
6. **Kusay**, (**Zeyd** diye de isimlendirilir.)
7. **Hakîm**, (**Kilâb**)
8. **Mürre**,
9. **Ka'b**,
10. **Lüeyy**,
11. **Gâlib**,
12. **Fihri**, (**Kureyş**)
13. **Mâlik**,
14. **Nadr**,
15. **Kinâne**,
16. **Huzeyme**,
17. **Müdrîke**,
18. **İlyâs**,
19. **Mudar**,
20. **Nizâr**,
21. **Ma'ad**,
22. **Adnân**.

Allâh Rasûlü'nün temiz silsilesi, Adnân'a kadar sayılmaktadır. Adnân da İsmâîl -aleyhisselâm-'ın sülâlesindendir. Ancak bu ikisi arasındaki zaman farkı bilinmemektedir.

Hülâsa, Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın neslinden peygamberler gelmesi ve bilhassa Fahr-i Kâinât olan Varlık Nûru

Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in teşrîf etmesi, O'nun peygamberler târihindeki müstesnâ ve mûtenâ yerini göstermektedir. Kâbe ve menâsik-i hac da, İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın kıyâmete kadar devâm edecek rûhânî hâtırâları ile doludur. Ayrıca milyonlarca müslüman, her gün beş vakit namazın tahiyyâtında Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e salât ederken, Allâh'ın İbrâhîm -aleyhisselâm-'a lutfettiği salâtı da zikretmektedir.

Ebû Muhammed Ka'b bin Ucre -radiyallâhu anh- şöyle anlatır:

Birgün Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- yanımıza gelmişti. Kendisine:

“-Yâ Rasûlallâh! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik, ancak sana nasıl salavât getireceğiz?” diye sorduk. O da şöyle buyurdu:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
(إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى) آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى (إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى) آلِ
إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

“-«Allâh'ım! (İbrâhîm'e ve) âline salât (rahmet) ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de salât et. Şüphesiz Sen övülmeye lâayık ve yücesin. Allâh'ım! (İbrâhîm'e ve) âline hayır ve bereket lutfettiğin gibi Muhammed'e ve âline de hayır ve bereket ihsân et. Şüphesiz Sen övülmeye lâayık ve yücesin!» deyiniz.” (Buhârî, Deavât, 32; Tirmizî, Vitir, 20; İbn-i Mâce, İkâme, 25)

İbrâhîm ve İsmâîl -aleyhisselâm-'ın İlk Hacları ve İnsanları Hacca Dâvet Etmeleri

Kâbe'nin inşâsı tamamlanınca Cebrâîl -aleyhisselâm- gele-
rek Hazret-i İbrâhîm'e:

“Onu tavâf et!” dedi. Baba-oğul her şavtta⁷⁰ Hacerü'l-Es-
ved'i istilâm etmek (selâmlamak) sûretiyle Kâbe'yi tavâf ettiler.
Makâm-ı İbrâhîm'in arkasında iki rekât namaz kıldılar. Cebrâîl
-aleyhisselâm-'ın rehberliğinde haccın diğer rükünlerini ifâ etti-
ler. Daha sonra Cebrâîl -aleyhisselâm- Hazret-i İbrâhîm'e in-
sanları hacca dâvet etmesini söyledi. Hazret-i İbrâhîm bunu na-
sıl yapacağını sorunca:

“«Ey insanlar, Rabbinizin dâvetine icâbet ediniz!» diye ses-
lenerek bildir.” dedi ve bunu üç kez tekrarladı.

Sonra İbrâhîm -aleyhisselâm- Allâh Teâlâ'ya:

“-Yâ Rabbî, benim sesim bütün insanlara nasıl ulaşabilir?”
diye sordu.

Cenâb-ı Hak:

“-Sen nidâ et, onu insanlara ulaştırmak Bana âittir.” bu-
yurdu.

Âyet-i kerîmede bu hakîkate şöyle temas edilmektedir:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ
يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

70. Şavt: Hacer-i Esved'den başlayıp Kâbe'nin etrâfında yine Hacer-i
Esved'e varacak şekilde bir kez dönmek.

“(Ey İbrâhîm!) İnsanlar içinde hacca duyur; gerek yaya gerekse uzak yollardan gelen yorgun düşmüş develer üstünde sana gelsinler.” (el-Hacc, 27)

Bundan sonra İbrâhîm -aleyhisselâm- her yıl Mekke'ye gelip haccederdi. Hazret-i İbrâhîm'den sonraki peygamberler ve mü'min olan ümmetleri de Mekke'ye gelip haccetmişlerdir. Ümmetleri helâk olan peygamberler Mekke'ye gelirler, ömürlerrinin sonuna kadar orada ibâdet ve tâatle meşgul olurlardı. Böylelikle hacca gelip vefât eden peygamberlerden doksan dokuzunun Makâm-ı İbrâhîm ile Zemzem arasındaki yerde defnedilmiş bulunduğu, yetmiş peygamberin de Mina'daki mescidde namaz kıldıkları rivâyet edilmektedir.

İbrâhîm -Aleyhisselâm-'ın Duâ ve Yakarışları

Kur'ân-ı Kerîm'de en çok duâsı nakledilen peygamber İbrâhîm -aleyhisselâm-'dır. Onun her vesîleyle Yüce Rabbine gönülden niyâz ettiğı görölmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de, -yukarıda zikredilenlerden başka- O'nun şu duâları da yer almaktadır:

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ
فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ

“Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen, gizlediğimiz ve açıkladığımız her şeyi bilirsin. Çünkü ne yerde ne gökte hiçbir şey Al-lâh'a gizli kalmaz.” (İbrâhîm, 38)

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ

“İhtiyar hâlimde bana İsmâîl ve İshâk’ı ihsân eden Al-lâh’a hamdolsun. Şüphesiz ki Rabbim her duâyı hakkıyla işitendir.” (İbrâhîm, 39)

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَ تَقَبَّلْ دُعَاءِ

“Rabbim, beni namazı hakkıyla edâ eden bir kimse eyle! Zürriyetimden de böyle kimseler var et! Rabbimiz, duâmı kabul buyur.” (İbrâhîm, 40)

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

“Rabbimiz! Hesabın görüleceği gün bana, ana-babama ve bütün mü’minlere mağfiret eyle!” (İbrâhîm, 41)

Şuarâ Sûresi’nde ise Hazret-i İbrâhîm’in gönlünden taşan şu yakarışları görmekteyiz:

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ الْخَيْرَ بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ
صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَ اجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾
وَ اغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِينَ ﴿٨٦﴾ وَ لَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ
﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَ لَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾
إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

“Rabbim! Bana hikmet ihsân eyle ve beni sâlih kimseler arasına kat! Bana, sonraki ümmetler içinde güzel bir nâm ile anılmayı nasîb eyle! Beni Naîm Cennetlerinin vârislerinden kıl! Babama da mağfiret eyle, çünkü o dalâlete düşenlerden-

dir. İnsanların diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki onda ne mal fayda verir ne de evlâd. Ancak Allâh’a selîm bir kalb ile gelen müstesnâ!” (eş-Şuarâ, 83-89)

Kalb-i selîm ile gelen kimseden maksat, malını hayırlı yollara sarfeden, evlâdlarına Hak ve hakîkati öğreten, kalbini mal ve evlâdının fesâdından, dîni hakkında câhil kalmaktan, ahlâk-ı zemîmeden ve her türlü kötü sıfatlardan sâlim kılan kimsedir.

Ebü'l-Kâsım el-Hakîm'e göre kalb-i selîmin üç alâmeti vardır:

1. Hiç kimseye eziyet etmemek, onları incitmemek,
2. Hiç kimseden incinmemek,
3. Bir kimseye iyilik yaptığında ondan karşılık beklememek.

Zîrâ insan hiç kimseye eziyet etmeyince Allâh Teâlâ'nın huzûruna verâ ve takvâ ile, kimseden incinmeyince vefâ ile, yaptığından mükâfat beklemeyince de ihlâs ile gelir.

Hazret-i İbrâhîm'in Nasihatleri

Allâh Teâlâ İbrâhîm -aleyhisselâm-'a şöyle vahyetmiştir:

“Muhakkak ki sen Ben'im dostumsun, Ben de senin dostunum. Sakın kalbine muttâlî olduğum zaman onu Ben'den başkasıyla bulmayayım. Yoksa Bana karşı olan sevgini keserim. Çünkü Ben sevgim için öyle kimseyi seçiyorum ki, onu ateşle yaksam bile yine kalbi Ben'den başkasına iltifat etmez ve Ben'den başkasıyla meşgul olmaz. O Ben'im için böyle olunca Ben de onun kalbine muhabbetimi koyarım. Ona lutuf ve ikramlarım devam eder. Hattâ onu kendime yakın kılarım.”

İbrâhîm -aleyhisselâm-, kendisinden nasihat isteyenlere şunları söylemiştir:

“İnsanların dünyâ işleriyle meşgul olduklarını gördüğünüz zaman siz de âhiret işleriyle meşgul olun. Onlar zâhirlarinin tezyîni ile meşgul olurlarsa siz de kalbinizin tezyîni ile meşgul olun. Onlar bağ, bahçe ve sarayların îmarî ile meşgul olurlarsa siz de kabirlerin îmarî ile meşgul olun. İnsanlar birbirlerinin ayıpları ile meşgul olurlarsa siz de kendi ayıplarınızla meşgul olun.”

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- öyle şânı yüce bir peygamberdir ki, O'nun fazîletini kabul ve ikrâr etmeyen millet yok gibidir. Arap müşrikleri O'nun evlâdları ve mensupları olduklarını ikrâr etmek sûretiyle üstünlüğünü îtiraf ediyorlardı. Müşriklerin yanısıra yahudiler, hristiyanlar ve Müslümanlar da O'na tâzîm göstermişler ve O'nun yüksek kadrini îtirâf etmişlerdir. Âlemin çoğunluğunun O'nun fazîlet ve yüksek mertebesini îtirâf etmesi, Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- kadar hiç kimseye nasîb olmamıştı. Âyet-i kerîmede gayr-i müslimlerin O'nun hakkında ki iddîalarına karşı şöyle buyrulmaktadır:

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ
بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

“İbrâhîm ne bir yahudî ne de bir hristiyandı. Fakat o hanîf olan bir müslümandı ve o müşriklerden de değildi. Şüp-

hesiz ki İbrâhîm'e insanların en yakını, elbette O'na tâbî olanlar, bu Peygamber (Hazret-i Muhammed) ve O'na îmân edenlerdir. Allâh, mü'minlerin dostudur.” (Âl-i İmrân, 67-68)

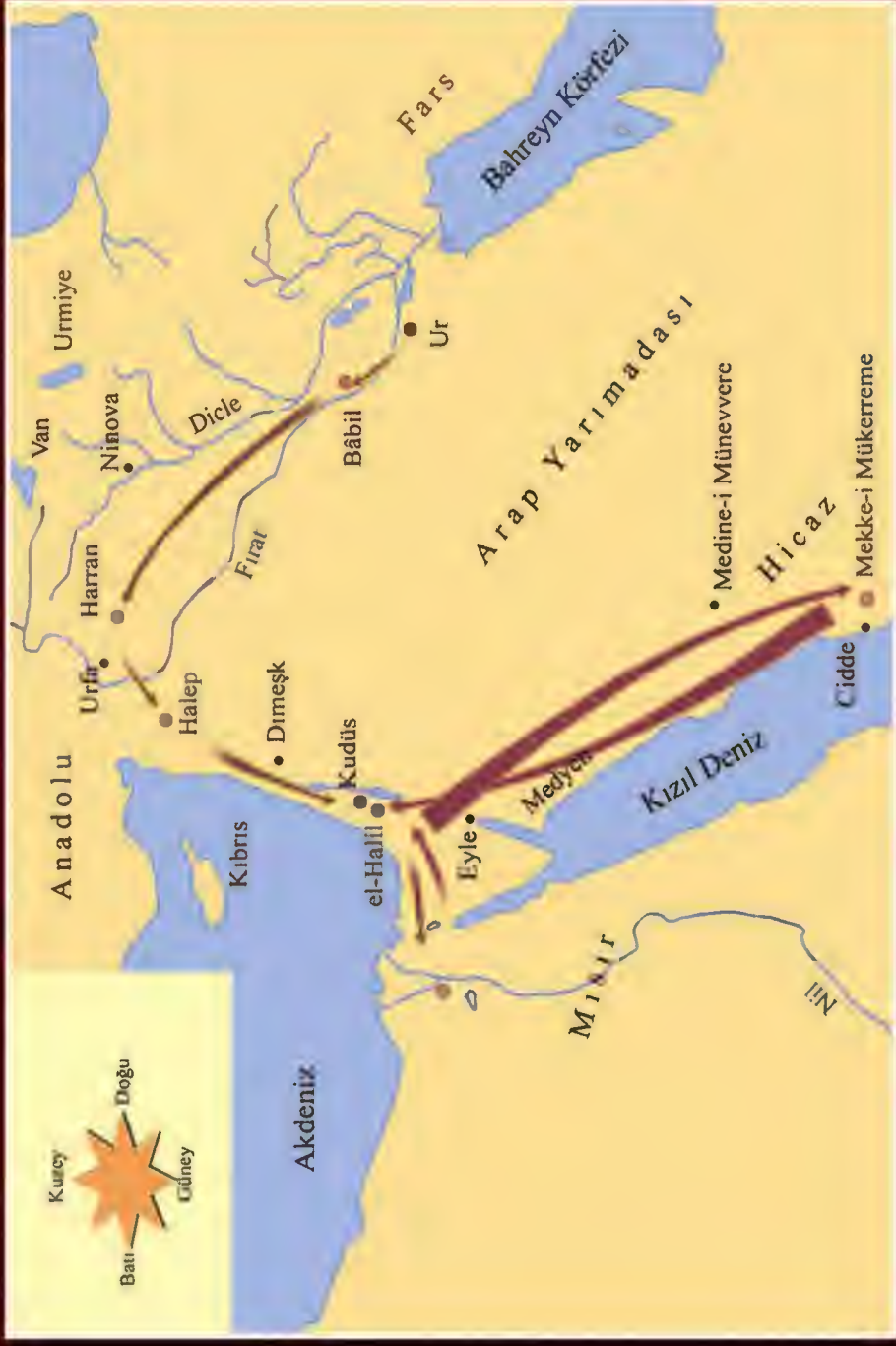
Hazret-i Enes -radiyallâhu anh- anlatıyor:

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e bir adam gelip; “Ey Hayru'l-Beriyye: ey yaratılmışların en hayırlısı” diye hitâb etmişti.

Efendimiz -aleyhissalâtü vesselâm- hemen müdâhale etti ve:

“–Bu söylediğin İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın vasfıdır.” buyurdu. (Müslim, Fedâil, 150)

Ö
H A Z R E T İ
İSMÂİL

-aleyhisselâm-

İhlâs, Sadâkat, Tevekkül ve Teslîmiyeti ile Sembolleşen

HAZRET-İ İSMÂÎL

- aleyhisselâm -

Kur'ân-ı Kerîm'de adı zikredilen peygamberlerdendir. Kendisine "Allâh'ın kurbanı" anlamında "Zebîhullâh" da denir. İsmâîl -aleyhisselâm-, Yemen'den gelen Cürhümî kabîlesine peygamber olmuştur. İsminin mânâsı "Allâh'a itaat eden"dir. İbrâ-nîce karşılığı İsmuyel'dir. Araplar İsmâîl demişlerdir.

Hazret-i İsmâîl Cürhümîlerin çocuklarıyla büyümüş, ok atmayı da onlardan öğrenmişti. Yiğitlik çağına geldiği zaman çok iyi ok atar ve attığını vururdu. Eslem kabîlesinden bir cemaat yarış için ok atışırken Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz yanlarına varıp onlara:

"Ey İsmâîl oğulları! Ok atınız! Sizin atanız da mâhir bir ok atıcısı idi." (Buhârî, Enbiyâ, 9) buyurmuştur.

İsmâîl -aleyhisselâm-, babasının vefâtından sonra Kâbe ve hac ile ilgili hizmetleri yürütmeye devâm etti. İlk olarak Kâbe'ye örtü örttü. Yüce Allâh, O'na peygamberlik verdi, O'nu Mekke ve çevresinde oturan Cürhüm ve Amalika halkı ile Yemen kabîlelerine, Me'rib ve Hadramevt taraflarına peygamber olarak

gönderdi. Hazret-i İsmâîl onları elli yıl İslâm'a dâvet etti. Bâzıları îmân etti, bâzıları ise küfründe inad etti. Fakat îmân edenler pek azdı. İsmâîl -aleyhisselâm-, sabır ve sebat ile vazîfesine devâm etti. Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ

“(Habîbim) **İsmâîl’i, İdrîs’i ve Zülkifl’i de** (hatırla). **Hepsi de sabredenlerdendi.**” (el-Enbiyâ, 85)

Hazret-i İsmâîl, va’dine sâdık, namaz ve zekâtı emreden ve Rabbi katında rızâya eren bir peygamberdi. O’nun bu vasıfları, diğer bir âyet-i kerîmede de şöyle beyân buyrulur:

وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا
﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾

“**Habîbim! Kitâb’da İsmâîl’i de zikret. Çünkü O, sözüne sâdıktı, rasûl ve nebî idi. Ehline (ve ümmetine) namazı ve zekâtı emrederdi. Rabbinin katında da rızâya mazhar olmuş bir kimse idi.**” (Meryem, 54-55)

Mûcizeleri

1. Dikenli arâziyi yeşillik hâline getirmesi,
2. Kısır koyunların O’nun duâsı bereketiyle süt vermesi,
3. Koyunlarının yünlerinin ipek gibi olması,
4. Duâ etmesi ile yanındaki kumların un hâline gelmesi,
5. Zemzemin onun vesîlesiyle çıkması ve kıyâmete kadar devam edecek olması...

Fârik vasfı: Sabır, hilm ve teslîmiyettir.

Aleyhisselâm...

İ H A Z R E T - İ
İSHÂK

-aleyhisselâm-

Neslinden Benî İsrâîl Peygamberleri Gelen

HAZRET-İ İSHÂK

- aleyhisselâm -

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Sâre'den doğan oğludur. Târih kitaplarında anlatılan şemâilî şöyledir:

Uzun boylu, kara gözlü, buğday tenli, yüzü güzel, konuşması düzgün, saç ve sakalı bembeyazdı. Sîret ve sûreti, babası İbrâhîm -aleyhisselâm-'a benzerdi. (Hâkim, *Müstedrek*, II, 607)

Kur'ân-ı Kerîm'de İshâk -aleyhisselâm- şöyle methedilmiştir:

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدَى وَالْأَبْصَارِ ﴿٤٥﴾
إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَ إِنَّهُمْ عِنْدَنَا
لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾

“(Ey Habîbim!) **Kuvvet ve basîret sâhibi** kullarımız **İbrâhîm, İshâk ve Yâkûb'u da zikret! Çünkü Biz onları hâlis** (bir haslet) **olan âhiret düşüncesiyle ihlâslı** (kimseler) **kıldık. Ger-**

çekten de onlar, Biz'im katımızda seçilmişlerden, en hayırlı kimselerdendir.” (Sâd, 45-47)

Hazret-i İshâk -aleyhisselâm- babasının vefâtından sonra Şam ve Filistin halkına peygamber olarak vazîfelendirilmiş, Al-lâh Teâlâ onu seçkin ve hayırlı bir insan eylemiştir. Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

وَبَشِّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى
إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾

“Sâlihlerden bir peygamber olarak O’na (İbrâhîm’e) İs-hâk’ı müjdeledik. Kendisini ve İshâk’ı mübârek (kutlu ve bereketli) eyledik. Lâkin her ikisinin neslinden iyi kimseler olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacaktır.” (es-Sâffât, 112-113)

İshâk -aleyhisselâm-’ın yaşlılık zamanında gözleri zayıflamış, âmâ olmuştur. İki oğlu Yâkûb ve İys ikiz olarak dünyâya gelmişlerdir.

İshâk -aleyhisselâm-, ömrünün sonuna doğru bu iki oğluna da ayrı ayrı duâ etmiştir. Yâkûb’a neslinden peygamberler gelmesi; İys’a da zürriyetinin bol olması, soyundan melikler ve sultanlar gelmesi için Cenâb-ı Hakk’a ilticâda bulunmuştur.

Muhtelif Rivâyetlere Göre Mûcizeleri

Kavmi, kendisine:

“–Hayvanlar Sen’in peygamber olduğuna şehâdet etmezlerse, bizler Sana inanmayız!” dediler.

İshâk -aleyhisselâm- da hayvanlara:

“–Ey hayvanlar! Benim kim olduğumu söyleyin!” buyurdu.

Tilki: «**Allâh’ın peygamberisin!**» dedi.

Ceylan: «**Halîlullâh’ın oğlusun!**» dedi.

Keçi de: «**Allâh’ın peygamberisin! Sana îmân etmeyen cehenneme gider!**» dedi.

Yine Kudüs’te dîni tebliğ edince İshâk -aleyhisselâm-’a:

“–Eğer şu dağı harekete geçirirsen, Sana îmân ederiz!” dediler.

Dağ, büyük bir heybetle sallandı ve Kudüs halkı îmân etti. Kavmine îmânı tebliğ ederken, birisi sığır derileri getirdi:

“–Bunları dirilt!” dedi.

İshâk -aleyhisselâm- da derilerin içine kum doldurup duâ etti. Hepsi canlandılar.

Diğer bir mucizesi de, elini sürdüğü bütün koyunlar yavru-lardı.

Hazret-i İshâk, rivâyete göre yüz altmış yaşlarında bugünkü Filistin’in bulunduğu bölgede Kudüs yakınlarında vefât etmiş, babası İbrâhîm -aleyhisselâm-’ın kabrinin yanına defnedilmiştir. (İbn-i Esîr, *el-Kâmil*, I, 127)

Aleyhisselâm!..

TEVEKKÜL, TESLİMİYET ve HAC

Tevekkül, teslîmiyet ve hac kelîmeleri zikredilince, hatıra İbrâhîm -aleyhisselâm- ve İsmâîl -aleyhisselâm- gelir. Zîrâ hac, onların ihlâsları neticesinde kıyâmete kadar tekrarlanacak bir amel-i sâlihtir.

Tevekkül, lügatte “dayanma, güvenme, vekîl tutma ve vekîle güvenme” demektir. Tasavvufta ise, gönlü Allâh ile dolu olan kimsenin yalnız O’na güvenmesi ve O’na sığınmasıdır.

Cenâb-ı Hak, Mûsâ -aleyhisselâm-’a elindeki asâyı sormuş, sonra «At onu elinden!» diye emretmiştir. Çünkü asâ, O’nun Allâh’a olan tevekkülünü gölgelemektedir.

Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

“...İnananlar ancak Allâh’a tevekkül etsinler!” (İbrâhîm, 11; et-Tevbe, 51)

وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“...Eğer mü’minler iseniz, yalnız Allâh’a tevekkül edin!” (el-Mâide, 23)

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

“...Kim Allâh’a tevekkül ederse, Allâh ona yeter!..” (et-Ta-lâk, 3)

Hadîs-i şerîfte de:

“Eğer siz Allâh’a hakkıyla tevekkül edebilirsiniz, sabahleyin karınları aç gidip, akşamları tok olarak dönen kuşların rızıklandığı gibi rızıklanırsınız!” (Tirmizî Zühd, 33; İbni Mâce, Zühd, 14) buyrulmaktadır.

Tevekkül, tedbîr ve teşebbüsleri bir kenara atmak değil, bilakis onlara istinâd ettikten sonra Allâh’ın kudret tecellîsine sığınmaktır. Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

و شَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“...(Hakkında vahiy gelmeyen) **bir iş husûsunda onlarla (mü’minlerle) istişâre et! İstişâreden sonra karar verip azmedince de (artık) Allâh’a tevekkül et!**” (Âl-i İmrân, 159)

Müsebbibü’l-esbâb, Cenâb-ı Hak’tır. O, dilediği zaman, yü-rüyen tabiat kânunlarının dışında da hükmünü icrâ eyler:

Nitekim, Hazret-i Âdem’i topraktan, zevcesi Havvâ’yı da O’nun bedeninden yaratmıştır.

İzdivâc kânûnuna aykırı bir şekilde Hazret-i İsâ’yı babasız olarak Hazret-i Meryem’den meydana getirmiştir.

Hazret-i İbrâhîm’i Nemrûd’un ateşinde yakmamış, ateşe doğrudan doğruya: «**Ey ateş! İbrâhîm’e serin ve selâmet ol!**» emrini vermiştir.

Hazret-i Mûsâ’ya bir asâ darbesi ile denizden karşı sâhile yollar açmış, O’nu ve kavmini bir mucize ile Firavun’un zulmünden kurtarmıştır.

Hazret-i Üzeyr’i yüz sene uyku hâli ile öldürmüş; bu müddet içinde yanbaşındaki yemeğini bozulmadan muhâfaza etmiş, ölen eşeğini de, kemiklerine etleri giydirmek sûreti ile diriltmiştir.

Ashâb-ı Kehf'i üçyüz küsur sene gıdâsız, susuz bir şekilde uyku âleminde yaşatmıştır.

O Hâlık Teâlâ Hazretleri, dilediğini su üzerinde yürütür, havada kanatsız uçurur. Gözün görmesini iptal eder. Kalbi bir göz hâline getirir de baş gözüyle görülemeyen âlemleri seyrettirir.

Ancak şuna dikkat etmek lâzımdır ki; ateşin Hazret-i İbrâhîm'i yakmamasını örnek alarak, bir kimsenin kendisi hakkında da aynı neticenin zuhûrunu beklemesi, haddini bilmemek olur. Bunun sonu ise hüsrândır.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- bu husûsu şöyle açıklar:

“Allâh yolunda ateşe girmek vardır. Lâkin ateşe atılmadan önce, kendinde İbrâhîmlik vasfı olup olmadığını araştır! Çünkü ateş seni değil, İbrâhîmler'i tanır ve yakmaz!”

Hâsılı bir kimsenin, kemâl sâhibi ve makâmı yüce gerçek büyüklerle kendisini kıyâslaması, yersiz bir cehâlet ve tehlikeli bir âkıbetir. Bize düşen, tedbîr alarak imkânlar dâhilinde çârelere başvurmak, neticesi hakkında tevekkül edip Allâh'a sığınmaktır. Zîrâ tedbîrsiz tevekkülü, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- yasaklamıştır:

Bir bedevî:

“-Yâ Rasûlallâh! Devemi çölde bırakıp tevekkül ediyorum!” demişti.

Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de cevâben:

“-Deveni bağla; ondan sonra tevekkül et!” (Tirmizî, Kıyâmet, 60) diye ikâz buyurdular.

Halîfe Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh- da, bir sefer esnâsında İslâm ordusunun bulaşıcı hastalık olan bir yere girmesini istemedi. Ordu kumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrâh -radiyallâhu anh-:

“–Yâ Halîfe! Allâh’ın kaderinden mi kaçıyorsun?” dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-:

“–Hayır, biz Allâh’ın bir kaderinden diğer bir kaderine sığınıyoruz!” cevâbını verdi.

Çünkü hadîs-i şerîfte:

“Sağlamların yanına hastaları uğratmayın!” (Buhârî, Tıb, 53; Müslim, Selâm, 104) buyrularak bulaşıcı hastalıklardan korunmak emredilmiştir.

Mü’minin her iki cihanda yardımcısı Allâh’tır. Kim O’na tevekkül ederse, Allâh ona kâfidir. Ferdî, ictimâî huzur ve saâdet, O’na dönmekte, O’ndan yardım istemekte, O’na tevekkül etmektedir.

Teslîmiyet, lügatte boyun eğmek, başa gelen hâdiseleri itirazsız kabûllenmek ve selâmete çıkmaktır. Teslîmiyet, kalbin bir fiili olup Allâh tarafından haber verilen hususlarla alâkalı şüphelerden, ilâhî emirlere ters düşen nefsânî arzulardan, ihlâsla bağdaşmayan isteklerden, ilâhî takdîre ve şer’-i şerîfe itiraz illetinden kurtulmak demektir.

Teslîmiyet hâli, ancak itmi’nân derecesindeki bir îtimad duygusu sâyesinde gerçekleşebilir. Bu ise îtimâd edilen varlığın, her yönden kendisine güvenilebilecek bir vasıfta olmasını gerektirir. Dolayısıyla teslîmiyeti yalnız Allâh’a hasredebilmek için öncelikle;

–Bütün güç ve kudretin sâdece Allâh’a âit olduğuna,
 –O’nun izni olmadan hiçbir varlığın fayda ya da zarar vermeye güç yetiremeyeceğine,
 –Her şeyin fânî, ancak O’nun bâkî olduğuna,
 –Her şeyin O’na muhtaç olup, O’nun ise hiçbir şeye muhtaç olmadığına,
 –O’nun bir benzerinin de bulunmadığına kalben îmân etmek ve bu îmânı itmi’nân derecesine ulaştırmak gerekmektedir.

Bu sebeple kulun Allâh’a teslîmiyeti, Allâh hakkındaki bilgisi ve O’na olan îmânı nisbetindedir. Teslîmiyet, kulluğun özünü oluşturması bakımından kalbin Allâh’a olan en mühim yöneliştir. Bu yöneliş îmânla başlar, mârifetullâh arttıkça o da artarak devâm eder.

Hakk’a teslîmiyetin en güzel misâllerinden birini Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- sergilemiştir. Nitekim O’nun kalbinde Allâh’tan başka hiçbir şeye yer yoktu. Fakat melekler:

“–Yâ Rabbî! İbrâhîm’in canı, evlâdı ve malı var! Sana nasıl «Halîl» (dost) olabilir?!” demişlerdi.

Allâh Teâlâ da, üç yerde O’nun îtirazsız teslîmiyetini meleklerle göstermişti. Bu imtihanlar ve neticeleri, kıyâmete kadar ümmete misâl olacaktır.

İbrâhîm -aleyhisselâm-, ateşe atılacağı zaman melekler yardımına gelmişti. Ancak O:

“–Size ihtiyâcım yok! Ateşe, yanma gücünü kim vermiştir?” demiş ve «**Allâh ne güzel vekîldir!**» diyerek Rabbine sığınmıştı.

O’nun bu teslîmiyetinin mükâfâtı olarak ateşe:

“–**Ey ateş! İbrâhîm’e serin ve selâmet ol!**” buyrulmuştu.

Yine baba-oğul bir teslîmiyet fezâsında biri kurban etmeye, diğeri ise kurban edilmeye giderken, Rablerine olan bağlılıkları

nı bozmaya çalışan şeytanı müşterek olarak taşlamışlardı. Böylece onlar, teslîmiyetlerinin en son noktasında iken de ilâhî lutf ile cennetten kendilerine koç indirilmişti.

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın malı da, Cebrâîl -aleyhisselâm-'ın üç defa zikri karşısında ehemmiyetsiz hâle gelmiş:

“Al bunları götür!” demişti.

Ruveym -rahmetullâhi aleyh-, tasavvufu şöyle târif eder:

“Tasavvuf, nefsi murâd-ı ilâhîye teslim etmektir...”

Kulluk, teslîmiyettir. Çünkü Allâh, kulunun kendisinden başkasına kul olmasını istemez. Hevâ ve hevesinin pençesinden kurtulmasını arzu eder.

Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi kesin bir şekilde emretti...” (el-İsrâ, 23)

أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوًىٰهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَغَلَّبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

“Hevâ ve hevesini ilâh edinen ve Allâh'ın (kendi katında-ki) bir bilgiye göre dalâlete düşürdüğü, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünün üstüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allâh'tan başka kim hidâyete erdirebilir? Hâlâ ibret almayacak mısınız?” (el-Câsiye, 23)

Teslîmiyet, muhabbete dayalı bir itaat işidir. Bu itaat ve teslîmiyet bereketiyle İbrâhîm -aleyhisselâm-'a canı, malı ve evlâdı, yüce Rabbinin yolunda hiçbir engel teşkil edemedi. Hac ibâ-

deti de, O'nun Rabbine tevekkül ve teslimiyetinin kıyâmete kadar devâm edecek en güzel bir sembolü oldu.

Çünkü İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın dili kalbine tercümanlık yaparak dâimâ:

أَسَلَّمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“...Ben âlemlerin Rabbine teslim oldum!” (el-Bakara, 131) demektedir.

Hazret-i İbrâhîm ve İsmâîl -aleyhimesseleâm-'ın tevekkül ve teslimiyetlerinin sembolü olan hac, Hakk'a muhabbetle dolu bir kulluk tezâhürüdür. Beşerî sıfatlardan soyunup teslimiyet ve tevekkül duyguları ile ilâhî mağfiret iklimine girer. Hac, altta ve üstte birer havlu ile, baş ve ayak açık, kulun bütün dünyevî rüt-belerden soyunması ve böylece Rabbine gönülden sığınmasını ifade eden tam bir teslimiyet hâlidir.

İhramda bir ot bile koparılmayacak, bir kıl düşürülmeyecek ve bir mahlûkat avlanmayacaktır. Bu ibâdetin ifâsı esnâsında rafes, fısk ve cidâl⁷¹ yasaktır. Yalnız Yaratan'dan dolayı yaratılanlara sevgi, merhamet ve nezâket vardır.

İşte hac ibâdeti de bizlere gösteriyor ki, günahların dökülü-şü, ancak Hakk'a yalvarış, tevekkül ve teslimiyetle yapılan bir ibâdet bereketiyle gerçekleşir.

Rabbimiz, bizlere tevekkül ve teslimiyet içinde bir ömür nasîb eylesin! Yegâne sığınağımız ve barınağımız yalnız yüce Zât-ı İlâhî'si olsun! Hisseden bir gönül ile haccedebilmeyi cümlemize nasîb eylesin!

71. Bkz. Bakara Sûresi, 197. **Rafes:** Cinsî münâsebette bulunmak, bu konuyla ilgili sözler sarfetmek ve hattâ her nevî kötü söz söylemek gibi mânâlara gelmektedir. **Fısk:** Her türlü günah fiiller. **Cidâl:** Lüzûmsuz münâkaşa ve tartışmalar.

HAZRET-İ
LÛT

-aleyhisselâm-

*Azgınlık ve Ahlâksızlıkta Her Türlü Bedbahtlığa
Sürüklenen Sodom Halkını Hidâyete Çağırın*

HAZRET-İ LÛT

-aleyhisselâm-

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın kardeşi Harân'ın oğludur. İsmi, Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi yedi defa zikredilmektedir.

Hazret-i Lût -aleyhisselâm-, İbrâhîm -aleyhisselâm-'a ilk îmân eden, Allâh yolunda onunla birlikte hicret etme şerefine nâil olan, Hazret-i İbrâhîm'in yolunda ve şeriatinde, ibâdet ehli, cömert, sabırlı, müttakî, misâfirperver bir zât idi. Çiftçilik yapar ve elinin emeği ile geçinirdi.

Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ
الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا
إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾

“Lût’a gelince, O’na da hüküm (hâkimlik, peygamberlik, hükümdarlık) ve ilim verdik; onu çirkin işler yapmakta olan memlekettten kurtardık. Zîrâ o (memleketin halkı), gerçekten fenâ işler yapan kötü bir kavimdi. O’nu (Lût’u) rahmetimize kabûl ettik; çünkü O, sâlihlerden idi.” (el-Enbiyâ, 74-75)

وَأَسْمِعِ لَ وَ الْيَسَعَ وَ يُوسَى وَ لُوطًا وَ كَلَّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ

“İsmâîl, Elyesa’, Yûnus ve Lût’u da (hidâyete erdirdik). Hepsini âlemlere üstün kıldık.” (el-En’âm, 86)

Lût -aleyhisselâm-, peygamberlik vazîfesini îfâya Sodom’da başladı. Onları Cenâb-ı Hakk’a kulluğa çağırırdı.

Sodom Halkı

Sodomlular, azgın ve ahlâksız bir kavimdi. Bu kavim, geçmiş milletlerde görülmeyen her türlü ahlâksızlığı işleyen bir topluluktu. İğrenç ve çirkin ahlâksızlıkları pervâsızca işlemeyi ve hattâ daha öteye gitmeyi âdeta meslek hâline getirmişlerdi. Kendilerine mânî olmak isteyenleri ise susturuyorlar ve:

“Temizler aramızdan çıksın!” diyorlardı.

Bu kavimde iffet, hayâ ve nâmus unutulmuş, hayvan topluluklarında bile rastlanmayan bir denâet (alçaklık, âdîlik) baş göstermiş ve Kur’ân-ı Kerîm’de buyrulan **“bel-hüm edall: hayvandan daha aşağı”** bir seviyeye düşülmüştü.

İşte Lût -aleyhisselâm- böylesine bedbaht bir kavmi hidâyete dâvetle vazîfeliydi. Gece gündüz onların intibâhı için çırpını-

yordu. Âyet-i kerîmelerde O'nun bu gayretleri şöyle beyân edilmektedir:

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ
 ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا أَمْرِي ﴿١٦٣﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ
 أَجِرْتُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾ أَتَأْتُونَ الذَّكَرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ
 ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ
 بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

“Kardeşleri Lût onlara şöyle demişti: «(Allâh’a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Bilin ki, ben size gönderilmiş emin bir peygamberim. Artık Allâh’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin! Buna karşı ben sizden hiçbir ücret de talep etmiyorum. Benim ecrimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir. Rabbinizin sizler için yarattığı eşlerinizi bırakıp da, insanlar içinde erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Doğrusu siz, sınırı aşmış (sapık) bir kavimsiniz!»” (eş-Suarâ, 161-166)

Sodom halkı Lût -aleyhisselâm-’ı hemen yalanladı. Dâveti-ne uymadı. Bunun üzerine Lût -aleyhisselâm-, onlara yaptıkları ahlâksızlığın vehâmetini duyurdu:

قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا
 مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ

“...Kavmine: «Dünyâda sizden önce hiç kimsenin yapmadığı bir hayâsızlığı mı yapıyorsunuz?» dedi.” (el-A'râf, 80)

Yaptıkları kötü fiillerin kendilerini felâkete götüreceğini bildirdi. Onlar da Lût -aleyhisselâm-ı ülkesinden kovmaya kalkıştılar:

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ
إِنَّهُمْ أَنْفُسٌ يَنْظَهُونَ

**“Kavminin cevâbı: «Onları (Lût'u ve taraftarlarını) memleketinizden çıkarın! Çünkü onlar, fazla temizlenen insanlar-
mış!» demelerinden başka bir şey olmadı.”** (el-A'râf, 82)

Temiz kalmak, nâmuslu ve iffetli yaşamak, böyle azgın ve ahlâksız bir kavme göre suçtu. Kendilerinin mânevî gıdaları teressübât (pislik) olduğu için temiz insanlardan rahatsızlık duyuyorlar ve:

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَ مِنَ الْمُخْرَجِينَ

“-Ey Lût! (Bu dâvâdan) vazgeçmezsen, iyi bil ki, sürgün edilmişlerden olacaksın!” (eş-Şuarâ, 167) diyerek tehdid ediyorlardı.

Hazret-i Lût, onlara Allâh'ın azâbını hatırlattı:

وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ

“And olsun ki (Lût), onları bizim şiddetli azâbımızla uyardı. Fakat onlar bu tehdîdleri şüpheyile karşıladılar.” (el-

Kamer, 36)

Başlarına gelecek felâketin dehşetini kavrayamadıkları için ilâhî tehdîdi mühimsemediler. Sefil bir şekilde ve büyük bir cür'etle Lût -aleyhisselâm-'a:

اٰتَيْنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ

“...Şâyet doğru söyleyenlerden isen bize Allâh'ın azâbını getir!” (el-Ankebût, 29) diye cevap verdiler. Sapıklıklarından vazgeçmeye yanaşmadılar.

Korkunç Ses ve Yağan Pişmiş Taşlar

Lût -aleyhisselâm-, çok ağır şartlar altında, -bir nakle göre- 40 sene mücâdele verdi. Fakat kavminin yaptığı zulüm ve ah-lâksızlıklar artık dayanılmaz bir noktaya ulaşmıştı. Sodom halkı azâb-ı ilâhî tehdîdini dahî umursamayıp, üstelik bir de onu istemekle, şiddetli bir azâba müstahak olmuşlardı. Lût -aleyhisselâm- bu perişan vaziyet karşısında Rabbine sığındı ve O'ndan yardım istedi. Allâh Teâlâ'ya yalvararak:

رَبِّ نَجِّنِيْ وَ اَهْلِيْ مِمَّا يَّعْمَلُوْنَ

“Rabbim! Beni ve âilemi, onların yapageldiklerinden kurtar!” (eş-Şuarâ, 169)

قَالَ رَبِّ اَنْصُرْنِيْ عَلٰى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِيْنَ

“Şu fesatçılar gürûhuna karşı bana yardım eyle Rabbim!» dedi.” (el-Ankebût, 30)

Yıllarca kavminin saâdet ve hidâyeti için çalışmış fakat kendisine iki kızıyla birlikte çok az kimse îmân etmişti. Hanımı dahî, azgın kavmin tarafını tutmuştu. Dolayısıyla bu duâ, Lût -aleyhisselâm- için son çâre idi. Allâh -celle celâlihû- Lût kavmini helâk etmek için melekleri gönderdi. Genç erkekler sûretinde gelen bu melekler bile azgın kavmin eşcinsellikten doğan kötü arzularını uyandırmıştı. Nitekim onlara sarkıntılığa yeltendiler. Bu hâdise Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde anlatılır:

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا
وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ

“Elçilerimiz Lût’a gelince, (Lût), onlar(a sapık kavminin musallat olmasın)dan endişeye düştü, onlar adına içi daraldı ve: «Bu, çetin bir gündür.» dedi.” (Hûd, 77)

Meleklerin genç delikanlılar şeklinde geldiğini gören Lût -aleyhisselâm- onları insan sanmış ve kavminin onlara tecâvüz etmesinden korkmuştu. Çünkü A'râf Sûresi'nin 80 ve 81. âyetlerinde bildirildiğine göre Lût'un inkârcı kavminde cinsî sapıklık çok yaygın idi.

وَجَاءَهُ قَوْمُهُ مُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تَخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ

“Lût’un kavmi, koşarak onun yanına geldiler. Daha önce de o kötü işleri yapmaktaydılar. (Lût:) «Ey kavmim! İşte

şunlar kızlarımdır (onlarla evlenin); sizin için onlar daha temizdir. Allâh'tan korkun ve misâfirlerimin önünde beni rezil etmeyin! İçinizde akli başında bir adam yok mu?!» dedi.” (Hûd, 78)

Bâzı tefsircilere göre Hazret-i Lût'un halkına evlenmelerini tavsiye ettiği kızlarından maksat, kendi öz kızları değil, kavminin kızlarıdır. Çünkü O'nun sadece iki kızı vardı. Her peygamber kendi kavminin büyüğü ve mânevî babası sayıldığından Hazret-i Lût: «İşte bunlar kızlarımdır.» demiştir. Fakat gözü dönmüş olan Sodumlular:

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ
﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوَى إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

“Dediler ki: «Senin kızlarında bizim bir hakkımız olmadığını biliyorsun. Ve sen bizim ne istediğimizi de elbette bilirsin.» (Lût:) «Keşke benim size karşı (koyacak) bir gücüm olsaydı veya güçlü bir kaleye sığınabilseydim!» dedi.» (Hûd, 79-80)

Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Hazret-i Lût'un kavmine karşı söylediği bu sözünden bahsettikten sonra şöyle bir îzahta bulunmuştur:

“Allâh Lût'a rahmet etsin. O çok sağlam bir yere (Rab-bine) sığınyordu... Allâh Lût'un bu duâsı bereketiyle O'ndan sonra gelen bütün peygamberlere, kendisine destek verecek hısım ve akrabâlar ihsân etmiştir.” (İbn-i Hibbân, XIV, 86)

مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ

81)

rîmede bu hakikat şöyle haber verilmektedir:

وَلَقَدْ رَاودُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَ نَذِرْ

mer, 37)

-aleyhisselâm- onları kollarından tutarak dışarı çıkarmıştı.

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَ آمَطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّنْ
سِجِّيلٍ مَّنصُودٍ ﴿٨٢﴾ مُسَوِّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَ مَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ
بَبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

“Emrimiz gelince, oranın altını üstüne getirdik ve üzerlerine (balçıktan) pışırılıp istif edilmiş taşlar yağdırdık. (O taşlar) Rabbin katında işâretlenerek (yağdırılmıştır). Onlar zâlimlerden uzak değildir.” (Hûd, 82-83)

Lût kavmine azâb-ı ilâhînin gelişi ve helâk oluşları Hicr Sûresi'nin 58-77. âyet-i kerîmelerinde de farklı bir üslupla anlatılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, bu topluluğun yaşadığı beldeden; altüst olan anlamında **“el-mü'tefike”** diye bahsedilmektedir.

Lût kavmi, homoseksüellik gibi iğrenç bir günâhı işledikleri için Allâh Teâlâ, onlara önce korkunç bir ses duyurmuş, sonra memleketlerinin altını üstüne getirmiş, daha sonra da üzerlerine taş yağdırmıştır ki, bir milletin yok olup târih sahnesinden silinmesi için bundan daha şiddetli bir felâket olamaz!

Cenâb-ı Hak onları daha sonra gelecek insanlar için bir ibret kıldığını şöyle haber verir:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَ إِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

“İşte bunda ibret alanlar için işâretler vardır. Onlar hâlâ gözler önünde duran bir yol üzerindedirler. Hakîkaten bunda îmân edenler için bir ibret vardır.” (el-Hicr, 75-77)

Ankebût Sûresi'nin 35. âyet-i kerîmesinde de bu ahlâksız kavmin helâkiyle ilgili olarak, arkadan gelen ümmetlere ibret olması için birtakım alâmetler bırakıldığı bildirilir:

وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“And olsun ki Biz, aklını kullanacak bir kavim için orada apaçık bir ibret nişânesi bırakmışızdır.”

Bu nişâne, helâk edilen kavmin başına gelenlerle ilgili hikâyeler, harâb olan yurtlarının kalıntıları, gökten yağdırılan taşlar ve kapkara akan nehirler şeklinde tefsir edilmiştir.

Fahreddîn-i Râzî, Lût kavmini anlatan âyet-i kerîmelerin Mekke müşriklerine hitâben indirildiğini hatırlatarak ve **“Onlar hâlâ gözler önünde duran bir yol üzerindedirler.”** âyet-i kerîmesinden yola çıkarak; “Mekkeliler ticâret için ekseriyetle Şam şehrine giderlerdi. Şam yolu, Lût Gölü'nün tam güneyinden geçirdi. Bu sebeple Lût kavminin kalıntılarını burada aramak gerekir.” diye bir îzahta bulunmuştur.

Lût -aleyhisselâm-'ın Hanımları ve Evlâdları

Lût -aleyhisselâm-, peygamber olarak vazîfelendirildiği zaman, kendisine îmân eden Fevât isminde bir hanımı vardı. Bu hanım yirmi sene sonra vefât etti. Onun vefâtından sonra Lût -aleyhisselâm-, Vâhile isminde Sodomlu bir kadın ile evlendi. Fakat Vâhile münâfık bir kadındı. Kavmin îmânsızlık ve ahlâksızlıklarına karşı sessiz kalıyordu. Hattâ kavmini, Lût -aleyhisselâm-'a karşı gizliden gizliye destekliyordu.

Bir akşam vakti, kavmini helâk etmekle vazîfeli melekler, güzel yüzlü insanlar sûretinde evlerine gelince, Vâhile, bunu hemen gidip kavmine haber verdi; Lût -aleyhisselâm-'a ihânet etti. Böylece o da kavmi ile beraber helâk oldu.

Lût -aleyhisselâm-'ın iki mü'mine kızı vardı. Lût kavminin helâk edilmesi esnâsında babaları ve îmân edenler ile birlikte Sodom'dan çıkıp azâb-ı ilâhîden kurtulmuşlardı.

Daha sonra bunlar, babaları ile birlikte İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın yanına gittiler. İbrâhîm -aleyhisselâm- da, bu iki kızı kendi kavminden iki mü'minle evlendirdi. Yüce Allâh, Lût'un neslini bereketlendirdi. Medyen halkı onlardan hâsıl oldu.

Lût Kavminde Bulunan Kötü Fiiller ve Helâk Sebepleri

1. Putlara tapmak.
2. Livâta yapmak (erkeğin erkeğe yaklaşması).

İbn-i Abbâs'tan rivâyet edilen bir hadîs-i şerifte şöyle buyrulur:

“Lût kavminin çirkin işini yapanı görürseniz, fâili de (yapanı da) mef’ûlü de (yapılanı da) öldürünüz!” (Tirmizî, Hudûd, 24/1456; Ebû Dâvûd, Hudûd, 28/4462)

İbn-i Abbâs'tan diğer bir rivâyete göre Allâh Rasûlü -sallâlu âleyhi ve sellem- üç kere:

“Lût kavminin işini (livâta) yapan mel’ûndur (lânetlenmiştir).” (Tirmizî, Hudûd, 24/1456) buyurdular.

Mâlik bin Dînâr buyurdular:

“Geçmiş ümmetlerin hiçbirinde livâta işitilmedi. Ancak bu çirkin fiil Lût kavmi arasında görüldü. Onlara da bu fiili şeytan öğretmişti. Ve insanlar, yaratılışlarına zıd olan bu fiili işleyince, ilâhî gazab ve azâba sürüklendiler.

Allâh Teâlâ, insana şehveti neslin çoğalması için vermiştir. Onu, veriliş gâye ve hikmetinin dışında kullanarak gâfilâne hareket etmek, insanın cehâlet ve azgınlığındandır. Bu da, insanlık şeref ve haysiyetini ayaklar altına alarak hayvanlardan da aşağı bir seviyeye düşmektir.”

3. Livâta ile öldürmek.

Lût kavminin azgınları, bir kimseyi öldürmek istedikleri zaman, ona livâta yapılmasını emreder, bu şekilde eziyet ettikten sonra öldürürlerdi.

4. Sodomlular, iffetsizliklerini alenî işlerlerdi. İffetli kimsele-ri de ayıplarlardı. O kadar alçalmışlardı ki, yellenmelerini bile alenî bir eğlence vâsıtası yaparlardı.

Lût kavmi de, kötü işlerinde o kadar aşırı gitmişlerdi ki, if-fetli yaşayıp kendilerine nasihatte bulunanları istemezlerdi. Lût -aleyhisselâm-’a:

“-Ey Lût! Bu sözlerden, bu nasihatlerden vazgeçmez-sen, mutlaka memleketimizden kovulacaksın!” derlerdi.

5. Yol kesmek; çakıl taşlarını yoldan geçenlerin üzerine at-mak.

Onlar, yol üzerine oturur, yanlarına çakıl taşları alırlardı. Yabancı birisi geçerken de onun üzerine taş atarlar ve onunla alay ederlerdi.

6. Koğuculuk (söz taşımak).

7. Cimrilik.

Hasan-ı Basrî'den gelen bir rivâyete göre Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Lût kavminin helâk sebeplerini saydıktan sonra hadîsin devamında şöyle buyurmuşlardır:

“Bir de ümmetim bu ahlâksızlıklara şunu da ilâve eder ki, o da, kadın kadına münâsebette bulunulmasıdır (yâni eşcinsellik)...” (Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağır*, II, 51)

Allâh Teâlâ Lût kavminin helâkinden ibret alınmasını emretmekte ve helâk olan kavimlerin kalıntılarının insanlık târihi-ne bir ibret olarak bırakıldığını bildirmektedir.

Lût Gölü'nün taşıdığı “apaçık âyetler” gerçekten son derece ilginçtir. Lût Gölü etrafında yaşanan hâdiseler kadar, arâzinin jeolojik durumu da dikkat çekicidir. Göl, Akdeniz'in yüzeyinden dörtyüz metre alçaktadır. Gölün en derin yeri de dörtyüz metredir. Yâni Akdeniz'in yüzeyinden sekizyüz metre alçaktadır. Lût Gölü civârı hâricinde dünyânın deniz seviyesinden en alçak yeri ise, ancak yüz metredir. Sanki arâzinin yapısı da-hî, Lût kavminin denâetini (alçaklığını) göstermektedir.

Ayrıca Rûm Sûresi'nin 3. âyet-i kerîmesinde bu bölgeye işâret edilerek **“edne'l-ard: veryüzünün en alçak yeri”** ifâdesi kullanılmıştır. Bu ifâdeye Arapların yaşadığı bölgeye yakınlığından hareketle **“en yakın yer”** olarak mânâ verilmişse de, kelimelerin asıl mânâsı **“veryüzünün en alçak yeri”** şeklindedir. Nitekim modern çağın gelişmiş teknik imkânlarıyla Dünyâ'nın en alçak yeri araştırıldığında, onun, âyet-i kerîmede işâret edilen Lût Gölü havzası olduğu ortaya çıkmıştır. Böyle bir jeolojik gerçeğin, Kur'ân'ın nâzil olduğu dönemin insanları tarafından bilinmesi mümkün olmadığı için, bu hakikat, Kur'ân-ı Kerîm'in

Allâh kelâmı olduğunun yakın zamanda ortaya çıkmış ilmî delillerinden biridir.

Lût Gölü'nün diğer bir özelliği de, tuz oranının yüzde otuz olmasıdır. Bu sebeple gölde balık ve bitki yaşamaz. Bu yüzden göle “bahru'l-meyyit” (ölü deniz) de denir. Bu lânetli mekânda hayvanların bile yaşamaması ayrı bir ibrettir. Zift renginde olan göl, iğrenç kokular neşreder. Sanki bu göl, civârında işlenen günahları, bu manzaraları ile insanlığa arz etmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan bu mel'ûn kavimle ilgili hâdiseler, tahminen M.Ö. 1800 yıllarında vukû bulmuştur. Helâkin meydana geldiği Sodom ve Gomore bölgesinde o zamandan kalma tuz yoğunluğu sebebiyle konserve hâlinde kalmış ağaçlara rastlanmıştır. Şehir kalıntıları ise ilâhî azâbın tesiri ile yerin dibine batmıştır.

Sodom-Gomore kentlerinin başına gelen ilâhî intikam ile “Pompei fâciâsı” birbirine çok benzer:

Pompei Halkının Helâki

Pompei, Roma İmparatorluğu'nun dejenerasyonunun sembolü olan İtalya'dadır. Pompei şehri de, aynı Lût kavmi gibi cinsel sapıklıktan batmıştır.

Târihî kayıtlar, şehrin yok olmadan evvelki hâlini, tam bir sapıklık, edepsizlik, son noktaya gelmiş bir ahlâksızlık olarak bildiriyor. Îsâ -aleyhisselâm-'dan yetmiş sene sonra Vezûv Yarnardağı'nın ânî bir infilâki ile lavlar, bir anda kenti haritadan silmiş, ilâhî azaptan hiç kimse kaçıp kurtulamamıştır. Ahmak bedbahtlar, alenî bir sapıklık hâlinde iken taşlaşmışlardır.

Bu hâdis, bir anda olmuştur. Bütün ahlâksızlar, bu ilâhî azâba bir anda yakalanmışlardır. Kalıntıları, hiç bozulmadan günümüze kadar gelerek büyük bir ibret sergilemektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de buna benzer ânî helâk olma hâdiselerinden şöyle bahsedilir:

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ

“(Onlara) **yalnızca bir tek çığlık** (yetti); **ânında sönuverdi-ler.**” (Yâsin, 29)

Pompei halkı da, bu şekilde ânında helâk edilmiştir. Yaklaşık bin dokuzyüz sene öncesinden günümüze kadar gelen o taşlaşmış bedbaht insanların çirkin manzaraları, târihin ibret tablolarından biridir.

Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ
أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا

“**Biz onlardan önce nice insan nesillerini helâk ettik. Sen, onlardan herhangi bir kimseyi görüyor veya onların cı-lız bir sesini olsun işitiyor musun?**” (Meryem, 98)

Târihin ibret dolu sahîfeleri, âdeta bir milletler mezarlığıdır. İmansızlık, ahlâksızlık ve zulüm, milletlerin en belli başlı helâk ve yok oluş sebepleridir. İmansız ve zâlim kavimlerin “sekerât-ı mevt”i ne müthiş bir ilâhî intikam tecellîsidir. Aradan geçen uzun asırlara rağmen bugün Pompei, sanki ahlâksız insanların taşlaşmış ibret levhalarını sergilemektedir. Sanki mânen hayvanlaşan insan silüetleri!..

Bu ibret tecellileri, onların hakikatini göremeyen, hâdiseleri nefsânî bir duyuşla seyreden idrâk mahrûmu alıklar için de basit heykellerden ibârettir.

Yerin dibine geçen azgın, iffetsiz ve hayâsız bedbahtların mekânı Sodom-Gomore'yi ve dünyâyı kendilerine dâimâ sadet bahşeden bir taht zanneden, nefslerini putlaştıran Âd ve Semûd'un o taştan oymalı ihtişamlı mâlikânelerini de bugün ancak baykuşlar şenlendiriyor!..

AHLÂK GÜZELLİĞİ ve NESLİN KORUNMASI

Üstün incelikler, sonsuz zarâfet ve derinlikler örneği olarak yaratılan insanın esas kıymeti, Allâh’a kulluk edebilmek ve Rabbinin azametini idrâk edip esrârından nasîb alabilmektir.

Kâinât ve içindeki yaratıklar, gelişigüzel rastlantılar olmayıp gâyesiz ve maksatsız değildir. İnsan da, sebepsiz bir mâcerânın tesâdüfî bir eseri değildir. Başiboş yaşasın diye yaratılmamıştır. İnsanın yaratılmasında ilâhî bir maksat vardır. Rabbin cemâl ve kemâl sıfatları insanda tecellî ederek insan Rabbine “halîl” (dost) olabilmektedir.

Diğer yaratıklar ise, insanı yaşatmak içindir. İnsan “halîfe” kılınmıştır. Halife olmak, fedâkar insanlara lutfedilmiş bir vekâlettir. Cenâb-ı Hak, bu vekâleti hakkıyla ifâ edenlerin gören gözü, işiten kulağı olur. Bu da Kur’ân-ı Kerîm’in ahlâkıyla ahlâklanmakla mümkündür. Bu ahlâkın zirve noktalarını Allâh Teâlâ şöyle beyân buyurur:

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۚ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي
بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ
صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾

“İyilik ve kötülük müsâvî değildir. Sen kötülüğü en güzel bir tarzda önlemeye çalış. O zaman (göreceksin ki) Sen’in-le arasında düşmanlık bulunan kimse sanki candan ve sıcak bir dost oluvermiştir. Bu güzel haslete ancak sabredenler eriştirilir ve yine buna ancak hayırdan büyük bir pay sâhibi olan kimse kavuşturulur.” (Fussilet, 34-35)

Kur’ân, insanı ahlâkın en faziletli noktasına eriştirir. Zîrâ bütün ibâdetler ve zikirler, güzel ahlâk ile kemâle erişir. Nitekim Hasan-ı Basrî -rahmetullâhi aleyh- kendisini gıybet edene kötülükle mukâbele etmez, bilakis hediye göndererek günahlarını yükleneyeği için teşekkür ederdi.

İlâhî güzellikler mecmûası hâlinde dünyâyâ gelen insan, hayat imtihanına tâbî tutulduğundan, kendisine hayra da şerre de müsâit geçici bir hürriyet verilmiştir. O, nefsinde gizlenen fık u fücûr ve rûhâniyetinde bulunan takvâ temâyülleri ile başbaşa bırakılmıştır.

Kötü huyların yaratılması, imtihan gâyesini sağlamak içindir. Kur’ân-ı Kerîm’de:

و نَفْسٍ وَ مَا سَوِيهَا ﴿٧﴾ فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَ تَقْوِيهَا ﴿٨﴾
قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيَهَا ﴿٩﴾ وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا ﴿١٠﴾

“Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verip de iyilik ve kötülüklerini ilham edene yemin ederim ki, nefsinin kötülüklerinden arındıran kurtuluşa ermiş, onu günah ve isyanlarla kirleten de elbette ziyan etmiştir.” (eş-Şems, 7-10) buyrulmaktadır.

Demek ki, insanı insan yapan, güzel huylarla bezenmiş olması; insanlıktan çıkaran da kötü huylara bulaşmasıdır.

Allâh'ın yarattığı dünyâda O'nun nîmetleri içinde yaşarken, emir ve yasaklarına karşı çıkmak, en karanlık ve âkıbeti korkunç bir ahmaklıktır. İmân ve ahlâk nizâmına girmeyenler ve zâlimler, ilâhî intikâma dâcâr olacaklardır.

İnsanca yaşamanın yegâne yolu, **din** ve **ahlâk**tır. İnsanlığın kemâli ve en mükemmel ahlâk örneği de Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'dir.

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“And olsun ki, sizin için; Allâh’a ve âhiret gününe kavuşacağınızı uyan ve Allâh’ı çok zikreden (mümin)’ler için Rasûlullâh’ta üsve-i hasene (en mükemmel bir örnek) vardır.” (el-Ahzâb, 21)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

“Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi de pek güzel kıldı.” (Suyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, I, 12) buyurarak şahs-ı Muhammedî’indeki yüksek ahlâka temâs etmektedir.

Bunun içindir ki, insanın sırrı Muhammedî hakîkatte çözülebilir. O’nda ne kadar fânî olunabilirse, esrâr-ı ilâhî o kadar ayân olur.

Rabbimiz, cümlemizi Allâh Rasûlü’nün ahlâk ve saâdet bayrağı altında toplansın!

Âmîn!..

Neslin Korunması

Nesil, ırz, nâmus ve âile teşkili, ilâhî bir nîmet olan hayat hakkının tabîî neticeleridir.

Âdem -aleyhisselâm-'dan beri bütün şeriatlerin peygamberleri, izdivâc kânununun selâmeti için nikâh husûsunda büyük bir ciddiyet göstermişlerdir. Çünkü neslin muhâfazası, nikâh müessesesinin sağlamlığı ile mümkündür. Âile teşkilâtı içinde terbiye edilmeyen, nikâhın dışında kalan nesiller; hayatı karıştırır, ictimâî refâhı temelinden yıkar, anarşiye sebep olur... Nikâhın saâdetini, fuhşun murdarlığına değişmek kadar ahmaklık ve cehâlet olamaz!..

Asil bir nesil yetiştirmek, insanlığın en ulvî bir duygusu ve saâdetidir. Çocukların terbiyesi husûsunda hadis-i şerifte:

“Hiçbir baba çocuğuna güzel ahlâktan daha hayırlı bir mîras bırakmamıştır.” (Tirmizî, Birr, 33) buyrulmaktadır.

Evlâdların yetiştirilmesi husûsunda çekilen mihnet ve meşakkatler, günahların affına vesîle olur.

Allâh'ın ibâdethâne olarak yarattığı bu cihanda, kulluk tezâhürlerini, mânevî haysiyetlerini, insânî şeref ve kıymetlerini kaybeden ülkelerin, cihan haritasından nasıl silindiklerini âleme ibret olmak üzere beyân eden Kur'ân-ı Kerîm, insanlara irşâd ışıkları tutmakta ve ebedî saâdetin yollarını aydınlatmaktadır.

Rabbimiz, ihsân ettiği nîmetleri kendi rızâsı istikâmetinde kullanmamızı nasîb eylesin!..

Âmîn!

Hazret-i Lût

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 5

GİRİŞ / 11

Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Ehemmiyeti.....	11
Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Gâyeleri.....	12
Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Husûsiyetleri.....	17
Tekrarların Hikmeti.....	17
Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamberler ve Kıssaları	23
Kur'ân-ı Kerîm'in Yüceliği ve Peygamber Efendimiz'in Fazîleti	29

HAZRET-İ ÂDEM -aleyhisselâm- / 47

Yaratılışımızın Başlıca Sebep ve Hikmetleri.....	56
Hazret-i Âdem -aleyhisselâm-'ın Yaratılması.....	64
Meleklerin Cenâb-ı Hakk'a Suâl Sormalarının Hikmeti.....	66
Rûhun Nefhedilmesi (Üfürülmesi).....	78
Rûhun Beş Devresi.....	81
Meleklerin, Âdem -aleyhisselâm-'a Secde Etmeleri.....	93
Hazret-i Havvâ Vâlidemizin Yaratılması.....	107
Cennet Hayâtı	112
Cennetten Yeryüzüne İndiriliş.....	113
İnsan Hâlet-i Rûhiyesinin Zaaf Noktaları.....	120
Hazret-i Âdem ile Havvâ Vâlidemizin Affedilmesi	141

Yeryüzünde İlk Cinâyet	143
Âdem -aleyhisselâm-'ın Kıssasından Alınacak İbretler	151
TEVBE ve İSTİĞFÂR	153

HAZRET-İ İDRÎS -aleyhisselâm- / 169

KALB ve SİRLARI	175
1. Mühürlü ve Kilitli Kalbler	178
2. Hasta Kalbler	181
3. Gâfil Kalbler	184
4. Zâkir Kalbler	197
5. Diri Kalbler	204

HAZRET-İ NÛH -aleyhisselâm- / 209

Nûh -aleyhisselâm-'ın Kavminin Özellikleri	213
Uzun Tebliğ Yılları	218
Bedbaht Kavmin Azâb Talebi	225
Gelen Azâb: Tûfân	231
Suların Çekilmesi	235
Âşûra Günü	240
Nûh Kavminin Helâk Sebeplerinden Başlıcaları	243
Nûh -aleyhisselâm-'ın Bâzı Vasıfları	245
SABİR	247

HAZRET-İ HÛD -aleyhisselâm- / 259

Âd Kavmi	261
İbret Dolu İlâhî İkâzlar	268
Altüst Eden Kasırğa	270
Hazret-i Hûd -aleyhisselâm-'ın Mûcizeleri	275

HAZRET-İ SÂLİH -aleyhisselâm- / 279

Semûd Kavmi.....	281
Tebliğe Başlayış.....	283
Deve Mûcizesi.....	289
Nankörlük.....	291
Azgın Kavmin Korkunç Ses ve Zelzele ile Helâki.....	295
Semûd Kavminin Helâk Oluş Sebepleri.....	300
KAVİMLERİN HELÂKİ.....	302

HAZRET-İ İBRÂHÎM -aleyhisselâm- / 319

Nemrûd.....	323
Rabbim Allâh'tır.....	325
Tevhîde Dâvet.....	327
Hazret-i İbrâhîm'in Putları Kırması.....	330
Hazret-i İbrâhîm'in Ateşe Atılması.....	333
Ateşin Gülistân Hâline Gelmesi.....	338
İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Hicreti.....	340
Nemrûd ve Keldânî Kabîlesinin Helâki.....	344
Kuşların Canlanması.....	345
İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Hacer Vâlidemizle Evliliği.....	349
Kurbân İmtihânı.....	353
İshâk -aleyhisselâm-'ın Doğumu.....	364
İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Hazret-i İsmâîl'i Ziyâreti.....	369
Kâbe'nin İnşası.....	372
İbrâhîm ve İsmâîl -aleyhisselâm-'ın	
İlk Hacları ve İnsanları Hacca Dâvet Etmeleri.....	377
İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın Duâ ve Yakarışları.....	378
Hazret-i İbrâhîm'in Nasihatleri.....	380

HAZRET-İ İSMÂİL -aleyhisselâm- / 385

Mûcizeleri	388
------------------	-----

HAZRET-İ İSHÂK -aleyhisselâm- / 389

Muhtelif Rivâyetlere Göre Mûcizeleri	392
TEVEKKÜL, TESLİMİYET ve HAC	394

HAZRET-İ LÛT -aleyhisselâm- / 403

Sodom Halkı	406
Korkunç Ses ve Yağan Pişmiş Taşlar	409
Lût -aleyhisselâm-'ın Hanımları ve Evlâdları	414
Lût Kavminde Bulunan Kötü Fiiller ve Helâk Sebepleri	415
Pompei Halkının Helâki	418
AHLÂK GÜZELLİĞİ ve NESLİN KORUNMASI	421
Neslin Korunması	424

İÇİNDEKİLER / 427

Nebîler Silsilesi 1

Bu kitâbda âlemlere rahmet Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in zuhûruna âdetâ birer ikbâl ve bahar müjdesi olan nebîler silsilesinden; meleklerin secdeye mecbûr kılındığı Âdem (a.s.); semâvî İdrîs (a.s.); meşhûr tûfânı ile Nûh (a.s.); inkâr yurtlarını alt-üst eden Hûd (a.s.); küfür yuvalarını zelzelelerle kökünden sarsan Sâlih (a.s.); tesfîmiyeti ile ateşleri gülîstâna çeviren İbrâhim (a.s.); ihlâs, sadâkat ve tevekkülü ile sembolleşen İsmâîl (a.s.); neslinden peygamberler gelen İshâk (a.s.); azgınlık ve ahlâksızlıktaki taşkınlıkları sebebiyle "Sodom Gomore"yi yerin dibine geçiren Lût (a.s.)'ın âyetler ışığında ilâhî tecellî akışlarıyla dolu ibretli kıssalarını bulacaksınız!

